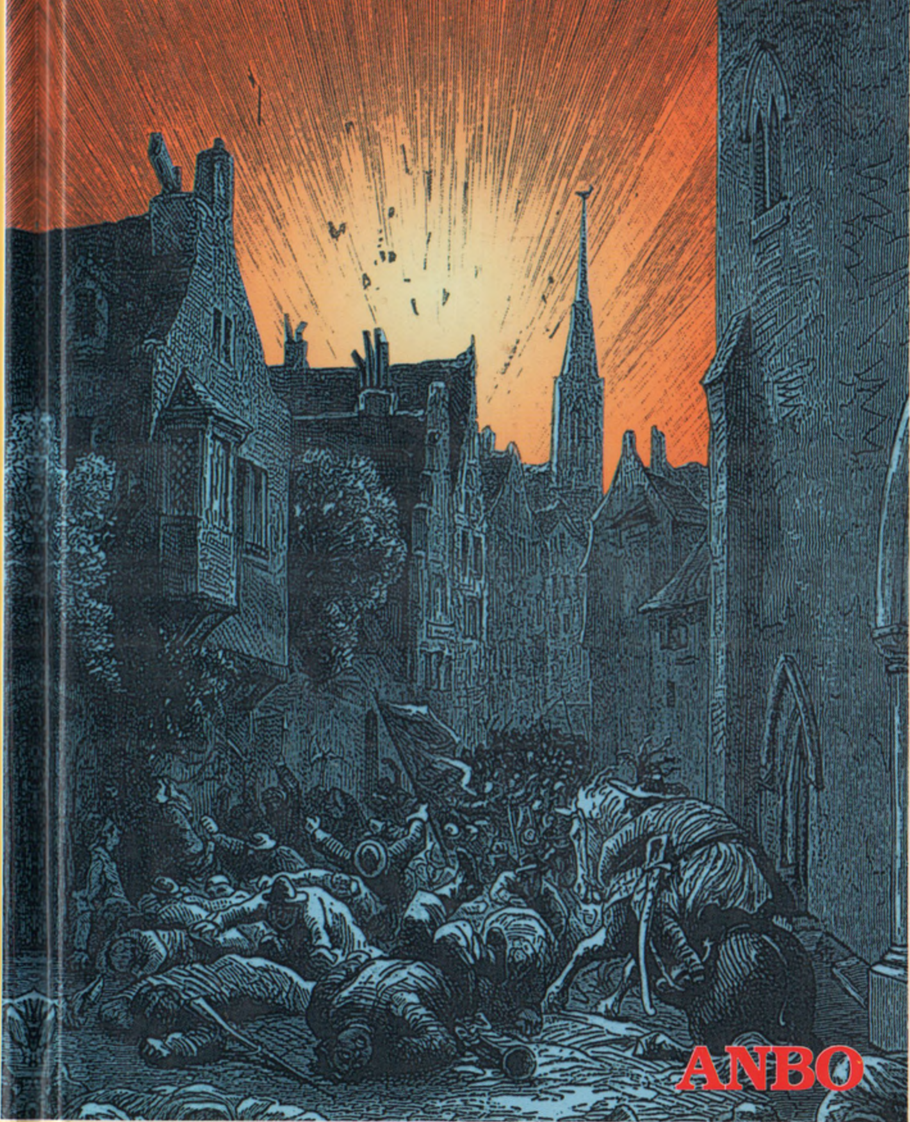
Žiulis Vernas

DAKTARAS OKSAS

ANBO

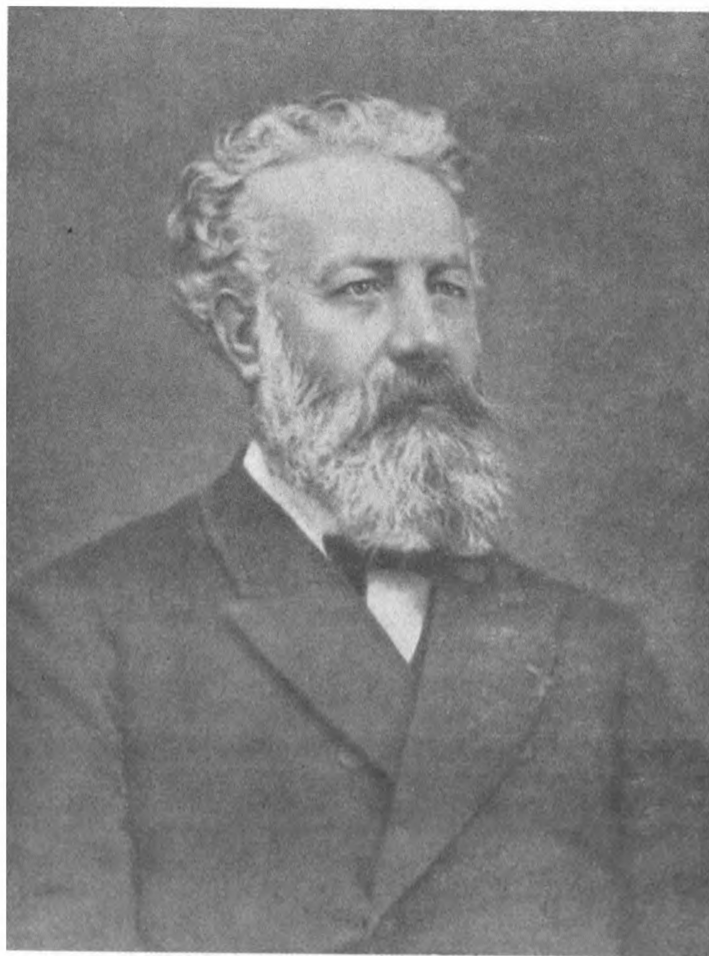
Žiulis Vernas

Daktaras Oksas

Knygos leidimą remia
Prancūzijos užsienio reikalų ministerija,
Prancūzijos ambasada Lietuvoje,
Prancūzų kultūros centras
(Oskaro Milašiaus programa knygų leidybai remti)

Cet ouvrage, publié dans le cadre
du Programme de Participation à la Publication Oscar Milosz,
bénéficie du soutien du Ministère des Affaires Etrangères,
de l'Ambassade de France en Lituanie et
du Centre Culturel Français

ANBO
KAUNAS 2000

Jules Verne

Žiulis Vernas

DAKTARAS OKSAS

VIENO KINO VARGAI KINIJOJE

ROMANAS

ANBO
KAUNAS 2000

UDK 840-3
Ve-177

LE DOCTEUR OX
par Jules Verne
J. HETZEL, Paris, 1872
LES TRIBULATIONS D'UN CHINOIS EN CHINE
par Jules Verne
J. HETZEL, Paris, 1879

Verne, Jules

Ve-177 Daktaras Oksas; Vieno kino vargai Kinijoje: [apysaka ir romanas] / Žiulis Vernas; [vertė Vytautas Venclovas; panaudotos A. Bertrano ir L. Beneto iliustracijos]. - Kaunas: ANBO, 2000.- 222, [2] p.: iliustr., portr.

Kn. taip pat: Šis tas apie „Daktarą Oksą", p. 5-6. Keli žodžiai apie romaną / parengė Vytautas Venclovas, p. 77-78.

Virš.antr.: Daktaras Oksas

ISBN 9986-507-12-X

Šiame tome skaitytojas susitiks su dviejų labai skirtingų šalių - Flandrijos ir Kinijos atstovais, kuriuos Ž. Vernas tapo humoristinėmis spalvomis.

Apysakoje „Daktaras Oksas" Ž. Vernas išjuokia anuo metu išpopuliarėjusius fiziologus, kurie manė galintys pakeisti žmogaus temperamentą ir jausmus. Kaip tikras humoro meistras jis piešia be galo lėtą Flandrijos miestelio gyvenimą, kurį trumpam pakeičia Okso eksperimentas.

Romano „Vieno kino vargai Kinijoje" herojus Kin Fo negali patirti natūralių žmogiškų jausmų, nes nestokoja nei turtų, nei sėkmės, nei pagarbos. Todėl autorius jį sviedžia į išmėginimų srautą - klajones po visą Kiniją gelbstint savo gyvybę.

Šie kūriniai atskleidžia neįprastą Ž. Verno talento pusę.

Romanas „Vieno kino vargai Kinijoje" lietuvių kalba leidžiamas pirmą kartą.

UDK 840-3

Vertė Vytautas Venclovas

Leidinyje panaudotos A. Bertrano ir L. Beneto iliustracijos

ISBN 9986-507-12-X

Kaina 12,80 Lt

Šis tas apie „Daktarą Oksą"

Apsakymus Ž.Vernas pradėjo rašyti 1851 metais, t.y. gerokai anksčiau, negu sumanė savo garsiąją mokslo fantastinę ir geografinių atradimų romanų seriją. Dar jaunystės metais, studijuodamas teisę, jis gyvai domėjosi gamtos mokslais ir technika, geografinių atradimų istorijomis, navigacija ir plaukiojimu, sudarė kartoteką, kurioje žymėjosi įvairiausias žinias apie mokslo atradimus ir išradimus, kaupė duomenis apie mokslininkus ir keliautojus, o ir šiaip mėgo klausytis mokslinių disputų ir pranešimų. Pradedantysis rašytojas rinko medžiagą savo kūriniams iš tokių, regis, tolimų grožinei literatūrai šaltinių kaip oreivystės knygos, Lotynų Amerikos šalių istorijos ir geografijos mokslų veikalai, Arktikos ekspedicijų ataskaitos ir t.t.

Nuo 1851 m. iki gyvenimo pabaigos Žiulis Vernas parašė daugiau kaip dvidešimt apsakymų ir apysakų. Nors šie literatūros žanrai ir neužima labai reikšmingos vietos garsiojo romanisto kūryboje, tačiau vienas kitas trumpasis kūrinys vertas atidesnio žvilgsnio.

Humoristinę apysaką „Daktaras Oksas" autorius paskelbė 1872 metais viename Paryžiaus žurnale, o jau 1874 m. Varjetės teatre pagal „Daktaro Okso" siužetą buvo pastatyta Žako Ofenbacho operetė, irgi pavadinta „Daktaru Oksu". Kritikai teigė, kad tai buvo bene geriausia inscenizacija Ž.Verno kūrinių siužetų pagrindu.

„Daktaro Okso" sumanymą autoriui padiktavo eksperimentai, kuriuos anuo metu vykdė prancūzų chemikai ir fiziologai, analizavę, kaip deguonis veikia žmones ir gyvūnus. Tačiau Ž.Ver-

nas mokslinę bandymo pusę pasitelkė tik tam, kad sukurtų be galo komišką situaciją: jeigu deguonis iš tikrųjų turėtų tokių ypatybių, kokių jam priskyrė mokslininkai, štai kaip atrodytų daktaro Okso bandymo paveiktas geografijos žemėlapyje neegzistuojantis Flandrijos miestelis Kikandonas.

Visa ši linksma, bemaž F.Rablė stiliumi parašyta bufonada leidžia Ž.Vernui smagiai ir sąmojingai išjuokti miesčioniškąją „gerovę", parodyti, kaip baisiai atsilikusi jų psichologija svetima viskam, kas nauja, kaip ji priešinasi pažangai. Vos tik baigėsi Okso bandymas ir liovėsi tekėti deguonis, Kikandone viskas grįžo į ankstesnę vagą. Baigdamas apysaką, autorius kreipiasi į skaitytojus, pateikdamas gan juokingą klausimą: „Nejaugi narsą, vyriškumą, talentą, gilų protą, vaizduotę – visas šias nuostabias žmogaus sielos savybes – lemia tiktai deguonis?" – ir pats atsako: „Tokia tai buvo daktaro Okso teorija, bet mes turime teisę jos nepripažinti, todėl ryžtingai ją atmetame visais požiūriais, nepaisydami fantastinio bandymo, kurį savo kailiu patyrė garbingasis Kikandono miestelis".

Žiulis Vernas ir šioje apysakoje jau naudoja vėliau itin pamėgtą būdą charakterizuoti savo personažams, duodamas jiems specifinius vardus. Daktaro Okso ir jo asistento Igeno pavardės, sudėtos į krūvą, sudaro deguonies – oksigenas – pavadinimą.

Oksas ir Igenas yra alegoriškos figūros, jos įkūnija deguonies ypatybes. Todėl autorius juos vaizduoja gana punktyriškai ir miglotai, skirtingai negu kitus veikėjus, kuriems nepagaili ryškių spalvų, – sakykime, kad ir burmistrui Van Trikasui, patarėjui Niklosui, policijos komisarui Pasofui ir kitiems „vegetuotojams".

Parengė Vytautas Venclovas

ŽIULIS VERNAS

DAKTARAS OKSAS

APYSAKA

JULES VERNE

LE DOCTEUR OX

JULES VERNE

LE DOCTEUR OX

COLLECTION HETZEL

Pirmasis skyrius,

kuriame pasakojama, kad net geriausiuose žemėlapiuose neverta ieškoti Kikandono miestelio

Jeigu imsite senajame arba naujajame Flandrijos žemėlapyje ieškoti mažo Kikandono miestelio, tai tikriausiai jo nerasite. Aha, vadinasi, Kikandonas – dingęs miestas? Nieko panašaus! Ateities miestas? Irgi ne. Priešingai geografų teiginiams, jis egzistuoja jau gerus aštuonis ar devynis šimtus metų. Miestelis priskaičiuoja du tūkstančius tris šimtus devyniasdešimt tris sielas, žinia, kiekvienam gyventojui skirdamas tik po vieną. Jis įsikūręs už trylikos su puse kilometrų į šiaurės vakarus nuo Audenardo ir penkiolika su ketvirčiu kilometrų į pietryčius nuo Briugės, pačioje Flandrijos širdyje. Nedidelis Varo upelis, įtekantis į Šeldės intaką, srovena po trimis miestelio tiltais, ant kurių kaip ir Turnė mieste iki šiol išliko viduramžiški stogai. Kikandone galima pasigrožėti sena pilimi, kurią 1197 metais pastatė grafas Bolduenas, būsimasis Konstantinopolio imperatorius, taip pat rotuše su gotikinėmis šaudymo angomis ir dantytomis sienomis, su stipriu sargybos bokštu, kurio aukštis siekia tris šimtus penkiasdešimt septynias pėdas. Iš šio bokšto kas valandą pasigirsta melodingi laikrodžio dūžiai; tai savos rūšies oro rojalis, dar garsesnis negu Briugės varpas. Jeigu užsienietis netyčia užklystų į Kikandoną, tai jis būtiniausiai apžiūrėtų štathalterių (*Štathalteris – tai vietininkas, valdytojas, XV–XX a. pareigūnas, vyriausybės vardu valdęs tam tikrą teritoriją. – Čia ir toliau vertėjo pastabos.*) salę, papuoštą Bran-

dono nutapytu Vilhelmo Nasau portretu, Šv. Magluaro bažnyčios amboną (*sakyklą*) – šį XVI amžiaus architektūros šedevrą, šulinio rentinį iš kaltos geležies Šv. Ernufo aikštės viduryje, kurio nuostabius ornamentus nukalė meniškos sielos kalvis Kventinas Metsu, antkapio paminklą, kažkada pastatytą Marijai Burgundei, Karolio Drąsiojo dukteriai, dabar besiilsinčiai Dievo Motinos bažnyčioje Briugės mieste, ir t.t. Pagaliau Kikandonas garsėja grietinėle ir ledinukais. Jų gamyba jau kelis šimtmečius yra Van Trikasų giminės privilegija. Ir vis dėlto Kikandonas nepažymėtas Flandrijos žemėlapyje. Ar tai reikia priskirti geografų užmaršumui arba tyčiniam žioplumui, negaliu pasakyti, tačiau Kikandonas kuo realiausiai egzistuoja su savo siauromis gatvelėmis, įtvirtinimų juosta, senoviškais ispaniškais namais, su turgumi ir burmistru. Šiame miestelyje ne taip seniai ir atsitiko nuostabūs, neįprasti, neįtikėtini, tačiau tikri įvykiai; apie juos ir papasakosime toliau.

Apie Vakarų Flandrijos gyventojus net ir norėdamas nepasakysi nieko bloga. Tai padorūs, protingi, taupūs, linksmi, svetingi, nors šiek tiek ir atsilikusių pažiūrų žmonės, be to, ne itin liežuvingi; bet visa tai nepaaiškina, kodėl vienas iš įdomiausių jų teritorijos miestų iki šiol nepažymėtas geografiniame žemėlapyje!

Dėl tokio aplaidumo galima tik nuoširdžiai apgailestauti. Jeigu tik istorija arba, jei nėra istorijos, kronika, pagaliau, jei nėra kronikos, vietos padavimai bylotų apie Kikandoną! Bet ne, – nei atlasas, nei kelionių vadovas apie jį nesako nė žodžio. Savaime aišku, šitoks nutylėjimas stipriai kenkia minėto miestelio prekybai ir gamybai. Bet skubame pridurti, kad Kikandone nesama nei prekybos, nei gamybos ir kad miestelis kuo puikiausiai išsiverčia be jų. Plaktą grietinėlę ir ledinukus suvalgo vietos gyventojai, taigi nėra reikalo juos kur nors gabenti. Kas be ko, kikandoniečiai nė kiek nepasigenda ir užsieniečių. Jų interesų ratas ganėtinai siauras, jie gyvena tykiai ir taikiai, jie pasižymi ramumu, santūrumu, šaltakraujiškumu, flegmatiškumu, – žodžiu, tai tipiški flamandai, kokių iki šiol dar sykiais pasiseka sutikti rajone tarp Šeldės ir Šiaurės jūros.

Antrasis skyrius,

kuriame burmistras Van Trikasas ir patarėjas Niklosas kalbasi apie miesto reikalus

– Jūs taip manote? – paklausė burmistras.

– Aha, aš taip manau, – atsakė keletą minučių patylėjęs patarėjas.

– Bet juk šitokie lengvabūdiški poelgiai visiškai neleistini, – tęsė burmistras.

– Štai jau dešimt metų, kai mes aptarinėjame šį svarbų klausimą, – pareiškė patarėjas Niklosas, – ir turiu jums pasakyti, gerbiamasis Van Trikasai, aš niekaip negaliu nuspręsti.

– Gerai suprantu jūsų abejones, – pagaliau prabilo burmistras, galvojęs net ketvirtį valandos, – ir ne tiktai suprantu, bet ir pritariu. Protingiausia bus kuo nuodugniausiai išnagrinėti šį klausimą ir tiktai tada jau priimti vienokį ar kitokį nutarimą.

– Be abejonės, – atsakė Niklosas, – civilinio komisaro pareigos visiškai nereikalingos tokiame ramiame mieste kaip Kikandonas.

– Jūsų pirmtakas, – daugiareikšmiškai šyptelėjo Van Trikasas, – jokiomis aplinkybėmis nebūtų ryžęsis sakyti „be abejonės". Bet kurį teiginį galima paneigti.

Patarėjas linktelėjo galvą pritardamas, paskui geram pusvalandžiui nutilo. Visą šį laiką ir burmistras, ir patarėjas sėdėjo visiškai sustingę, nepajudinę net piršto. Pagaliau Niklosas paklausė Van Trikaso, ar jo pirmtakui – prieš dvidešimt metų – neatėjo į galvą mintis, jog verta panaikinti civilinio komisaro pareigybę. Ši pareigybė Kikandonui per metus kainavo tūkstantį tris šimtus

septyniasdešimt penkis frankus ir kelis santimus.

– Žinoma, atėjo, – atsakė burmistras, neįsivaizduojamai lėtai pakeldamas ranką prie savo iškilios kaktos, – tačiau šis kilnus vyras taip ir numirė, neišdrįsęs priimti nutarimo minėtu klausimu, o ir apskritai nesiryžo padaryti nė vieno administracinio pakeitimo. Jis buvo išmintingas. Kodėl gi ir aš negalėčiau elgtis taip kaip jis?

Patarėjas Niklosas nesugebėjo paprieštarauti burmistrui.

– Žmogus, kuris numiršta, per visą savo gyvenimą nepriėmęs jokio nutarimo, – reikšmingai pridūrė Van Trikasas, – yra beveik pasiekęs tobulybę, kokią tik galima rasti žemėje.

Tai pasakęs burmistras mažuoju piršteliu paspaudė prislopinto skambučio mygtuką – pasigirdo greičiau atodūsis negu skambesys. Tuoj pat sučiuženo lengvi žingsniai. Atrodė, šmurkštelėjo pelė per storą kilimą. Durys atsivėrė, be garso pasisukusios ant suteptų vyrių. Pasirodė baltagalvė mergina ilgomis kasomis. Tai buvo Siuzel Van Trikas, vienintelė burmistro duktė. Ji padavė tėvui tabako prikimštą pypkę ir mažą varinę gorę, paskui, netarusi nė žodžio, bemat išnyko taip pat tylutėliai, kaip ir įėjo. (*Gorė – indas rusenančioms anglims laikyti.*)

Garbusis burmistras užsirūkė savo įspūdingą pypkę ir netrukus dingo melsvų dūmų debesyje, o patarėjas Niklosas vis dar kėpsojo giliai susimąstęs.

Šie du padorūs asmenys, turintys administracinę valdžią, šnekučiavosi burmistro svetainėje, kurios sienos buvo apmuštos gana puošniai išraižytu tamsiu ąžuolu. Grandioziškas židinys su didžiuliu ugniakuru, kuriame būtų galima sudeginti visą ąžuolą arba iškepti jautį, užėmė visą sieną priešais langą su mažais išmargintais stiklais, kurie jaukiai švelnino dienos šviesą. Virš židinio kabėjo paveikslas senoviškais rėmais, priskiriamas Hemlingo teptukui, – tai buvo pagyvenusio vyriškio, vieno iš Van Trikaso protėvių, portretas. Burmistro giminė siekė XIV amžių, tą epochą, kai flamandai, vadovaujami Gi de Dampjero, kovojo prieš imperatorių Rudolfą Habsburgą.

Burmistro namas buvo labai plačiai Kikandone žinomas pa-

statas. Pastatytas pagal flamandų skonį, kartu nepamiršus visų gotikos gudrybių, kaprizų, netikėtumų ir keistenybių, jis buvo laikomas vienu iš įdomiausių miesto statinių. Jame vyravo amžina tyla kaip kartezių vienuolyne arba kurčnebylių prieglaudoje. Niekas nedrumstė tylos: čia ne vaikščiota, o slankiota, ne kalbėta, o šnibždėta. O juk name gyveno moterys – burmistro žmona ponia Brigita Van Trikas, jo duktė Siuzel Van Trikas ir tarnaitė Lotchen Jansen. Reikia paminėti ir burmistro seserį tetulę Ermans, senmergę, atsiliepiančią ir pašaukus Tatanemans vardu, duotu jai giminaitės Siuzel, kai pastaroji buvo dar maža. Kad ir kaip keista, visos šios moterys kuo puikiausiai sutarė – nei kivirčų, nei triukšmo, nei tuščio plepėjimo, – burmistro namuose viešpatavo tyla tarsi negyvenamoje dykumoje.

Burmistras jau turėjo apie penkiasdešimt metų; jo negalėjai pavadinti nei storu, nei liesu, nei aukštu, nei žemu, nei jaunu, nei senu, nei rausvaskruosčiu, nei išblyškėliu, nei linksmu, nei liūdnu, nei geraširdžiu, nei tulžingu, nei energingu, nei silpnavaliu, nei išdidžiu, nei nuolankiu, nei geru, nei piktu, nei dosniu, nei šykščiu, nei drąsiu, nei bailiu, – jokių kraštutinumų, jokių nenuosaikumų.

Tačiau fizionomistas, žvelgdamas į jo sulėtintus judesius, į truputį atkarusį apatinį žandikaulį, nejudrius vokus, lygią tarsi vario plokštelė kaktą ir truputį glebnus raumenis, nesunkiai nustatytų, kad burmistras Van Trikasas – tikrų tikriausias flegmatikas. Nė sykio gyvenime pyktis ar kitos aistros nepriverté audringai plakti jo širdies, niekada jo skruostų neišmušė raudonos dėmės; jo vyzdžiai niekada nesusiaurėjo iš įniršio bent trumpą akimirką. Jis visada mėgo padoriai rengtis, drabužius nešiojo nei pernelyg siaurus, nei per dukslius, beje, niekada jų kaip reikiant nesunešiodavo. Burmistras avėjo sunkius batus bukais galais, trigubais padais ir sidabrinėmis sagtimis, – šis apavas dėl pašėlusio stiprumo tiesiog varė į neviltį jo batsiuvį. Nešiojo Van Trikasas plačiakraštę skrybėlę, kurios fasonas priklausė tai epochai, kai Flandrija galutinai atsiskyrė nuo Olandijos, – vadinasi, šis solidus galvos apdangalas buvo sulaukęs jau apie keturiasdešimt me-

tų. Bet čia nieko nuostabaus. Žinoma, jog ir kūnas, ir siela, ir drabužiai greitai susidėvi, kai žmogų audrina aistros, o mūsų garbusis burmistras – apatiškas, nesujaudinamas, abejingas – nepatyrė jokių aistrų. Jis ničnieko nesudėvėdavo, nesusidėvėjo ir pats, todėl buvo visiškai tinkamas žmogus valdyti Kikandono miesteliui ir jo ramiems gyventojams.

Iš tikrųjų ir pats miestas buvo ne mažiau ramus nei Van Trikaso namai. Kaip tik šiame taikiame prieglobstyje burmistras tikėjosi sulaukti gilios senatvės ir pergyventi savo gerąją žmoną Brigitą Van Trikas, kuriai ir kape nebus lemta pajusti didesnės ramybės už tą, kuria ji mėgavosi žemėje štai jau šešiasdešimt metų.

Šią žinią reikia šiek tiek paaiškinti.

Van Trikaso šeimą visiškai teisėtai galėtų vadinti „Žanó šeima". Ir štai kodėl.

Šio pono peilis toks pat garsus kaip ir jo šeimininkas; šį įrankį galima pavadinti amžinu, nes jis nuolatos atnaujinamas: kai susidėvi rankena, ji pakeičiama nauja, lygiai taip pat daroma ir su geležte. Šitokia procedūra nuo neatmenamų laikų buvo įprasta Van Trikasų šeimoje, taigi, regis, net pati gamta čia palankiausiai dalyvavo. Nuo pat 1340 metų kiekvienas Van Trikasas, kai likdavo našlys, vesdavo jaunesnę už save merginą iš Van Trikasų giminės; pastaroji, mirus vyrui, savo ruožtu antrąsyk ištekėdavo už jaunesnio Van Trikaso, kuris, kai likdavo našlys... ir t.t. ir pan. Kiekvienas iš jų mirdavo jam skirtu laiku tiksliai kaip koks laikrodis. Garbioji ponia Van Trikas jau buvo antrąkart ištekėjusi ir kaip padori moteris turėjo persikelti į geresnį pasaulį anksčiau už savo vyrą, kuris buvo dešimčia metų jaunesnis, ir palaisvinti vietą naujai Van Trikas. To mūsų gerbiamasis burmistras labai tikėjosi, nes absoliučiai nepageidavo laužyti šeimos tradicijų.

Tokie tai buvo šie namai – taikūs ir tylūs, kurių durys ir grindys negirgždėjo, stiklai nedužo, spynos neužsikirsdavo, baldai netraškėjo, vėjarodžiai sukiojosi be garso, o gyventojai kėlė ne didesnį triukšmą už šešėlius. Tylos dievas Harpokratas tikriausiai pasirinktų šiuos žmones tarnauti Tylos šventykloje.

Trečiasis skyrius,

kuriame komisaras Pasofas pasirodo taip pat triukšmingai, kaip ir netikėtai

Aukščiau pateiktas įdomus patarėjo su burmistru pašnekesys prasidėjo be ketvirčio trečią valandą po pietų. Buvo trys valandos keturiasdešimt penkios minutės, kai Van Trikasas užsirūkė savo įspūdingąją pypkę, talpinusią ketvirtį svaro tabako, o baigė ją traukti be dvidešimt penkių minučių šeštą.

Per šį laiką pašnekovai nepasikeitė nė vienu žodžiu.

Apie šeštą valandą patarėjas, visada mėgęs visokias apylankas arba miglotas užuominas, vėl prašneko:

– Taigi mes priimame nutarimą...

– Nieko nenutarti, – atsakė burmistras.

– Aš manau, kad galų gale jūs esate teisus, Van Trikasai.

– Aš irgi taip galvoju, Niklosai. Dėl civilinio komisaro priimsime nutarimą tada, kai išsamiau išnagrinėsime šį klausimą... Juk niekas mūsų negena...

– Be abejo, – atsakė Niklosas, sulankstydamas nosinę, su kuria jis elgėsi kaip reta padoriai.

Vėl stojo ilga tyla, nusitęsusi ilgiau kaip valandą. Niekas nedrumstė tylos, net pasirodęs naminis šuo, gerasis senasis Lentas, ne mažiau flegmatiškas už savo šeimininką; beje, tik iš mandagumo jis apsilankė svetainėje. Kilnusis šuo! Puikus pavyzdys visai šunų giminei! Jis įslinko visiškai tyliai, tarsi būtų padarytas iš papjė mašė ir riedėtų ant ratukų.

Apie aštuntą valandą vakaro, kai Lotchen atnešė senovinę lempą matiniu stiklu, burmistras tarė patarėjui:

– Ar jau nebeturime daugiau svarbių reikalų, kuriuos reikėtų aptarti, Niklosai?

– Ne, Van Trikasai, kiek žinau, tokių neturime.

– Bet argi man nesakėte, – sukruto burmistras, – kad Audenardo vartų bokštas gali nugriūti?

– Taip, tai tikra teisybė, – atsakė patarėjas. – Ir aš, tiesą sakant, nenustebsiu, jeigu jis vieną gražią dieną ką nors užmuš.

– O! – sumurmėjo burmistras. – Tikiuosi, jog spėsime laiku priimti nutarimą dėl šio bokšto ir išvengsime tokios nelaimės.

– Aš irgi tikiuosi, Van Trikasai.

– Yra ir skubesnių reikalų.

– Be abejonės, – atsakė patarėjas, – pavyzdžiui, odų sandėlio klausimas.

– O jis vis dar dega? – susidomėjo burmistras.

– Dega; jau greit bus trys savaitės.

– Nejaugi mes taryboje nenutarėme, kad reikia palikti jį degti?

– Taip, Van Trikasai, jūsų pasiūlymu.

– Argi tai ne pats paprasčiausias ir tikriausias būdas susidoroti su gaisru?

– Be abejonės.

– Na, gerai, palauksime. Jau viskas?

– Viskas, – atsakė patarėjas, trindamasis sau kaktą – tarsi stengtųsi prisiminti kokį nors svarbų reikalą.

– O ar žinote, – tęsė burmistras, – kad pralaužta užtvanka ir šventojo Jokūbo kvartalui gresia potvynis?

– Kaipgi, – atsakė patarėjas. – Tikrai apmaudu, kad užtvanka nebuvo pralaužta aukščiau odų sandėlio! Žinia, tada vanduo užgesintų gaisrą ir išvaduotų mus nuo visokių rūpesčių.

– Ką padarysi, Niklosai, – atsakė garbusis burmistras. – Nelaimingi įvykiai nepaklūsta logikos dėsniams. Tarp jų nesama jokio ryšio, taigi mes negalime vieno jų panaudoti, kad pašalintume kitą.

Ši giliamintė Van Trikaso pastaba tik po kelių minučių pasiekė pašnekovą bei bičiulį ir buvo jo įvertinta.

– Tataigi, – vėl prabilo patarėjas Niklosas. – Mudu šiandien net nepalietėme svarbiausio klausimo.

– Svarbiausio klausimo? Tai ką, mes turime svarbiausią klausimą? –nusistebėjo burmistras.

– Žinoma. Kalbu apie miesto apšvietimą.

– Ak, taip, – atsiliepė burmistras. – Jeigu neklystu, jūs turite galvoje daktaro Okso projektą?

– Kaip tik taip.

– Reikalas juda, Niklosai, – atsakė burmistras. – Jau pradėti kloti vamzdžiai, o gamykla visiškai užbaigta.

– Gal, sakau, mes truputį paskubėjome su šiuo reikalu, – pareiškė palingavęs galvą patarėjas.

– Galbūt, – atsakė burmistras. – Bet mes galime pasiteisinti tuo, jog daktaras Oksas prisiima visas išlaidas, susijusias su šiuo bandymu. Jis mums nekainuos nė skatiko.

– Po teisybei, tai mus visiškai išteisina. Kas be ko, turime žengti į koją su amžiumi. Jeigu bandymas pasiseks, Kikandonas pirmasis iš Flandrijos miestų bus apšviestas oksi... dujomis... Kaip tos dujos vadinamos?

– Oksihidridas.

– Na, tegu sau būna oksihidrido dujos.

Tą akimirką atsidarė durys, ir Lotchen pranešė burmistrui, kad paduota vakarienė.

Patarėjas Niklosas pakilo atsisveikinti su Van Trikasu, kuris po ilgo reikalų aptarinėjimo ir priimtų kelių labai svarbių nutarimų pajuto alkį. Paskui juodu susitarė, kad netolimoje ateityje turės sukviesti reikšmingų miesto žmonių pasitarimą, kuriame nutartų, ar neverta priimti kokio nors preliminaraus nutarimo, skirto neatidėliotinam Audenardo bokšto klausimui.

Paskui garbieji administratoriai patraukė prie laukujų durų, iki kurių burmistras paprastai palydėdavo svečią. Čia patarėjas užsidegė mažą žibintuvą, kad būtų saugiau kulniuoti tamsiomis

Kikandono gatvėmis, kurių dar neapšvietė daktaro Okso dujos. Naktis buvo tamsi, ėjo spalio mėnuo, lengvas rūkas apgobė miestą.

Patarėjui Niklosui pasiruošti išeiti iš burmistro namų prireikė ne mažiau kaip ketvirčio valandos, nes užsidegęs žibintuvą turėjo apsimauti didžiulius kaliošus iš jaučio odos ir užsitempti ant rankų storas pirštines iš avikailio; paskui pasikelti surduto kailinę apykaklę, užsismaukti ant akių skrybėlę, pasiimti sunkų skėtį lenkta rankena ir pagaliau žengti į gatvę.

Bet kai Lotchen, švietusi savo šeimininkui ir svečiui, pasiruošė atitraukti durų skląstį, iš lauko pusės netikėtai pasigirdo triukšmas.

Taip! Kad ir kaip tai atrodytų neįtikėtina, triukšmas, tikras triukšmas, kokio miestas negirdėjo nuo tų laikų, kai 1513 metais ispanai užėmė tvirtovę, siaubingas triukšmas pažadino senų seniausiai užsnūdusį aidą senoviškame Van Trikaso name. Į duris pasibeldė, – į duris, kurios iki šiol dar nebuvo pajutusios nė vieno šiurkštaus stuktelėjimo. Taigi dabar smūgiai pylėsi vienas paskui kitą, – kažkas iš visų jėgų daužė nežinia kokiu buku daiktu, matyt, gumbuota lazda. Tarp smūgių girdėjosi riksmai, nevilties kupini šūksniai. Įsiklausęs galėjai išgirsti žodžius:

– Pone Van Trikasai! Pone burmistre! Greičiau atidarykite, greičiau!

Burmistras ir patarėjas lyg kuolu trenkti įsispoksojo vienas į kitą, neišspausdami nė žodžio. Tai viršijo jų vaizduotę. Jeigu netikėtai iššautų sena pilies patranka, nešovusi nuo 1385 metų, ir sviedinys pataikytų į svetainę, Van Trikaso namų gyventojai vargu ar būtų labiau priblokšti. Tegu atleis mums skaitytojas šį šiurkštų žodelį, bet jis čia kaip tik labiausiai tinka.

Tuo tarpu smūgiai, riksmai, šauksmai pasipylė su dviguba jėga. Atsitokėjusi Lotchen įsidrąsino praverti burną.

– Kas ten? – paklausė ji.

– Tai aš! Aš! Aš!

– Kas jūs?

– Komisaras Pasofas.

Komisaras Pasofas! Tas pats, apie kurio pareigybės panaiki-

nimą jau kalbama dešimt metų! Bet kas gi atsitiko? Ar tik neįsiveržė į miestą burgundai kaip XIV amžiuje? Turėjo kažkas atsitikti tokio pat svarbaus, kad priverstų sunerimti komisarą Pasofą, tokį pat flegmatiką ir santūrų kaip ir pats burmistras.

Davus Van Trikasui – šis garbusis vyras nepajėgė išspausti nė žodžio – ženklą, tarnaitė atitraukė skląstį ir atidarė duris.

Komisaras Pasofas įsiveržė į prieškambarį lyg uraganas.

– Kas gi atsitiko, pone komisare? – paklausė Lotchen, drąsi mergina, jokiomis aplinkybėmis neprarandanti šaltakraujiškumo.

– Kas gi atsitiko? – pakartojo Pasofas, kurio apvalios akys tiesiog lipo ant kaktos. – Mat aš dabar skubu tiesiog iš daktaro Okso... pas jį buvo susirinkimas, ir ten...

– Ir ten? – pakartojo patarėjas.

– Tenai aš buvau liudininkas tokių ginčų, jog... Pone burmistre, ten kalbėta apie politiką!

– Apie politiką! – pakartojo Van Trikasas, šiaušdamas savo peruką.

– Apie politiką, – tęsė komisaras Pasofas. – To Kikandone tikriausiai nebuvo jau šimtą metų. Ten kilo ginčas. Advokatas Andrė Šiutas ir gydytojas Dominykas Kustosas nusivažiavo net iki to, jog reikalas gali baigtis dvikova.

– Dvikova? – sušuko patarėjas. – Dvikova! Dvikova Kikandone! Bet ką tokio vienas kitam prišnekėjo advokatas Šiutas ir gydytojas Kustosas?

– Štai ką, kartoju žodis į žodį: „Pone advokate, – pareiškė gydytojas savo priešininkui, – jūs pernelyg daug sau leidžiate, nepasveriate savo žodžių".

Burmistras Van Trikasas net suplojo delnais. Patarėjas išblyško ir išmetė ir rankų žibintuvą. Komisaras palingavo galvą. Šitokie įžūlūs žodžiai tokių garbingų žmonių lūpose!

– Tasai gydytojas Kustosas, – sušnibždėjo Van Trikasas, – kaip atrodo, yra pavojingas žmogus, karštagalvis! Eime, ponai!

Ir patarėjas Niklosas, komisaras bei burmistras Van Trikasas nuskubėjo į svetainę.

Ketvirtasis skyrius,

kuriame daktaras Oksas pasirodo esąs puikus fiziologas ir drąsus eksperimentatorius

Kas gi buvo šis žmogus, turėjęs tokią gan keistą pavardę? Daktaras Oksas, be abejonės, buvo keistuolis, bet, antra vertus, ir drąsus mokslininkas, fiziologas, apie kurio darbus žinojo visi Europos mokslininkai ir aukštai juos vertino, – taigi jis buvo laimingas Devio, Daltono, Bostoko, Mencio, Godvino, Firordto, – šių didžių žmonių – varžovas, žmonių, kurie neregėtai išgarsino pasaulyje fiziologiją.

Daktaras Oksas buvo nei storas, nei plonas, vidutinio ūgio, o metų... bet mes negalime tiksliai nurodyti nei jo amžiaus, nei tautybės. Beje, tai neturi didesnės reikšmės. Pakanka žinoti, kad jis buvo gana keistas subjektas, pasižymėjęs karštu krauju, tikras juokdarys, tarsi išlipęs iš Hofmano puslapių, kas be ko, sudarantis visišką kontrastą Kikandono gyventojams. Savimi, savo teorijomis jis tikėjo be galo tvirtai. Šis amžinai besišypsantis, aukštai pakelta galva ir plačiais pečiais vyriškis vaikščiojo laisvai ir pasitikėdamas, žvelgė aiškiu ir tvirtu žvilgsniu, nuolatos pūtė šnerves, kišo pirmyn storas lūpas, godžiai gaudančias orą; daktaras darė malonų įspūdį. Atrodė labai gyvastingas, puikiai valdė savo kūną ir vaikščiojo taip greitai, tarsi jo gyslomis tekėtų gyvsidabris, o pėdos būtų prismaigstytos adatų. Jis nepajėgė nė valandėlės ramiai nusėdėti, plačiai ir staigiai gestikuliavo ir berte bėrė žodžius.

Vadinasi, jis buvo turtingas, šis daktaras Oksas, sumanęs savo lėšomis apšviesti visą miestą?

Tikriausiai taip, jeigu galėjo sau leisti šitokias išlaidas, – štai viskas, ką galime atsakyti į gan nekuklų klausimą.

Daktaras Oksas atvyko į Kikandoną prieš penkis mėnesius lydimas savo asistento Gedeono Igeno – augaloto, lieso, perkarusio, ilgakinkio, bet tokio pat judraus kaip ir jo viršininkas.

Dabar paklauskime: kuriam galui daktaras Oksas sumanė apšviesti, beje, savo sąskaita, visą miestą? Kodėl pasirinko taikiuosius kikandoniečius, šituos tikrus flamandus, ir panoro apdovanoti jų miestą neįprastu apšvietimu? Ar tik šiuo pretekstu nesikėsino organizuoti kokį nors platų fiziologinį bandymą, kurie paprastai daromi su gyvūnais? Ir pagaliau – ką rengėsi daryti šis originalas? Deja, to mes nežinome, nes daktaras neturėjo kitų patikėtinių, išskyrus asistentą Igeną, kuris jam visada aklai paklusdavo.

Kad ir kaip ten būtų, daktaras Oksas pareiškė, jog imasi apšviesti miestą, kuris šio gerbūvio labai pasigesdavo, o „ypač naktį", pasak subtilios komisaro Pasofo pastabos. Taigi netrukus iškilo gamykla, gaminanti apšvietimo dujas. Jau buvo sumontuoti gazometrai, po grindiniu pakloti vamzdžiai, todėl netrukus turėjo užsidegti dujų rageliai visuomeniniuose pastatuose ir net privačiuose namuose, priklausančiuose pažangos šalininkams.

Burmistras Van Trikasas, patarėjas Niklosas ir kiti kilmingi miesto žmonės, kad nepažemintų savo orumo ir garbės, irgi nutarė į savo namus įsivesti naują apšvietimą.

Kaip tikriausiai prisimena skaitytojas, burmistras ir patarėjas savo ganėtinai ilgai užsitęsusiame pokalbyje užsiminė, jog miestas bus apšviestas ne vulgariomis apšvietimo dujomis, gaunamomis distiliuojant akmens anglį, bet naujausiomis dujomis, kurios šviečia ryškiau net dvidešimt kartų, – oksihidrido dujomis, susidarančiomis sumaišius deguonį su vandeniliu.

Daktaras Oksas, puikus chemikas ir sumanus fizikas, gebėjo gauti didelius kiekius šių dujų be didesnių sąnaudų, be to, jis ne-

sinaudojo kalio permanganatu pagal Tesjė diu Motė metodą, o paprasčiausiai savo išrasta baterija skaidė truputį pasūdytą vandenį. Taigi jam nereikėjo nei brangių medžiagų, nei platinos, nei retortų, nei degalų, nei sudėtingų aparatų išskirti ir atskirai gaminti ir vienoms, ir kitoms dujoms. Elektros srovė tekėjo per didelius kubilus, pripiltus vandens, kuris ir skaidėsi į sudedamuosius elementus – deguonį ir vandenilį. Deguonį Oksas nukreipė į vieną pusę, o vandenilį, kurio išsiskyrė dvigubai daugiau negu buvusio sąjungininko, – į kitą. Abejos dujos rinkosi į atskirus rezervuarus, – daktaras Oksas ėmėsi esminio atsargumo, nes jų mišinys užsiliepsnojęs būtinai sukeltų baisų sprogimą. Paskui atskirai kiekvienos dujos turėjo tekėti vamzdžiais į ragelius, įtaisytus taip, kad nebūtų jokių sprogimo galimybių. Turėjo užsidegti puiki liepsna, ryškumu nenusileidžianti elektros šviesai, kuri, kaip rodo Kaselmano bandymai, prilygsta tūkstančio šimto septyniasdešimt vienos žvakės šviesai.

Žinia, šis puikus išradimas turėjo tiesiog nuostabiai apšviesti Kikandoną. Bet kaip matysime iš vėlesnių įvykių, mažiausiai tuo domėjosi daktaras Oksas ir jo asistentas.

Kitą dieną po triukšmingo komisaro Pasofo įsiveržimo į burmistro svetainę Gedeonas Igenas ir daktaras Oksas kalbėjosi darbo kabinete, įrengtame pagrindinio gamyklos korpuso apatiniame aukšte.

– Na ką, Igenai, na ką? – šūkčiojo daktaras Oksas trindamas rankas. – Ar matėte vakar pas mus susirinkusius tuos geraširdžius ir nesujaudinamus kikandoniečius, kurie užima tarpinę vietą tarp kempinių ir koralų? Juk matėte, kaip jie ginčijosi, kaip svaidė vieni kitiems aštrius žodžius, kaip mosikavo! Jie jau pasikeitė fiziškai ir morališkai! Pagalvokite, kas atsitiks, kai mes šitai publikai įvarysime tikrą dozę!

– Teisybę sakote, mokytojau, – linktelėjo Gedeonas Igenas, patrynęs pirštu savo smailą nosį, – pirmasis bandymas puikiausiai pasisekė, ir jeigu aš iš atsargumo nebūčiau užsukęs išleidžiamojo čiaupo, tiesiog nežinau, kuo viskas būtų pasibaigę.

– Ar girdėjote, ką vienas kitam kalbėjo advokatas Šiutas ir gydytojas Kustosas? – tęsė daktaras Oksas. – Tiesą sakant, jų žodžiuose nebuvo nieko įžeidžiamo, tačiau kikandoniečio ausiai tie žodžiai baisesni už visus įžeidinėjimus, kuriuos vieni kitiems svaido Homero herojai prieš išsitraukdami kalavijus. Ak, tie flamandai! Štai pamatysite, ką mes iš jų padarysime vieną gražią dieną!

– Nedėkingus galvijus! – atkirto Gedeonas Igenas išminčiaus, įvertinusio žmonių padermę pagal nuopelnus, tonu.

– Nusispjauti! – suriko daktaras. – Tegu sau jie rodo nedėkingumą, kad tik pasisektų mūsų bandymas!

– Ar mes nerizikuojame, – klastingai šypsodamasis atrėmė asistentas, – šitokiu būdu jautrindami jų kvėpavimo aparatus, pakenkti šauniųjų Kikandono gyventojų plaučiams?

– Tuo blogiau jiems, – atsakė daktaras Oksas. – Mes tai darome mokslo labui. Kas būtų, jeigu šunys arba varlės staiga atsisakytų dalyvauti bandymuose?

Galimas daiktas, kad jeigu to paklaustume šunis ir varles, tai šie gyvūnai rastų ką pasakyti prieš vivisekcijas, bet daktaras Oksas absoliučiai tikėjo savo pateikto argumento teisingumu, todėl nejučiomis ir giliai atsiduso su pasitenkinimu. (*Vivisekcija – gyvo bandomojo gyvūno operavimas.*)

– Galų gale jūs teisus, mokytojau, – tvirtai pareiškė Gedeonas Igenas. – Šitie kikandoniečiai – pati tinkamiausia mums medžiaga.

– Taip, pati tinkamiausia, – daugiareikšmiškai pritarė daktaras.

– Ar tikrinote tų sutvėrimų pulsą?

– Šimtą kartų.

– Koks vidutinis?

– Mažiau negu penkiasdešimt tvinksnių per minutę. Tiktai pagalvokite: miestas, kuriame per ištisą šimtmetį nepasitaikė nė menkiausio kivirčo, kur krovikai nesikeikia, vežikai nesusižodžiuoja, arkliai nesispardo, šunys nesikandžioja, katės nesidrasko! Miestas, kuriame teisėjas dykaduoniauja ištisus metus! Miestas, kuriame karštai nesiginčijama dėl meno, nesipjaunama dėl biznio

klausimų! Miestas, kuriame žandarai virto mitu, kuriame jau šimtą metų nebuvo surašytas nė vienas protokolas! Miestas, kuriame štai tris šimtus metų niekas niekam neniūktelėjo, netrenkė nė vieno antausio! Ar suprantate, Igenai, kad taip ilgiau nebegali tęstis, todėl mudu privalome visa tai pakeisti!

– Nuostabu, nuostabu! – džiaugsmingai pritarė asistentas. – Na, o kaip šio miesto oras? Ar jį ištyrėte?

– Savaime aišku. Septyniasdešimt devynios dalys azoto ir dvidešimt viena dalis deguonies, anglies dvideginio ir vandens garų – nuolat kintamais kiekiais. Normali proporcija.

– Puiku, daktare, puiku, – atsakė Igenas. – Padarysime didelio masto bandymą, ir jis turės lemiamą reikšmę.

– O jeigu jis bus lemiamas, – pridūrė daktaras Oksas triumfuojančiu balsu, – tai mudu pakeisime visą pasaulį!

Penktasis skyrius,

kuriame burmistras ir patarėjas vyksta aplankyti daktaro Okso ir kas iš to išėjo

Patarėjas Niklosas ir burmistras Van Trikasas pagaliau savo kailiu patyrė, kas tai yra nerami naktis. Anas svarbus įvykis, atsitikęs daktaro Okso namuose, įvarė jiems tikrą nemigą. Kokius padarinius turės toji istorija? Ar reikia priimti kokį nors nutarimą? Ar bus priversta įsikišti municipalinė valdžia? Ar reikia išleisti atitinkamus nurodymus, idant būtų užbėgta už akių tokio pobūdžio skandalams?

Sunkios abejonės tiesiog graužte graužė šiuodu bevalius žmones. Išsiskyrę vėlai vakare, jis „nutarė" susitikti kitą dieną.

Taigi kitą dieną prieš pietus burmistras Van Trikasas pats asmeniškai patraukė pas patarėją Niklosą. Bičiulis jau buvo atgavęs pusiausvyrą, be to, ir pats burmistras jau spėjo atsitokėti po patirto sukrėtimo.

– Nieko naujo? – paklausė Van Trikasas.

– Absoliučiai nieko nuo vakar dienos, – atsakė Niklosas.

– O gydytojas Dominykas Kustosas?

– Nieko apie jį negirdėjau kaip ir apie advokatą Šiutą.

Po pašnekesio, užtrukusio visą valandą, bet kurį nesunkiai galima perduoti keliais žodžiais, patarėjas ir burmistras nutarė aplankyti daktarą Oksą, kad nejučiomis iškamantinėtų jį ir ištrauktų kai kurių įvykio smulkmenų.

Priešingai negu buvo įpratę, abu kikandoniečiai, priėmę šį nu-

tarimą, panoro jį nedelsdami įvykdyti, todėl patraukė į daktaro Okso gamyklą, įsikūrusią už miesto, netoli nuo Audenardo vartų, tų pačių, kurių bokštas grėsė nugriūti.

Burmistras ir patarėjas žingsniavo lėtu ir iškilmingu žingsniu, nueidami ne daugiau kaip trylika colių per sekundę. Beje, šitokia sparta vaikščiojo visi miestiečiai. Niekas ir niekada dar nematė Kikandono gatvėmis bėgančio žmogaus.

Kartkartėmis tykiame ir ramiame skersgatvyje, taikios gatvės sankryžoje mūsų kilmingieji ponai sustodavo, kad pasisveikintų su praeiviais.

– Laba diena, pone burmistre, – sakė praeivis.

– Laba diena, mano brangusis, – atsakė Van Trikasas.

– Ar nieko naujo, pone patarėjaŭ? – klausė kitas.

– Nieko naujo, – ramiai atsakė Niklosas.

Tačiau iš praeivių balsuose nuskambėjusio smalsumo, iš žmonių klausiamų žvilgsnių buvo galima suvokti, jog apie vakarykštį susidūrimą žino visas miestas. Matydami, kur pėdina Van Trikasas, net patys bukiausi kikandoniečiai susivokė, kad burmistras rengiasi žengti kažkokį svarbų žingsnį. Incidentas, įvykęs tarp Kustoso ir Šiuto, visus labai sudomino, tačiau dar nė vienas nestojo nei į vieno, nei į kito pusę. Ir advokatas, ir gydytojas buvo visų gerbiami. Advokatas Šiutas, nė sykio nekalbėjęs mieste, kur teismas ir prisiekusieji egzistavo tiktai seniausių gyventojų atmintyje, nepralaimėjo nė vieno proceso. O gydytojas Kustosas buvo garbus praktikas, kuris, kaip ir jo profesijos broliai, gydė ligonius nuo visų ligų, išskyrus tą, nuo kurios jie mirdavo. Gan bjaurus įprotis, beje, būdingas visiems gydytojams, kad ir kokioje šalyje jie gyventų ir dirbtų.

Prisiartinę prie Audenardo vartų, patarėjas ir burmistras apdairiai padarė nedidelį lankstą, kad nepakliūtų į bokšto „griuvimo spindį". Užtat įdėmiai apžiūrėjo jį iš tolo.

– Aš manau, kad jis grius, – tarė Van Trikasas.

– Aš irgi, – atsakė Niklosas.

– Jeigu tiktai jo niekas neparems, – pridūrė Van Trikasas. –

Bet ar reikia jį paremti? Štai kur klausimas.

– Taip, tai iš tikrųjų klausimas, – atsakė patarėjas.

Po keliolikos minučių jie jau atsidūrė prie gamyklos durų.

– Ar galime pamatyti daktarą Oksą? – paklausė juodu.

Miesto tėvai visada galėjo pamatyti daktarą Oksą, todėl juos bemat įvedė į įžymiojo fiziologo kabinetą.

Kilmingieji ponai turėjo gerą valandą laukti daktaro. Pirmą sykį gyvenime burmistras ir patarėjas pradėjo nekantrauti.

Pagaliau įėjo daktaras Oksas ir pirmiausia atsiprašė, kad privertęs laukti, tačiau jis privalėjęs patikrinti gazometro brėžinį, nustatyti vamzdžių išsišakojimo vietą... Beje, reikalai judą visu spartumu! Jau nutiesti vamzdžiai, kuriais tekėsiąs deguonis. Po kelių mėnesių miestas būsiąs kuo puikiausiai apšviestas. Svečiai jau galį matyti į daktaro kabinetą atvestus vamzdžius.

Paskui daktaras pasiteiravo, kodėl turįs malonumą pas save matyti burmistrą ir patarėją.

– Tiesiog panorome jus aplankyti, daktare, – atsakė Van Trikasas. – Mes gana seniai jūsų nematėme. Juk mes retai išeiname iš namų, apskaičiuojame kiekvieną savo žingsnį, kiekvieną judesį, todėl jaučiamės laimingi, kai niekas nedrumsčia mūsų taikaus gyvenimo monotonijos...

Niklosas nustebęs žvelgė į savo bičiulį. Burmistrui dar niekada nepasitaikė progos taip daug kalbėti be pertrūkių ir ilgų pauzių. Van Trikasas taip ir žėrė žodžius, kuo jis niekada nepasižymėjo; beje, ir pats Niklosas jautė nenugalimą norą kalbėti.

Tuo tarpu daktaras Oksas įdėmiai ir gudriai žvilgčiojo į burmistrą.

Van Trikasas, kuris buvo įpratęs šnekučiuotis patogiai įsitaisęs prabangiame krėsle, netikėtai pašoko. Jį apėmė kažkoks nervinis jaudulys, gan svetimas jo temperamentui. Tiesa, burmistras dar negestikuliavo, bet matėsi, jog tuoj tuoj ims mostaguoti rankomis. Patarėjas be perstojo trynė sau blauzdas ir giliai dūsavo. Ėmė blizgėti jo akys, jis „nutarė", jeigu reikės, palaikyti savo geriausią draugą.

Van Trikasas pakilo, žengė kelis žingsnius ir sustojo priešais daktarą.

– Kada gi, – paklausė truputį pakeltu tonu, – bus baigti jūsų darbai?

– Po trijų ar keturių mėnesių, pone burmistre, – atsakė daktaras.

– Oi, kaip ilgai laukti! – sušuko Van Trikasas.

– Velniškai ilgai! – palaikė jį Niklosas; jis nebeturėjo jėgų ramiai sėdėti, todėl irgi pašoko.

– Mes negalime baigti anksčiau darbų negu numatyta, – paprieštaravo daktaras. – Juk Kikandono darbininkai ne per uoliausi.

– Ką, jūs manote, kad jie pernelyg lėtai dirba? – suriko burmistras, regis, užgautas šių žodžių.

– Taip, pone burmistre, – tvirtai atkirto daktaras, – vienas prancūzų darbininkas vertas dešimties kikandoniečių. Juk jie – tikri flamandai!..

– Flamandai! – suriko patarėjas Niklosas gniauždamas kumščius. – Ką jūs tuo norite pasakyti, maloningasis pone?

– Nieko baisaus. Tai, ką apie juos šneka visas pasaulis, – atsakė šypsodamasis daktaras.

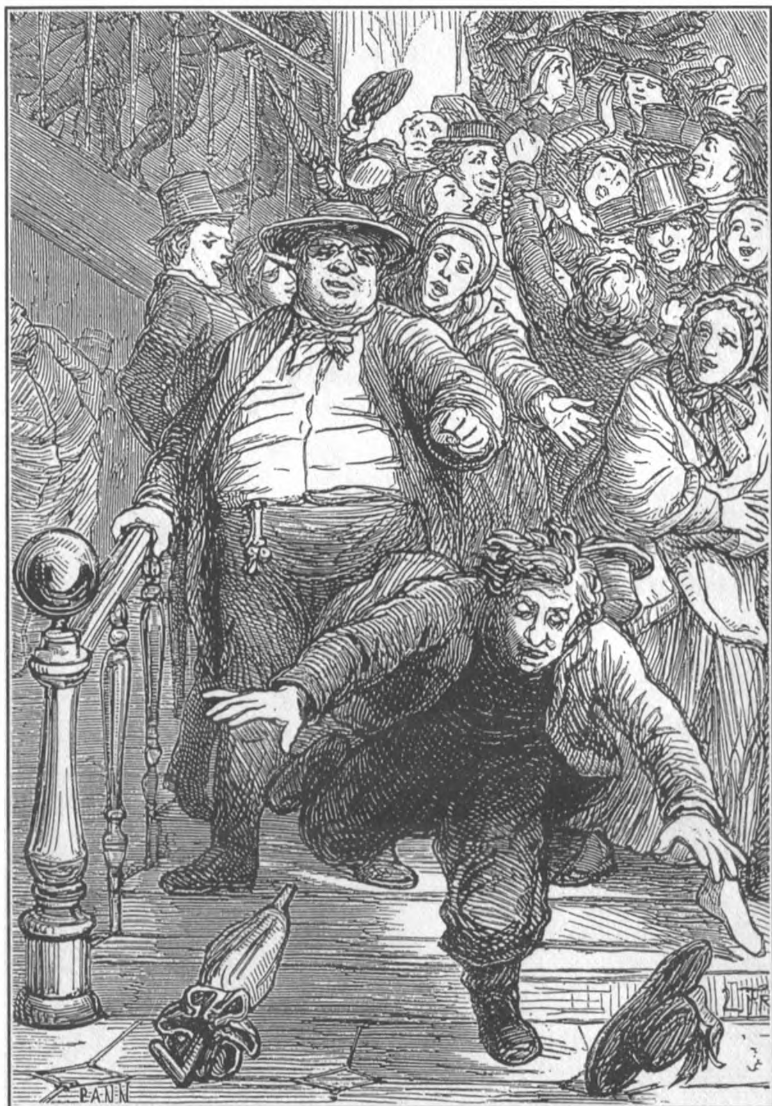
– Štai kaip, daktare! – subliuvo Van Trikasas, žingsniuodamas iš kampo į kampą. – Aš nepakęsiu tokių užuominų! Malonėkite žinoti, kad mūsų Kikandono darbininkai nė kiek ne prastesni už visus kitus! Nei Paryžius, nei Londonas mums ne pavyzdys! Aš primygtinai prašau jus paspartinti darbus, kuriuos čia pradėjote. Visos gatvės išraustos kloti vamzdžiams, ir tai trukdo gatvių eismui. Beje, daro nuostolių ir prekybai! Kaip burmistras aš atsakau už miesto gerovę ir visiškai nepageidauju susilaukti priekaištų.

Puikusis burmistras! Jis ėmė gražbyliauti apie prekybą, apie gatvių eismą, ir šie neįprasti jam žodžiai laisvai sprūdo nuo jo lūpų! Kas gi jam ūmai pasidarė?

– Be to, – pridėjo Niklosas, – miestui būtiniausiai reikia apšvietimo!

– Tačiau, – paprieštaravo daktaras, – jis be apšvietimo išsivertė jau devynis šimtus metų.

– Na ir kas, pone? – tęsė burmistras, pabrėždamas kiekvieną žodį. – Laikai keičiasi. Žmonija žengia pirmyn, todėl ir mes nenorime atsilikti nuo visų! Jeigu po mėnesio gatvės nebus apšviestos, jūs turėsite mokėti netesybas už kiekvieną uždelstą dieną! O ką, jeigu tamsoje prasidės muštynės?

– Šito visada galima tikėtis! – suriko ir Niklosas. – Juk flamandas – tikras parakas! Užsidega nuo menkiausios kibirkšties!

– Tarp kitko, – nutraukė bičiulį burmistras, – komisaras Pasofas, policijos viršininkas, mums pranešė, kad vakar vakare jūsų namuose kilo ginčas. Ar teisybė, kad buvo ginčytasi dėl politikos?

– Taip ir buvo, pone burmistre, – atsakė daktaras Oksas, sunkiai sulaikydamas šypseną.

– Ir gydytojas Dominykas Kustosas susikivirčijo su advokatu Andrė Šiutu?

– Taip, pone patarėjau, bet, laimei, viskas baigėsi be įžeidimų.

– Be įžeidimų? – suriko burmistras. – Argi tai ne įžeidimas, kai vienas kitam pareiškia, jog tas nepasveria savo žodžių! Nejaugi jūs, daktare, turite žuvies kraują? Nejaugi nežinote, kad Kikandone negalima nebaudžiamai tarti tokių žodžių? Pamėginkite tik man pasakyti panašius žodžius...

– Arba man! – įsiterpė patarėjas Niklosas.

Ištarę šiuos žodžius, kilmingieji ponai, įniršę ir įraudę iš pykčio, sukryžiavo rankas ant krūtinių ir įsispitrėjo į daktarą Oksą; atrodė, jie tuoj tuoj puls jį.

Tačiau daktaras net nemirktelėjo.

– Šiaip ar taip, pone, – tęsė burmistras, – jūs atsakote už tai, kas dedasi jūsų namuose. Aš atsakau už šį miestą ir neleisiu pažeisti visuomeninės ramybės. Panašaus pobūdžio kaip vakar incidentai neturi pasikartoti, antraip aš būsiu priverstas imtis pačių griežčiausių priemonių. Ar girdėjote? Atsakykite pagaliau, pone!

Burmistras, pagautas neįprasto susijaudinimo, vis aukščiau kėlė galvą. Garbusis Van Trikasas jau bemaž nebesitvardė ir kalbėjo taip garsiai, kad jo balsas girdėjosi net lauke. Pagaliau matydamas, kad daktaras neatsako į jo iššūkį, jis nirtulingai riktelėjo:

– Eime, Niklosai!

Ir, iš visų jėgų trenkęs duris taip, kad net sudrebėjo visas namas, burmistras išdundėjo, tempdamasis paskui save patarėją.

Nuėję gal dvidešimt žingsnių, garbieji draugužiai pradėjo rimti. Dabar juodu jau žengė lėčiau, jų eisena darėsi vis santūresnė. Pranyko tirštas raudonis, užliejęs jų skruostus, jų veidai įgavo įprastą rausvą atspalvį.

Prabėgus ketvirčiui valandos po to, kai juodu paliko gamyklą, Van Trikasas ramiai išspaudė:

– Koks malonus žmogus tasai daktaras Oksas! Šnekėtis su juo – tikrai malonumas!

Šeštasis skyrius,

kuriame Francas Niklosas ir Siuzel Van Trikas kuria šiokius tokius ateities planus

Skaitytojas jau žino, jog burmistras turėjo dukterį Siuzel; tačiau net pats nuovokiausias skaitytojas negalėtų susigaudyti, kad ir patarėjas Niklosas taip pat buvo susilaukęs sūnaus Franco. O jeigu skaitytojas ir būtų šį bei tą numanęs, tai vargu ar jam šautų į galvą, jog Francas jau susižiedavęs su Siuzel. Tarp kitko, šiuodu jaunuoliai, atrodė, buvo sukurti vienas kitam ir mylėjo vienas kitą, kaip mylima Kikandone.

Nepatariame galvoti, kad šiame nepaprastame mieste jaunos širdys neplakė: ne, jos plakė, bet gana lėtai. Čia jaunimas vedė ir tekėjo kaip ir visuose kituose miestuose, bet tai darė neskubėdamas. Būsimieji sutuoktiniai, prieš susisiedami nenutraukiamais saitais, norėjo pažinti vienas kitą, o toks pažinimas tęsdavosi ne trumpiau kaip dešimt metų, lygiai kaip ir mokymasis koleže. Labai retai pora susituokdavo anksčiau šio laiko.

Taip, dešimt metų! Dešimt asistavimo metų! Bet nejaugi šis laikotarpis toks jau ilgas, kai kalbama apie viso gyvenimo sąjungą? Sakykime, privalu mokytis dešimt metų, kad taptum inžinieriumi arba gydytoju, advokatu arba patarėju, tad ar įmanoma per trumpesnį laiką įgyti žinių, kurių reikia kiekvienam sutuoktiniui? Tai tikrai sunki sąlyga, todėl manoma, jog kikandoniečiai elgiasi itin protingai, šitaip ilgai vieni kitus pažindami ir tyrinėdami. Kai pamatysi, kad kituose miestuose, kur viešpatauja palaidumas, ve-

dama po kelių mėnesių pažinties, tai gūžtelėsi pečiais ir pasiųsi savo vaikus į Kikandoną, jog sūnūs mokytųsi vietos koleže, o dukterys – pansione.

Per pastaruosius penkiasdešimt metų tiktai vienos vestuvės įvyko po dvejų metų, bet ir tos vos nesibaigė skyrybomis.

Taigi Francas Niklosas mylėjo Siuzel Van Trikas, bet mylėjo ramiai, kaip mylima žinant, jog mylimoji bus tavo po dešimties metų. Kartą per savaitę sutartą valandą Francas ateidavo pas Siuzel ir nusivesdavo ją ant Varo kranto. Jaunuolis pasiimdavo meškerę, o Siuzel niekada nepamiršdavo namuose kanvos, ant kurios jos dailūs piršteliai siuvinėdavo fantastiškas gėles. (*Kanva – standus tinklinis storų siūlų audinys, ant kurio siuvinėjama vilnoniais arba šilkiniais siūlais.*)

Turime pasakyti, kad Francas turėjo dvidešimt dvejus metus, ant jo skruostų tarsi ant prinokusio persiko jau augo lengvi pūkai, o balsas ką tik liovėsi lūžinėti.

Siuzel augino šviesias kasas, buvo rausvaskruostė. Jai sukako septyniolika metų, be to, ji nejautė pasibjaurėjimo žvejyba. Gan keistas šis užsiėmimas, kai tenka perprasti visas žvejojimo gudrybes ir nugalėti žuvį! Bet Francas mėgo žvejoti, nes žvejyba atitiko jo temperamentą. Jaunuolis pasižymėjo neįtikėtinu kantrumu, mėgo svajingomis akimis spoksoti į judančią plūdę. Francas mokėjo laukti, todėl kai po šešių valandų laukimo kokia nors kukli žuvelė, pasigailėjusi jaunuolio, leisdavosi pagaunama, jis būdavo be galo laimingas, bet gebėdavo sutramdyti savo džiaugsmą.

Šią dieną būsimieji sutuoktiniai sėdėjo greta ant žalio kranto. Prie jų kojų čiurlendamas tekėjo skaidrusis Varas. Siuzel neskubėdama siuvinėjo. Francas automatiškai vedžiojo meškerę iš kairės į dešinę, paskui vėl leido ją pasroviui – iš dešinės į kairę. Žuvelės vandenyje šoko nuostabiausius ratelius, zujo apie plūdę, bet kabliukas bergždžiai klajojo po upės gelmes.

– Atrodo, kad jau kimba, Siuzel, – retkarčiais ištardavo Francas, nepakeldamas akių į jaunąją merginą.

– Jūs taip manote, Francai? – atsakydavo Siuzel, akimirkai atitrūkdama nuo rankdarbio ir žvilgtelėdama į savo sužadėtinio plūdę.

– Ne, ne, – tęsdavo Francas. – Man tik pasirodė, aš apsirikau.

– Nieko tokio, Francai, dar užkibs, – ramino jį Siuzel skambiu ir švelniu balseliu. – Bet nepamirškite laiku pakirsti. Jūs visada vėluojate keliomis sekundėmis, todėl žuvis spėja nutrūkti.

– Ar norite paimti meškerę, Siuzel?

– Su malonumu, Francai.

– Tada duokite man savo kanvą. Pažiūrėsime, galbūt aš mikliau valdau adatą negu meškerę.

Ir mergina virpančia ranka paėmė meškerykotį, o jaunuolis įsmeigė adatą į kanvą. Šitaip juodu sėdėjo keisdamiesi švelniais žodžiais, jų širdys virptelėdavo, kai trūktelėdavo plūdė. Nuostabios, nepamirštamos valandos! Kaip džiugu sėdint šalia vienas kito klausytis upelio čiurlenimo!

Saulė jau leidosi, bet, nepaisant gabiųjų Franco ir Siuzel suvienytų pastangų, nė viena žuvelė taip ir neužkibo. Vandens gyventojos pasirodė esančios negailestingos ir tiesiog tyčiojosi iš jaunuolių, kurie, beje, visiškai dėl to ant jų nepyko.

– Kitą sykį mums seksis geriau, Francai, – tarė Siuzel, kai jaunasis žvejys įsmeigė nepaliestą kabliuką į eglinę lentelę.

– Tikėsimės, Siuzel, – atsakė Francas.

Paskui abudu be žodžių patraukė į namus tarsi tie šešėliai, kurie slinko prieš juos palengva ilgėdami. Siuzel nepažino savęs – toks ilgas nutįso jos šešėlis. O Franco siluetas buvo siauras kaip plonas meškerykotis, kurį jis nešėsi ant peties.

Jaunuoliai pasiekė burmistro namus. Apie žvilgančius akmenis tirštai žėlė žolė, kurios niekas nenudegindavo, todėl ji padengdavo gatvę tarsi kilimas ir švelnindavo žingsnių aidą.

Tą akimirką, kai atsidarė durys, Francas pajuto reikalą tarti savo sužadėtinei:

– Žinokite, Siuzel, didžioji diena artėja.

– Iš tikrųjų artėja, Francai, – atsakė mergina, nuleisdama ilgas blakstienas.

– Taip, – tęsė Francas, – po penkerių ar šešerių metų...

– Iki pasimatymo Francai, – sušnabždėjo Siuzel.

– Iki pasimatymo, Siuzel, – atsakė Francas.

O kai durys užsidarė, jaunuolis lygiu ir ramiu žingsniu patraukė į patarėjo Nikloso namus.

Septintasis skyrius,

kuriame andante virsta allegro, o allegro – vivace

Šurmulys, kilęs po advokato Šiuto ir gydytojo Kustoso susidūrimo, palengva nurimo. Viskas taip ir baigėsi be jokių padarinių. Buvo galima tikėtis, kad Kikandone, trumpam sujudintame šio keisto įvykio, vėl nusistovės nedrumsčiama ramybė.

Tuo metu visu tempu vyko darbai vedant oksihidrito dujas į svarbiausius miesto pastatus. Po grindiniu darbininkai skubiai klojo vamzdžius. Tačiau ragelių dar niekas nematė, nes pagaminti juos ne taip jau paprasta, – teko juos užsisakyti užsienyje. Atrodė, kad daktaro Okso pilna visur, kur tik pažvelgsi, – jis ir jo asistentas Igenas neleido veltui nė valandėlės, o ragino darbininkus, montavo tikslius gazometrų mechanizmus, dieną ir naktį stebėjo gigantiškas baterijas, kuriose vanduo, veikiamas galingos elektros srovės, skaidėsi į sudedamuosius elementus. Taip, daktaras jau gamino savo dujas, nors vamzdžiai dar nebuvo baigti kloti, – kas, tarp mūsų kalbant, atrodė šiek tiek keistoka. Tačiau buvo galima tikėtis, kad netolimoje ateityje daktaras Oksas miesto teatre pademonstruos savo puikųjį apšvietimą.

Taip, Kikandone buvo teatras, dailus pačios keisčiausios architektūros pastatas, kuriame galėjai įžiūrėti visokių stilių – ir bizantiškąjį, ir romaninį, ir gotikinį, ir renesansinį; teatro durys labai priminė arką, langai buvo strėliniai, sienos nudažytos gan įmantriomis rozetėmis, stogą puošė fantastiškos smailės, – žodžiu, neįsivaizduojamas mišinys, kažkas tarp Partenono ir Didžio-

sios Kavinės Paryžiuje. Bet čia nėra nieko keista, nes 1175 metais valdant burmistrui Liudvigui Van Trikasui pradėtas statyti teatras buvo baigtas ręsti tik 1837 metais valdant burmistrui Nataliui Van Trikasui. Jis statytas gerus septynis šimtus metų ir nuosekliai taikytas prie daugelio epochų architektūros madų. Vis dėlto tai buvo puikus pastatas; kita vertus, jo romaninės kolonos ir bizantiškieji skliautai neturėjo pernelyg prieštarauti naujausiam dujiniam apšvietimui.

Kikandono teatre buvo vaidinama viskas, kas tik šaudavo į galvą, bet dažniausiai statytos operos. Tiesą sakant, nė vienas kompozitorius nebūtų pažinęs savo kūrinio, nes tempai čia nežmoniškai ištęsti.

Gyvenimas Kikandone slinko lėtai, todėl savaime aišku, kad ir dramos veikalai turėjo būti pritaikyti prie jo gyventojų temperamento. Nors paprastai teatro durys būdavo atidaromos ketvirtą valandą, o uždaromos dešimtą, per šį laiką aktoriai spėdavo suvaidinti ne daugiau kaip du veiksmus. „Roberas Velnias", „Hugenotai" arba „Vilhelmas Telis" paprastai užimdavo po tris vakarus, nes labai jau lėtai vaidinti šie šedevrai. „Vivace" Kikandono teatre skambėjo kaip tikras „adagio", o „allegro" tęsėsi iki begalybės. (*Adagio – lėtas tempas; andante – vidutinis; allegro – greitas; vivace – labai greitas. /ital./.*) Aštuntinė čia skambėjo kaip pilna nata. Pačios greičiausios ruliados, sudainuotos kikandoniečių stiliumi, panėšėjo į lėtus bažnytinių himnų ringavimus. (*Ruliada – efektingi, greiti koloratūrinio dainavimo pasažai.*) Dainininkai linksmas treles neįtikėtinai nutęsdavo taip, kaip patikdavo vietos žiūrovams. Audringą Figaro ariją pirmajame „Sevilijos kirpėjo" veiksme dainuodavo taip lėtai, jog ištęsdavo ją iki penkiasdešimt aštuonių minučių.

Savaime aišku, atvykėliams artistams tekdavo prisitaikyti prie šios mados, bet kadangi jiems gerai sumokėdavo, tai jie nesiskųsdavo ir klusniai sekdavo dirigento lazdelę, kuri „allegro" atlikdavo ne daugiau kaip aštuonis taktus per minutę.

Užtat kiek plojimų susilaukdavo šie artistai, sukėlę Kikando-

no gyventojų susižavėjimą! Visi kaip vienas plodavo, nors ir laikydamiesi padorių pertraukėlių, o laikraščiai kitą dieną pranešdavo, kad artistai nusipelnė „audringų aplodismentų"; vieną ar du sykius teatro pastatą sudrebindavo kurtinantys riksmai „bravo", o salė tik todėl nesugriūdavo, jog XII amžiuje statyboms kikandoniečiai negailėjo nei cemento, nei akmenų.

Beje, kad pernelyg nesujaudintų entuziastingų flamandų, spektakliai vaidinti tik kartą per savaitę. Tai įgalindavo aktorius kruopščiai parengti savo vaidmenį, o žiūrovus giliau pajusti visą jų meistrišką vaidybą.

Šitaip klojosi Kikandone nuo neatmenamų laikų. Užsienio artistai sudarydavo kontraktus su Kikandono teatro direktoriumi tada, kai norėdavo atsipūsti po spektaklių kituose teatruose; regis, ši paprotys taip ir liks visiems laikams nepakitęs. Bet štai praėjus dviem savaitėm po Šiuto ir Kustoso susidūrimo, miestą vėl sujaudino naujas incidentas.

Buvo šeštadienis; šią dieną teatre visada eidavo opera. Kol kas dar nebuvo ko tikėtis naujojo apšvietimo. Tiesa, vamzdžiai jau buvo atvesti į salę, tačiau dujinių ragelių dėl anksčiau minėtos priežasties dar neturėta, todėl sietynuose degusios žvakės kaip ir anksčiau skleidė menką šviesą. Teatro duris publikai direktorius atidarė pirmą valandą dienos, todėl prieš pat ketvirtą valandą salė jau buvo pusiau pilna. Prie bilietų kasos susidarė eilutė, nusitęsusi per visą Šv. Ernufo aikštę iki pat vaistininko Žoso Lifrinko vaistinės. Šitoks žmonių sambūris rodė, kad laukiama neeilinio spektaklio.

– Ar eisite šiandien į teatrą? – šį rytą burmistrą paklausė patarėjas.

– Būtinai, – atsakė Van Trikasas, – ir ponia Van Trikas, ir mano duktė Siuzel, ir mūsų mieloji Tatanemans, – visos jos dievina rimtą muziką.

– Tai panelė Siuzel irgi bus? – vėl paklausė patarėjas.

– Be abejonės, Niklosai.

– Tada mano sūnus Francas bus pirmasis eilėje, – atsakė Nik-

losas.

– Jūsų sūnus – smarkus jaunuolis, Niklosai, – reikšmingai pareiškė burmistras, – karštagalvis! Ne pro šalį būtų jį prižiūrėti.

– Jis įsimylėjęs, Van Trikasai, įsimylėjęs jūsų žaviąją Siužel.

– Na, ką gi, Niklosai, jis ją ir ves. Mes juk nutarėme sudaryti šią santuoką, – tai ko gi jam dar daugiau reikia?

– Daugiau tikrai nieko nereikia! Bet vis dėlto šis aistringas jaunuolis bus vienas iš pirmųjų eilėje prie bilietų kasos.

– O, laiminga ir audringa jaunyste! – su šypsena prakalbo atsiminimų pagautas burmistras. – Ir mes tokie buvome, mano brangusis patarėjau! Mes irgi mylėjome! Mes asistavome! Taigi iki vakaro. Beje, turbūt žinote, kad šis Fioraventis – didis artistas. Kaip iškilmingai jį sutiko mūsų miestiečiai! Jis ilgai nepamirš kikandoniečių ovacijų!

Juodu kalbėjosi apie garsųjį tenorą Fioraventį, sukėlusį vietos melomanų susižavėjimą. Šis virtuozas turėjo kerintį balsą, pasižymėjo puikia dainavimo maniera.

Štai jau tris savaites Fioraventis skynė laurus dainuodamas „Hugenotus". Pirmasis veiksmas, atliktas kikandoniečių stiliumi, truko visą vakarą. Antrasis veiksmas, suvaidintas po savaitės, buvo tikras artisto triumfas. Sėkmė dar padidėjo sudainavus Mejerberio šedevro trečiąjį veiksmą. Tačiau patys didžiausi lūkesčiai buvo siejami su ketvirtuoju veiksmu, kuris ir turėjo būti atliktas šį vakarą. O, šis Raulio ir Valentinos duetas, šis dvibalsis meilės himnas, kuriame skambėjo ilgesingi atodūsiai, kur crescendo keitė stringendo ir perėjo į piu crescendo. (*Crescendo – laipsniškas garso stiprėjimas; piu crescendo – dar stipriau; stringendo – greitėjantis tempas.*) Šis duetas atliekamas lėtai, be galo ilgai. Ak, koks pasigėrėjimas!

Taigi ketvirtą valandą salė buvo pilna. Ložės, balkonas, parteris lūžte lūžo nuo žiūrovų. Pagrindinėje ložėje sėdėjo burmistras Van Trikasas, panelė Van Trikas, ponia Van Trikas ir mieloji Tatanemans su salotų spalvos kyku. (*Kykas – moteriškas galvos apdangalas.*) Gretimoje ložėje sėdėjo patarėjas Niklosas ir jo šei-

ma, taigi ir įsimylėjėlis Francas. Kitose ložėse galėjai matyti gydytojo Kustoso šeimą, advokatą Šiutą, svarbiausiąjį teisėją Onorė Sintaksą, draudimo bendrovės direktorių storulį bankininką Kolertą, muzikantą mėgėją, pamišusį dėl vokiečių muzikos mokesčių rinkėją Rupą, akademijos prezidentą Žeromą Rešą, civilinį komisarą ir daugybę kitų žymių asmenybių, kurių vardyti nemėginsime, kad nenuvargintume skaitytojų.

Paprastai iki uždangos pakėlimo kikandoniečiai sėdėdavo tyliai: skaitydavo laikraščius, pusbalsiu kalbėdavosi su kaimynais, be triukšmo ieškodavo savo vietų arba abejingai žvilgčiodavo į ložėse sėdinčias gražuoles.

Bet šį vakarą pašalinis stebėtojas būtų matęs, kad dar iki uždangos pakėlimo salėje viešpatavo neįprastas pagyvėjimas. Žiūrovai, kurie visada pasižymėjo begaliniu lėtumu, tiesiog nerado sau vietos. Damų vėduoklės šokinėjo gan keistai ir karštligiškai. Atrodė, visi alsavo pilna krūtine. Žiūrovų akys žvilgėjo, lenktyniaudamos su sietynų šviesomis, degusiomis kažkodėl itin ryškiai. Kaip gaila, kad vėlavo daktaro Okso apšvietimas!

Pagaliau susirinko visas orkestras. Pirmasis smuikas praėjo tarp piupitrų, pasirengęs atsargiu „lia" duoti toną savo kolegoms. (*Piupitras – pultas.*) Jau suderinti styginiai, pučiamieji ir mušamieji instrumentai. Dirigentas, pakėlęs lazdelę, laukia skambučio.

Nuskambėjo skambutis. Prasidėjo ketvirtasis veiksmas. Pradinis allegro apassionato sugrotas kaip jau įprasta be galo lėtai, dėl ko didysis Mejerberis imtų rautis plaukus, tačiau kikandoniečiai mėgėjai patyrė ekstazę. (*Allegro apassionato – aistringasis.*)

Bet netrukus dirigentas pajunta, kad nebevaldo orkestro. Jam sunku sutramdyti muzikantus, visada tokius paklusnius, tokius ramutėlius. Pučiamieji instrumentai stengiasi pagreitinti tempą, todėl juos reikia pažaboti tvirta ranka, o tai jie aplenks styginius ir kils tikra kakofonija. Netgi bosas, vaistininko Žoso Lifrinko sūnus, toks padoriai išauklėtas jaunuolis, štai tuoj nutrūks nuo grandinės...

Tuo metu Valentina pradeda savo rečitatyvą: (*Rečitatyvas – kalbėjimo, deklamavimo intonacijomis pagrįstas operos, orato-*

rijos, kantatos epizodas.)

Aš šiandieną viena...

Bet ir ji skuba. Dirigentas ir muzikantai seka paskui ją, patys to nepastebėdami. Scenos gilumoje duryse pasirodo Raulis; nuo įsimylėjėlių susitikimo akimirkos iki to momento, kai Valentina slepia Raulį gretimame kambaryje, nepraeina nė ketvirtis valandos, nors iki šiolei Kikandono teatre šis trisdešimt septynių taktų rečitatyvas visada tęsdavosi lygiai trisdešimt septynias minutes.

Sen Bri, Neveras, Kavanas ir katalikų diduomenės atstovai pasirodo scenoje irgi pernelyg skubiai. Partitūroje pažymėta „allegro pomposo", bet šį kartą nėra net iškilmingumo užuominos, – sąmokslo ir kardų laiminimo scena pralekia tiesiog pašėlusiu tempu. (*Allegro pomposo – greitai ir iškilmingai.*) Dainininkai ir muzikantai pamiršta bet kokį santūrumą. Dirigentas jau nebesistengia jų sutramdyti. Beje, publika to ir nereikalauja, priešingai: kiekvienas jaučia, kad jis beprotiškai sužavėtas, kad šis tempas atliepia jo sielos proveržius.

Ar pasirengę nuo maištų vaduoti kraštą gimtą?
Ar prieš piktus eretikus jūs eisit su manim?

Pažadai, priesaikos. Neveras vos suspėja protestuoti ir sudainuoti, jog „tarp protėvių jo yra kareivių, bet žudikų niekados nebuvo", kai tuoj suimamas, iškviečiama sargyba. Įbėga seniūnai bei kariai ir greitakalbe prisiekia „kartu smogti". Sen Bri nesidairydamas peršoka rečitatyvo barjerą, kviesdamas katalikus keršyti. Pro duris įsiveržia trys vienuoliai, kurie neša pintinę su baltomis skraistėmis, – jie visiškai pamiršo, kad turi žengti lėtai ir didingai. Jau visi dalyvaujantieji išsitraukė špagas ir durklus, o kapucinai vienu gaistu laimina juos. Sopranai, tenorai, bosai tiesiog pašėlo rėkauti, allegro furioso siautulingai plėtojasi, dramatinis rečitatyvas skamba kadrilio tempu. (*Allegro furioso – greitai ir*

audringai.) Pagaliau sąmokslininkai išbėga šaukdami:

Vidurnakčio metą
Susirinkit visi!
Mus Viešpats palaimins!
Į mūšį
Vidurnakčio metą!

Visi žiūrovai pašoka iš savo vietų. Ložėse, parteryje, galerijoje – sujudimas. Atrodo, visa publika su burmistru Van Trikasu priešakyje pasirengusi pulti į sceną, kad prisidėtų prie sąmokslininkų ir imtų žudyti hugenotus, kurių religinius įsitikinimus, beje, jie palaiko ir pripažįsta. Aplodismentai, iškvietimai, riksmai! Tatanemans tarsi beprotė mosuoja savo salotų spalvos kyku. Lempos pliekste plieskia...

Raulis, užuot lėtai pakėlęs uždangą, nuplėšia ją didingu gestu ir susiduria akis į akį su Valentina.

Pagaliau! Štai jis, garsusis duetas! Bet jis dainuojamas pernelyg greitu tempu! Raulis nelaukia Valentinos klausimų, o Valentina nelaukia Raulio atsakymų. Žavingoji arija „Arti mirtis, praeina laikas" virsta linksmučiu motyvu, kuriam skambant sąmokslininkai prisiekia kaip Ofenbacho operetėje. „Andante amoroso" (*grakščiai ir švelniai*):

O, pakartok
Žodžius man meilės...

pavirto vivace furioso, o violončelė pamiršo, jog turi antrinti dainininko balsui kaip nurodyta partitūroje. (*Vivace furioso – labai greitai ir audringai.*) Veltui Raulis šūkauja:

O, nenutilki dar, brangioji,
Ir sapną nuostabų pratęsk!

Bet Valentina nebegali pratęsti! Nesunku suprasti, kad ją naikina kažkokia vidinė ugnis. Ji ima neįtikėtinai aukštas natas, pranoksta pati save. Raulis blaškosi po sceną, gestikuliuoja, tiesiog liepsnoja aistra.

Nuaidi varpo dūžiai. Bet kaip keistai skuba varpas! Varpininkas, matyt, nebesitvardo. Jo siaubingas aliarminis skambinimas nebenusileidžia orkestrui.

Ir pagaliau arija, baigianti šį puikų veiksmą: „Ar šią valandą lemtingą galiu aš persikelt!..“ – ima įgauti prestissimo tempą ir savo pašėlusiu greičiu primena dumiantį ekspresą. (*Prestissimo – pats greičiausias tempas.*) Vėl įnirtingai skamba varpas, Valentina krenta nualpusi. Raulis iššoka pro langą!..

Ir pačiu laiku. Išprotėjęs orkestras jau nebepajėgia groti. Dirigento lazdelė sulaužyta į šipulius, nes ją maestro baisia jėga daužė į piupitrą! Smuikų stygos nutrūko, išsisuko grifai. Pagautas įsiūčio litaurininkas sudaužė savo litaurus. Kontrabosininkas užsiropštė ant savo grandiozinio instrumento. Pirmasis fleitininkas užspringo savo fleita, obojininkas įnirtingai kramto savo instrumento vožtuvus, trombonas liko be pūstuko, o bėdžius trimitininkas atkakliai stengiasi ištraukti ranką, kurią giliai įgrūdo į dūdą!

O publika! Sunkiai alsuojanti, įsikarščiavusi publika išvien mosikuoja ir klykia! Visų veidai įraudę, tarsi jų viduje siautėtų liepsna! Prie durų susigrūdimas, spūstis, vyrai be skrybėlių, moterys be skraisčių. Žmonės koridoriuose stumdosi, tarpduriuose grūdasi, ginčijasi, kumščiuojasi! Nebėra daugiau valdžios! Nebėra burmistro! Visi lygūs šią velniško sujudimo akimirką...

O po kelių minučių, išėję į lauką, kikandoniečiai po truputį nusiramina ir taikiai žingsniuoja į namus, miglotai prisimindami patirtą susijaudinimą.

Ketvirtasis „Hugenotų“ veiksmas, anksčiau tęsęsis ištisas šešias valandas, šįvakar prasidėjo pusę penkių, o baigėsi be dvylikos minučių penktą.

Jis truko tik aštuoniolika minučių!

Aštuntasis skyrius,

kuriame senovinis iškilmingas valsas virsta pašėlusiu sūkuriu

Nors žiūrovai, išėję iš teatro, vėl nusiramino ir taikiai išsivaikščiojo po namus, vis dėlto patirtas jaudulys neišnyko be pėdsakų, – žmonės jautėsi pavargę, apsvaigę lyg po geros puotos, todėl nedelsdami ir nesvarstydami ropštėsi į lovas.

Kitą dieną visi miglotai prisiminė nesenus įvykius. Greitai paaiškėjo, kad vienas grūstyje pametė skrybėlę, kitam sumaištyje nuplėštas surduto skvernas. Viena dama pasigedo dailaus priunelinio batelio, kita prarado puošnią peleriną. (*Priunelė – plonas tankus atlasinio pynimo audinys, vartojamas avalynei.*) Garbieji miestiečiai galutinai atsitokėjo ir dabar pajuto gėdą dėl savo elgesio, tarsi būtų dalyvavę kokioje nors orgijoje. Jie vengė apie tai kalbėti, net nenorėjo to įvykio prisiminti.

Bet labiau už kitus jautėsi sutrikęs ir išmuštas iš pusiausvyros burmistras Van Trikasas. Nubudęs kitą rytą, jis negalėjo rasti savo peruko. Lotchen visur jo ieškojo. Veltui. Perukas liko grumtynių lauke. Pakviesti miesto šauklį? Ne, jau geriau paaukoti šį papuošalą, negu pasidaryti viso miesto pajuokos objektu, – juk jis, šiaip ar taip, pirmasis Kikandono asmuo.

Orusis Van Trikasas apie vakarykštę sumaištį mąstė gulėdamas savo lovoje; maudė visą kūną, o galva atrodė neįprastai sunki. Burmistras nenorėjo keltis. Šį rytmetį jo smegenys karštligiškai veikė, – dar nė sykio per pastaruosius keturiasdešimt metų neteko šitaip įtemptai mąstyti. Garbusis miesto tėvas stengėsi prisi-

minti visas išvakarėse nutikusio įvykio smulkmenas. Jis lygino jas su faktais, atsitikusiais ne taip seniai daktaro Okso namuose aną vakarą. Burmistras stengėsi suprasti, kas sukėlė tokį keistą susijaudinimą, jau du sykius apėmusį pačius garbingiausius miestiečius.

„Kas čia vyksta? – klausė jis savęs. – Kas per maištinga dvasia užvaldė mano taikųjį miestą? Ar tik mes nesikraustome iš proto ir ar neteks visą miestą paversti didžiule ligonine? Juk vakar vakare mes visi buvome teatre – patarėjai, teisėjai, advokatai, gydytojai, akademikai, ir absoliučiai visi, jeigu atmintis manęs neapgauna, buvome pagauti baisios beprotybės! Kokius kerus ar burtus skleidė toji muzika? Nesuprantama! Juk aš nieko nei valgiau, nei gėriau, kas būtų galėję mane šitaip sužadinti. Vakar per pietus suvalgiau virtos veršienos gabalėlį, kelis šaukštelius špinatų su cukrumi, plaktų baltymų ir dvi stiklines atskiesto alaus, kuris niekaip negalėjo trenkti į galvą! Ne. Čia esama kažko nepaaiškinamo, o kadangi aš atsakau už mūsų miestiečių elgesį, tai privalau ištirti šį reikalą."

Tačiau municipalinės tarybos padarytas tyrimas nedavė jokių rezultatų. Faktai buvo kuo aiškiausiai nustatyti. Beje, mieste vėl įsiviešpatavo ramybė, bet išmintingi valdininkai taip ir nesugebėjo paaiškinti šių dalykų. Netrukus visi pamiršo audringąjį incidentą. Vietos laikraščiai absoliučiai tylėjo, todėl ir „Kikandono žinios", rašiusios apie įvykusį spektaklį, nė žodžiu nepaminėjo žiūrovus apėmusios karštligės.

Nors Kikandone vėl įsivyravo taiki ramybė ir jis vėl kaip ir anksčiau tapo tipišku Flandrijos miesteliu, jautėsi, kad jo gyventojų charakteriai ir temperamentas kažkaip keistai pasikeitė. Iš tikrųjų buvo galima kartu su gydytoju Dominyku Kustosu sakyti, kad jiems „atsirado nervai".

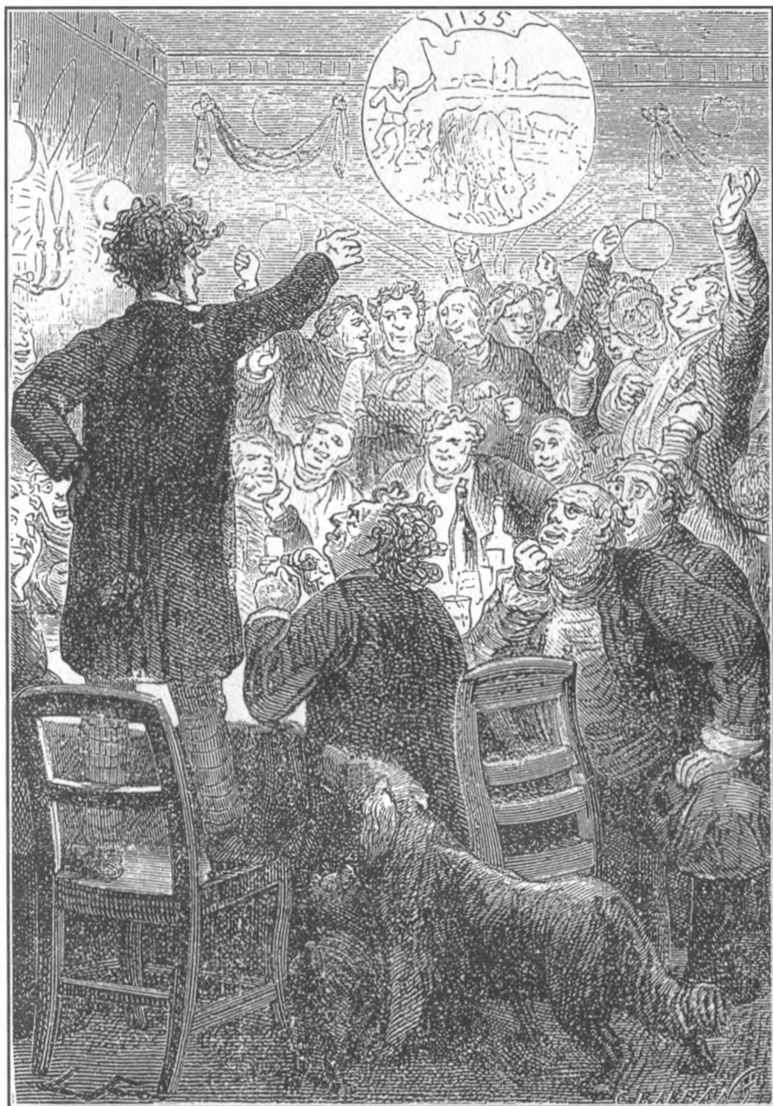
Tačiau reikia pastebėti, kad šie aiškiai išreikšti pokyčiai vyko tik tam tikromis aplinkybėmis: kai kikandoniečiai vaikščiojo po gatves ir aikštes arba, gėrėdamiesi gaiviu oru, žingsniavo palei Varo pakrantes, tai vis buvo tie patys garbūs žmonės – ramūs ir metodiški. Tokie jie buvo ir savo namuose, kai vieni dirbo ranko-

mis, kiti galvomis, o dauguma apskritai nejudino nė piršto ir nieko negalvojo. Jie kaip ir anksčiau buvo tylūs, inertiški, taip sakant, ne gyveno, o vegetavo. Namuose nei ginčų, nei rietenų, širdys plaka lygiai, smegenys snūduriuoja, pulsas lieka toks pat kaip ir senais gerais laikais, – nuo penkiasdešimties iki penkiasdešimt dviejų tvinksnių per minutę.

Tačiau privalome pabrėžti keistą, nepaaiškinamą reiškinį, kuris priverstų laužyti galvas net pačius išmintingiausius fiziologus: jeigu kikandoniečių namuose neįvyko jokių permainų, tai visuomeninis miesto gyvenimas labai pasikeitė.

Vos tik kikandoniečiai susirinkdavo kokiame nors visuomeniniame pastate, kai, anot komisaro Pasofo, bemat „viskas sugesdavo". Biržoje, rotušėje, akademijoje, tarybos posėdžiuose ir mokslininkų susirinkimuose žmonės tuoj pat pagyvėdavo, visi pajusdavo krečiant keistą karštligę. Po valandos pastabos pasidarydavo kandžios, po dviejų – svarstymai virsdavo ginčais. Žmonės pradėdavo karščiuotis ir kabinėtis vienas prie kito. Net bažnyčioje tikintieji nebegalėdavo šaltakraujiškai klausytis pastoriaus Van Stabelio pamokslų; jis blaškydavosi sakykloje ir savo parapijiečius kaip niekada rūsčiai smerkdavo. Viskas baigėsi tuo, kad prasidėjo nauji susidūrimai – kur kas rimtesni negu gydytojo Kustoso ir advokato Šiuto, o jeigu neprireikdavo valdžios įsikišimo, tai tik todėl, kad kivirčininkai, grįžę namo, greitai nusiramindavo ir bemat pamiršdavo įžeidinėjimus, kurių nepagailėdavo kitiems, o ir patys susilaukdavo iš kitų.

Tačiau visos šios keistenybės nepriverte susimąstyti negebančių stebėti ir analizuoti miestiečių. Tiktai civilinis komisaras Mišelis Pasofas, tas pats, kurio pareigybę taryba štai jau trisdešimt metų rengėsi panaikinti, atkreipė dėmesį, jog įprastu laiku gana ramūs piliečiai, patekę į visuomenines vietas, bemat nežmoniškai susijaudindavo, ir su nerimu galvojo, kas bus, jeigu ši karštligė apims ir privačius namus, jeigu epidemija – kaip tik taip jis pasakė, – įsiplieks miesto gatvėse. Tada ateis galas nedrumsčiamai ramybei, niekas nebeatleis įžeidimų ir skriaudų, o pagauti

1135

nervinio jaudulio miestiečiai susirems visi su visais.

„Kas gi tada mums bus? – su siaubu klausė savęs komisaras Pasofas. – Kaip užbėgti už akių šiems įniršio priepuoliams? Kaip pažaboti subruzdusius žmones? Atrodo, kad mano pareigybė netrukus nebebus jau gerai apmokama tarnyba, taigi taryba turės padvigubinti man algą... jeigu tik neareštuos manęs paties... už visuomeninės tylos ir ramybės drumstimą?"

Nepraėjo nė dvi savaitės po skandalingojo „Hugenotų" spektaklio, kai komisaro nuogąstavimai pradėjo pildytis. Iš biržos, iš bažnyčios, iš teatro, iš akademijos, iš turgaus liga prasiskverbė į privačius namus.

Pirmieji epidemijos simptomai pasirodė vietos turtuolio bankininko Kolerto namuose.

Prieš kelias dienas jam labai pasisekė viena itin naudinga finansinė operacija, todėl jis nutarė pažymėti ją surengdamas pobūvį.

Gerai žinoma, kas yra flamandų šventės, – jos visada ramios ir taikios, su alumi ir sirupais vietoj vyno. Pašnekesiai apie orą, apie derlių, apie sodus, apie gėlių, ypač tulpių, priežiūrą; vienas kitas šokis – lėtas ir santūrus kaip menuetas; kai kada valsas, vienas iš tų vokiškų valsų, kurių metu šokėjai neapsisuka net dviejų sykių per minutę ir šoka pagarbiai laikydamiesi tam tikro atstumo vienas nuo kito, – štai kokie Kikandone būna pobūviai. Čia niekaip nepasisekė įdiegti polkos, perdarytos keturiems taktams, nes šokėjai amžinai atsilikdavo nuo orkestro, kad ir kaip lėtai jis grodavo.

Šie taikūs susibūrimai, kurių metu jaunimas solidžiai ir oriai linksmindavosi, paprastai praeidavo be menkiausių incidentų. Kodėl gi šį vakarą bankininko Kolerto namuose paprasti sirupai, regis, virto putojančiu vynu, žaižaruojančiu šampanu, liepsnojančiu punšu? Kodėl per patį šventės įkarštį visus svečius apėmė kažkoks nesuvokiamas apsvaigimas? Kodėl grakštus menuetas pavirto beprotiška tarantela? (*Tarantela – greito tempo liaudies šokis.*) Kodėl muzikantai staiga pagreitino tempą? Kodėl kaip ir teatre žvakės pradėjo nepaprastai skaisčiai šviesti? Kodėl banki-

ninko salėse tarytum ėmė tekėti elektros srovė? Kodėl poros susiglaudė, kavalieriai tvirčiau apglėbė damas, o kai kurie iš jų išdrįso padaryti kelis energingus pa šios pastoralės, visada tokios iškilmingos, tokios didingos, tokios padorios, metu?

Deja! Koks Edipas galėtų atsakyti į šiuos klausimus? Komisaras Pasofas, dalyvavęs šioje šventėje, jautė, jog audra artėja, bet nepajėgė jos sulaikyti, nesumojo, kaip pabėgti nuo jos, – ir jam apsvaigo galva tarsi nuo stipraus vyno. Prabudo instinktai ir snūduriavusios aistros. Kelis sykius jis godžiai užgulė skanumynus ir apšvarino kelis padėklus, tarsi ką tik būtų baigęs ilgai badauti.

O vakaras darėsi vis gyvesnis. Balsai susiliejo į nenutrūkstamą duslų gaudesį. Jaunimas šoko su ugnele, bateliai slidinėjo po parketą nematytai lengvai ir greitai. Šokėjų skruostai išraudo tarsi kokių girtuoklių. Akys žvilgėjo lyg anglys. Visuotinis sujudimas pasiekė apogėjų. (*Apogėjus – didžiausias pasiekimas, viršūnė.*)

Kai įsilinksminę muzikantai užgrojo valsą iš „Laisvojo šaulio", tai šokėjai tiesiog prarado galvas. Šis tipiškai vokiškas valsas, visada šokamas lėtu tempu, – o! jis virto beprotišku sūkuriu, pašėlusiu rateliu, kuriam, regis, vadovavo pats Mefistofelis, mušdamas taktą liepsnojančiu nuodėguliu. Paskui prasidėjo galopas, pragariškas galopas, nesuvaldomas, nepripažįstantis ribų! (*Galopas – greito tempo šokis, šokamas šuoliuojančiu žingsniu.*) Jis tarsi pašėlęs uraganas praskriejo per sales, salonus, prieškambarius, laiptus nuo rūsių iki erdvių namų palėpių, viliodamas jaunuolius, merginas, tėvus, motinas, visų amžiaus tarpsnių asmenis, įvairiausio svorio, abiejų lyčių atstovus, – ir storąjį bankininką Kolertą, ir ponią Kolert, ir patarėjus, ir miesto tėvus, ir vyriausiąjį teisėją, ir Niklosą, ir ponią Van Trikas, ir burmistrą Van Trikasą, ir patį komisarą Pasofą, kuris vėliau niekaip negalėjo prisiminti, su kuo šoko tą pamišėlišką naktį.

Bet „ji" nepamiršo. Ir nuo tos dienos ji nuolatos sapnavo aistringąjį komisarą, karštai ją apkabinusį. Tai buvo puikioji Tatanemans!

Devintasis skyrius,

kuriame daktaras Oksas ir jo asistentas Igenas pasikeičia keliais žodžiais

– Na, Igenai, kaip reikalai?

– Viskąs parengta, mokytojau. Vamzdžiai jau baigti kloti.

– Pagaliau! Taigi mes pradedame didelio masto darbą, – nuo šiol imsime veikti mases!

Dešimtasis skyrius,

kuriame pasakojama, kaip epidemija apėmė visą miestą ir kas iš to išėjo

Prabėgo du ar trys mėnesiai. Epidemija aiškiai sustiprėjo. Iš privačių namų ji prasiskverbė į gatves. Kikandono miestas labai pasikeitė.

Nuostabiausia buvo tai, kad infekcija plito ne tik gyvūnijos, bet ir augalijos pasaulyje.

Paprastai nepasitaiko universalių epidemijų. Tos, kurios skina žmones, pasigaili gyvulių, tos, kurios naikina gyvulius, nelie-

čia augalų. Arkliai niekada neserga raupais, o žmonės – gyvulių maru, avims negresia bulvių ligos. Bet dabar, regis, visi gamtos dėsniai buvo pažeisti. Pasikeitė ne tiktai Kikandono gyventojų charakteriai, temperamentas, mąstymo būdas, bet epidemija apėmė ir naminius gyvulius – šunis ir kates, jaučius ir arklius, asilus ir ožkas. Netgi augalai „emancipavosi", jeigu taip galima pasakyti.

Iš tikrųjų soduose, daržuose, vynuogynuose buvo galima matyti itin įdomių reiškinių. Vijokliniai augalai plito nuostabiai sparčiai; krūmokšniai vešėte vešėjo; medeliai bemat virto medžiais. Pakako tik numesti ant žemės sėkliukę, kai iš jos tuoj lindo žalias stiebelis, kuris augo ne dienomis, o valandomis. Šparagai pasiekė dviejų pėdų aukštį; artišokai išaugo sulig melionais, melionai – sulig moliūgais, moliūgai išpampo iki negirdėto dydžio ir panėšėjo į sargybos bokšto varpą, kurio skersmuo siekė devynias pėdas. Kopūstų gūžės virto kerais, o grybai išaugo iki skėčio dydžio.

Vaisiai irgi neatsiliko nuo daržovių. Braškę įveikti galėjo tik dviese, o kriaušę – keturiese. Vynuogių kekės dydžiu nenusileido milžiniškai kekei, nutapytai Puseno paveiksle „Pabėgimas iš Pažadėtosios žemės". (*Pusenas – garsus prancūzų tapytojas.*)

Tas pats atsitiko ir su gėlėmis: didžiulės našlaitės ore skleidė svaiginantį aromatą; gigantiškos rožės žvilgėjo akinamomis spalvomis; alyvos per kelias dienas pavirto nepraeinama tankme, snapučiai, saulutės, jurginai, kamelijos, rododendronai užplūdo alėjas, tiesiog dusino vienas kitą! Sodininkai negalėjo nieko jiems padaryti. O tulpės, šios puikiosios lelijinių šeimos atstovės, flamandų džiaugsmas, kokį jaudulį sukėlė gėlių mėgėjams! Garbusis Van Bistras sykį vos nenualpo, savo sode išvydęs pasibaisėtinai gigantišką tulpę, kurios žiede įsitaisė liepsnelių (*tokie paukšteliai*) šeimynėlė!

Visas miestas subėgo pažiūrėti šios nepaprastos gėlės, kurią mokslininkai pavadino „*tulipa quiquendonia*" (Kikandono tulpė).

Bet, kita vertus, jeigu visi šie augalai, vaisiai ir gėlės augo tiesiog akyse ir pasiekė kolosalių dydžių, jeigu jie džiugino akį

nuostabiais atspalviais ir skleidė svaiginantį aromatą, – jie greitai gležo ir išsekę, bejėgiai, sudžiūvę mirė.

Tokia pat lemtis ištiko ir garsiąją tulpę, kuri nuvyto po kelių dienų.

Tas pat netrukus pradėjo dėtis ir su naminiais gyvuliais – nuo kiemsargio šuns iki kiaulių tvartuose, nuo kanarėlės narvelyje iki kalakuto paukščių kieme.

Šiaip jau šie gyvuliai buvo tokie pat flegmatiški kaip ir jų šeimininkai. Šunys ir katės greičiau vegetavo negu gyveno, nerodė nei džiaugsmo, nei pykčio. Jų uodegos atrodė sustingusios tarsi išlietos iš bronzos. Nuo neatmenamų laikų niekas neatsiminė, kad šunys būtų kam nors įkandę, o katės – įdrėskusios. Kai dėl pasiutusių šunų, tai juos laikė kažkuo panašiu į grifus ir kitus mitinius gyvūnus.

Bet kiek permainų įvyko per šiuos mėnesius! Šunys ir katės ėmė rodyti dantis ir nagus. Jie užpuldavo žmones, o pastarieji juos sumušdavo. Pirmą sykį žmonės Kikandono gatvėje pamatė pažabotą arklį ir jautį, kuris atstatęs ragus puolė savo gentainius, asilą, kuris apvirto aukštielninkas, iškėlė kojas ir pradėjo beveik kaip žmogus dejuoti; netgi avinas drąsiai gynėsi nuo mėsininko, sumaniusio jį paversti kotletais!

Burmistras Van Trikasas turėjo paskirti griežtą sukvailėjusių naminių gyvulių, kurie pasidarė tiesiog pavojingi, priežiūrą.

Deja, jeigu gyvuliai išsikraustė iš proto, tai ir žmonės neatrodė geriau. Liga nepasigailėjo nei jauno, nei seno.

Vaikai, iki šiol buvę tikrai paklusnūs, pasidarė tiesiog nebesuvaldomi, todėl pirmą kartą vyriausiasis teisėjas Onorė Sintaksas buvo priverstas išperti savo atžalą.

Koleže kilo tikras maištas ir sąmyšis, – žodynai skraidė po klasę, brėždami ore keisčiausias trajektorijas. Mokinių nebebuvo galima išlaikyti užrakintų patalpose. Tarp kitko, ir mokytojai jautėsi be galo susierzinę ir reikalavo iš moksleivių daugiau, negu gali žmogaus jėgos!

Dar vienas stebėtinas reiškinys! Visi kikandoniečiai, iki šiolei

buvę tikrai santūrūs, daugiausia maitinęsi plakta grietinėle, dabar pasidarė tikri rajūnai. Įprastas racionas jų jau nebetenkino. Jų skrandžiai virto bedugnėmis statinėmis, kurių niekaip neįmanoma pripildyti. Miesto žmonės pradėjo tris kartus daugiau vartoti maisto produktų. Užuot valgę du sykius per dieną, dabar godžiai kirto šešis kartus. Paplito skrandžio ligos. Patarėjas Niklosas jautė nepasotinamą alkį. Burmistras Van Trikasas, kurį kamavo nenumalšinamas troškulys, visą laiką buvo truputį apgirtęs ir, jeigu kas, tuoj įsiusdavo.

Pagaliau pasirodė ir visiškai jau nerimą keliantys simptomai, ir kasdien jų radosi vis daugiau.

Gatvėse jau buvo galima sutikti girtų, tarp jų ir visai padorių asmenų.

Gydytojas Kustosas susilaukė kur kas daugiau pacientų, nes jį nuolatos kvietė pas skrandžiu besiskundžiančius žmones.

Atsirado neuritai ir visokiausios neurozės, – pagaliau Kikandono gyventojų nervų sistema buvo išklibinta.

Ginčai, kivirčai ir susidūrimai tapo įprastu reiškiniu. Kikandono gatvėse, kurios dar ne taip seniai stūksojo tuščios, dabar grūdosi minios, nes niekas nebegalėjo nusėdėti namuose.

Teko padidinti policininkų skaičių, kad būtų sutramdyti tvarkos pažeidėjai.

Viename visuomeniniame pastate dabar įsikūrė policijos nuovada, kurioje dieną naktį buvo prigrūsta nusikaltusiųjų. Komisaras Pasofas tiesiog išsimušė iš jėgų.

Kikandonas sulaukė ir skubių vestuvių – visiškai neįtikėtinas įvykis. Taip! Mokytojo Rupo sūnus vedė vietos gražuolės Augustinos de Rover dukterį viso labo po penkiasdešimt septynių dienų, kai gavo jos sutikimą.

Nesunkiai įregistruotos ir kitos santuokos, kurios įprastu laiku būtų svarstytos ištisus metus. Burmistras jautėsi tarsi nesavas, nes jo duktė, žavioji Siuzel, netrukus irgi išslys iš jo rankų.

Dailioji Tatanemans svajojo ištekėti už komisaro Pasofo. Tai žadėjo jai turtą, pagarbą, palaimą.

Negana viso to, – o siaube! – įvyko ir dvikova! Taip, dvikova stambiais pistoletais, atstumas tarp barjerų – septyniasdešimt penki žingsniai, šūvių skaičius neribotas! Ir kas kovėsi? Skaitytojas manimi nepatikės! Kovėsi Francas Niklosas, lėtasis žvejys, ir jaunasis Simonas Kolertas, turtingojo bankininko sūnus.

Dvikova kilo dėl burmistro dukters, – Simonas suliepsnojo jai meile ir nenorėjo nusileisti įžūliam varžovui.

Vienuoliktasis skyrius,

kuriame kikandoniečiai priima didvyrišką nutarimą

Štai į kokią beviltišką padėtį pateko Kikandono gyventojai. Reikėjo naujų idėjų. Žmonės nebepažino vienas kito, o ir savęs. Patys taikiausi buržua pavirto peštukais. Už kiekvieną kreivą žvilgsnį galėjo prikulti. Kai kurie vyriškiai pradėjo auginti ūsus, o patys karingiausi pergalingai suko juos į viršų.

Tokiomis sąlygomis valdyti miestą ir palaikyti tvarką gatvėse bei visuomeniniuose pastatuose buvo be galo sunku, – juk ši katastrofa užklupo labai netikėtai. Garbusis Van Trikasas, šis lėtas ir abejingas žmogus, nesugebantis priimti net menkiausio nutarimo, dabar vien tik tą ir darė, jog nuolat niršo. Jo balsas taip ir aidėjo visuose namuose. Jis davė net po dvidešimt nurodymų per dieną, koneveikė savo pavaldinius ir buvo pasirengęs net pats vykdyti savo potvarkius.

Kiek permainų! Tylūs ir jaukūs burmistro namai, ši pagarbos verta flamandiška buveinė neteko ramybės! Kokios šeimos scenos dabar juose vyko! Ponia Van Trikas pasidarė pagiežinga, užgaidi ir barninga. Tiesa, vyrui kai kada pasisekdavo perrėkti žmoną, tačiau priversti ją nutilti buvo neįmanoma. Ši pikčiurna dama kibo prie visko, kas pasitaikydavo po akimis. Viskas buvo ne pagal ją! Tarnai tinginiavo! Pietūs amžinai vėluodavo! Ji kaltino Lotchen ir net Tatanemans, savo mošą, kuri dabar į visas jos priekabes energingai atsikirsdavo. Van Trikasas paprastai užstodavo Lotchen. Tai išvesdavo iš kantrybės jo žmoną, sukeldavo jos prie-

kaištus, kivirčus, nesibaigiančias scenas.

– Tai kas gi čia mums darosi? – šūkavo nelaimėlis burmistras. – Kokia velniava mus čia apsėdo? Ar tik neįlindo į mus pats velnias? Ak, ponia Van Trikas, ponia Van Trikas! Jūs tiesiog mane galabijate! Viskas baigsis tuo, jog aš mirsiu anksčiau už jus priešingai visoms šeimos tradicijoms!

Skaitytojas tikriausiai prisimena, jog Van Trikasas turėjo tapti našliu ir antrąsyk vesti, kad nesuardytų per amžius susiklosčiusios tvarkos.

Kita vertus, šis visuotinis sujudimas davė ir kitokių įdomių bei puikių vaisių. Nepaaiškinamas nervinis jaudrumas skatino smegenų veiklą, daugelis pasijuto turintys vienokių ar kitokių gebėjimų. Išryškėjo talentai, kurie kitu laiku taip ir liktų nepastebėti. Iki šiol laikyti vidutiniškais artistai staiga naujai sužėrėjo. Politikoje ir literatūroje pasirodė nauji vardai. Begaliniuose karštuose ginčuose iškilo oratoriai, energingai svarstydavę visas šiuolaikines problemas ir uždegdavę auditoriją, kuri visada būdavo pasirengusi suliepsnoti. Plėtojosi visuomeniniai judėjimai, nuolatos vyko susirinkimai; Kikandone atsirado klubas ir net dvidešimt laikraščių, – „Kikandono sargas", „Kikandono nepartinis", „Kikandono radikalas", „Kikandono kraštutinis" ir kiti karštai gvildeno visokius kasdienius klausimus.

Apie ką gi jie rašė? Nagi apie viską pasaulyje ir apie nieką. Apie Audenardo bokštą, kuris grasino nugriūti: vieni norėjo jį nušluoti nuo žemės paviršiaus, kiti – atitiesinti; apie tarybos leidžiamus potvarkius, apie upokšnių ir nutekamųjų vamzdžių valymą ir apie daug ką kita. O, jeigu tik šie įnirtingi kaltintojai būtų domėjęsi vien miesto reikalais! Bet ne, susižavėję savo gražbylyste, jie ėjo toliau ir visai natūraliai galėjo prišaukti į miestą karą.

Ir iš tikrųjų jau aštuonis ar devynis šimtus metų kikandoniečiai puoselėjo svajonę apie kerštą, jie turėjo patį tikriausią *casus belli*, bet miestas jį rūpestingai saugojo kaip kokią sudūlėjusią relikviją. (*Casus belli – pretekstas kariauti.*)

Štai kokia buvo šio *casus belli* priežastis.

Niekas neprisiminė, jog Kikandonas ribojasi su Virgameno miesteliu.

1135 metais, prieš pat grafui Bolduenui išvykstant į kryžiaus žygį, Virgameno karvė, priklausiusi ne kokiam nors miestelėnui, o bendruomenei, užklydo į Kikandono teritoriją. Vos tik šis nelaimingasis gyvulys spėjo „tris sykius peštelėti žolę žalią ir sodrią", – kai pažeidimas, piktnaudžiavimas, nusikaltimas buvo įvykdyti ir deramai užfiksuoti protokole, nes toje epochoje valdininkai jau mokėjo rašyti.

– Mes savo laiku jiems atkeršysime, – tarė Natalis Van Trikasas, trisdešimt antrasis dabartinio burmistro pirmtakas. – Anksčiau ar vėliau virgameniečiai gaus pagal nuopelnus

Virgameniečiai buvo įspėti. Jie laukė, kas bus toliau, gana pagrįstai manydami, kad skriauda ilgainiui bus užmiršta. Ir iš tikrųjų kelis amžius jie palaikė bičiuliškus santykius su gan panašiais į juos kikandoniečiais.

Tikriausiai taip būtų tęsęsi ir toliau, jeigu ne toji keista epidemija, dėl kurios kikandoniečių charakteriai labai pasikeitė, jų širdyse atgijo keršto troškimas.

Monstrelio gatvės klube karštasis advokatas Šiutas netikėtai iškėlė šį klausimą ir, pradėjęs visaip gražbyliauti bei svaidyti atitinkamas metaforas, sukurstė audringas aistras. Jis priminė nusikaltimą, aną bendruomenei padarytą žalą, nepamiršo, jog žmonės, „kuriems šventos jų teisės", neturi pripažinti senaties. Jis įrodė, jog skriauda vis dar tebegalioja, kad žaizda vis dar tebekraujuoja; savo klausytojams priminė, kad virgameniečiai turi įprotį kažkaip dviprasmiškai purtyti galvas, šitaip išreikšdami savo panieką kikandoniečiams, jis maldavo savo tėvynainius, kurie dėl „nepakankamo sąmoningumo" šitiek šimtmečių kentėjo šią mirtiną skriaudą, karštai ragino „senojo miesto sūnus" mesti visus kitus reikalus ir siekti revanšo! Baigdamas jis apeliavo į jų „tautinę garbę ir išdidumą!"

Šios tirados, gana neįprastos kikandoniečių ausims, sukėlė neaprašomą entuziazmą, kurio neįmanoma perteikti žodžiais. (*Ti-*

rada – ilga frazė, pasakyta pakeltu tonu.) Visi klausytojai pašoko iš vietų, įnirtingai mojavo rankomis ir garsiai rėkė, reikalaudami skelbti karą. Advokatas Šiutas dar niekada nebuvo susilaukęs tokios sėkmės, kita vertus, reikia pripažinti, kad jis ir iš tikrųjų pasirodė kaip tikras didvyris.

Burmistras, patarėjai, visi kilmingieji, dalyvavusieji šiame reikšmingame susirinkime, jau nebūtų pajėgę sulaikyti visuotinio entuziazmo. Tarp kitko, jie net nemėgino to daryti ir stūgavo, neatsilikdami nuo kitų:

– Prie sienos! Prie sienos!

O kadangi toji siena ėjo už trijų kilometrų nuo Kikandono, tai virgameniečiams grėsė rimtas pavojus – juos galėjo užklupti netyčia.

Prakilnusis vaistininkas Žosas Lifrinkas, kuris tik vienintelis iš visos auditorijos išlaikė blaivią galvą, drįso priminti kikandoniečiams, kad jie juk neturi nei šautuvų, nei patrankų, nei generolų.

Pavaišintas niuksais, jis tuoj pat susiprotėjo, kad galima išsiversti ir be generolų, patrankų bei šautuvų, kad savo teisumo supratimas ir tėvynės meilė padės pasiekti pergalę.

Čia paprašė žodžio pats burmistras ir pasakė puikią improvizuotą kalbą, kurioje kaip tikras patriotas demaskavo žmones, mėginančius už atsargumo slėpti savo silpnadvasiškumą.

Atrodė, salė tuoj tuoj sugrius nuo plojimų.

Nutarė balsuoti dėl karo paskelbimo.

Visi kaip vienas suriko:

– Į Virgameną! Į Virgameną!

Burmistras pats pasišovė vesti kariuomenę ir miesto vardu pažadėjo surengti generolams, kurie grįš su pergale, triumfališką sutikimą, kaip tai daryta senovės Romoje.

Tačiau vaistininkas Žosas Lifrinkas buvo užsispyręs žmogus ir, nelaikydamas savęs nugalėtu, – nors faktiškai ir buvo nušvilptas, – pamėgino vėl prabilti ir paprieštarauti. Jis priminė, kad Roma su triumfu sutikdavo tik tuos nugalėtojus, kurie sunaikindavo ne mažiau kaip penkis tūkstančius priešų.

– Na ir kas? – ėmė rėkauti klausytojai.

– ... O tarp kitko, Virgameno bendruomenė jungia tik tris tūkstančius penkis šimtus septyniasdešimt penkis žmones, todėl joks generolas negalės užplumpinti penkių tūkstančių, jeigu tik nesumanys nudobti vieno žmogaus po kelis sykius...

Bet vargšeliui neleido baigti. Klausytojai vos ne mirtinai jį aplamdė ir išmetė už durų.

– Piliečiai, – pareiškė bakalėjininkas Pulmacheris, – kad ir ką ten pliurptų tasai niekšas vaistininkas, aš pats savo rankomis imuosi užmušti penkis tūkstančius virgameniečių, jeigu jums prireiks mano paslaugų.

– Penkis tūktančius penkis šimtus! – sušuko dar ryžtingesnis patriotas.

– Šešis tūkstančius šešis šimtus! – nenusileido bakalėjininkas.

– Septynis tūkstančius! – suriko konditeris iš Hemlingo gatvės Žanas Orbidekas, praturtėjęs iš plaktos grietinėlės.

– Laimėjo Orbidekas! – paskelbė burmistras Van Trikasas, matydamas, kad daugiau niekas nebesiūlo.

Šitaip konditeris Žanas Orbidekas tapo Kikandono kariuomenės vyriausiuoju vadu.

Dvyliktasis skyrius,

kuriame asistentas Igenas pareiškia protingą nuomonę, tačiau ją atmeta daktaras Oksas

– Na ir kaip, mokytojau? – kitą dieną paklausė asistentas Igenas, kibirais pilstydamas sieros rūgšties skiedinį į milžiniškų baterijų indus.

– Na ir kaip? – pakartojo daktaras Oksas. – Argi aš neteisus?

– Be abejonės, bet...

– Bet?..

– Ar nemanote, kad mudu nuėjome pernelyg toli ir kad nebeverta jaudrinti šių nelaimėlių?

– Ne! Ne! – suriko daktaras. – Ne! Padarysiu darbą iki galo!

– Kaip norite, mokytojau! Šiaip ar taip, šis bandymas man atrodo galutinis, todėl manau, kad jau laikas...

– Ką laikas?

– Užsukti čiaupą.

– Dar ko! – riktelėjo daktaras Oksas. – Tik pamėginkite, ir aš jus pasmaugsiu!

Tryliktasis skyrius,

kuriame dar kartą įrodoma, kad iš aukštai lengviau valdyti žmogiškąsias silpnybes

– Ką jūs sakote? – kreipėsi burmistras Van Trikasas į patarėją Niklosą.

– Aš sakau, kad karas yra būtinas, – tvirtai atrėžė patarėjas, – ir kad atėjo laikas atkeršyti už padarytą mums įžeidimą.

– Na, o aš, – tulžingai jam atkirto burmistras, – aš teigiu, kad jeigu Kikandono gyventojai nesugebės apginti savo teisių, tai jie pasmerks save amžinai gėdai!

– O aš jums pareiškiu, kad mes privalome nedelsdami pasiųsti kariuomenę prieš priešą.

– Nuostabu, pone, tiesiog puiku! – atsakė Van Trikasas. – Ir jūs tai sakote man?

– Taip, jums, pone burmistre! Ir jums teks išklausyti teisybę, nors ji ir bado akis!

– Pirmiau jūs pats išklausykite teisybę, pone patarėjau, – atsikirto Van Trikasas, nebetekdamas kantrybės, – nors jūs nelabai su ja ir sutariate! Taip, pone, taip, delsimas prilygsta mirčiai! Štai jau devyni šimtai metų, kai Kikandonas puoselėja svajonę apie revanšą, taigi, kad ir ką jūs ten kalbėtumėte, patinka jums tai ar ne, mes vis tiek pulsime priešą!

– Ak, taip! – suriaumojo įtūžęs patarėjas Niklosas. – Ne, pone, mes pulsime ir be jūsų, jeigu nenorite pakrutinti užpakalio!

– Burmistro vieta – pirmosiose gretose, pone!

– Ten ir patarėjo vieta, pone!

– Jūs įžeidžiate mane! Jūs atsisakote vykdyti mano įsakymą! – subliuvo burmistras, kuriam atrodė, kad jo kumščiai pavirto patrankos sviediniais.

– Tai jūs įžeidžiate mane, – juk jūs abejojate mano patriotizmu! – sustaugė patarėjas Niklosas, užimdamas gynybinę poziciją.

– Aš jums, pone, sakau, kad Kikandono kariuomenė puls ne vėliau kaip po dviejų dienų!

– O aš jums kartoju, kad nepraeis nė keturiasdešimt aštuonios valandos, kai mes patrauksime į Virgameną!

Iš šio pokalbio nuotrupų nesunku suprasti, kad abu pašnekovai gynė tą patį dalyką. Abu veržėsi į kovą ir ginčijosi tik dėl to, kad pernelyg karščiavosi. Niklosas nesiklausė Van Trikaso, o pastarasis nesiklausė Nikloso. Jeigu juodu būtų gynę priešingas nuomones, vargu ar ginčas būtų atkaklesnis. Seni bičiuliai vienas kitą varstė pagiežingais žvilgsniais. Jų širdys tiesiog šėlo krūtinėse, veidai paraudo, raumenys mėšlungiškai įsitempė, riksmai pavirto riaumojimu; nesunkiai matėsi, kad abu kilmingi vyrai buvo pasirengę vienas kitą pulti.

Laimei, tą valandėlę nuskambėjo bokšto laikrodžio dūžiai.

– Išmušė jau valanda! – sukliko burmistras.

– Kokia valanda? – sukluso patarėjas.

– Jau laikas į sargybos bokštą!

– Tikrai. Patinka jums tai ar ne, bet aš eisiu, pone!

– Aš irgi!

– Eime!

– Eime!

Skaitytojas tikriausiai pagalvos, kad bokštas – tai vieta, kurią juodu pasirinko dvikovai, bet viskas buvo kur kas paprasčiau. Burmistras ir patarėjas, pirmieji miesto asmenys, rengėsi eiti į rotušę, užlipti į aukštą jos bokštą ir apžvelgti aplinkinius laukus, turėdami tikslą parinkti patogiausias pozicijas savo kariuomenei.

Tiesą sakant, nors burmistrui ir patarėjui nebuvo dėl ko ginčytis, bet pakeliui juodu nesiliovė pjautis ir svaidytis įžeidinėji-

mais. Jų balsai skambėte skambėjo per visą gatvę; bet dabar tokiu tonu kalbėjo iš esmės visi gyventojai, todėl miesto tėvų audringi šūksniai atrodė visai natūralūs ir niekas nekreipė dėmesio. Esant tokioms aplinkybėms, į ramų žmogų būtų pažiūrėta lyg į kokią pabaisą.

Kai burmistras ir patarėjas prisiartino prie bokšto, abu jau buvo ne raudoni, o mirtinai išblyškę. Šis baisus ginčas, kurio metu abu gynė tą patį, be galo įsiutino pašnekovus; visi žino, kad išblyškimas rodo didžiausią įniršio laipsnį.

Siaurų laiptų apačioje abu ponai stipriai apsistumdė. Kuris žengs pirmas? Kuris pirmas pakils įvijais laiptais? Teisingumas reikalauja pasakyti, kad netrukus abu vyriškiai susigrūmė ir patarėjas Niklosas, pamiršęs, kiek daug jis skolingas savo viršininkui, jėga nustūmė Van Trikasą ir pirmasis puolė lipti tamsiais laipteliais.

Abu lipo, statydami kojas tik ant kas ketvirto laiptelio, be to, apdovanodami vienas kitą pačiais bjauriausiais epitetais. Baisu buvo pagalvoti, kas gali atsitikti bokšto viršūnėje, iškilusioje virš grindinio per tris šimtus penkiasdešimt septynias pėdas.

Bet priešininkai netrukus uždusо ir, pasiekę aštuoniasdešimtąjį laiptelį, jau vos slinko ir sunkiai alsavo.

Galbūt juodu pavargo? Šiaip ar taip, jų pyktis jau nebesiveržė rinktiniais žodeliais. Dabar abu kopė tylėdami ir, – keistas dalykas, – atrodė, kad juodu vis labiau rimsta, kuo aukščiau kyla virš miesto. Ir širdyse jautėsi geriau. Mintys liovėsi siausti galvose, aistros silpo, abu jau nebekunkuliavo tarsi nukelti nuo ugnies kavinukai. Kodėl?

Į šį klausimą negalime atsakyti, tačiau pasiekę aikštelę, iškilusią virš miesto lygio per du šimtus šešiasdešimt šešias pėdas, priešininkai atsisėdo ir pažvelgė vienas į kitą be menkiausio pykčio.

– Kaip aukštai! – pratarė burmistras, šluostydamas nosine įraudusį veidą.

– Velniškai aukštai! – atsakė patarėjas. – Ar žinote, mes dabar esame keturiolika pėdų aukščiau, negu siekia Šventojo Mykolo varpinė Hamburge?

– Žinau, – gan išdidžiai atsakė miesto tėvas.

Atsipūtę juodu lipo toliau, retsykiais smalsiai žvilgtelėdami pro sienose įtaisytas šaudymo angas. Burmistras dabar kopė pirmas, o patarėjas paklusniai sekė iš paskos. Ant trys šimtai ketvirtojo laiptelio Van Trikasas galutinai neteko jėgų, todėl Niklosas atsargiai ėmė jį stumti pirmyn. Burmistras nesipriešino jo paslaugai ir, pagaliau pasiekęs viršų, nuoširdžiai padėkojo:

– Ačiū, Niklosai. Pasistengsiu ir jums atsilyginti.

Bokšto papėdėje juodu buvo laukiniai žvėrys, pasirengę sudraskyti vienas kitą, o jo viršūnėje vėl tapo bičiuliais.

Diena pasitaikė puiki. Pats gegužės vidurys. Danguje nė debesėlio. Oras tyras ir skaidrus. Akys gana toli įžvelgė net menkiausius daiktus. Viso labo už kelių mylių akinamai žvilgėjo Virgameno sienos, stūksojo jo smailiaviršiai stogai ir saulės nutviekstos varpinės. Ir šis miestas buvo pasmerktas patirti karo baisumus, gaisrus ir griuvėsius!

Burmistras ir patarėjas atsisėdo vienas šalia kito ant akmeninio suoliuko kaip du seni bičiuliai. Vis dar uždusę juodu dairėsi į šalis.

– Koks grožis! – šūktelėjo burmistras, patylėjęs kelias minutes.

– Tikrai nuostabus vaizdas! – sutiko patarėjas. – Ar ne teisybė, brangusis Van Trikasai, kad žmonijai skirta aukštai skrajoti danguje? Nejaugi jos dalia – šliaužioti po žemės dulkes?

– Sutinku su jumis, mano brangusis Niklosai, – atsakė burmistras. – Jūs visiškai teisus. Čia kažkaip giliau pajunti gamtą. Kaip lengva ir laisva kvėpuoti! Čia filosofas privalo subrandinti pasaulio harmoniją! Čia, aukštai virš gyvenimo sumaišties, turi gyventi išminčiai!

– Gal norite apeiti visą aikštelę? – pasiūlė patarėjas.

– Ką gi, apeikime, – atsakė burmistras.

Ir bičiuliai, paėmę vienas kitą už parankės, lėtai apėjo aikštelę. Juodu žengė lėtai, tingiai keisdamiesi trumpomis frazėmis, nuolatos sustodami, kad pasigrožėtų atsiveriančiais toliais.

– Aš jau gerus septyniolika metų nebuvau įkopęs į sargybos bokštą, – ištarė Van Trikasas.

– O aš, regis, nė sykio nebuvau čia užlipęs, – atsakė patarėjas Niklosas. – Tad gailiuosi: iš čia tiesiog įstabus vaizdas! Pažvelkite, mano drauge, kaip gražiai tarp medžių vingiuoja Varas!

– O štai ten tolumoje Šventosios Hermandad kalnai! Kokie jie vaizdingi! Pažvelkite į giraites, kaip nuostabiai jos rėmina lygumą. Visur čia jaučiama gamtos ranka. Ak, gamta, gamta, Niklosai! Ar gali žmogus lygintis su ja?

– Tai tiesiog žavinga, mano gerasis bičiuli, – atsakė patarėjas. – Pažiūrėkite ten, kur žaliose pievose ganosi jaučiai, karvės, avys...

– O antai valstiečiai eina į laukus. Visiškai kaip Arkadijos piemenys! Trūksta tiktai birbynės!

– O virš šios žydinčios lygumos dunkso stebuklingai žydras dangus be menkiausio debesėlio! Ak, Šventasis Simeonas Stulpininkas nepasidarė didžiausias pasaulio poetas.

– Galbūt jo stulpas buvo nepakankamai aukštas, – trumpai šyptelėjęs pareiškė patarėjas.

Tą akimirką pradėjo skambėti varpai. Švelni varpų melodija toli sklido skaidriame ore.

Bičiuliai nejučiomis susigraudino.

– Sakykite, drauguži Niklosai, – susimąstęs paklausė burmistras ramiu balsu, – kodėl mudu užlipome į bokštą?

– Iš tikrųjų, kodėl? – pakartojo patarėjas. – Mudu abu panirome į svajonių pasaulį.

– Kodėl vis dėlto mudu čia užlipome? – nenurimo burmistras.

– Mudu atėjome, – atsakė Niklosas, – pakvėpuoti tyru oru, kurio nenuodija žemiškos aistros.

– Na, ką gi, gal jau lipsime žemyn, bičiuli Niklosai?

– Lipkime, bičiuli Van Trikasai.

Bičiuliai paskutinį sykį žvilgtelėjo į puikią prieš akis nusidriekusią panoramą; paskui burmistras, ėjęs pirmas, ėmė leistis lėtais ir atsargiais žingsniais. Patarėjas sekė įkandin jo per kelis žingsnius. Juodu pasiekė aikštelę, kurioje ilsėjosi kopdami, bet nesustojo, o vis leidosi žemyn.

Po valandėlės Van Trikasas paprašė Niklosą nelipti jam ant

kulnų, – jis esą jaučiąs patarėją pernelyg arti, jam esą nesmagu.

Matyt, burmistrui tikrai buvo labai nesmagu, nes nulipęs dar dvidešimt laiptelių, įsakė patarėjui sustoti ir leisti jam paėjėti pirmyn.

Patarėjas atsakė, kad neketina stovėti ant vienos kojos dėl burmistro kaprizų, ir toliau sau lipo žemyn.

Van Trikasas tik suurzgė.

Patarėjas kandžiai užsiminė apie burmistro amžių ir pasveikino bičiulį su netolimoje ateityje jo laukiančia antrąja santuoka, kurią jam primeta šeimos tradicijos.

Burmistras burbtelėjo, kad patarėjui visa tai geruoju nesibaigs.

Niklosas atsakė, kad, šiaip ar taip, jis nusileis pirmas; ir štai ant siaurų laiptų, skendinčių gilioje prieblandopje, prasidėjo rietynės.

Bičiuliai įnirtę svaidėsi įžeidinėjimais, tik ir girdėjosi: „Galvijau, tamsuoli!"

– Pažiūrėsime, kvailas padare, – rėkė burmistras, – pažiūrėsime, kokį snukį padarysite, kai jus išvarys į karą!

– Žinoma, aš eisiu priešakyje jūsų, apgailėtinas kvaily! – atkirto Niklosas.

Čia pasigirdo čaižūs riksmai ir krentančių kūnų bildesys...

Kas atsitiko? Kas taip greitai pakeitė jų nuotaiką? Kodėl šie žmonės, lėti lyg avys bokšto viršūnėje, virto tigrais, nusileidę tik du šimtus pėdų?

Išgirdęs triukšmą, bokšto sargas atidarė apatines duris ir išvydo, kaip priešininkai, nusėti mėlynių, išsproginę akis, rauna vienas kitam plaukus, – laimei, iš perukų!

– Aš reikalauju dvikovos! – rėkė burmistras, pakišęs kumštį priešininko panosėn.

– Bet kada! – subaubė patarėjas Niklosas, įnirtingai trepsėdamas kojomis.

Sargas, irgi jausdamas velnišką susierzinimą, nė kiek nenustebo, išgirdęs tokį pokalbį. Jam tiesiog niežtėjo rankas įsikišti į ginčą, bet šiaip ne taip susivaldė ir nuskubėjo visam kvartalui skelbti, kad burmistras Van Trikasas ir patarėjas Niklosas greitu laiku kausis dvikovoje.

Keturioliktasis skyrius,

kuriame Okso bandymas nueina taip toli, jog Kikandono gyventojai, skaitytojai ir net pats autorius reikalauja kuo greitesnės atomazgos

Iš šio incidento matome, kaip stipriai buvo sujaudinti ir įaudrinti Kikandono gyventojai. Du seniausi bičiuliai, patys lėčiausi pasaulyje žmonės, ūmai šitaip baisiai įniršo. O juk viso labo tik prieš kelias minutes juodu taikiai šnekučiavosi kaip ir dera draugams ir mėgavosi apėmusia lyriška nuotaika.

Sužinojęs apie šį įvykį, daktaras Oksas nepajėgė suvaldyti savo džiaugsmo. Jis niekaip nesutiko su asistento, teigusio, kad viskas krypsta į blogąją pusę, argumentais. Beje, juodu irgi užsikrėtė bendra nuotaika ir taip pat nuolatos ginčijosi.

Bet šią akimirką viską užgožė svarbiausias valstybinės svarbos dalykas, todėl teko atidėti dvikovas, kol nebus išspręstas Virgameno klausimas. Niekas neturėjo teisės beprasmiškai lieti savo kraują, kai jis iki paskutinio lašo priklausė atsidūrusiai pavojuje tėvynei.

Iš tikrųjų situacija susiklostė labai įtempta, todėl nebebuvo kur trauktis.

Burmistras Van Trikasas, nors ir labai buvo karingai nusiteikęs, vis dėlto manė, kad negalima pulti priešo jo neperspėjus. Todėl jis pasiuntė į Virgameną laukų sargą Hoteringą, kuris burmistro vardu pareikalavo kompensuoti 1135 metais Kikandonui padarytą žalą.

Virgameno valdžia iš pradžių nesuprato, ko nori pasiuntinys, ir narsųjį laukų sargą, nepaisydama jo oficialaus rango, gana mandagiai išprašė iš miesto.

Tada Van Trikasas pasiuntė vieną generolo konditerio, tūlo Hildeverto Šumano, gaminusio ledinukus, adjutantą – gana valingą ir ryžtingą žmogų, kuris ir pateikė Virgameno valdžiai nuorašą protokolo, kurį 1135 metais surašė burmistras Natalis Van Trikasas.

Virgameno miesto tėvai tik nusikvatojo ir su adjutantu pasielgė lygiai taip pat, kaip ir su laukų sargu.

Tada burmistras sukvietė miesto diduomenę. Jie parašė laišką, iškalbingą ir įtaigų, kuriame perdavė ultimatumą: nusikaltusiems virgameniečiams buvo duodamos dvidešimt keturios valandos kompensuoti kikandoniečiams padarytą skriaudą.

Laiškas buvo išsiųstas, bet po kelių valandų paštininkas parnešė jį atgal suplėšytą į smulkiausius gabalėlius. Virgameniečiai puikiai žinojo, kokie be galo lėti kikandoniečiai, todėl laiškas, ultimatumas ir grasinimai jiems sukėlė vien juoką.

Dabar liko tik vienintelė išeitis – pasikliauti karine sėkme, melstis karo dievui ir prūsų pavyzdžiu pulti virgameniečius nelaukus, kol jie apsiginkluos.

Šis nutarimas buvo priimtas iškilmingame posėdyje; salė drebėjo nuo įnirtingų riksmų, priekaištų, prakeiksmų. Galėjai pagalvoti, kad čia vyksta maniakų arba siautėjančių pamišėlių sambūris.

Kai tik karas buvo paskelbtas, generolas Žanas Orbidekas ėmė telkti savo kariuomenę; Kikandono gyventojai, kurių viso buvo du tūkstančiai devyni šimtai devyniasdešimt trys, surinko du tūkstančius devynis šimtus devyniasdešimt tris kareivius. Moterys, vaikai ir seniai neatsiliko nuo subrendusių vyrų. Visokiausi įrankiai ir įnagiai – buki ir aštrūs – virto ginklais. Buvo surasti visi mieste laikyti šautuvai. Atnešti penki, iš jų – du be gaidukų; šautuvais apginklavo avangardą. (*Avangardas – priešakinis būrys.*) Artileriją sudarė sena tvirtovės patrankėlė, kurią kikandoniečiai 1339 metais buvo paėmę šturmuodami Kento miestą; tai buvo

vos ne pirmoji patranka, minima metraštyje, taigi iš jo nešauta jau penki šimtai metų. Sviedinių šiai patrankėlei, jos tarnybos laimei, kikandoniečiai nerado, tada pagalvota, kad patranka vien savo išvaizda įvarys baimės priešininkams. Šaltuosius ginklus surinko iš Senovės muziejaus, – titnaginius kirvius, šalmus, vėzdus, alebardas, ietis, bardišius, drotikus, rapyras, – taip pat ir iš privačių arsenalų, paprastai vadinamų sandėliukais ir virtuvėmis. (*Bardišius – ilgakotis kirvis; drotikas – trumpakotė ietis.*) Narsa, savo teisumo supratimas, neapykanta svetimšaliams ir keršto troškimas turėjo pakeisti (taip bent jau vylėsi karvedžiai) tobulesnius ginklus, tokius kaip kulkosvaidžiai ir šiuolaikinės patrankos.

Netrukus organizuota apžiūra. Miestiečiai – visi kaip vienas – susirinko aikštėje. Generolas Orbidekas prastai laikėsi balne, be to, jo žirgas buvo karštas, todėl karvedys visos kariuomenės akivaizdoje tris kartus nusirito nuo savo eidininko, tačiau kas sykį atsikėlė sveikas ir gyvas, ką kikandoniečiai palaikė itin palankiu ženklu. Burmistras, patarėjas, civilinis komisaras, vyriausiasis teisėjas, mokytojas, bankininkas, rektorius, – žodžiu, visi garbingiausi miesto vyrai stojo kariuomenės priešakyje. Nė vienos ašaros nepraliejo motinos, žmonos, dukterys. Jos ne tik ragino į mūšį savo vyrus, tėvus ir brolius, bet ir pačios pulkavosi kariuomenės užnugaryje, sudarydamos ariergardą, kuriam vadovavo burmistro žmona. (*Ariergardas – užpakalinis dengimo dalinys.*)

Miesto šauklys Žanas Mistrolis kurtinamai sutrimitavo, – kariuomenė subangavo ir, palikusi aikštę, karingai rėkaudama, pajudėjo Audenardo vartų link.

Tą akimirką, kai pirmieji kariai žengė pro miesto vartus, kažkoks žmogus puolė priešais kariuomenę.

– Sustokite! Sustokite! Pamišėliai! – sušuko jis. – Atšaukite žygį! Leiskite man užsukti čiaupą! Juk jūs ne kraugeriai! Jūs esate taikūs ir geri piliečiai! Jeigu jūs šitaip baisiai įniršote, tai dėl to kaltas tik mano mokytojas daktaras Oksas! Tai tik bandymas! Jis jus apgavo: žadėjo oksihidrido dujomis apšviesti miestą, o pats

paleido...

Asistentas atrodė lyg nesavas, bet jam nepasisekė baigti kalbos: tą akimirką, kai paslaptis turėjo išsprūsti iš jo lūpų, daktaras Oksas lyg nesuvaldomas pamišėlis puolė vargšą Igeną ir trenkė jam kumščiu.

Prasidėjo tikros kautynės. Burmistras, patarėjas ir kilmingieji ponai, išvydę Igeną, buvo stabtelėję, bet dabar, pagauti baisaus įtūžio, užgriuvo šiuos svetimšalius, neklausydami nei vieno, nei kito. Kikandoniečiai sumušė daktarą Oksą ir jo asistentą iki sąmonės netekimo ir jau, įsakius Van Trikasui, rengėsi įmesti juos į kalėjimą, kai staiga...

Penkioliktasis skyrius,

kuriame netikėtai įvyksta atomazga

...nugriaudėjo siaubingas sprogimas. Atrodė, suliepsnojo visas oras. Milžiniška, akinanti liepsna šovė į dangų tarsi meteoras. Tai atsitiko naktį, ugnies pliūpsnis buvo matyti net už dešimties mylių.

Kikandono kariai visi kaip vienas griuvo ant žemės tarsi kartoniniai kareivėliai. Laimei, aukų nebuvo, išskyrus mėlynes ir nudrėskimus. Generolas konditeris, keistai atsitiktinai nenuvirtęs nuo žirgo, atsipirko tik išgąsčiu; priedo – šiek tiek apdegė jo šalmo sultonas. (*Sultonas – papuošalas iš plunksnų.*)

Kas gi vis dėlto įvyko?

Kaip netrukus paaiškėjo, sprogo dujų gamykla. Matyt, pasišalinus jos direktoriui ir padėjėjui, kiti darbuotojai padarė kokią nors klaidą. Buvę atskiruose rezervuaruose deguonis ir vandenilis netikėtai susijungė. Susidarė sprogstamasis mišinys, kuris tuoj pat ir užsiliepsnojo.

Šis įvykis greitai pakeitė visą situaciją. Bet kai Kikandono kareivos pakilo nuo žemės, daktaro Okso ir asistento Igeno jau nebebuvo net padujų, – jie dingo be pėdsakų.

Šešioliktasis skyrius,

kuriame nuovokus skaitytojas mato, kad jis,nepaisant visų autoriaus nutylėjimų, neapsiriko

Po sprogimo į Kikandoną bemat grįžo taika ir tyla, ir miestas vėl ėmė gyventi kaip anksčiau.

Po sprogimo, kuris, beje, ne itin sujaudino gyventojus, kikandoniečiai, patys nežinodami kodėl, mašinaliai išsiskirstė į namus, – burmistras už parankės su patarėju, advokatas Šiutas su gydytoju Kustosu, Francas Niklosas su savo varžovu Simonu Kolertu; žingsniavo visi palengva, netriukšmaudami, net nesuprasdami, kas atsitiko, pamiršę Virgameną ir svajones apie revanšą. Generolas grįžo prie savo uogienių, o jo adjutantas – prie savo ledinukų.

Mieste vėl įsiviešpatavo mieguista ramybė, visi ėmė gyventi kaip gyvenę, – ir žmonės, ir gyvūnai, ir augalai, netgi Audenardo vartų bokštas, kuris po sprogimo – sprogimai kartais duoda tiesiog nuostabių rezultatų, – aiškiai atsitiesė.

Ir nuo to laiko Kikandone nebegalėjai išgirsti nė menkiausio riksmo, niekas dėl nieko nebesiginčijo. Sudie, klubai, politika, bylos, policininkai. Komisaro Pasofo pareigos vėl pasidarė nebereikalingos, ir jeigu miesto valdžia iš jo neatėmė algos, tai tik todėl, kad burmistras ir patarėjas niekaip nepajėgė šiuo klausimu priimti nutarimo. Beje, retsykiais komisaras, pats to neįtardamas, vis dar lankėsi nepaguodžiamosios Tatanemans sapnuose.

Franco varžovas kilniai perleido dailiąją Siuzel jos numylėtiniui, kuris jau nebedelsė jos vesti, – prabėgus penkeriems ar še-

šeriems metams po mūsų aprašytų įvykių.

Ponia Van Trikas numirė po dešimties metų – pačiu laiku, todėl burmistras sudarė santuoką su savo pussesere Pelaži Van Trikas gana naudingomis sąlygomis... laimingai moteriškaitei, kuri turėjo jį pergyventi.

Septynioliktasis skyrius,

kuriame aiškinama daktaro Okso teorija

Ką gi tokio padarė šis paslaptingas daktaras Oksas?

Viso labo tik fantastinį bandymą.

Nutiesęs vamzdžius, jis pripildė grynu deguonimi (nepalikęs nė vieno vandenilio atomo) iš pradžių visuomeninius pastatus, paskui privačius būstus, o galiausiai paleido deguonį net į Kikandono gatves.

Šios visiškai bespalvės ir bekvapės dujos, įkvėptos dideliais kiekiais, sukelia nemažai rimtų organizmo pakitimų. Žmogus, atsidūręs deguonies prisotintoje atmosferoje, pasidaro labai energingas ir veiklus, bet greitai ir sudega.

Tačiau pradėjęs kvėpuoti įprastu oru, jis vėl ima normaliai gyventi, kaip tai atsitiko burmistrui ir patarėjui, kai juodu įlipo į bokštą, kur nebeįkvėpė padidinto deguonies kiekio, kuris liko žemesniuose atmosferos sluoksniuose.

Žmogus, nuolatos įkvepiantis šių ganėtinai pražūtingų organizmui dujų, greitai miršta panašiai kaip tie kvailiai, kurie pasiduoda įvairiems nesaikingumams!

Todėl reikia tik džiaugtis, kad savalaikis sprogimas nutraukė pavojingąjį bandymą ir sunaikino daktaro Okso gamyklą.

Baigdami pasakojimą, pateiksime klausimą: nejaugi narsą, vyriškumą, talentą, gilų protą, vaizduotę – visas šias nuostabias žmogaus sielos savybes – lemia tiktai deguonis?

Tokia tai buvo daktaro Okso teorija, bet mes turime teisę jos

nepripažinti, todėl ryžtingai ją atmetame visais požiūriais, nepaisydami fantastinio bandymo, kurį savo kailiu patyrė garbingasis Kikandono miestelis.

Pabaiga

1872 m.

Keli žodžiai apie romaną

„Vieno kino vargus Kinijoje" Žiulis Vernas parašė 1878 metais. Šis kūrinys nebuvo eilinis literatūrinis jo nuotykis ar pasažas, o gimė kaip trijų mėnesių kelionės po Viduržemio jūrą padarinys, – po ilgesnės pertraukos autorius vėl susibičiuliavo su sūriais vandenimis, išskleidęs „Sen Mišelis III" jachtos bures. Kitais metais romanas pradėtas spausdinti „Tan" laikraštyje, o rugpjūčio mėnesį Etcelis jį išleido atskiru leidiniu.

„Vieno kino vargus Kinijoje" Ž.Vernas sumanė kaip lengvo turinio ir patrauklų romaną, kuriam nepagailėjo švelnaus ir sau gan būdingo humoro porcijos. Svarbiausias knygos herojus – jaunuolis Kin Fo, puikiai išsilavinęs, daug kuo besidomintis, o bene labiausiai – anų laikų technikos idėjomis, be to, kaip ir romano autorius – didelis fizikos ir chemijos šalininkas ir gerbėjas, tačiau nerandantis rimto užsiėmimo. Todėl jį nuolatos slegia apatija, niūri melancholija, nepasitenkinimas gyvenimu. Beje, filosofas Vangas, Kin Fo draugas, tokio nuobodaus egzistavimo apskritai nelaiko gyvenimu: „Iki šiol tu ne gyvenai, o tiktai egzistavai – be kovos, aistrų, tikslo!"

Šiaip ar taip, šis romanas tarsi iliustruoja ir plėtoja Vango žodžius: „Prašau pakelti taures už tai, kad Dievas išmėgintų mano bičiulį, pasiųsdamas jam nelaimę!"

Vangas diagnozuoja tokią Kin Fo ligą: „Mano geriausiasis bičiulis yra nelaimingas, nes jam pernelyg sekasi. Laimės, kaip ir sveikatos, jeigu nori ją visą patirti, reikia kuriam laikui netekti... Iki šiol tu nežinojai, kas yra skurdas ir rūpesčiai. Štai ko tau trūksta! Kaip galima tiksliai įvertinti laimę ar sėkmę, bent trumpam nepraradus fortūnos malonės?"

Vangas samprotauja ne kaip kinas, o kaip grynas europietis. Gana panašiai svarstė ir įžymusis filosofas A.Šopenhaueris, parašęs štai tokį aforizmą: „Mūsų nepasitenkinimo šaltinį maitina nuolatos atsinaujinantys mėginimai didinti savo reikalavimus". Taigi žmogų reikia išmėginti nelaime. Tai lengviausia padaryti keliaujant ir klajojant po pasaulį. Todėl mūsų herojus leidžiasi į kelionę, kuri iš pirmo žvilgsnio atrodo visiškai nenaudinga ir beprasmė.

Romane gausu rytiečių egzotikos, kurią Ž.Vernas perėmė iš katalikų misionieriaus tėvo Davido aprašymų, beje, gan paklusniai pakartojęs minėto keliaujančiojo dvasininko klaidas ir netikslumus. Žinia, jeigu nuvalytume šias spalvingas apnašas, rastume visiškai europietišką herojų. Tai dar sykį įrodo, kad autorius nuoširdžiai propaguoja bendražmogiškuosius elgesio kriterijus. Ši nuostata itin išryškėja, kai Žiulis Vernas supažindina skaitytojus su „didžiojo išminčiaus" mintimis: „Žmona privalo

labai stipriai gerbti tą, kurio pavardę ji priima, ir būti jo verta; namuose žmona turi būti panaši į nebylų šešėlį ir tyrą aidą; vyras – žmonos Dievas".

Be abejonės, šiuos žodžius autorius skiria ne tiek Kin Fo sužadėtinei, kiek savo žmonai Onorinai. Galbūt verta priminti, kad Ž.Vernas rašė romaną tuo metu, kai ilgam susižavėjo gražiąja rumune Luiza Toič, turėjusia progos apdovanoti savo pasirodymu provincialų Prancūzijos miestelį.

Daug vietos romane skiriama ir taipingams – sukilusiems kinų valstiečiams, kuriuos Žiulis Vernas laiko paprasčiausiais plėšikais. Šią autoriaus poziciją gana nesunku paaiškinti, kadangi tik prieš du dešimtmečius (1850 – 1864 m.) jo tėvynainiai prancūzai kovėsi Kinijoje, padėdami imperatoriaus vyriausybei nuslopinti galingą tautos judėjimą. Šis revoliucinis judėjimas kilo Pietų Kinijoje po to, kai 1843 metais būsimasis vyriausiasis taipingų vadas Chung Siucvanas įkūrė kuklią Aukščiausiojo valdovo garbinimo draugiją. Ši religinė bendrija ėmė skleisti be galo radikalias idėjas ir suvaidino itin svarbų vaidmenį rengiant sukilimą.

Kai 1850 metų vasarą pietinėje Gvangsi provincijoje prasidėjo valstiečių bruzdėjimai, Chungo draugija jais pasinaudojo ir sukūrė judrią bei drausmingą armiją, kuri vėliau paskelbė „Didžiosios palaimos Dangaus valstybę". Po kurio laiko taipingai ėmė propaguoti žemės reformą, kuri turėjo pertvarkyti bendruomenes, suformuoti sukarintą patriarchalinę sistemą, paremtą vadinamuoju „valstiečių komunizmu". Ši programa labai patraukė plačiąsias valstiečių mases. 1852 metais sukilėlių armija jau turėjo apie 500 tūkstančių karių ir pradėjo žygį į centrinius Kinijos rajonus. Taipingai čia laimėjo kelis didelius mūšius ir užėmė milžiniškas teritorijas. Savo sostine jie paskelbė Nankiną. Tačiau čia jų sėkmė ir baigėsi. Netrukus taipingų vadai ėmė tarpusavyje nesutarti, geriausieji iš jų žuvo mūšiuose.

Tuo pat metu anglai ir prancūzai pradėjo karą prieš Kiniją (vadinamąjį antrąjį Opiumo karą). Užėmę pietinį Gvangdžou miestą, europiečiai pradėjo veržtis į šiaurę, į Džilio provinciją, kurioje įsikūręs Pekinas, ir privertė imperatorių pasirašyti labai nenaudingas sutartis. Tačiau anglams ir prancūzams to nepakako, todėl 1860 m. jie užėmė Tiendziną ir Pekiną.

Taigi tie kinai, kurie kovėsi su europiečiais, ir prancūzams, ir pačiam Žiuliui Vernui atrodė esą paprasčiausi banditai (kaip mūsų laikais rusams atrodo čečėnai).

Romano siužetą sudaro gana anekdotiškas atsitikimas – turtingajam Kin Fo iš Amerikos pranešama, kad žlugo ta firma, kurios akcijų jis buvo daug nusipirkęs. Supratęs, kad bankrutavo, sugalvoja apdrausti savo gyvybę, o vėliau, sumokėjęs kelis pajus, baigti žemiškąją kelionę, o apdraustąją sumą palikti mylimiesiems. Čia Kin Fo turėjo padėti jo mokytojas Vangas. Bet po kurio laiko paaiškėja, kad Kin Fo ne bankrutavo, o priešingai – net praturtėjo, nes firma, paskelbusi apie savo žlugimą, supirko atpigusias akcijas. Dabar mirti nebebuvo prasmės, todėl Kin Fo, saugomas dviejų draudimo kompanijos agentų, nori pasislėpti nuo Vango, kuris pažadėjo jį nužudyti, – mat Vangas dingo iš namų ir pasiėmė raštelį. Turtuolis klajoja po visą Kiniją, kol galiausiai viskas laimingai baigiasi.

Parengė Vytautas Venclovas

ŽIULIS VERNAS

VIENO KINO VARGAI KINIJOJE

ROMANAS

JULES VERNE

LES TRIBULATIONS D'UN CHINOIS EN CHINE

LES TRIBULATIONS
JULES VERNE
DESSINS PAR
BENETT

Pirmasis skyrius,

kuriame po truputį atsiskleidžia veikėjų asmenybės ir tautybė

– Tenka pripažinti, jog gyvenimas – geriausias dalykas pasaulyje! – čiulpdamas pasaldintą lotoso šaknį, sušuko vienas iš prabangaus restorano, įrengto upių garlaivyje, lankytojų, padėjęs ranką ant marmuru išpuošto krėslo alkūnramsčio.

– Sutinku, gyvenimas puikus, bet lygiai taip pat ir bjaurus, – paprieštaravo kitas, pagautas kosulio priepuolio, kurį sukėlė gerklėje įstrigęs ryklio plaukmens kąsnis.

– Pakanka, ponai! Neverta perdėti! – įsiterpė trečiasis vyriškis su didžiuliais akiniais. – Viskas efemeriška. Šiandien kažkam blogai, rytoj viskas praeis, kaip praeina lengvas ir malonus svaigulys nuo šito nektaro.

Ir jis, aiškiai rodydamas pasitenkinimą, vienu mostu išgėrė taurę puikaus vyno, kurio kerintis kvapas sklido iš metalinio arbatinuko kaklelio.

– O kai dėl manęs, – prabilo ir ketvirtasis, – aš būčiau visiškai laimingas, jeigu tik galėčiau dykaduoniauti ir nepatirčiau jokių sunkumų.

– Jūs visi kalbate neteisybę! – energingai įsikišo penktasis. – Laimė glūdi pažinime, veikloje, kai gali kuo daugiau sužinoti.

– Kad vėliau pripažintum, jog galų gale nieko nežinai!

– Bet čia ir prasideda išmintis!

– O kur ji baigiasi?

– Išmintis begalinė, – filosofiškai tarė akiniuotasis ponas.

– Mano galva, didžiausia laimė – išsiugdyti sveiko proto jausmą.

Ir čia kažkuris iš triukšmingos kompanijos kreipėsi į dar vieną puotos dalyvį, pagal senovines tradicijas sėdėjusį pačioje garbingiausioje, tai yra pačioje nepatogiausioje vietoje, ir melancholiškai kramtantį arbūzo sėklas:

– Palaukite, o ką šiuo reikalu galvoja mūsų bičiulis? Geras ar blogas gyvenimas?

Duslus „hm–m", pasigirdęs vietoj atsakymo, bet kuria kalba reiškia viską arba nieką. Užgauti ginčininkai toliau aptarinėjo šią sunkią temą ir netrukus vėl mėgino įtraukti į pašnekesį tylenį. Galų gale jis, gūžtelėjęs pečiais, kuo ramiausiai pareiškė, kad nežino, kaip atsakyti į jų klausimą.

– Žiūrėkit, ką sako mūsų bičiulis!

– Iki šiol dar niekas neaptemdė jo gyvenimo!

– Jis dar labai jaunas!

– Jaunas ir gerai atrodo!

– Gerai atrodo ir turtingas!

– Labai turtingas!

– Pernelyg turtingas!

– Galbūt net nežmoniškai turtingas!

Replikos šokinėjo lyg kibirkštys iš laužo. Tačiau tas, kuriam buvo skirtos visos šios pastabos, sėdėjo net nešyptelėdamas. Sveikas, turtingas, protingas, puikiai išauklėtas, sulaukęs truputį daugiau kaip trisdešimties metų, jis turėjo viską, ko tikrai stokojo kiti, kad galėtų jaustis laimingi. Bet iš kur tokia niūri jo melancholija? Kokia priežastis?

Prabilo filosofas:

– Mano geriausiasis bičiulis yra nelaimingas, nes jam pernelyg sekasi. Laimės, kaip ir sveikatos, jeigu nori ją visą patirti, reikia kuriam laikui netekti. Iki šiol tu nežinojai, kas yra skurdas ir rūpesčiai. Štai ko tau trūksta! Kaip galima tiksliai įvertinti laimę ar sėkmę, bent trumpam nepraradus fortūnos malonės?

Išmintius pakėlė šampano taurę ir, prieš ištuštindamas šį krištolo indą, paskelbė tostą:

– Mūsų bičiuliui linkiu truputį nelaimės ir šiek tiek nesėkmės!

Vos pastebimai mostelėjęs ranka, kas reiškė, jog visiškai pritaria tam, ką pasakė vyriškis, keistasis jaunuolis abejingai vėl atsilošė krėsle.

Kas čia per žmonės aptarinėjo tokius rimtus klausimus ir kur vyko pokalbis? Paryžiuje, Londone, Vienoje, Peterburge? Senajame ar Naujajame Pasaulyje?

Šiaip ar taip, tai buvo ne prancūzai, kadangi nekalbėjo apie politiką.

Pašnekovai sėdėjo erdvioje, puošniai apstatytoje svetainėje. Vakarėjo. Pro spalvotus langų stiklus skverbėsi paskutiniai besileidžiančios saulės spinduliai. Lauke lengvas ir šiltas vėjelis supo margas dirbtinių ir gyvų gėlių girliandas. Nuostabiai atrodė įvairiaspalviai žibintai, skleidžiantys blankią šviesą. Viršutinė langų dalis buvo išpuošta arabeskomis ir išraiškingomis įvairių augalijos bei gyvūnijos atstovų statulėlėmis. (*Arabeska – sudėtingas ornamentas, susidedantis iš įmantriai supintų geometrinių ir augalinių motyvų. – Čia ir toliau vertėjo pastabos.*)

Ant šilku apmuštų sienų kabėjo platūs veidrodžiai. Ventiliatorius palubėje smagiai sklaidė tvankų orą.

Stalas buvo didelis ir keturkampis, padengtas juodu laku. Aplinkui stovėjo krėslai, išpuošti marmuru ir kur kas patogesni už šiuolaikinius europiečių baldus, kurie paprastai aptraukiami audiniu. Staltiesės nebuvo. Blizgančiame stalo paviršiuje nuostabiai atsispindėjo sidabriniai ir porcelianiniai indai. Vietoj servetėlių svečiams buvo pasiūlyti popieriniai su gražiu ornamentu kvadratukai.

Susirinkusiuosius aptarnavo jaunos ir dailios merginos. Jų juodus plaukus puošė lelijos ir chrizantemos, ant riešų blizgėjo auksinės apyrankės, inkrustuotos nefritu. (*Nefritas – žalios spalvos mineralas; senovėje tikėta, kad jis gydo inkstų ligas.*) Šypsodamosi jos viena ranka keitė patiekalus, o kita gracingai mojavo plačia vėduokle, sklaidydamos nuo lubų sklindantį šiltą orą.

Valgiaraštis buvo sudarytas be priekaištų – jame puikavosi šim-

tas penkiasdešimt patiekalų. Visur jautėsi patyrusi ir sumani ranka.

Iš pradžių svečiams buvo pasiūlyti skaniausi pyragaičiai, ikrai, kepti žiogai, džiovinti vaisiai ir austrės. Juos pakeitė apykiečiai virti ančių, balandžių ir pempių kiaušiniai, gudragalviškai paruošti kregždžių lizdai, ypatingas mėsos troškinys „ženšenis", eršketų žiaunos, banginių nervinės skaidulos saldžiame padaže, upiniai buožgalviai, žvirblių gūželiai ir avių akys, apibarstytos smulkiai pjaustytais česnakais, koldūnai, išvirti abrikosų kauliukų piene, sultingi bambukų ūgliai ir kiti patiekalai. Puotą, jau besitęsiančią trejetą valandų, užbaigė ananasai iš Singapūro, pakepinti ir cukrumi apibarstyti žemės riešutai, sūdyti migdolai, nuostabūs mango vaisiai, „drakonų akys" ir litčiai, vandens riešutai, marinuoti mandarinai iš Kantono. (*„Drakonų akys" – kinų riešutas, augantis ant amžinai žaliuojančio riešutmedžio; turi kevalus. Branduolys yra baltas ir labai saldus; litčiai – populiarūs pusiau tropiniai vaisiai Pietų Kinijoje.*) Be abejo, nebuvo pamiršti ir gėrimai, iš kurių išsiskyrė šampanas ir šaosino vynas (*puikus ryžių vynas, gaminamas Šaosino mieste*). Desertui mūsų herojai su malonumu paragavo ryžių, mikliai darbuodamiesi mažomis lazdelėmis.

Pagaliau atėjo akimirka, kai merginos pasiūlė suglebusiems vyriškiams drėgnas servetėles nusišluostyti suprakaitavusius veidus.

Paskui garbieji ponai pakilo iš savo krėslų ir ceremoningai perėjo prie kito stalo. Čia jiems merginos padavė po mažą puodelį su dangteliu, išpuoštu Bodhidharmos, garsaus budistų vienuolio, stovinčio ant plausto, paveikslėliais. Gavę po žiupsnį arbatos, visi užplikė ją karštu vandeniu ir, truputį palaukę, ramiai pasigardžiuodami pradėjo siurbčioti dieviškąjį gėrimą. Europietis pritrūktų žodžių, norėdamas tiksliai įvertinti jo skonį.

Apsivilkę lengvus marškinius su išsiuvinėtais antkrūtiniais, ilgus chalatus su sagomis šonuose, apsimovę plačias šilkines kelnes, sujuostas per taliją kutuotomis juostomis, apsiavę minkštas geltonas šlepetes be užkulnių, mūsų herojai aiškiai priklausė pasiturinčiai visuomenei. Sprendžiant iš visko, per pietus valgyti kregždžių lizdus ir ryklių plaukmenis jiems nebuvo jokia naujiena.

Svečiai jau rengėsi kilti nuo stalo, kai išgirdo pareiškimą, be galo visus nustebinusį. Tik dabar jie suprato, kodėl buvo pakviesti. Išgėręs savo arbatą ir įsižiūrėjęs kažkur į tuštumą, pats tykiausias iš susirinkusiųjų ūmai tarė:

– Bičiuliai, prašau jūsų nesijuokti. Ant kortos pastatytas mano likimas. Nebegalėdamas daugiau pakęsti nuobodulio, aš noriu viską pakeisti. Gerai tai bus ar blogai – parodys ateitis. Šios dienos pietūs – paskutinieji mano viengungiškame gyvenime. Po savaitės aš vedu ir...

– Ir tapsi laimingiausias iš vyrų! – sušuko optimistas.

Visi puolė sveikinti jaunikį, kurio, beje, šis sujudimas nė kiek nesujaudino. Jis nepasakė savo išrinktosios vardo, o bičiuliai nesiryžo klausti. Viso šio triukšmo metu tik filosofas prisimerkęs ir su ironiška šypsena lūpose kuo ramiausiai laukė įvykių pabaigos.

Iškilmių kaltininkas pakilo, padėjo ranką ant savo mokyto bičiulio peties ir virptelėjusiu balsu paklausė:

– Nejaugi aš jau toks senas, kad vesčiau?

– Ne.

– Pernelyg jaunas?

– Visiškai ne.

– Neapdairus?

– Galbūt.

– Bet juk tu žinai, jog ji gali man atnešti laimę!

– Taip, žinau.

– Tada nesuprantu...

– Bet, bičiuli, tu negali būti laimingas. Žinia, nesmagu liūdėti vienam, bet kur kas blogiau dviese!

– Vadinasi, man neskirta patirti laimę?

– Ne, neskirta, kadangi tu nepažįsti nelaimės!

– Bet juk aš apsaugotas nuo nelaimės!

– Na ir tie filosofai! – sušuko pats jauniausias svečias. – Nėra ko klausyti visokių įkyruolių. Vesk, mano brangusis, būtiniausiai vesk! Aš irgi taip padaryčiau, jeigu nebūčiau davęs įžado nevesti! Bičiuliai, siūlau išgerti už jaunikio laimę!

– O aš, – tarė filosofas, – prašau pakelti taures už tai, kad Dievas išmėgintų mano bičiulį, pasiųsdamas jam nelaimę!

Visi atsistojo, suglaudė sugniaužtus kumščius, kaip tai daro boksininkai prieš kovą, paskui nuleido, vėl suglaudė, nunarino galvas ir šitaip atsisveikinę išsivaikščiojo kas sau.

Iš svetainės, kurioje mūsų herojai pietavo, aprašymo, iš egzotiško valgiaraščio, dalyvių drabužių, jų manieros šnekučiuotis, šiokio tokio dėstomų teorijų ekstravagantiškumo skaitytojas neabejotinai suprato, jog kalbama apie kinus, milžiniškos šalies, glūdinčios už Didžiosios mūro sienos, gyventojus.

Puošnioje upių garlaivio, prišvartuoto prie Džudziango kranto netoli Kantono, svetainėje turtuolis Kin Fo sukvietė jaunystės bičiulius: Bao Šeną – ketvirtosios klasės mandariną, Jin Bangą – klestintį šilko pirklį, nepataisomąjį lėbautoją Diną, rašytoją Chuangą ir filosofą Vangą.

Antrasis skyrius,

kuriame šiek tiek plačiau sužinome apie Kin Fo ir filosofą Vangą

Dalį savo vaikystės Kin Fo praleido Kantone – Gvandungo provincijos sostinėje, todėl kaip tik čia ir surengė atsisveikinimo su viengungyste vakarienę. Tik keturi jo bičiuliai prisiminė seną draugystę. Visi kiti išsiblaškė po pasaulį.

Jau daug metų Kin Fo gyveno Šanchajuje, kur po šio susitikimo ir rengėsi grįžti garlaiviu.

Mūsų herojų nuolatos lydėjo filosofas Vangas – geriausias draugas ir patarėjas.

Kin Fo buvo tipiškas išeivis iš Šiaurės Kinijos. Ten iki šiol, skirtingai negu šalies pietuose, kur kinai maišosi su malajiečiais, vietos gyventojams pavyksta išvengti asimiliacijos su mandžiūrais. (*Mandžiūrai – vietiniai Šiaurės Rytų Kinijos gyventojai.*) Mūsų herojus buvo grynakraujis kinas ir tėvo, ir motinos linija. Aukštas, puikiai nuaugęs, šviesios odos, atkištais skruostais, gražiomis, truputį įkypomis akimis, tiesia nosimi, kilnaus profilio, – savo išvaizda jis ir Europoje padarytų kuo puikiausią įspūdį.

Jeigu Kin Fo ir turėjo kai kurių mandžiūriškų bruožų, tai pirmiausia kruopščiai apskustą galvą, nė menkiausios raukšlelės kaktoje ir kakle, o jo puiki, juoda lyg derva kaselė krito nuo pakaušio ant nugaros. Siauri, išpuoselėti ūseliai, ilgi ir prižiūrimi, elegantiškai nerūpestinga eisena ir gana savarankiškas elgesys galutinai apibūdino šį Šanchajaus dendį. (*Dendis – aukštuomenės puošeiva.*)

Beje, reikėtų patikslinti, jog Kin Fo gimė Pekine, – tai tokia

aplinkybė, kuria kinai labai didžiuojasi. Kiekvienam jį klaususiam žmogui mūsų herojus galėjo atsainiai ir iš aukšto sviesti: „Aš esu iš Padangių imperijos sostinės!"

Kai berniukas sulaukė šešerių metų, šeima persikėlė į Šanchajų. Kin Fo tėvas Džungsiu – kilmingos giminės atstovas – kaip ir dauguma jo tėvynainių turėjo neeilinių komersanto gabumų. Jis pradėjo savo veiklą, prekiaudamas popieriumi, konditerijos gaminiais, arbata, geležimi, variu ir kitomis prekėmis. Jo reikalai taip sėkmingai klostėsi, jog netrukus Džungsiu be pagrindinės kontoros Šanchajuje įsteigė filialus Nankine, Tiendzine, Makao ir Honkonge.

Skirtingai negu kiti, jis nesibaidė techninės pažangos. Jo prekes gabeno anglų garlaiviai, o audimo fabrikas Lione ir opiumo perdirbimo gamykla Kalkutoje jau naudojo elektrą.

Žodžiu, reikalai klojosi taip puikiai, kad Kin Fo gimimo metu Džungsiu kapitalas viršijo keturis šimtus tūkstančių dolerių. Vėliau šis skaičius padvigubėjo, kai komersantas ėmėsi naujo biznio – tiekė prekes kinų emigrantams.

Kaip žinia, Kinijos gyventojų sparčiai daugėja, o žemdirbystei tinkami žemės plotai iš esmės lieka tokie pat. Taigi, kad ir kaip būtų nereiklus vargšas kinas, jis vis dėlto turi pramisti, bet žemė, nors ir gausiai apsėjama ryžiais, kviečiais, prosu, nepajėgia visų išmaitinti. Todėl Padangių šalies gyventojai mielai išvyksta į svetimus kraštus ieškoti laimės.

Kuliai – šitaip vietiniai vadina persikėlėlius – daugiausia išvyko į Naująjį Pasaulį, o ten – bemaž visi susigrūdo į Kaliforniją, kur jų apsigyveno tiek, jog amerikiečių kongresas buvo priverstas skubiai imtis priemonių (kurios, beje, pasirodė neefektyvios), kad apribotų emigrantų antplūdį. (*Kuliai – šitaip vadinami juodadarbiai, krovikai, nešikai, žemkasiai.*)

Tačiau šis antplūdis Jungtinėms Valstijoms turėjo ir teigiamą reikšmę.

Nereiklūs ir darbštūs kinai, pasitenkinantys ryžių sauja, arbatos puodeliu ir tabako žiupsniu, greitai prisitaikė prie naujų sąly-

gų ir ėmė vaisingai triūsti visoje Vakarų pakrantėje. Jų dėka ganėtinai atpigo darbo jėga.

Sumanūs verslininkai sukūrė žmonių verbavimo, gabenimo ir įdarbinimo kompaniją, kuri rūpinosi emigrantais iš Kinijos.

Be to, atsirado viena iš pradžių nedidelė firma „Tindungas". Apie jos veiklą verta tarti vieną kitą žodį.

Ieškodami geresnės dalios, kinai mielai palieka savo tėvynę, bet tik su viena sąlyga: po mirties jų kūnai turi būti parvežami namo ir čia palaidojami. Ši sąlyga įrašoma į bet kurį kontraktą. Šitaip ir atsirado „Tindungo" firma, kitaip sakant, – laidojimo kontora, kuri samdė laivus ir iš San Francisko plukdė numirėlius į Šanchajų, Honkongą arba Tiendziną. Šis nelinksmas biznis davė labai didelį pelną. Apsukrus ir sumanus Džungsiu turėjo puikiausią komersanto uoslę, todėl gyvenimą baigė, dirbdamas savo „Gvandungo" kompanijos prezidentu, taip pat San Francisko laidojimo kontoros banko direktoriaus pavaduotoju.

Kin Fo, 1866 metais tapęs visišku našlaičiu, gavo palikimą – aštuonis šimtus tūkstančių dolerių Kalifornijos Centrinio banko akcijomis. Iš artimųjų su juo liko tik Vangas, neatskiriamasis Vangas, jo mokytojas ir draugas.

Dabar nuodugniau papasakosime apie šį paslaptingąjį filosofą.

Kin Fo šeimoje jis gyveno jau septyniolika metų. Niekas nežinojo, iš kur atvyko Vangas ir kuo vertėsi anksčiau. Tiktai Džungsiu ir Kin Fo, jeigu būtų norėję, galėjo gauti išsamius atsakymus į gan subtilius klausimus.

Žinoma, kad sukilimai Kinijoje gali tęstis daugelį metų, įtraukdami į savo orbitą šimtus tūkstančių žmonių. Vieno iš XVII amžiaus sukilimų metu paskutinysis įžymiosios Mingų dinastijos, valdžiusios šalį apie tris šimtmečius, atstovas kreipėsi į mandžiūrų valdovą prašydamas pagalbos. Pastarasis nevertė ilgai savęs laukti – surinko kariuomenę, žiauriai numalšino maištą ir, pasinaudodamas palankia situacija, nuvertė nuo sosto teisėtą imperatorių, jo vietoj pasodindamas savo sūnų Šundži (*iš tikrųjų į Dorgunį, mažamečio mandžiūrų valdovo Fulino globėją, prašyda-*

mas pagalbos kreipėsi ne Mingų dinastijos imperatorius, o jo karo vadas U Sangujus. Fulinas, įžengęs į kinų sostą, valdė vadovaudamasis devizu: „Šundži" – „Palaimingasis valdymas").

Kaip tik nuo to laiko Kinijoje įsiviešpatavo svetimšaliai valdovai.

Pamažu, ir pirmiausia žemuosiuose visuomenės sluoksniuose, šios dvi tautos susimaišė. Tačiau šiaurės turtingos šeimos iki šiol jautė priešiškumą grobikams. Kaip tik Šiaurės provincijose ir gyveno vadinamieji „nesutaikomieji" – nuverstosios dinastijos šalininkai, atsisakę prisiekti ištikimybę mandžiūrams. Jiems priklausė ir Kin Fo tėvas. Be abejonės, tokia pat dvasia buvo išauklėtas ir jo sūnus.

XIX amžiaus antrojoje pusėje labai sustiprėjo judėjimas prieš neapkenčiamą dinastiją. Taipingai, arba „čanmao", „ilgaplaukiai", 1853 metais užėmė Nankiną, o 1855–aisiais – Šanchajų, tiesa, kurį, spaudžiami kariuomenės, vėliau paliko. Puikiai organizuoti sukilėlių būriai nešiojo įvairiaspalvius galvų raiščius – juodus, raudonus ir geltonus, nuolatos užsiėmė nešvariais darbais – žudė, padeginėjo ir plėšikavo. Atskirasis būrys, kurio kariai nešiojo baltus raiščius, aprūpindavo visus kitus ginklais, maistu ir drabužiais. „Ilgaplaukiai" pasižymėjo ypatingu žiaurumu.

Svarbiausi sukilimo įvykiai plėtojosi Dziangsu provincijoje. Daug miestų ir kaimų ne sykį ėjo iš rankų į rankas, kol galutinai jų neišvadavo vyriausybės kariuomenė. 1860 metų rugpjūčio aštuonioliktąją maištininkai vėl – bet šį kartą nesėkmingai – atakavo Šanchajų.

Kin Fo tėvas tuo metu gyveno miesto pakraštyje netoli nuo įstabaus grožio tilto per Sudžou upę. Jis simpatizavo taipingams, nes pastarieji kovėsi su mandžiūrų dinastija.

Ir štai sykį vakare, kai vyriausybės kariuomenė atmušė sukilėlių veržimąsi į miestą, Džungsiu namų durys netikėtai atsidarė ir ant slenksčio sukniubo kruvinas beginklis taipingas. Netoliese pasigirdo jo persekiotojų balsai. Įtempęs sužeistąjį į kambarį, Džungsiu užstūmė skląstį ir tarė:

– Nenoriu žinoti, kas tu esi, iš kur atėjai ir ką padarei! Tu esi mano svečias, todėl gali nieko nesibaiminti.

Bėglys norėjo padėkoti... tačiau jau nebeturėjo jėgų.

– Koks tavo vardas? – paklausė Džungsiu.

– Vangas.

Šitaip Vangas ir atsirado Kin Fo namuose. Džungsiu stipriai rizikavo priglaudęs nelaimingąjį, tačiau vaišingumo papročio nesulaužė.

Po kelių metų vyriausybės kariuomenė galutinai numalšino sukilimą. 1864 metais „ilgaplaukių" vadas Chung Siucvanas, apsuptas Nankine, nusižudė, kad nepatektų į priešų rankas. O Vangas taip ir pasiliko savo geradario šeimoje, kur jam nė sykio nereikėjo atsakyti į nemalonius klausimus. Galbūt namų šeimininkas pats bijojo išgirsti ką nors tokio, kas jį išgąsdintų? Kalbėta, kad sukilėliai darė baisius dalykus. Kokį raištį nešiojo Vangas – geltoną, raudoną, juodą ar baltą? Ar ne geriau to visai nežinoti?

Po tėvo mirties Kin Fo neišsiskyrė su maloniu, protingu ir blaiviai mąstančiu Vangu.

Prabėgus daugeliui metų, vargu ar kas galėtų pasakyti, kad štai šis penkiasdešimt penkerių metų išminčius, vilkintis ilgą neryškios spalvos chalatą, užsidėjęs tradicinį galvos apdangalą pakeltais kraštais ir išsiuvinėtą raudonais siūlais, yra buvęs taipingas, žudikas ir padegėjas.

Be abejonės, Vangas ir pats pasistengė užmiršti savo baisiąją praeitį ir – kupinas dėkingumo bei palankumo Džungsiu – galutinai pasirinko teisingą kelią.

Štai kodėl šį vakarą neišskiriamieji mokytojas ir mokinys svečiavosi Kantone, o vėliau, po vakarienės, nuvyko į prieplauką laukti garlaivio į Šanchajų. Kin Fo žingsniavo tylėdamas, iš šalies žiūrint atrodė kažko susirūpinęs. O Vangas, priešingai, ėjo labai pakiliai nusiteikęs, garsiai samprotavo apie mėnulį, žvaigždes, amžinąjį džiaugsmą.

Garlaivis stovėjo savo vietoje pasirengęs išplaukti. Mūsų herojai patogiai įsitaisė iš anksto užsisakytose vienvietėse kajutėse ir po kelių smagios kelionės jūra parų sėkmingai išlipo į Šanchajaus krantinę.

Trečiasis skyrius,

kuriame skaitytojas be didesnio vargo galės žvilgtelėti į Šanchajaus miestą

Kinų patarlė sako: „Kai kardai aprūdiję, o plūgai žvilga; kai kalėjimai tušti, o svirnai pilni; kai šventyklų laiptai numinti tikinčiųjų, o teismų stalai dulkėti; kai gydytojai vaikšto pėsti, o kepėjai – lekia ant arklių, galima neabejoti, jog mus valdo išmintingi imperatoriai".

Puikūs žodžiai! Bet jie mažiausiai tinka Padangių imperijai. Čia kardai visada aštriai išgaląsti ir nuolatos žvilga, kalėjimai perpildyti, svirnai katastrofiškai tušti, o kepėjai dykaduoniauja labiau negu gydytojai. Tiesa, tikintieji dar nepamiršo kelio į pagodą, užtat teismai užversti bylomis.

Beje, kitaip ir negali būti šioje milžiniškoje šalyje, turinčioje tris šimtus milijonų gyventojų, įsikūrusių aštuoniolikoje provincijų, neskaičiuojant priklausomų teritorijų – Mongolijos, Mandžiūrijos, Tibeto, Tonkino, Korėjos, Liuciu (*dabar Riukiu*) salų. Užsieniečiai, beje, kaip ir patys kinai, seniai nebeturi jokių iliuzijų, kad kada nors šioje šalyje bus padaryta tvarka.

Vienas tiktai imperatorius, kitaip – Dangaus Sūnus, apsaugotas trigubų rūmų sienų ir daugybės sargybų, dievų pasiuntinys, prieš kurį visi pavaldiniai krenta kniūbsčiomis, vienas tiktai jis manė, kad viskas eina į gera šiame geriausiame iš pasaulių. Ir būtų kvailumo viršūnė įrodinėti priešingai: juk dangaus gyventojai neklysta.

Kin Fo mėgo tvarką, todėl gyveno Šanchajuje anglų koncesijos teritorijoje, turėjusioje visišką ir mūsų herojaus itin vertinamą autonomiją.

Šanchajus išsidėstęs ant nedidelės Chvangpu upės kairiojo kranto; ši upė įteka į Jangdzę, Mėlynąją upę, kuri plukdo savo vandenis į Geltonąją jūrą. Miestą juosia aukšta siena; jame gyvena du šimtai tūkstančių žmonių. Penkeri milžiniški vartai jį jungia su priemiesčiais.

Siauros ir grįstos gatvelės, tamsios vienaaukštės be vitrinų parduotuvės, kuriose triūsia nuogi iki pusės darbuotojai, daugybė praeivių, reti raiteliai, kelios pagodos ir penki šeši krikščionių bažnyčių kupolai, nedidelis arbatos gėrimo sodelis, centrinė aikštė žemoje pelkėtoje vietoje, iš kurios sklinda nuodingi garai, – štai iš esmės ir visas miestas. Apskritai Šanchajus menkai pritaikytas gyventi, tačiau itin puikiai – prekiauti.

Kaip tiktai čia pagal Nankino sutartį užsieniečiai pirmą sykį gavo teisę atidaryti savo kontoras. Be to, vyriausybė išnuomojo prancūzų, anglų ir amerikiečių komersantams teritoriją priemiestyje.

Apie Šanchajaus prancūzų dalį nedaug ką galima pasakyti. Ji glaudžiasi prie šiaurinio priemiesčio ir driekiasi iki nedidelės Jangdzin Pano upės, kuri ją skiria nuo anglų koncesijos. Čia stūkso kelios katalikų bažnyčios. Prancūzų teritorija iš visų pati menkiausia. Čia iš dešimties prekybos namų, įkurtų 1861 metais, šiuo metu veikia tik treji.

Amerikiečių dalį nuo anglų teritorijos skiria Sudžou Kriko upokšnis (*Sudžou Kriku šią upę vadina tik amerikiečiai ir europiečiai, o kinai – tik Sudžou*). Čia labiausiai išsiskiria „Astorijos" viešbutis, misionierių bažnyčia, taip pat laivų remonto dokai.

Labiausiai klesti, be abejonės, anglų koncesija, kurioje sudarytos visos sąlygos patogiai gyventi ir sėkmingai darbuotis: puošnios kontoros krantinėje, gyvenamieji namai su verandomis ir sodeliais, prekybos namai „Rytų bankas", Žurdeno, Roselo ir kitų turtuolių kompanijų filialai, anglų klubas, teatras, parkas, aikštės pasijodinėjimui ir kroketui žaisti, biblioteka bei kitos įstaigos.

Ir štai šioje privilegijuotoje teritorijoje vietos administracijos jautriai ir liberaliai globojamas suklestėjo ypatingas miestas, perėmęs europiečių racionalumą ir rytų įvairovę.

Užsienietis, atvykęs čia vaizdingos Mėlynosios upės vandenimis, gali vienu metu regėti keturias vėliavas: trispalvę prancūzų, kryžiuotą raudonai mėlyną britų, žvaigždėtą ir dryžuotą amerikiečių ir gelsvai žalią kinų.

Šanchajaus priemiesčiai – ištisa be menkiausio medelio lyguma, išraižyta grįstų akmenimis kelių ir takų. Neplatūs kanalai, kuriais siuva vikrios džonkos, papildo monotonišką peizažą. (*Džonkos – mediniai dviejų–keturių stiebų krovininiai kinų laivai, skirti plaukioti upėse ir jūros pakrantėse. Džonkos priekis ir galas aukštai iškelti, burė – keturkampė.*) Vidurdienį „Perma" prisišvartavo prie prieplaukos, netoli nuo Šanchajaus rytinio priemiesčio.

Krante viešpatavo neaprašoma betvarkė. Šimtai laivų ir laivelių sudarė ant vandens kažkokį didžiulį miestą, kuriame judėjo krutėjo keturiasdešimt tūkstančių žmonių.

Bičiuliai išlipo ant tvirtos žemės ir neskubėdami patraukė pirmyn krantine, kurioje irgi bangavo marga minia. Čia grūdosi žemės ir graikiškų riešutų, apelsinų ir greipfrutų pardavėjai, viso pasaulio jūreiviai, vandens nešiotojai, būrėjai ir bonzos, lamos, katalikų kunigai, apsivilkę kinų drabužiais ir nešioją kaseles pakaušyje, o vėduokles prie juosmens, kareiviai, „didao" – vietos žandarai, „kompradorai" – tarpininkai, atstovaujantys europiečių interesams,,ir visi kiti. (*Bonza – Budos kulto tarnas; lama – lamaitų tikėjimo šventikas.*)

Lėtai mosuodamas vėduokle, Kin Fo žengė, nekreipdamas į nieką dėmesio.

Vangas, prisidengęs plačiu geltonu su juodais drakonais skėčiu, priešingai, atidžiai žvalgėsi į šalis, rinkdamas medžiagą eiliniams giliamintiškiems samprotavimams.

Priemiesčio pakraštyje, netoli nuo prancūzų koncesijos ribos, bičiulių dėmesį patraukė vietos gyventojas, vilkintis ilgą mėlyną

chalatą ir lazda mušantis buivolą. Vargšas gyvulys net garsiai maurojo.

– Sianžengas, – nustatė filosofas.

– Mat jį galas! – atsakė Kin Fo.

– Mano drauge, – tęsė Vangas, – pakalbėk su juo. Prieš vestuves tau nepakenks.

Nieko neatsakęs, Kin Fo pėdino toliau. Tačiau Vangas sulaikė jį už alkūnės.

Sianžengais Kinijoje vadinami ateities spėjikai, kurie už keletą smulkių gali žvilgtelėti į ateitį. Nedidelis narvelis su paukščiu, šešiasdešimt keturios kortos su dievų, žmonių ir gyvūnų atvaizdais – štai ir visi aiškiaregio atributai. Kinai iš esmės yra prietaringi, todėl mielai naudojasi įvairių spėjikų paslaugomis.

Paprašytas Vango, sianžengas patiesė ant žemės medvilninio audinio gabalą, pastatė ant jo narvelį, išsiėmė kortas, kruopščiai jas sumaišė ir apverstas išdėstė ant stalelio. Paskui atvėrė narvelio dureles. Išlėkęs į laisvę, paukštelis pačiupo vieną kortą ir, gavęs už triūsą ryžio grūdą, grįžo į narvelį.

Raukšlėta įjuodusi ranka atvertė kortą. Šioje pusėje matėsi pusiau nusitrynusi žmogaus figūra ir čuniunveniškas užrašas, kurį galėjo suprasti tik valdininkai ir išsilavinę žmonės. Atsigręžęs į Kin Fo, ateities spėjikas žemai nusilenkė ir pareiškė, kad mūsų herojus, patyręs kai kurių sunkumų, nugyvens dešimt tūkstančių metų.

– Man pakaks ir vienerių, – bemat atkirto Kin Fo, – tiktai vienerių, o likusius palieku jums!

Jis numetė sidabro taelį, prie kurio sianžengas puolė lyg alkanas šuo prie kaulo, – juk ne kasdien pasitaiko šitoks turtas! (*Taelis – tam tikros formos sidabro lydinys, sveriąs 31,25 g.*)

Bičiuliai nužingsniavo toliau. Filosofas mąstė apie ką tik išgirstą pranašavimą, kaip apie visiškai sutampantį su jo vaizdiniais apie laimę. Kin Fo, priešingai, puikiausiai žinojo, kad jokių sunkumų jo gyvenimo kelyje negali būti.

Laikrodis išmušė vidurdienį. Akimirksniu, tarsi mostelėjus bur-

tų lazdele, aplinkui viskas nutilo. Darbo diena baigėsi, o tyla gatvėse užleido vietą triukšmui.

Uoste laukdami iškrovimo stovėjo keli užsienio, daugiausia anglų, garlaiviai. Daugelis jų, be abejonės, buvo prikrauti opiumo, kuriuo Didžioji Britanija tiesiog užtvindė kinų rinką. Kelis kartus Kinijos vyriausybė nesėkmingai mėgino apriboti šios prekės importą į šalį. Tačiau 1841 metų karas ir Nankino sutartis faktiškai legalizavo narkotikų prekybą Padangių imperijoje. (*1839 – 1842 metais vyko pirmasis Opiumo karas tarp Kinijos ir Didžiosios Britanijos; jis baigėsi 1842 m. rugpjūčio 28 dieną pasirašyta Nankino sutartimi.*)

Verta pabrėžti, kad jeigu paprastam kinui už šių nuodų pardavimą gresia vieša bausmė, tai užkluptas nusikaltimo vietoje valdininkas atsiperka kyšiu tvarkos saugotojams. Pasak gandų, Šanchajaus gubernatorius kasmet uždirba milijoną, užmerkęs akis į savo pavaldinių veiklą.

Mūsų herojai, žinia, nepriklausė šios bjaurybės rūkytojų ratui, – opiumas per kelis metus gali nualinti žmogaus organizmą ir sukelti mirtį.

7. 737

Ketvirtasis skyrius,

kuriame Kin Fo gauna svarbų laišką, atėjusį prieš aštuonias dienas

Kin Fo gyveno turtingoje sodyboje, kurioje stūksojo gana daug įvairios paskirties pastatų. Kaip paprastai tokiuose namuose savo dienas leidžia mandarinai – aukščiausiojo rango didžiūnai.

Prie pagrindinių sodybos vartų po raižytu ir dažytu stogeliu paprastai stovi didžiulis būgnas. Bet kuris tiesos ieškotojas ir dieną, ir naktį turi teisę daužyti šį instrumentą, šitaip kviesdamas siekti teisingumo.

Nedraudžiama ir turtingiems, bet netarnaujantiems valstybės tarnyboje kinams turėti šitokius namus kaip asmeninę nuosavybę.

Mūsų herojaus sodybos pagrindinius vartus puošė dideli porceliano indai, pripilti šaltos arbatos. Atsitiktinis praeivis visada galėjo numalšinti troškulį, o sykiu ir pagirti namų šeimininko dosnumą ir gerumą.

Netikėtas Kin Fo ir Vango atvykimas sukėlė nedidelę šeimynykščių paniką. Įsakius ūkvaizdžiui, visi tarnai pasipylė į kiemą. Nuošaliau stovėjo dešimt darbininkų, samdomų ypač sunkiems darbams. Nulenkęs galvą, ūkvaizdis pasveikino šeimininką, o pastarasis tik negrabiai mostelėjo ranka ir žengė toliau.

– Kur Sunas? – paklausė Kin Fo.

– Sunas? – šypsodamasis atsisuko Vangas. – Jeigu Sunas būtų čia, tai jis nebūtų Sunas!

– Tai kur jis? – pakartojo Kin Fo.

Ūkvaizdis prisipažino, kad nežino, kur nuolatos dingsta šis tarnas. Sunas buvo ne paprastas liokajus, o vyriausiasis kamerdineris, be kurio šeimininkas tiesiog negalėjo apsieiti. Savo priedermes šis vyrukas vykdė be galo prastai. Būdamas nevikrus ir švebelda, jis neretai įsiutindavo Kin Fo, todėl ne sykį jo nugara „bičiuliavosi" su lazda. Bet tai liokajų ne itin gąsdino. Kur kas nemalonesnė jo laukdavo valandėlė, kai šeimininkas paimdavo žirkles.

Tikriausiai skaitytojas žino, kokia gėda kinui netekti kaselės. (*Užkariavę Kiniją, Mandžiūrijos valdovai privertė kinus nešioti kasas. Ši mada praėjo, nuvertus mandžiūrų viešpatavimą 1911 metais.*) Prieš ketverius metus, kai Sunas pradėjo tarnauti pas Kin Fo, jo kasa buvo viena iš ilgiausių Padangių imperijoje ir turėjo 125 centimetrus ilgio, o šiandien, deja, sutrumpėjo perpus. Šitokiu tempu vargšas liokajus po dvejų metų rizikavo visiškai netekti uodegėlės pakaušyje.

Tuo metu Vangas ir Kin Fo, lydimi tarnų, ėjusių pagarbiu atstumu, perkirto kruopščiai prižiūrimą sodelį, kur didelėse kupinose žemių vazose augo nepakartojamai dailiai apkirpti medžiai, aplenkė baseiną, kuriame plaukiojo auksinės žuvelės ir žydėjo puikios vandens lelijos, ir pagaliau pasiekė pagrindinio pastato duris. Tai buvo dviejų aukštų namas su terasa, į kurią vedė šeši marmuriniai laipteliai. Bambukų grotelės, įtaisytos virš durų ir langų kaip savotiški stogeliai, sudarė paunksmę ir saugojo nuo saulės spindulių. Plokščias stogas kontrastavo su nuostabiais daugybės paviljonų, išsklaidytų po visą sodybą, kraigais. Įvairiaspalvės čerpės, grakščių arabeskų pavidalo plytos papildė vietos meistrų įstabią architektūrinę fantaziją.

Pastato vidaus erdvę, išskyrus Kin Fo ir Vango kambarius, sudarė keli salonai, kuriuos supo kabinetai, pertverti permatomomis pertvaromis iš dirbtinių gėlių girliandų. Visur stovėjo terakota, porcelianu ir marmuru aptaisyti pačių subtiliausių formų krėslai. (*Terakota – neglazūruoti keramikos dirbiniai iš degto molio.*) Nuvargusį svečią traukė atlaso pagalvėlės, prikimštos minkščiau-

sių žąsų pūkų. Žvilgsnį glostė daugybė įvairiaspalvių lempų ir šviestuvų, kabančių tarsi gilės, kekės ar kokie kutai. Vaizdą papildė keli arbatos staleliai – būtiniausias kinų namų atributas. Ir visur – akį veriantys niekučiai iš porceliano, dramblio kaulo, bronzos, brangakmenių, – nuostabi rytų fantazijos ir europietiško komforto harmonija.

Kin Fo, gavęs kuo puikiausią išsilavinimą, kaip ir jo tėvas nesišalino mokslo ir technikos laimėjimų, žavėjosi fizika, chemija ir visaip palaikė savo vyriausybės pažangius sumanymus ir darbus. Sakykime, Kin Fo nusipirko gana daug Fudžou laivų statyklos, kuriai vadovavo prancūzų inžinieriai, akcijų. Šiuolaikiniai šios kompanijos garlaiviai užtikrino spartų ir reguliarų krovinių ir keleivių gabenimą tarp Tiendzino ir Šanchajaus.

Kin Fo plačiai pritaikė pažangią mintį ir savo buityje. Pavyzdžiui, jis įvedė telefoninį ryšį savo sodybos paviljonuose, šaltu laiku kūreno židinį, kai tuo tarpu jo tėvynainiai žvarbo, be skaičiaus prisivilkę įvairiausių drabužių.

Kaip ir vyriausiasis Pekino muitinės inspektorius arba didysis turtuolis ponas Jangas, Kin Fo namuose naudojo ir dujinį apšvietimą.

O asmeniškam susirašinėjimui filosofo Vango bičiulis ir mokinys pritaikė naujausią garsiojo Edisono fonografo modelį.

Taigi mūsų herojus turėjo visa, kad galėtų būti laimingas. Tačiau toks jis nebuvo!

Bet kurgi, po velnių, Sunas? Be abejonės, kamerdineris kažką iškrėtė ir, drebėdamas iš baimės, slapstosi laukdamas, kada šeimininkas imsis žirklių.

– Sunai! – nekantraudamas negarsiai šūktelėjo Kin Fo įžengęs į vestibiulį.

– Sunai! – pakartojo Vangas.

Filosofas dažnokai mokė nevykėlį tarną, tačiau pastarasis niekaip nesitvarkė ir nedarė pažangos.

– Tegu suranda Suną ir atveda pas mane, – tarė Kin Fo ūkvaizdžiui.

Po valandėlės visi namai buvo sukelti ant kojų.

Vangas ir Kin Fo liko vieni.

– Išmintis, – pareiškė filosofas, – pataria keliautojui, sugrįžusiam į namus, pailsėti.

– Būkime išmintingi! – ramiai atsakė jo mokinys. Ir, paspaudę vienas kitam ranką, bičiuliai nužingsniavo kiekvienas į savo kambarį.

Pasilikęs vienas, Kin Fo išsitiesė ant minkštų šilko pagalvių ir susimąstė. Apie ką? Žinoma, apie sužadėtinę! Apie tą, kuri netrukus taps jo gyvenimo drauge! Ši žavinga persona gyveno Pekine, todėl Kin Fo nutarė jai pranešti apie savo būsimą atvykimą į Padangių imperijos sostinę. Žinia, jis myli šią moterį, o meilė – tai, kas padeda atsigauti, vėl pajusti gyvenimo skonį.

Kin Fo akys savaime užsimerkė, ir jau pusiau miegodamas jis pajuto, jog kažkas palietė jo dešinį delną.

Vango mokinys instinktyviai sugniaužė pirštus, sučiupęs cilindrinį, puikiai pažįstamą daiktą. Kin Fo neapsiriko: kažkas įdėjo į jo ranką lazdelę, tuo pat metu pasigirdo žodžiai: „Kai šeimininkas panorės". Kin Fo pašoko ir įprastu judesiu kilstelėjo lazdelę. Nuleidęs galvą šalia klūpėjo Sunas. Remdamasis viena ranka į kilimą, kita jis tiesė šeimininkui laišką.

– Pagaliau! Kur trankeisi? – paklausė Kin Fo.

– Esu kaltas, mano viešpatie. Aš jūsų laukiau vėliau. Kai ponas panorės! – pakartojo ir įtraukė galvą tarp pečių.

Kin Fo numetė lazdelę ant grindų. Sunas išblyško.

– Jeigu ir toliau tylėdamas atkiši man savo nugarą, žinai kas tavęs laukia?! Sakyk, kas atsitiko?

– Laiškas!..

– Nagi! – šūktelėjo Kin Fo, griebdamas atkištą voką.

– Aš visiškai pamiršau jį atiduoti prieš jums išvykstant į Kantoną!

– Vadinasi, laišką gavai prieš aštuonias dienas, dykaduoni!

– Esu kaltas, mano viešpatie.

– Eikš šen!

– Negaliu, mano pone, nebeklauso mano kojos! A–a–a! – pa-

sigirdo nevilties kupinas riksmas.

Kin Fo čiupo Suną už kaselės ir aštriai išgaląstomis žirklėmis nukirpo keliolika centimetrų. Tarno kojos akimirksniu atgavo įprastą greitumą, todėl jis atšoko į šalį, nepamiršdamas pasiimti nuo grindų brangaus plaukų kuokšto.

Nusiraminęs Kin Fo atsilošė, laikydamas rankoje laišką. Taigi laiškas gautas prieš aštuonias dienas. Na ir kas? Sprendžiant iš visko, laiško siuntėjas gyvena JAV.

„Regis, jis iš mano žmonių San Franciske", – pagalvojo Kin Fo, vis dar išsiblaškiusiu žvilgsniu žiūrėdamas į baltą popieriaus kvadratą.

Numetė voką ant sofos. Na ką gi gali pranešti laiško autorius? Kad gerbiamojo patrono vertybiniai popieriai saugiai ir nepaliesti guli Kalifornijos Centriniame banke? Kad akcijų kursas pakilo penkiolika ar dvidešimt procentų, o dividendai viršijo pernykščius?

Galų gale koks skirtumas – keliais tūkstančiais dolerių daugiau ar mažiau?

Ir vis dėlto Kin Fo paėmė laišką ir pirmučiausia žvilgtelėjo į parašą:

– Teisingai, iš mano patikėtinio. Šio žmogaus galvoje – tik reikalai! Velniop viską!

Kin Fo vėl norėjo numesti laišką, bet antrajame lape ūmai pastebėjo keletą sykių pabrauktą žodį „pasyvas".

Tiktai dabar mūsų herojus jau smalsaudamas nutarė perskaityti pranešimą nuo pradžios iki galo.

Akimirką jis suraukė antakius, bet tuoj pat jaunuolio lūpose ėmė žaisti paniekinama šypsenėlė. Skaitydamas paskutines eilutes, Kin Fo atsistojo, perėjo per kambarį, norėjo pašaukti Vangą, netgi pakėlė telefono ragelį, bet paskui pagalvojęs padėjo jį atgal ir grįžo ant sofos.

– Hm–m... – šis garsas puikiai apibūdino Kin Fo.

Jis priėjo prie mažo žvilgančio staliuko, ant kurio gulėjo raudona pailga dėžutė, ir norėjo ją atidaryti, bet susimąstė:

„Ką ji man sakė paskutiniame laiške?"

Ir, užuot pakėlęs dėžutės dangtelį, paspaudė mygtuką. Po akimirkos pasigirdo švelnus melodingas balsas:

– Sveiki, tūkstantį kartų sveiki, mano mielas vyresnysis broleli! Kodėl jūs šitaip ilgai tylite? – fonografas perdavė jaunos merginos balsą.

„Vargšelė mažoji sesutė!" – pagalvojo Kin Fo.

Atidaręs dėžutę, jis išėmė iš aparato išmargintą smulkiomis vagelėmis popieriaus lapą ir jo vietoje įdėjo naują.

Kokį nuostabų išradimą padovanojo pasauliui Edisonas! Pakanka pasakyti tekstą garsiu ir aiškiu balsu, kad sureaguotų plonytė membrana bei specialus velenėlis, kurį priverčia suktis laikrodžio mechanizmas, ir perkeltų žodžius ant popieriaus.

Kin Fo kalbėjo lygiai minutę. Jo veidas kaip visada atrodė bejausmis. Paskui jis išjungė aparatą, išėmė popierių, ant kurio adata, veikiama garsų svyravimo, išbraižė smulkiausias vageles, atitinkančias žodžius, įkišo laišką į voką ir užrašė adresą:

Poniai Le U, Čakua gatvė, Pekinas

Paspaudęs mygtuką, Kin Fo iškvietė tarną ir įsakė nedelsiant nunešti laišką į paštą.

Po valandos mūsų herojus ramiai miegojo, prisispaudęs prie krūtinės džufužengą – kažką panašaus į pagalvę iš pintų bambukų, – karštą dieną jis padeda guolyje palaikyti tinkamą temperatūrą.

Penktasis skyrius,

kuriame Le U gauna laišką, sukrėtusį ją iki širdies gelmių

– Ar buvo paštas?

– Dar ne!

– Dieve mano, močiute! Kaip lėtai slenka laikas!

Nusivylusi Le U nekantriai laukė žinių iš mylimojo. Močiute ji vadino (*šitaip Kinijoje priimta vadinti pagyvenusias tarnaites*) amžinai nepatenkintą ir nuolat burbančią madmuazelę Nang.

Le U sulaukusi aštuoniolikos metų pirmą sykį ištekėjo už juokingo mokslininko, kuris buvo dvigubai už ją vyresnis. Po trejų metų jis mirė.

Savo būsimąją meilę Kin Fo sutiko vienos viešnagės Pekine metu. Vangas, gerai pažinojęs Le U, supažindino savo mokinį su šia žavinga persona. Pamažu mūsų herojus be didesnio pasipriešinimo susigyveno su mintimi, kad būtinai turės vesti, todėl vieną sykį ir pasipiršo jaunajai našlei. Pastaroji greitai sutiko. Taigi, didžiausiai filosofo nuostabai, šis reikalas artėjo prie logiškos savo pabaigos, – po kurio laiko turėjo įvykti vestuvės.

Padangių imperijoje našlėms nedažnai pavyksta antrąsyk ištekėti, bet niekas nedrįs sakyti, kad jos to nenori. Tiesiog Kinijoje nepriimta vesti tokias moteris. Jeigu Kin Fo ir buvo išimtis iš taisyklės, tai tik dėl vienos priežasties: kaip žinia, jis garsėjo kaip didelis originalas.

Tiesa, antrą kartą tekėdama, Le U nebeturėjo teisės praeiti pro pailou – memorialinėmis arkomis, imperatoriaus įsakymu spe-

cialiai pastatytomis pagerbti žmonoms, išsaugojusioms ištikimybę velioniams vyrams. (*Pailou – garbės vartai arba arka. Memorialines arkas kinai statė, pagerbdami ištikimus valstybės pavaldinius, kurie žuvo kare; statė valdininkams, turėjusiems gerą reputaciją; vietos veikėjams, pasižymėjusiems dorybingumu ir žiniomis; šeimoms, pragyvenusioms kartu keturias ar penkias kartas; asmenims, turėjusiems aukščiausius mokslo laipsnius; moterims, kurios buvo nužudytos arba pačios nusižudė, gindamos savo dorybingumą; našlėms, kurios, gelbėdamosi nuo prievartos vėl tekėti, nusižudė arba susidegino kartu su buvusio vyro kūnu.*) Pavyzdžiui, našlė Kung Chung po vyro mirties nusikirto sau ranką, o našlė Jang Čang susibjaurojo savo veidą.

Tačiau Le U visai nesirengė sekti šių kankinių pavyzdžiu, – juk turtingas ir dailus Kin Fo paprašė jos rankos! Nedažnai taip pasitaiko. Ji jau pradėjo rengtis vaidinti paklusnios ir dorovingos žmonos vaidmenį, – norėjo mažai kalbėti, vengti pasilinksminimų, o gyventi tik šeimos interesais.

Velionis vyras Le U paliko namus Čakua gatvėje ir nepakenčiamąją Nang – kaip vienintelę tarnaitę.

Didžiąją dienos dalį jaunoji našlė praleisdavo buduare. Iš pirmo žvilgsnio šis kambarys atrodė apstatytas gan kukliai, nors geriau įsižiūrėjęs akylus lankytojas būtų pastebėjęs jo interjere daugybę prašmatnių ir dailių niekučių, – per pastaruosius du mėnesius jų nemažai atkeliaudavo iš Šanchajaus. Vieną sieną puošė puikus Chuang Ciuango paveikslas, taip pat kelios tipiškos kinų akvarelės, vaizduojančios žalius arklius, violetinius šunis ir mėlynus medžius. (*Chuang Ciuangas /903–968/ tapė gėles ir paukščius. Sykį vienam Sungų dinastijos valdovui pavaldiniai padovanojo kelis vanagus, kurie Chuang Ciuango paveiksluose nutapytus fazanus palaikė gyvais ir puolė juos.*) Ant nedidelio žvilgančio staliuko tarsi didžiulės plaštakės gulėjo dvi ar trys vėduoklės. Nuo porcelianinio sietyno į visas puses ėjo nuostabios girliandos dirbtinių gėlių, puikiai besiderinančių su baltomis vandens lelijomis, geltonomis chrizantemomis ir raudonomis japoniškomis

lelijomis, kurios buvo pasodintos į kruopščiai nupintas ir gražiai nulakuotas medines pintinėles. Ant langų kabėjo pintos iš bambukų portjeros, kurios sudarė kambaryje paslaptingą ir žavingą prieblandą. Dviejuose nedideliuose narveliuose linksmai čiulbėjo be galo gražūs iš Indijos atvežti paukšteliai. Ir dar dešimtys įvairiausių blizgančių, žėrinčių daikčiukų papildė gan neįprastą buduaro apstatymą.

– Nang, ar paštas dar neatėjo?

– Ne, ponia, ne!

Jaunutė šviesiaodė Le U buvo tikras žavesio įsikūnijimas! Truputį įkypos gyvos akys, juodi plaukai, prismaigstyti žalių nefrito segtukų ir papuošti gėlėmis, smulkūs, akinamai balti dantukai, vos brūkštelėti tušu antakiai – viskas traukė akį. Skirtingai negu Pekino modistės, ji nevartojo lūpų dažų ir skaistalų. Le U retai išvykdavo iš savo namų Čakua gatvėje.

Kin Fo sužadėtinės drabužiai buvo paprasti ir elegantiški: ilgas apsiaustas su keturiais skeltukais, kurio apačia apkraštuota plačiu siuvinėtu apvadu, namų šlepetės su perlais, po apsiaustu – plisuotas sijonas ir kelnės, sujuostos per liemenį ir dengiančios šilkines kojines. Žvilgsnį traukė ir jos grakščios, prižiūrimos rankos ilgais sodriai rausvais nagais. O kojos! Jos iš prigimties buvo mažos ir dailios.

Laimei, Le U pasisekė išvengti vienos barbariškos operacijos, praktikuojamos Kinijoje štai jau septynis šimtmečius: mergaičių keturi kojų pirštai sulenkiami, prie padų pridedamos medinės lentelės, kurios kartu su koja subintuojamos. Koja liaujasi augti, bet kokia kaina! Vargšės mergaitės kenčia siaubingas kančias ir ilgą laiką šlūbčioja. Kaip sakoma – menas reikalauja aukų.

– Nang, galbūt laiškas jau guli pašto dėžutėje, – bejėgiškai sudejavo Le U. – Nueikite ir pažiūrėkite!

– Nėra ko ten žiūrėti, juk pašto dar nėra! – piktai atkirto tarnaitė ir, kažką bambėdama sau po nosimi, išslinko iš kambario.

Le U nutarė padirbėti, kad bent truputį pralinksmėtų ir pasvajotų apie Kin Fo bei apie būsimą bendrą gyvenimą. Mūsų herojė

štai jau kelias dienas vingriais ornamentais siuvinėjo medžiagines šlepetes, skirtas mylimajam. Tradiciškai kinų šeimose tokį apavą siuva žmonos. Tačiau jaunajai moteriai šiandien viskas krito iš rankų. Ji atsistojo, atidarė dailią dėžutę saldainiams, paėmė kelis ledinukus, pakišo juos po liežuviu. Paskui iš lentynos paėmė „Niui Dze" knygą – savotišką padorios kinės patarimų kodeksą. „Rytas protingesnis už vakarą", „Kas anksti keliasi, tam Dievas padeda", „Dora žmona yra veikli ir taupi", „Jus pagirs kaimynai, jeigu...." Kokia siaubinga diena! Žavioji Le U labai sunkiai suprato tai, ką skaitė.

„Kurgi mano viešpats? – mintyse paklausė ji. – Ar sugrįžo iš Kantono į Šanchajų? O kada pasirodys Pekine? Įdomu, kokia buvo jūra? Tepadeda jam deivė Gvaning". (*Gvaning /sansk. Avalokitešvara/ – dievybė, gelbstinti žmones iš įvairiausių bėdų; be to, padeda gimdyti, yra namų moteriškosios pusės globėja.*)

Nerimas apėmė jaunosios moters širdį. Ji išsiblaškiusi žvilgtelėjo į spalvingą staltiesę, meistriškai pasiūtą iš daugybės įvairiaspalvių medžiagos gabalėlių, paskui žengė prie pintinėlės ir nesirinkdama paėmė pirmą pasitaikiusį žiedelį.

– O! – sudejavo Le U. – Kaip gaila, kad tai ne žaliasis gluosnis – pavasario, jaunystės ir džiaugsmo simbolis, o tik geltona chrizantema – rudens ir liūdesio pranašė!

Le U nerimas vis stiprėjo. Ji paėmė liutnią, palietė stygas, o lūpos savaime sušnabždėjo pirmuosius vienos iš daugybės kinų meilės dainų žodžius. Tačiau tęsti nebeturėjo jėgų.

– Anksčiau laiškai visada ateidavo laiku! Kaip smagu skaityti brangias eilutes arba dar geriau – klausytis brangaus balso! Tas stebuklingasis aparatas kalba taip, tarsi mano mylimasis būtų šalia.

Le U pažvelgė į fonografą ant žvilgančio stalelio. Lygiai tokį pat Šanchajuje turėjo ir jos Kin Fo. Abu, padedami Edisono išradimo, galėjo girdėti vienas kitą, nors juos ir skyrė dideli atstumai. Bet šiandien, beje, kaip ir daugelį dienų, aparatas tylėjo.

Tuo metu atsidarė durys, ant slenksčio pasirodė Nang.

– Štai jūsų laiškas, – subambėjo senoji ragana ir, padavusi

laišką Le U, dingo.

Silpna šypsenėlė perbėgo per sužadėtinės lūpas, džiaugsmo ašaros sužvilgo akyse. Paprastai, prieš atplėšdama lauktąjį voką, ji ilgai skaitinėdavo užrašytą adresą, tyrinėdavo antspaudą. Bet šiandien ne tas rūpėjo... Perplėšusi popierinį paketėlį, Le U jaudindamasi išėmė pažįstamą lapą su vos pastebimais pasvirusiais įbrėžimais.

– O, šitaip dar geriau! – džiaugsmingai šūktelėjo jaunoji moteris. – Aš išgirsiu jį!

Ji greitai įdėjo lapą į aparatą, paspaudė mygtuką ir išgirdo tokį pažįstamą ir brangų balsą: „Mano brangioji, mylima sesute! Aš nuskurdau. Per vieną dieną pasidariau plikas kaip sakalas. Prašau mane pamiršti. Jūsų nelaimingasis Kin Fo".

Koks smūgis žavingajai Le U! Kas dabar bus! Nejaugi Kin Fo tikėjo tik turtų teikiama laime! Ak, vargšele Le U! Ji dabar atrodė tarsi nukritęs ant žemės popierinis aitvaras.

Pritrenkta skausmo, jaunoji moteris pakvietė Nang. Tarnaitė įėjo, gūžtelėjo pečiais ir padėjo šeimininkei pasiekti lovą – dabar tokią šaltą ir nejaukią.

Šeštasis skyrius,

kuris galbūt sukels skaitytojui norą pasivaikščioti po „Šimto metų" draudimo kompanijos kabinetus

Kitą dieną Kin Fo vis ta pačia paniekinamai abejinga veido išraiška vienas išėjo iš namų. Santūriu žingsniu jis nusileido žemyn prie upės. Paskui mediniu tiltu, jungiančiu anglų koncesijos teritoriją su amerikiečių, patraukė link gana dailaus pastato, stūksančio tarp misionierių bažnyčios ir JAV konsulato.

Namo frontone traukė akį vario lentelė su išgraviruotais žodžiais:

ŠIMTAS METŲ, draudimo kompanija,
įstatinis kapitalas – 20 milijonų dolerių.
Vyriausiasis valdytojas – Viljamas Dž. Bidulfas

Kin Fo pastūmė paradines duris, paskui tuoj pat kitas, apmuštas oda, ir įžengė į patalpą, pertvaros perskirtą į dvi dalis. Kelios spintelės, apkrautos kartoninėmis bylomis su metalinėmis sagtimis, seifas, du ar trys stalai, už kurių sėdėjo kompanijos darbuotojai, – štai iš esmės ir viskas, ką kambariuose išvydo Kin Fo.

Viljamas Bidulfas vadovavo draudimo kompanijos, kurios svarbiausioji būstinė buvo Čikagoje, filialui Kinijoje. „Šimtas metų" – stambi amerikiečių firma, turėjusi savo skyrius daugelyje šalių, plačiai žinoma dėl lanksčios savo organizacijos ir novatoriškų veiklos metodų.

Padangių imperijos gyventojai pamažu įprato prie naujų, iki šiol nežinotų paslaugų rūšių. Daugybė firmų ir kontorų čia apsidraudė nuo gaisrų, o turtingi kinai vis dažniau pageidavo apiforminti draudimo kontraktus mirties atveju.

– Ponas Bidulfas? – kreipėsi Kin Fo į visus darbuotojus kartu.

Valdytojas, tipiškas penkiasdešimties metų jankis, vilkintis tamsų švarką, marškinius ir šviesų kaklaraištį, kaip visada buvo kontoroje. Dailiai apkirpta barzdelė ir ūsai teikė jam respektabilumo įspūdį.

– Su kuo turiu garbės? – mandagiai paklausė jis.

– Mane vadina Kin Fo, aš iš Šanchajaus.

– Ak, ponas Kin Fo... vienas iš nuolatinių „Šimto metų" klientų... draudimo liudijimas dvidešimt septyni tūkstančiai du šimtai...

– Taip, taip.

– Kuo galiu padėti?

– Norėčiau su jumis pasikalbėti konfidencialiai, – atsakė Kin Fo.

Bendrauti juodu galėjo be didelių sunkumų, nes Bidulfas taip pat gerai kalbėjo kiniškai, kaip Kin Fo angliškai.

Turtingasis klientas su visais palankumo ženklais buvo nuvestas į kabinetą, išmuštą gan tankiu gobelenu ir apsaugotą dvigubomis durimis. Čia laisvai galėjo rinktis suokalbininkai, ir nė vienas iš pačių vikriausių imperatoriaus šnipų neišgirstų jų pokalbio turinio.

Patogiai įsitaisęs supamajame krėsle priešais dujinį židinį, Kin Fo prabilo pirmasis:

– Pone Bidulfai, norėčiau sudaryti asmeninį kontraktą su jūsų kompanija, numatant tam tikros sumos išmokėjimą mano mirties atveju.

– Pone Kin Fo, – tuoj atsiliepė valdytojas, – nieko nėra paprasčiau. Keli preliminarūs formalumai, paskui du parašai – jūsų ir mano, ir galima sakyti, kad viskas sutvarkyta. Bet pone... atleiskite už tokį klausimą... Tikriausiai norite mirti kuo vėliau? Tai visiškai natūralus noras.

– Visiškai natūralus, – sutiko Kin Fo. – Bet sutikite ir jūs:

klientas todėl draudžiasi, jog bijo, kad priešlaikinė mirtis...

– O, pone Kin Fo! – sušuko kuo rimčiausiu balsu Bidulfas. – Tokia baimė neturi pagrindo. Draudimasis „Šimto metų" firmoje garantuoja ilgą gyvenimą! Prašau atleisti, tačiau dauguma mūsų kompanijos klientų gyvena visą šimtmetį ir ilgiau! Mes darome viską, kad pailgintume jų gyvenimą. Ir patikėkite, mums pavyksta! Taigi, pone Kin Fo, jeigu apsidrausite pas mus, būsite tiesiog pasmerkti gyventi šimtą metų!

– Čia tai bent! – kilstelėjo antakius Kin Fo, nenuleisdamas ironiško žvilgsnio nuo amerikiečio.

Tačiau valdytojas atrodė rimtas ir neturėjo nė menkiausio noro juokauti. Tuo įsitikinęs Kin Fo tęsė:

– Gerai, aš apsidrausiu dviem šimtams tūkstančių dolerių.

– Puiku! – Bidulfas kažkur užsirašė šią sumą.

Atrodo, sumos dydis nepadarė jam nė menkiausio įspūdžio.

– Turbūt žinote, – tęsė valdytojas, – kad sutartis nebegalioja, o sumokėti procentai lieka kompanijai, jeigu klientas miršta dėl veiksmų to, kurio naudai sudaromas kontraktas?

– Taip, žinau.

– Ir nuo kokių bėdų norite apsidrausti, pone Kin Fo?

– Nuo visų, kurios nurodytos kompanijos prospekte. Tačiau jame aš neradau punkto, kuris ypač mane domina.

– Ką turite galvoje?

– Savižudybę. Manau, kad „Šimtas metų" draudžia ir šį atvejį.

– Žinoma, pone Kin Fo, žinoma, – atsakė Bidulfas trindamas rankas. – Turiu prisipažinti, kad jūs esate labai naudingas klientas. Bet įspėju: procentai bus kur kas didesni.

– Man tai neturi jokios reikšmės.

– Puiku, – pareiškė Bidulfas, užsirašydamas kažką kalendoriuje.

– O koks, beje, procentų dydis?

– Gerbiamasis pone Kin Fo, – atsakė valdytojas, – mūsų procentai apskaičiuoti matematiškai tiksliai. Pastaruoju metu jie grindžiami Diuvilaro lentelėmis... Ar esate girdėjęs šią pavardę?

– Ne, aš nepažįstu pono Diuvilaro.

– Praeityje buvęs nuostabus matematikas statistikas. Savo laiku jis parengė garsiąsias lenteles, kurios ir šiandien dar taikomos daugelyje europiečių kompanijų. Tačiau šios lentelės jau paseno, kadangi vidutinė žmogaus gyvenimo trukmė, apskaičiuota remiantis jomis, kur kas trumpesnė už tikrąją dėl techninės pažangos ir medicinos srities laimėjimų. Mes remiamės gerokai didesne šio rodiklio reikšme, kas itin naudinga klientui, kadangi jam reikia mažiau mokėti ir ilgiau gyventi...

– Mane domina procentų dydis, – pakartojo Kin Fo, kuriam jau gerokai įkyrėjo valdytojo plepumas.

– Pone Kin Fo, – sumišo Bidulfas, – nelaikykite manęs nekukliu, jeigu paklausiu, kiek jums metų?

– Trisdešimt vieneri metai.

– Taigi trisdešimt vieneri. Jeigu kalbėtume apie paprastų rizikos veiksnių draudimą, tai bet kuri kita kompanija iš jūsų paprašytų dviejų ir aštuoniasdešimt trijų šimtųjų procento. Mes gi paimtume tik du ir septynias dešimtąsias procento, tai kasmet nuo dviejų šimtų tūkstančių dolerių sumos sudarytų penkis tūkstančius keturis šimtus dolerių.

– O jeigu aptartume mano ypatingas sąlygas?

– Tada, pone Kin Fo, – valdytojas permetė akimis lenteles savo užrašų knygelėje, – kompanija paprašys iš jūsų ne mažiau kaip dvidešimt penkių procentų.

– Tai yra?

– Penkiasdešimt tūkstančių dolerių.

– Ir kaip reikės mokėti procentus?

– Kliento nuožiūra. Galima iš karto visą sumą arba kas mėnesį lygiomis dalimis.

– Ir kiek tai sudarytų už du pirmuosius mėnesius?

– Aštuonis tūkstančius tris šimtus trisdešimt du dolerius. Jeigu sumą sumokėtumėte šiandien, balandžio tryliktąją, tai iki šių metų birželio trisdešimtosios jums nebereikėtų sukti sau galvos.

– Pone Bidulfai, – tarė Kin Fo, – mane tenkina jūsų sąlygos.

Štai jums pinigai už pirmuosius du mėnesius.

Jis išsitraukė iš kišenės ir padėjo ant stalo storą dolerių pluoštą.

– Puiku, pone Kin Fo, puiku. Bet prieš pasirašant draudimo liudijimą, reikia įvykdyti nedidelį formalumą.

– Kokį?

– Jus turi apžiūrėti gydytojas.

– Kuriam galui?

– Kad mes įsitikintume, jog jūs esate visiškai sveikas.

– Kuriam galui, jeigu aš draudžiuosi visiems gyvenimo atvejams?

– Ak, brangusis pone Kin Fo! – šypsodamasis atsakė amerikietis. – Kompanija turi būti atsargi. O jeigu jūs kuo nors sergate ir po kelių mėnesių išeisite į Anapilį? O mums tai kainuos du šimtus tūkstančių dolerių!

– Bet mano savižudybė jums irgi brangiai kainuos?

– Gerbiamasis, – atkirto šaunusis Bidulfas, paėmęs kino ranką ir švelniai ją patapšnojęs, – aš jau turėjau garbės pranešti, kad daugelis mūsų globotinių draudžiasi savižudybės atvejui, bet niekas, kartoju, niekas šitokiu būdu neatsisveikino su gyvenimu. Beje, mums neuždrausta stebėti klientus... Nėra ko sakyti, kad tuo užsiima profesionalai!

– Mat kaip! – tik tiek ir tepasakė Kin Fo.

– Be to, turiu dar šį bei tą pridurti iš savo patirties. Iš visos klientūros kaip tik ši kategorija ilgiau už kitus moka procentus. Iš tikrųjų kodėl turtingasis Kin Fo sugalvotų nusižudyti?

– O kodėl tasai turtingasis Kin Fo pasirašo draudimo liudijimą?

– O, viskas labai paprasta! – šūktelėjo nepakartojamasis Bidulfas. – Kad kaip „Šimto metų" klientas turėtų garantiją gyventi iki gilios senatvės!

Ginčytis su amerikiečiu nebuvo jokios prasmės.

– O dabar, – tęsė valdytojas, – kieno naudai sudarysime kontraktą? Prašau pasakyti vardą.

– Kalbu apie du asmenis, – pareiškė Kin Fo.

– Ar suma jiems abiem dalijama po lygiai?

– Ne, skirtingomis dalimis. Vienas gaus penkiasdešimt tūkstančių, kita – šimtą penkiasdešimt.

– Taigi penkiasdešimt tūkstančių dolerių ponui...

– Vangui.

– Filosofui Vangui?

– Taip.

– O kieno naudai likusieji šimtas penkiasdešimt tūkstančių?

– Ponios Le U naudai. Ji gyvena Pekine.

– Pekine, – pakartojo Bidulfas, užsirašydamas savo knygelėje. – Kiek metų poniai Le U?

– Dvidešimt vieneri, – atsakė Kin Fo.

– O! – sušuko valdytojas. – Ši jauna persona jai priklausančią sumą galės gauti tik sulaukusi gilios senatvės!

– Leiskite pasidomėti – kodėl?

– Todėl, kad gyvensite ilgiau negu šimtą metų, brangusis pone. O kiek stuktelėjo filosofui Vangui?

– Penkiasdešimt penkeri.

– O Dieve mano, šis malonus ponas niekada negaus savo dalies!

– Pažiūrėsime.

– Pone Kin Fo, – valdytojas pakėlė akis nuo savo knygutės, – jeigu aš, turėdamas penkiasdešimt penkerius metus, būčiau trisdešimtmečio jaunuolio, planuojančio gyventi šimtą metų, paveldėtojas, aš net nesapnuočiau ką nors paveldėti.

– Na ką gi, likite sveiki, pone Bidulfai, – tarė Kin Fo pakildamas iš krėslo.

– Jūsų paslaugoms, pone Kin Fo, – nusilenkė amerikietis.

Kitą rytą į mūsų herojaus namus atvyko kompanijos gydytojas. Savo pranešime valdytojui jis trumpai parašė: sveikas kaip jautis!

Tą pačią dieną Kin Fo ir Bidulfas pasirašė draudimo liudijimą.

Septintasis skyrius,

kuris būtų labai liūdnas, jei nekalbėtume apie savitus Padangių imperijos gyventojų papročius ir įpročius

Kad ir ką kalbėtų garbusis Bidulfas, jo kompanijai grėsė rimtas pavojus!

Viskas atsisuko prieš Kin Fo. Laiškas iš San Francisko pranešė, kad Kalifornijos Centrinis bankas nutraukia visas finansines operacijas, o juk mūsų herojaus beveik visas turtas buvo paverstas šios įžymios, dar visai neseniai labai patikimos finansinės institucijos akcijomis. Naujiena atrodė tiesiog neįtikėtina, bet netrukus ją patvirtino visi Šanchajaus laikraščiai. Taigi Kin Fo per akimirką nuskurdo.

Be akcijų, jis beveik nieko neturėjo, o už parduotus namus vargu ar galėjo tikėtis gauti daug pinigų.

Aštuoni tūkstančiai dolerių, sumokėti už draudimą, keliolika laivų statybos kompanijos Tiendzine akcijų, šiek tiek grynųjų – štai ir viskas, kas liko šauniosios Le U sužadėtiniui.

Galbūt europietis šią naujieną būtų sutikęs filosofiškai ir pamėginęs kaip nors taisyti padėtį. Kinas tokioje situacijoje elgiasi visiškai kitaip. Bet kuris tikras Padangių imperijos gyventojas tokiais atvejais visiškai sąmoningai pasirenka savanorišką mirtį.

Apskritai šios šalies žmonės turi išsiugdę pasyvaus vyriškumo jausmą. Jų abejinga pažiūra į mirtį tiesiog pritrenkia. Ligonis gali ramiai gulėti ir laukti mirties. Nuteistasis, patekęs į budelio rankas, neparodo nė menkiausios baimės. Dažnos viešos mirties

bausmės, žiaurios kitos bausmės, numatytos baudžiamojo kodekso, pripratino Padangių imperijos sūnus abejingai sutikti neišvengiamą mirtį. Todėl nenuostabu, kad šia tema kuo natūraliausiai kalbama šeimose, ji nuolatos vienaip ar kitaip išryškėja kasdieniniame gyvenime. Protėvių kultą čia labai gerbia net patys vargingiausieji žmonės. Nerasite nė vieno turtuolio, kurio namuose nebūtų skirta vietos savotiškam altoriui, nė vienos lūšnos, kur nebūtų saugomi mirusių giminaičių daiktai. Todėl nieko nuostabaus, kad toje pačioje parduotuvėje galima nusipirkti vaikišką vežimėlį, vestuvinių dovanų nuotakai ir pačių įvairiausių laidotuvių reikmenų!

Nusipirkti karstą – vienas iš svarbiausių tikro kino rūpesčių. Namai laikomi ne iki galo sutvarkyti, jeigu juose nėra minėto daikto. Padovanoti tėvui karstą – čia rodo sūnaus prieraišumą ir didelę meilę. Karstas laikomas specialiame kambaryje. Kinai jį išpuošia, nuolat nuvalo dulkes, o kai paguldo numirėlio palaikus, tai dažniausiai dar daugelį metų karstą laiko namuose ir nuoširdžiai rūpinasi velioniu. (*Šis Ž. Verno teiginys neatitinka tikrovės.*) Apskritai pagarba išėjusiems sudaro kinų religijos pagrindą ir padeda stiprinti šeimos ryšius.

Taigi Kin Fo dėl savo temperamento turėjo ramiai mąstyti apie būsimą mirtį, – juk dosniai ir kilniai aprūpino abiejų artimiausių žmonių ateitį. Dėl ko dar galėtų apgailestauti?

Žinia, dėl nieko. Sąžinės graužatis nekamavo mūsų herojaus. Tai, kas Vakaruose laikoma nusikaltimu, Rytuose, taip sakant, yra visiškai teisėtas aktas.

Taigi sakramentalusis nutarimas padarytas, todėl netgi filosofas Vangas negalėtų sutrukdyti Kin Fo jį įkūnyti. Be to, mokytojas visiškai nieko nežinojo apie savo mokinio ketinimus. Sunas irgi nieko tokio neįtarė, tiesa, pastebėjo, kad sugrįžęs namo ponas su juo elgiasi kur kas palankiau negu anksčiau.

Geraširdis kamerdineris greitai pamiršo senas skriaudas. Kin Fo jam kaip ir anksčiau tebebuvo geriausias šeimininkas pasaulyje, o sutrumpėjusi kaselė vėl visiškai saugiai ir žvaliai šokinėjo ant jo nugaros.

Kinų patarlė sako: „Kad pažintum laimę žemėje, turi gyventi Kantone ir mirti Liudžou". Iš tikrųjų Kantone galite rasti visus gyvenimo džiaugsmus, o Liudžou dirbami geriausi karstai.

Kin Fo laikė pareiga laiku užsisakyti sau karstą geriausioje dirbtuvėje. Šiuo reikalu laikytis net menkiausių sąlygų privalo bet kuris save gerbiantis Padangių imperijos gyventojas. Taigi filosofo Vango mokinys, šiaip jau būdamas visiškai nepriekabus ir nereiklus, labai pasikeitė, kai ėmė galvoti apie mirtį.

Liko tik sudaryti laidotuvių programą. Ilgai neatidėliodamas, Kin Fo tą patį vakarą vadinamajame ryžių popieriuje (*beje, su jo gamyba ryžiai visiškai neturi nieko bendra*) išdėstė savo paskutinę valią. Palikęs jaunajai našlei namus Šanchajuje, o Vangui taipingų imperatoriaus (*matyt, autorius turi galvoje Chung Siucvaną, Padangių valstybę paskelbusį didžiosios ramybės šalimi*) portretą, į kurį filosofas senokai žvilgčiojo, Kin Fo tvirta ranka nuodugniai surašė laidotuvių ceremonijos tvarką.

Kadangi jo mirę tėvai nedalyvaus, tai kortežui vadovaus artimiausi bičiuliai, vilkintys baltais drabužiais, – tai gedulo spalva Kinijoje. Palei visą gatvę iki pat laidotuvių vietos Šanchajaus pakraštyje bus išrikiuoti juodomis tunikomis su baltomis juostomis per liemenis, juodomis fetrinėmis skrybėlėmis su raudonomis plunksnomis papuošti tarnai. Už artimiausių bičiulių žingsniuos ryškiai raudonai apsirengęs žmogus. Jo užduotis – mušti litaurus. Paskui prabangiai išpuoštu vežimaičiu veš velionio portretą. Už vežimaičio eis antroji grupė draugų, kurių kiekvienam per lygius laiko tarpus teks suvaidinti, jog praranda sąmonę dėl ištikusio skausmo, ir griūti ant specialiai paruoštų pagalvių. Eiseną tęs jaunuoliai, lėtai slenkantys po mėlynu paauksuotu baldakimu. Jie mėtys smulkias popieriaus skiauteles su skylutėmis viduryje. Pagal paprotį šitaip vaikomos piktosios dvasios, mėginančios prisidėti prie eisenos.

Ir tiktai tada penkiasdešimt tarnų neš ant pečių bonzų apsuptą didžiulį palankiną, apmuštą violetiniu šilku. (*Palankinas – lovos arba krėslo pavidalo neštuvai, kuriuos neša tarnai, kitaip sakant,*

žymių žmonių keliavimo priemonė.) Vienuoliai, vilkintys pilkais, raudonais ir geltonais apsiaustais, garsiai kalbės maldas, atiduodami paskutinę pagarbą velioniui šiame pasaulyje ir linkėdami ramybės aname.

Procesiją užbaigs keli laidotuvių vežimai. Šitokia ceremonija kainuoja nemažai pinigų, tačiau likusių Kin Fo lėšų turėtų pakakti, kad garbingai būtų baigtas jo gyvenimo kelias šiame laikinajame pasaulyje.

Aprašytosios laidotuvės, galima sakyti, gana įprastos Kinijoje. Jas galima dažnai matyti Kantono, Šanchajaus, Pekino gatvėse. Kinai čia įžiūri tik pagarbos duoklę mirusiajam.

Netrukus į Kin Fo namus tarnai atnešė didelę dėžę iš Liudžou; joje buvo puikus karstas. Niekas iš dalyvių – nei Vangas, nei Sunas, nei kiti tarnai – neparodė jokios nuostabos. Turime pakartoti, jog nėra kino, nenorinčio iš anksto įsigyti ložės, kurioje jis vėliau bus išneštas į amžinybę.

Karstą nutempė į Protėvių kambarį. Tą patį vakarą Kin Fo nutarė galutinai ir nebeatšaukiamai skirtis su gyvybe.

Prieš dieną jis gavo kupiną nevilties Le U laišką. Našlė rašė, kad myli jį, o turtai jai neturi reikšmės. „Nejaugi mudu negalime būti laimingi kad ir skurdžiau gyvendami?" – klausinėjo nelaiminga sužadėtinė.

Tačiau niekas nebegalėjo paveikti Kin Fo.

„Tiktai mano mirtis suteiks jai padorų gyvenimą", – pagalvojo jaunuolis.

Bet kur ir kaip *tai* padaryti? Keistai mėgaudamasis, Kin Fo apmąstė įvairius variantus, vildamasis, kad bent akimirkos baimės jausmas arba jaudulys privers stipriau plakti jo širdį.

Sode apie namus stūksojo keturi išradingai išpuošti paviljonai. Jie vadinosi gan daugiareikšmiškai: Laimė (Kin Fo niekada į jį neužeidavo), Turtai (šį statinį jis kartkartėmis apžiūrėdavo), Pasitenkinimas (šio paviljono durys visada būdavo uždarytos) ir pagaliau – Ilgas gyvenimas. Būtent šiame paviljone mūsų herojus nutarė iškeliauti į aną pasaulį. Reikėjo tik nutarti, kada mirti. Ar

pasidaryti charakirį, ar pasikarti ant plonos šilko virvelės kaip tai daro kilmingi mandarinai, ar persipjauti venas aromatingai kvepiančioje vonioje, kaip mėgdavo senovės Romos epikuriečiai? (*Charakiris – japonų ritualinė savižudybė.*) Ne! Šie visi veiksmai atrodė kažkokie grubūs, įprasti ir nemalonūs. Vieno ar dviejų opiumo grūdų, sumaišytų su nedideliu kiekiu nuodų, pakaks be skausmo ir negrįžtamai pereiti į šešėlių karalystę.

Saulė leidosi už horizonto. Kin Fo liko gyventi tik kelios valandos. Jis paskutinį sykį panoro pasivaikščioti po Šanchajaus priemiesčius, nužingsniuoti bent mylią palei upę. Vienas, nė karto per visą dieną nepamatęs Vango, jis išdrožė iš namų ir sau įprastu neskubiu žingsniu perkirto anglų koncesijos dalį, paskui, perėjęs per tiltą, įžengė į prancūzų teritoriją, nupėdino palei krantinę, aplenkė tvirtovės sieną ir prisiartino prie katalikų bažnyčios – paties aukščiausio pastato pietiniame Šanchajaus priemiestyje, po to pasuko į dešinę ir keliu pasikėlė prie Lungchvos pagodos. (*Ši pagoda vadinama „Drakono gėlėmis", o pastatyta ji bene III amžiuje; turi septynis aukštus: budistų manymu, nelyginis skaičius yra laimingas.*)

Apačioje iki pat horizonto, kur dunksojo kalnai, driekėsi plati ir plokščia pelkėta lyguma, daugelio kinų kartų kasdieniu ir titanišku darbu paversta didžiuliu ryžių lauku. Ilgos ir tiesios kanalų linijos raikė ją iš visų pusių. Kai kur aukštėlesniuose žemės plotuose geltonavo kviečiai. Atsitiktinio praeivio suerzinti, įnirtingai lojo šunys, išgąstingai bliovė maži balti ėriukai, apmaudžiai krykštė antys ir piktai gageno žąsys.

Apskritai tai buvo natūralus ir įprastas kino akiai vaizdas. Tačiau svetimšalį būtų šokiravusi viena detalė: visur aplinkui gulėjo šimtai karstų. Krūvos ir piramidės pailgų dėžių. Visų Kinijos miestų priemiesčiai yra savotiškos milžiniškos kapinės. Čia žemė dejuoja dėl numirėlių pertekliaus, beje, kaip ir dėl gyvųjų.

Kalbama, kad iš senų senovės egzistuoja draudimas užkasti karstus į žemę iki tol, kol viena ar kita dinastija užima imperatoriaus sostą! Bet juk ji gali valdyti šimtus metų! Kad ir kaip ten

būtų, tačiau lavonai ramiai sau guli naujuose ką tik nudažytuose, senuose bemaž supuvusiuose, dulkių nuklotuose karstuose ir metų metus laukia palaidojimo.

Kin Fo, vis dar neskubėdamas, žvelgdamas tiesiai prieš save, kulniavo pirmyn, nepastebėdamas dviejų europietiškos išvaizdos svetimšalių, nuo pat namų neatsiliekančių nė per žingsnį. Jie aiškių aiškiausiai sekė mūsų herojų. Tai buvo vidutinio ūgio, plačių pečių jaunuoliai, žengę minkštais katės žingsniais.

Pagaliau Kin Fo pasuko atgal; sekliai irgi patraukė iš paskos. Pakeliui kinas sutiko du ar tris elgetas ir davė jiems išmaldos. Šiek tiek toliau taką perėjo kelios kinės, kurias į Kristaus tikėjimą atvertė prancūzės gailestingosios seserys. Jos nešėsi ant nugarų pintines, į kurias rinko daiktus našlaičių namams. Šias pasišventėles taip ir vadino – vaikų skudurininkės.

Kin Fo atidavė seserims visus pinigus, kiek turėjo. Abu sekliai gana smarkiai nustebo dėl šitokio jo dosnumo.

Pamažu ėmė vakarėti. Visur aidėjo žmonių balsai. Kažkas dainavo. Kin Fo įsiklausė. Galbūt tai paskutinė daina, kurią jis girdi žemėje.

Upėje maža valtele plaukė jauna mergaitė ir dainavo:

Ten plaukia laivelis gėlėm apkaišytas
Lyg mylimo laukianti mano širdis.
Apvaizda jam kelią parodys kas rytą, –
O Viešpatie, gelbėk ir saugoki jį!
Tu – mūs atrama ir vilties žiburys, –
Maldauju, atverk mums į laimę duris.

Kin Fo palingavo galvą. Mergaitė dainavo toliau:

O mylimas mano šaly tolimojoj
Už sopkų ir sienos Didžiosios vaitoja...
Jo rauda širdis, bet pikti viesulai
Sugrįžti namo niekada jam neleis.

Kin Fo tylėdamas klausėsi:

Tu ieškai pasaulyje turtų didžių.
Bet jie man tuštybė. Pareiki – meldžiu.
Sugrįžki – tėvužis mus ryšį palaimins. –
Gyvenimas bėga, o meilė nelaukia...

– Taip, mergaite, galbūt tavo teisybė, – sumurmėjo sau Kin Fo. – Turtai dar ne viskas! Bet ir be jų gyventi beprasmiška!

Po pusvalandžio mūsų herojus įžengė pro savo namų vartus. Sekliai liko už tvoros. Kinas ramiai patraukė į Ilgo gyvenimo paviljoną, atvėrė jo duris ir atsidūrė nedidelėje, švelniai apšviestoje patalpoje. Ant staliuko, padaryto iš vientiso nefrito gabalo, stovėjo flakonas su nuoduose ištirpintu opiumu.

Kinas paėmė nuo lentynos du durnaropės grūdelius ir įdėjo juos į ilgą pypkę, kokią paprastai rūko narkomanai.

„Velniai rautų, – pagalvojo Kin Fo. – Po kelių minučių aš mirsiu, bet jokių emocijų!"

Akimirką suabejojo. Paskui sviedė pypkę į grindis taip, kad ji subyrėjo į gabaliukus, ir sušuko:

– Ne! Aš noriu patirti susijaudinimą! Aš privalau! Noriu! Ir taip padarysiu!

Iššokęs iš paviljono, Kin Fo skubiu žingsniu nulėkė pas Vangą.

Aštuntasis skyrius,

kuriame Kin Fo pateikia Vangui rimtą pasiūlymą, pastarojo ne mažiau rimtai priimamą

Filosofas dar nemiegojo. Išsitiesęs ant gulto, jis skaitinėjo paskutinį „Pekino naujienų" numerį ir kartkartėmis raukėsi – straipsnis, skirtas valdančiajai Cingų dinastijai, tiesiog nepadoriai gyrė valdovus. (*Cingai Kiniją valdė 1644–1911 metais. Dinastijos pradininkai buvo mandžiūrų didikai.*)

Kin Fo pastūmė duris, įžengė į kambarį, susmuko krėsle ir tuoj pat kreipėsi į bičiulį:

– Vangai, noriu tavęs paprašyti vienos paslaugos.

– Visada gali manimi pasikliauti, – atsakė filosofas, numetęs laikraštį.

– Paslauga, kurios paprašysiu, – tarė Kin Fo, – paprastai daroma tik vieną sykį.

– Kol kas nelabai suprantu.

– Vangai, – tęsė Kin Fo, – aš nuskurdau.

– Ak, štai kas! – atsakė filosofas balsu žmogaus, kuris išgirdo greičiau gerą negu blogą naujieną.

– Atėjo laiškas iš San Francisko, – toliau kalbėjo Kin Fo. – Jis praneša apie Kalifornijos Centrinio banko bankrotą. Be šių namų ir beveik tūkstančio dolerių, aš daugiau nieko nebeturiu.

– Vadinasi, – atsakė Vangas, įdėmiai pažvelgęs į savo mokinį, – turtingojo Kin Fo daugiau nebėra?

– Taip, Vangai, tu kalbiesi su vargšu Kin Fo, kurio, beje, skur-

das negąsdina.

– Geras atsakymas. – Vangas pakilo nuo lovos. – Vadinasi, aš ne veltui dėl tavęs gaišau laiką ir eikvojau jėgas. Iki šiol tu ne gyvenai, o tiktai egzistavai – be kovos, aistrų, tikslo! „Ateitį gaubia tamsa?! Na ir kas! – sakė Konfucijus. – Nelaimių visada būna mažiau negu tikiesi."

Pagaliau mes patys galime užsidirbti puodukui ryžių. Ir dar Konfucijus moko: „Gyvenime būna pakilimų ir nuopuolių. Sėkmės ratas sukasi nesustodamas, o pavasario vėjas nepastovus. Ar turtingas esi, ar skurdžius – vykdyk savo pareigą". Na ką, eime?

Vangas ištiesė ranką Kin Fo. Tačiau pastarasis jį sustabdė:

– Aš sakiau, kad skurdas manęs negąsdina. O negąsdina todėl, kad man nebedaug liko...

– Mat kaip, – išoriškai Vangas nė kiek nepasikeitė, – vadinasi, tu nori...

– Mirti!

– Mirti, – ramiai pakartojo filosofas. – Žmogus, nutaręs nusižudyti, apie tai niekam nepasakoja.

– Teisybę sakai, – sutiko Kin Fo. – Tačiau mirtis vis dėlto turi priversti mane pajusti tikrą susijaudinimą. Pirmąjį ir paskutinįjį. Kai aš rengiausi nuryti apnuodytą opiumą, širdis plakė taip silpnai ir abejingai, jog išmečiau nuodus ir atėjau čia.

– Kad pakviestum mane į savo kompaniją, mano drauge? – nusišypsojęs paklausė Vangas.

– Ne, – atsakė Kin Fo, – tu privalai gyventi!

– Kodėl?

– Todėl, kad būtent tu nužudysi mane.

Išgirdęs šiuos žodžius, Vangas net nekrūptelėjo. Bet Kin Fo, žiūrėjęs filosofui tiesiai į akis, pastebėjo jose plykstelėjusią liepsnelę. Kažkas prabudo buvusio taipingo širdyje. Vargu ar jis dvejojo. Aštuoniolika teisingo gyvenimo metų nenuslopino jo kruvinųjų instinktų. Žinia, jis įvykdys mokinio, kurio tėvas kažkada priglaudė jį, valią! Įvykdys!

Kibirkštis išminčiaus vyzdžiuose užgeso taip pat greitai, kaip

ir plykstelėjo.

– Tai štai kokios paslaugos prašai, – ramiai tarė jis.

– Taip! – linktelėjo Kin Fo.

– Ir kaip tu sau *tai* įsivaizduoji? – filosofas dabar atrodė dar ramesnis.

– Iki birželio dvidešimt penktosios, tai yra ne vėliau kaip po penkiasdešimties dienų, kai man sukaks trisdešimt dveji metai, aš privalau mirti. Nesvarbu, kada, kur ir kaip tai įvyks. Svarbiausia, kad kiekvieną iš man likusių aštuoniasdešimties tūkstančių minučių aš bijosiu netikėtos ir galbūt baisios mirties. Tegu mano širdis aštuoniasdešimt tūkstančių kartų susitraukia iš baimės ir siaubo, kad mirdamas galėčiau sušukti: štai jos, kupinos jaudulio akimirkos!

Kin Fo truputį susijaudino. Filosofas rimta veido išraiška klausėsi mokinio, slapčia žvilgčiodamas į taipingų imperatoriaus portretą.

– Ar įvykdysi mano prašymą? Ar niekas tavęs nesulaikys? – paklausė Kin Fo.

Rankos mostu filosofas leido suprasti, kad šitokie klausimai ne vietoje. Vis dėlto, norėdamas galutinai įsitikinti, jis paklausė:

– Vadinasi, tu visiškai savanoriškai atsisakai paties geidžiamiausio ir vertingiausio, ką duoda Dievas, – gyvybės?

– Taip, savo valia.

– Nesigailėdamas?

– Nesigailėdamas, – atsakė Kin Fo. – Gyventi iki senatvės, kad pasidarytum panašus į sutrešusį kelmą? Aš ir turtingas būdamas to nenorėjau, o nuskurdęs – juo labiau netrokštu.

– O jaunoji našlė iš Pekino? – paklausė Vangas. – Kas jo laukia?

– Gyvenimas su manimi atneštų Le U tik nelaimę, o štai mirtis atneš turtą.

– Ar tuo jau pasirūpinai?

– Taip. O tu, Vangai, pagal draudimą gausi penkiasdešimt tūkstančių dolerių.

– Mat kaip! – šūktelėjo filosofas.

– Ir dar vieną dalyką privalai žinoti!

– Ką konkrečiai?

– Tave gali patraukti į teismą už nužudymą.

– A, – abejingai numojo ranka Vangas, – tiktai idiotai ir bailiai palieka pėdsakus!

– Ne, Vangai, geriau padarykime šitaip.

Kin Fo priėjo prie stalo, paėmė popieriaus lapą ir aiškiu bei plačiu braižu parašė: „Aš pavargau ir savanoriškai išeinu iš gyvenimo. Kin Fo”.

Paskui lapą padavė Vangui. Pastarasis iš pradžių pusbalsiu perskaitė tekstą, paskui garsiau, jau visu balsu pakartojo, kruopščiai sulankstė popierių, įsidėjo į užrašų knygelę, kurią visada nešiojosi. Jo akyse vėl plykstelėjo liepsnelė.

– Ar visa tai labai rimta? – paklausė jis, tiesiai žvelgdamas į mokinį.

– Rimčiau nebūna.

– Na ką gi, gali manimi pasikliauti.

– Ačiū ir sudie, Vangai.

– Sudie, Kin Fo.

Devintasis skyrius,

kuriame padaryta išvada, kad ir kokia keista ji būtų, galbūt nenustebins skaitytojo

– Taigi kokios naujienos, Kreigai ir Fri? – garbusis Viljamas Bidulfas kreipėsi į abu agentus, kuriems buvo įsakęs sekti naująjį kompanijos klientą.

– Sere, – pradėjo Kreigas, – mudu nenuleidome nuo jo akių visą vakarą.

– Jis visai nepanašus į žmogų, sumaniusį nusižudyti, – pritarė Fri.

– Temstant ponas Kin Fo patraukė atgal į savo namus...

– Gaila, bet už sodybos vartų pašaliečiai negali atsidurti.

– O kas vyko šiandien rytą? – vėl paklausė Viljamas Bidulfas.

– Rytą, – skubiai prabilo Kreigas, – jis...

– ... jautėsi kuo puikiausiai, – užbaigė Fri.

Abu amerikiečiai, pusbroliai Kreigas ir Fri, jau kelis metus dirbo kompanijoje ir sudarė šaunią, sklandžiai veikiančią komandą. Juodu taip buvo vienas į kitą panašūs ir taip vienodai mąstė, jog sykiais atrodė esą Siamo dvyniai, kuriuos sumanus chirurgas sėkmingai atskyrė.

– Taigi, – surūstėjo Viljamas Bidulfas, – judu nesugebėjote patekti į namus?

– Ne, – atsakė Kreigas.

– Kol kas ne, – patvirtino Fri.

– Be abejonės, tai padaryti bus sunku, – tęsė valdytojas, – tačiau ten prasiskverbti būtina. Kad ir kaip būtų, privalome iš-

saugoti ir didžiulius procentus, ir neprarasti dviejų šimtų tūkstančių dolerių. Jūsų laukia dviejų mėnesių įtemptas darbas, o galbūt ir ilgiau, jeigu klientas panorės atnaujinti kontraktą.

– Namuose dirba žmogus... – prabilo Kreigas.

– ...kuris galėtų padėti... – tęsė Fri.

– ...sužinoti, kas vyksta... – vėl įsiterpė Kreigas.

– ...ten viduje! – baigė Fri.

– Taip, taip, – susidomėjo Viljamas Bidulfas. – Padirbėkite su juo. Visiškai įmanoma, kad jis kaip ir visi kinai neabejingas pinigams. Papirkite jį. Kaip paprastai jūsų triūsas bus tinkamai įvertintas.

– Bus... – kuo daugiau oro įtraukė į plaučius Kreigas.

– ...padaryta! – iškvėpė Fri.

Netrukus amerikiečiai susipažino su Sunu. Pastarasis, žinia, tuoj pastatė ausis, išgirdęs viliojantį aukso monetų skambesį.

O Kreigą ir Fri domina visiškai nekalti klausimai:

– Ar Kin Fo pastaruoju metu kaip nors pakeitė savo gyvenimo būdą?

– Ne, viskas po senovei, – nuramino juos Sunas, – jeigu, žinoma, neturėtume galvoje jo elgesio su kamerdineriu. Žirklės jau seniai guli lentynoje, o lazdelę padengė dulkės.

– Galbūt Kin Fo įsigijo kokį nors mirtiną ginklą?

– Ne, ponas nemėgsta tokių daiktų.

– Ką jis valgo?

– Įprastus patiekalus, be to, be reikalo nepriekabiauja.

– O rytmetį kurią valandą keliasi?

– Auštant, kartu su gaidžiais.

– O kada eina gulti?

– Kaip paprastai vakare, kai nusileidžia saulė.

– Ar šeimininkas neatrodo susirūpinęs, pavargęs nuo gyvenimo?

– Pagal charakterį jis nėra optimistas. Nors pastarosiomis dienomis, regis, pasidarė linksmesnis. Žinoma! Tarsi ko nors lauktų!.. Beje, sunku pasakyti... ko konkrečiai.

– Galbūt namuose esama nuodų?

– Kiek aš žinau, nėra. Šiandien rytą, pono lieptas, į upę išmečiau kažkokius mažus baltus rutuliukus. Atrodo, kad jie nebetinka vartoti.

Taigi Sunas nepasakė nieko tokio, kas galėtų sukelti draudimo kompanijos valdytojo nerimą.

O Kin Fo iš tikrųjų niekada neatrodė toks linksmas ir patenkintas. Tačiau niekas, išskyrus Vangą, nežinojo tikrosios priežasties.

Kad ir kaip ten būtų, Kreigas ir Fri toliau sekė turtingąjį klientą, – juk jis galėjo pasikėsinti į savo gyvybę ir už namų sienų. Savo ruožtu ištikimasis Sunas nuolatos raportavo smalsiems amerikiečiams apie padėtį sodyboje.

Būtų neteisinga teigti, kad Kin Fo, nutaręs nusižudyti, pradėjo labiau branginti gyvybę. Tiesiog jis kaip ir vylėsi be didelio vargo gavo (geriausiu atveju bent jau pirmomis dienomis) tai, ko norėjo, – emocijų ir išgyvenimų. Kin Fo nuolatos jautė pakibusį virš galvos pavojų. Kada mirtis jį ištiks – ar šiandien, ar rytoj, ar rytą, ar vakare? Be abejonės, šitoks laukimas mūsų herojaus gyvenimui suteikė ypatingos įtampos.

Vangas ir Kin Fo dabar matėsi retai. Filosofas arba dažniau negu anksčiau išeidavo iš namų, arba sėdėdavo užsidaręs savo kambaryje. Kin Fo irgi neieškojo progų su juo susitikti ir net gerai nežinojo, kaip buvęs taipingas leidžia laiką. Galbūt rengia kokias nors gudrias pinkles? Galvoja, kaip čia sumaniau pasiųsti žmogų į aną pasaulį? Gerai, gerai. Kaip tai įdomu ir neįprasta! Kodėl jis, Kin Fo, anksčiau šitaip negyveno?

Beje, mokytojas ir mokinys kasdien susitikdavo prie pietų stalo.

Savaime aišku, jų pašnekesiai buvo kasdieniški, bet nukreipiamojo pobūdžio – juk niekas neturėjo žinoti, kad vienas priešais kitą sėdi būsimasis žudikas ir jo auka. Vangas atrodė kažko susirūpinęs, visada suko į šalį akis. Jis pasidarė tylus ir liūdnas; būdamas didelis rijūnas, dabar tik paliesdavo patiekalą ir visai nebegėrė savo mėgstamojo šaosino vyno.

O štai žvelgti į Kin Fo buvo tikras smagumas. Jis kimšte kimšo visus valgius – turėjo neįprastą apetitą. Greičiausiai buvęs taipingas pirmenybę prieš nuodus atidavė kažkokiai kitai mirtinai priemonei. Todėl Kin Fo turėjo viską numatyti.

Mokinys pasistengė maksimaliai palengvinti užduotį savo mokytojui: duris į savo miegamąjį palikdavo atviras ir dieną, ir naktį. Filosofas galėjo įeiti ir smogti mirtiną smūgį bet kuriuo paros metu. Kad tik lemiamu momentu Vangui nesudrebėtų ranka.

Palengva Kin Fo susitaikė su mintimi apie pakibusį virš jo mirtiną pavojų. Miegojo jis kietai, rytais jausdavosi kuo puikiausiai. Bet toliau taip tęstis nebegalėjo.

Galbūt Vangas nenorėjo žudyti namuose, kur kažkada buvo nuoširdžiai priimtas? Kin Fo pradėjo ilgai vaikščioti, užsukdavo į nuošalias vietas, iki vėlyvo meto trainiojosi po pačius niūriausius Šanchajaus kvartalus. Jis lėtai pėdindavo siauromis ir tamsiomis gatvelėmis, kuriose kasdien vykdavo siaubingi nusikaltimai, bendraudavo su kažkokiais purvinais ir girtais vyriškiais, bet auštant grįždavo namo sveikas ir gyvas, nepastebėdamas jį sekančių neišskiriamųjų Kreigo ir Fri, pasirengusių bet kurią akimirką pulti į pagalbą.

Jeigu šitaip tęstųsi ir toliau, nuobodulys neišvengiamai vėl apimtų mūsų herojų. Kartkartėmis jis jau pradėdavo pamiršti, kad jį persekioja mirtis.

Tačiau gegužės dvyliktąją Kin Fo pajuto maloniai dilgčiojant širdį. Tykiai įėjęs į filosofo kambarį, jis užklupo pastarąjį dirbantį neįprastą darbą: Vangas galando didžiulį peilį, periodiškai jį įmerkdamas į kažkokį skystį. Nieko nepastebėjęs, buvęs taipingas kelis kartus smogė tuo peiliu tarsi imituodamas smūgį. Be to, tomis akimirkomis paprastai nesujaudinamo išminčiaus akys pasruvo krauju, o veido išraiška tapo grėsminga.

„Šiandien man galas", – pagalvojo Kin Fo, paskui tyliai ir nepastebimai nuslinko į savo kambarį, kuriame ir pralindėjo visą dieną... Tačiau filosofas ten nepasirodė, Vėlai naktį mūsų vargšas turtuolis užmigo, o rytą nubudo kaip visada kuo geriausios nuotaikos. Velniai rautų, tai darosi nebepakeliama. O praėjo tik dešimt dienų. Savo žinioje Vangas dar turi du mėnesius!

„Na ir tinginys, – vienas sau supyko nekantrusis kantraus mokytojo mokinys, – aš daviau jam pernelyg daug laiko! Šanchajus aiškiai išlepino mano išminčių!"

Greitai Kin Fo pastebėjo, kad Vangas tūno dar labiau susirū-

pinęs arba slankioja pirmyn ir atgal po sodybą, kelis sykius buvo įėjęs į Protėvių paviljoną, kuriame saugomas puošnusis karstas iš Liudžou. Rimtai susidomėjęs mūsų herojus sužinojo iš Suno, kad filosofas paprašė tarną nuvalyti dulkes nuo minėto daikto ir jo viduje įkloti antklodę.

– Ponui ten būsią labai patogu, – pridūrė ištikimasis kamerdineris.

Šia fraze Sunas nusipelnė draugiško šeimininko paplekšnojimo per petį.

Praėjo gegužės tryliktoji, keturioliktoji, penkioliktoji. Nieko neatsitiko. Nejaugi Vangas pasielgs tarsi užkietėjęs prekiautojas, nutaręs grąžinti skolą tik besibaigiant sutartam laikui, bet ne anksčiau? Tačiau tada ši užmačia netenka bet kokios intrigos. Kuriam galui jaudintis, jeigu viskas iš anksto numatyta?

Tačiau gegužės šešioliktosios rytą padėtis, regis, šiek tiek paaiškėjo.

Praėjusi naktis buvo sunki, todėl Kin Fo atsikėlė gan niūriai nusiteikęs: susapnavo, kad pragaro valdovas Jangvangas išpranašavo jam ilgą gyvenimą! (*Jangvangas – bud. jamaradža, arba Janguzingas, Janglovangas – požemių karalystės viešpats, velnių imperatorius.*) Pirmasis šeimininko pyktį pajuto Sunas, atnešęs į miegamąjį pusryčius.

– Dink iš akių, galvijau! – išgirdo jis vos peržengęs slenkstį.

– Bet, mano viešpatie...

– Kam sakiau, dink!

– Ne, aš neišeisiu, kol nepasakysiu...

– Ką?

– Ponas Vangas...

– Vangas?! Ką jis padarė?

Kin Fo skubiai pašoko ir čiupo Suną už kaselės.

– Kas jam atsitiko?

– Mano viešpatie, – liokajus rangėsi tarsi sliekas ant kabliuko, – jis įsakė pernešti jūsų karstą į Ilgo gyvenimo paviljoną ir...

– Pagaliau! – džiaugsmingai sušuko Kin Fo. – Eik sau, Sunai, eik, mano drauge! Paimk! Štai tau dešimt monetų ir padaryk viską, kaip įsakė Vangas!

Apdujęs kamerdineris išėjo iš kambario, murmėdamas po nosimi:

– Šeimininkas, matyt, išsikraustė iš proto, užtat pasidarė toks geras!

Kin Fo dabar jau nebeabejojo. Buvęs taipingas nutarė nužudyti jį Ilgo gyvenimo paviljone. Šiandien naktį juodu ten ir susitiks. Pagaliau!

Pastaroji diena mūsų herojui pasirodė begalinė. Laikrodžio rodyklės tarsi apmirė nefrito ciferblate. Bet štai pradėjo temti. Kin Fo įslinko į paviljoną ir, atsigulęs ant sofos, ėmė laukti. Prisiminė visą praeitį. Jeigu jo liūdesio ir nuobodulio negalėjo pagražinti net turtai, tai skurdas juo labiau to nepadarys. Rengdamasis skirtis su gyvenimu, Kin Fo tik gailėjosi, kad praras Le U, kurią nuoširdžiai pamilo. Jis jautė dėkingumą jaunajai moteriai, sužadinusiai jo širdyje anksčiau nepažintus jausmus. Bet padaryti ją elgeta? Niekada!

Aušra užklupo mūsų herojų karštligiškai sunerimusį. Jis įtemptai klausėsi, ar kas nevyksta aplinkui viešpatavusioje tyloje, iki skausmo akyse stengėsi ką nors įžvelgti tamsoje. Jau ne kartą girdėjo, kaip girgžteli durys, stumiamos atsargios rankos. Be abejonės, Vangas norėjo užklupti jį miegantį, kad užtikrintai smogtų. Kin Fo laukė ir kartu bijojo pasirodant buvusio taipingo.

Rytmečio saulė apšvietė medžių viršūnes. Prasidėjo nauja diena.

Netikėtai atsilapojo paviljono durys.

Kin Fo kilstelėjo galvą, per šią akimirką išgyvenęs daugiau negu per visą savo gyvenimą.

Tarpduryje stovėjo Sunas, laikydamas rankoje voką.

– Labai skubu, – tik tiek ir tepasakė kamerdineris.

Nujausdamas kažką neįprasto, Kin Fo čiupo paketėlį, perplėšė San Franciske antspauduotą voką, išėmė laišką, perskaitė ir sviedė šalin.

– Vangai! Vangai! – ėmė šūkauti.

Pribėgęs prie filosofo kambario, Kin Fo stipriai stumtelėjo duris. Kambarys buvo tuščias, lova stūksojo kruopščiai paklota. Šeimininkui įsakius, tarnai apieškojo visą sodybą. Vangas dingo be pėdsakų.

Dešimtasis skyrius,

kuriame Kreigas ir Fri oficialiai pristatomi naujajam „Šimto metų" kompanijos klientui

– Taip, pone Bidulfai, tai įprasta, tipiškai amerikietiška biržos operacija, – pareiškė Kin Fo draudimo kompanijos valdytojui.

Pastarasis nusišypsojo žinovo šypsenėle:

– Puikus žingsnis, juk visi patikėjo!

– Net ir mano žmogus San Franciske, – linktelėjo Kin Fo. – Per kelias dienas akcijos nuvertėjo aštuoniasdešimčia procentų, todėl jas supirko Centrinis bankas. Paskui jų kursas pakilo šimtu septyniasdešimt penkiais procentais. Apie visa tai aš sužinojau iš laiško, kai rytą...

– ...rengėtės baigti gyvenimą savižudybe! – sušuko Bidulfas.

– Ne, – atkirto Kin Fo. – Kai mane rengėsi nužudyti.

– Nužudyti?

– Man raštiškai sutikus ir leidus. Tai jums būtų kainavę...

– Du šimtus tūkstančių dolerių! – sukliko valdytojas. – Taip! Bet mums būtų buvę labai gaila, brangusis pone!

– Paminėtos sumos?

– Ir procentų!

Viljamas Bidulfas paėmė kino ranką ir nuoširdžiai amerikietiškai ją pakratė.

– Tačiau aš nelabai suprantu... – pridūrė jis.

– Tuojau suprasite. – Ir Kin Fo nuodugniai papasakojo viską, nepamiršęs paminėti raštelio, garantuojančio žudikui visišką sau-

gumą teisminio proceso atveju. – Ir galite neabejoti – mano bičiulis būtinai įvykdys savo pažadą.

– Tai jūsų bičiulis? – valdytojo nuostabai nebuvo ribų.

– Taip.

– Vadinasi, bičiulio žodis?

– Bičiulio žodis. O galbūt ir apskaičiavimas! Mano mirties atveju jis gaus penkiasdešimt tūkstančių dolerių.

– Penkiasdešimt tūkstančių dolerių! – net sudejavo Viljamas Bidulfas. –Vadinasi, kalbate apie poną Vangą?

– Taip.

– Bet juk jis filosofas! Jis niekada nesutiks...

Kin Fo pravėrė burną ir norėjo pasakyti: „Vangas praeityje buvo taipingas. Jis tiek užmušė žmonių, jog „Šimtas metų" bankrutuotų, net jeigu bent pusė nelaimingų aukų būtų buvę jūsų klientai. Nuo to laiko prabėgo aštuoniolika metų, todėl jis sustabarėjo. Bet štai pasitaikė puiki proga uždirbti milžinišką sumą, ir Vangas nė nemano dvejoti".

Bet nieko tokio garsiai Kin Fo nepasakė. Juk Bidulfas nedelsdamas praneštų gubernatoriui apie senąsias Vango nuodėmes. Tai, žinia, išgelbėtų Kin Fo, bet pražudytų filosofą.

– Viską galima sutvarkyti labai paprastai, – pasiūlė valdytojas.

– Kaip?

– Turite įspėti poną Vangą, kad sutartis nebegalioja.

– Tai lengviau pasakyti, negu padaryti, – paprieštaravo Kin Fo. – Vangas dingo, ir niekas nežino, kur jis.

– M–taip, – susimąstęs pasikasė smakrą valdytojas ir vėl pažvelgė į svečią. – Bet juk jūs, gerbiamasis, jau nebenorite mirti?

– Dieve mano, žinoma, ne, – atsakė Kin Fo. – Banko operacija beveik padvigubino mano kapitalą, todėl dabar noriu vesti. Bet vestuvės įvyks tik po to, kai pasirodys Vangas arba pasibaigs mano su jumis susitarime numatytas laikas...

– Ir kada tai atsitiks?

– Šių metų birželio dvidešimt penktąją. O kol kas kompanijai gresia dideli nuostoliai. Vadinasi, ji turi imtis atitinkamų priemonių.

– Tai yra surasti filosofą, – garbusis Viljamas Bidulfas pademonstravo velnišką įžvalgumą.

Susikišęs rankas į kelnių kišenes, valdytojas perėjo per kambarį. Paskui atsigręžė į Kin Fo:

– Mes surasime poną Vangą, būtinai surasime. O jus kaip anksčiau gynėme nuo galimos savižudybės, taip ir dabar apginsime nuo bet kurių mėginimų nužudyti.

– Aš ne visai suprantu... – pakėlė antakius Kin Fo.

– Nuo balandžio trisdešimtosios, kai pasirašėte draudimo liudijimą, du mano agentai be perstojo jus sekė.

– Bet aš nieko nepastebėjau...

– O! Tai labai kuklūs vyrukai! Jie turi būti kažkur netoliese, kadangi jūs esate čia. Aš tuoj pat jums juodu pristatysiu, nes nuo šiol jiems nėra ko slėptis.

Viljamas Bidulfas šūktelėjo:

– Kreigai, Fri!

Agentai, palydėję savo globotinį iki kompanijos, dabar jo lūkuriavo už durų.

– Kreigai, Fri! – kreipėsi valdytojas į įžengusius agentus. – Jūsų užduotis keičiama. Nuo šiol ginsite mūsų gerbiamą klientą nuo vieno iš jo bičiulių – filosofo Vango, kuriam pavesta nužudyti poną Kin Fo.

Valdytojas sekliams nuodugniai papasakojo apie susidariusią padėtį.

Abu vyrukai viską suprato ir neabejodami sutiko imtis naujos užduoties.

Reikėjo tik nuspręsti – kaip elgtis toliau.

Valdytojas pasiūlė du veiksmų variantus: arba Kin Fo, niekur nesirodydamas ir Kreigo bei Fri saugomas, sėdi savo sodyboje, arba nedelsiant reikia surasti Vangą ir atimti iš jo Kin Fo raštelį.

– Pirmasis variantas man netinka, – atsakė Kin Fo. – Vangas puikiai pažįsta visą sodybą ir, patikėkite, norėdamas ramiai prasmuks niekieno nepastebėtas. Taigi reikia bet kuria kaina jį surasti.

– Teisybę sakote, pone Kin Fo, – sutiko Viljamas Bidulfas. – Antrasis variantas pranašesnis. Mes surasime Vangą!

– Gyvą arba...

– ...mirusį! – prisiekė pusbroliai.

– Ne! Tiktai gyvą! – šūktelėjo Kin Fo. – Nenoriu, kad Vangas žūtų dėl mano kaltės! Niekada!

– Kreigai, Fri, – atsigręžė Bidulfas į agentus. – Iki birželio dvidešimt penktosios savo galvomis atsakote už pono Kin Fo saugumą.

Po šių žodžių valdytojas ir mūsų herojus atsisveikino.

Praėjus dešimčiai minučių, Kin Fo, lydimas dviejų asmens sargybinių, įžengė į savo sodybą.

Sunas apgailestaudamas sutiko Kreigą ir Fri. Niekas dabar jau nebeklausinės kamerdinerio, nebesiūlys monetų. O šeimininkas pasidarė visai nebepakenčiamas. Per vieną dieną spėjo dusyk apkulti savo apsileidėlį numylėtinį. Vargšas Sunas! Jeigu jis žinotų, kas jo laukia ateityje!

Sugrįžęs į namus, Kin Fo nedelsdamas pasiuntė į Pekiną garsiaraštį, pranešantį žaviajai Le U apie permainas jų gyvenime.

Jaunoji moteris su ašaromis akyse klausėsi mylimojo, prarasto, regis, visiems laikams. Dabar jis būtinai pas ją atvažiuos, bet šiek tiek vėliau. Jeigu anksčiau Kin Fo nenorėjo Le U padaryti elgeta, tai nuo šiol nebepageidavo palikti jos našlauti.

Sutrikusi sužadėtinė nesuprato paskutinės frazės prasmės, bet ne tai svarbiausia! Ji ir Kin Fo netrukus bus šalia vienas kito! Šiandien visoje Padangių imperijoje nerastum laimingesnės moters!

O Kin Fo irgi nebepanėšėjo pats į save. Dar labiau praturtėjęs, jis panoro gyventi. Ir gerai gyventi. Praėjusios trys savaitės jį visiškai pakeitė. Nei mandarinas Bao Šenas, nei pirklys Jin Bangas, nei lėbautojas Dinas, nei rašytojas Chuangas dabar jame nebeatpažintų ano abejingo žmogaus, neseniai surengusio paskutinę viengungystės vakarienę upių garlaivio restorane.

Ką ten šie bičiuliai! Pats Vangas, jeigu dabar būtų greta, nepatikėtų savo akimis! Bet jis dingo.

Praėjo aštuonios dienos, tačiau iš filosofo kaip ir anksčiau nebuvo jokių žinių. Kur jo ieškoti? Veltui ištisomis dienomis Kin Fo, Kreigas ir Fri vaikščiojo po miestą. Prisidėjo ir vietos policija, tačiau paieškos buvo bergždžios.

Įžvalgūs agentai sustiprino atsargumo priemones. Nei dieną, nei naktį juodu nenuleido akių nuo Kin Fo, pietavo su juo prie vieno stalo, poilsiavo jo kambaryje. Savo iniciatyva asmens sargybiniai net norėjo aprengti mūsų herojų plieno liemene. Pagaliau net pusryčių metu juodu sumanė atidžiai apžiūrėti išvirtus šeimininkui kiaušinius, kad apsaugotų jį nuo galimo apnuodijimo!

Kin Fo liko tvirtas ir atšaldė jų įkarštį, pasiuntęs pusbrolius toli už Padangių imperijos ribų! O tai, žiūrėk, uždarys jį į šarvuotą seifą ta dingstimi, kad jis kainuoja du šimtus tūkstančių dolerių!

Praktiškasis Bidulfas pasiūlė turtingajam klientui atsiimti procentus ir panaikinti draudimo liudijimą.

– Esu priverstas jus nuliūdinti, – nesutiko Kin Fo. – Sutartis sudaryta, tad nėra reikalo jos atsisakyti!

– Na, ką gi, – filosofiškai pareiškė valdytojas, – neprieštarauju. Pasistengsime laikytis visų reikalavimų.

– Aš viliuosi gyventi šimtą metų, – šyptelėjo Kin Fo.

Vienuoliktasis skyrius,

kuriame paaiškėja, kad Kin Fo tampa garsiausiu Padangių imperijos žmogumi

O tuo tarpu Vangas tarsi kiaurai žemę prasmego. Kin Fo pradėjo nervintis ir nerimauti.

Kurį laiką „Šimto metų" valdytojas gana ramiai stebėjo tai, kas vyksta. Jis nemanė, kad Vangas kelia labai didelį pavojų, teisingai jausdamas, jog net ekscentriškoje Amerikoje išsiverčiama be tokių pokštų. Tačiau palengva Bidulfas pakeitė savo požiūrį – šioje šalyje įmanoma viskas! – ir ėmė visiškai pritarti Kin Fo: jeigu nepasiseks surasti filosofo, pastarasis gali išlaikyti duotą žodį. Turtuolio mokytojas tarsi pasislėpė, laukdamas patogaus momento lemiamam smūgiui, kad paskui padėtų aną raštelį ant mirusiojo kūno, ramiai ateitų į draudimo kompaniją ir pareikalautų savo dalies Kin Fo kontrakte.

Vadinasi, reikia perspėti Vangą ir sustabdyti jį. Bet kaip?

Patyręs Bidulfas nutarė kreiptis į spaudą. Pasakyta – padaryta.

Stambiausi Kinijos ir užsienio leidiniai įdėjo tokį skelbimą:

Ponas Vangas prašomas laikyti, kad prarado galią susitarimas, kurį šių metų gegužės 2 dieną sudarė jis ir ponas Kin Fo, kadangi pastarasis nuo šiol turi tik vienintelį norą – nugyventi iki šimto metų.

Po šio gan keisto pareiškimo buvo spausdinamas ir kitas, praktiškesnis:

Bet kuris žmogus, pranešęs ponui Bidulfui, „Šimto metų" draudimo kompanijos valdytojui, apie pono Vango iš Šanchajaus buvimo vietą, gaus du tūkstančius dolerių arba trylika tūkstančių taelių kaip atlyginimą už pastangas".

Praėjo kelios dienos, bet situacija nepasikeitė. Tačiau šie skelbimai patraukė visų dėmesį ir sukėlė linksmą pagyvėjimą net pačiuose nuošaliausiuose Kinijos kampeliuose. Visur tik ir galėjai girdėti:

– Kur Vangas?

– Kas matė Vangą?

– Kur gyvena Vangas?

– Ką dabar veikia Vangas?

– Vangas! Vangas! Vangas! – šūkavo gatvėse berniūkščiai.

Kin Fo, šio garbingiausio Padangių imperijos gyventojo, vardas irgi dabar visiems buvo ant liežuvių.

– Kaip gyvena ponas Kin Fo?

– Ar tik jis nesensta?

– Kaip jo skrandis?

Šitokiais žodžiais šypsodamiesi kreipėsi vieni į kitus galingi mandarinai ir kariškiai, biržų tarnautojai, gatvių prekeiviai, paprasti žmonės.

Turime pastebėti, kad kinai pagal charakterį yra labai linksmi, ironiški ir mielai pokštauja, jeigu tik randa tinkamą pretekstą.

Kin Fo, dideliam savo nepasitenkinimui, turėjo nemurmėdamas pakelti šį netikėtai užgriuvusį populiarumą.

Priešingai, Bidulfas tuo tik džiaugėsi ir trynė rankas. Deja, džiaugėsi per anksti. Visos jo pastangos nedavė jokių rezultatų: Vangas taip ir nepasirodė.

Tuo tarpu Kin Fo padėtis pasidarė tiesiog nepakeliama. Vos tik vargšelis išeidavo į gatvę, jį bemat apsupdavo žioplių minia.

O jeigu mūsų herojus sėdėdavo namuose, smalsuolių būriai lipte aplipdavo jo sodybos vartus. Kiekvieną rytą jis privalėdavo pasirodyti miegamojo balkone, idant tėvynainiai įsitikintų, kad jis sveikas ir gyvas. Laikraščiai apie visa tai spausdino specialias žinių suvestines su ironiškais komentarais.

Pagaliau Kin Fo kantrybė baigėsi, todėl gegužės dvidešimt pirmąją jis įsiutęs įsiveržė į Bidulfo kabinetą ir pareiškė, kad nedelsdamas išvykstąs. Jam mirtinai įkyrėję Šanchajus ir jo gyventojai!

– Manau, kad taip daryti gana pavojinga, – teisingai pastebėjo valdytojas.

– Nusispjauti! – nenusileido Kin Fo. – Sustiprinkite saugumo priemones.

– Kur jūs išvykstate?

– Kur akys veda!

– O kur numatote apsistoti?

– Niekur!

– Tada leiskite pasmalsauti: kada grįšite?

– Niekada!

– O jeigu aš gausiu žinią iš Vango?

– Po velnių Vangą! Koks aš idiotas! Prakeiktasis raštelis!

Mintis, kad jo gyvybė yra kito rankose, giliai žeidė jaunąjį kiną. Vieną kartą reikia su tuo baigti! Ką, dar laukti ištisą mėnesį ir sėdėti užsidarius namuose?! Niekada!

– Ną, ką gi, važiuokite, – atsakė Bidulfas. – Kreigas ir Fri jus lydės.

– Kaip norite, – gūžtelėjo pečiais Kin Fo. – Bet perspėju: jie turės dumti kaip zuikiai.

– Jei reikės, jie dums, mielasis pone, būtinai dums.

Kin Fo sugrįžo namo ir nedelsdamas pradėjo rengtis kelionei. Sunas, nemėgęs jokių kelionių, apgailestaudamas sužinojo, kad turės lydėti šeimininką. O kur? Nežinia. Bet pamėgink ką nors pasakyti, bemat neteksi kaselės dalies.

Kai dėl Kreigo ir Fri, tai jie buvo pasirengę eiti nors į pasaulio

kraštą. Tačiau vis dėlto reikėjo patikslinti maršrutą.

– Kur ponas... – pradėjo Kreigas.

– ... pageidauja keliauti? – baigė klausimą Fri.

– Iš pradžių į Nankiną, o paskui po velnių!

Pažvelgę vienas į kitą, agentai plačiai nusišypsojo. Kaip šaunu! Po velnių! Kas gali būti įdomiau ir patraukiau. Kreigas ir Fri išlėkė į kompaniją, gavo paskutinius Bidulfo pamokymus ir nurodymus, apsirengė kinų drabužiais, kad mažiau trauktų pašaliečių akį. Po valandos agentai su kuprinėmis ant pečių ir pistoletais už juostų sugrįžo į savo kliento sodybą.

Naktį Kin Fo ir jo palydovai nepastebimai išslinko iš namų, nuėjo prie upės ir įlipo į garlaivį, plaukiojusį tarp Šanchajaus ir Nankino.

Įdėmiai žvelgdami į keleivių veidus, Kreigas ir Fri apėjo visą laivą. Jie pažinojo filosofą. Beje, kas visų trijų koncesijų teritorijose nepažinojo šio gero ir simpatiško žmogaus? Bet laive jo nebuvo. Tada agentai vėl visomis pastangomis griebėsi saugoti Kin Fo. Juodu įžvalgiai patikrino, ar stiprūs turėklai ir patikimi tilteliai, kur vaikščiodamas po denį galėjo atsidurti jų globotinis, paprašė Kin Fo neatsukti veido į vėsų vakaro vėją, šilčiau apsirengti rytą, kad neperšaltų. Paskui atidžiai apžiūrėjo visus iliuminatorius. Tingusis Sunas buvo rūsčiai išbartas už netvarkingumą ir nerangumą. Galų gale agentai išmetė kamerdinerį į denį ir patys nunešė savo klientui arbatos su pyragaičiais. Nakties pabaigą Bidulfo žmonės praleido prie Kin Fo kajutės durų, laikydami paruoštas gelbėjimo liemenes, kad nedelsdami atskubėtų į pagalbą.

Laimei, naktis praslinko ramiai. Garlaivis plaukė į Jangdzės aukštupį, ir gegužės dvidešimt antrosios rytą keleiviai sveiki ir gyvi išlipo Nankino krantinėje.

Šis miestas savo laiku buvo tapęs taipingų sukilimo centru. Padūkėlis Chung Siucvanas – „ilgaplaukių" imperatorius, negailestingas mandžiūrų valdovų priešas – įkūrė čia savo štabą ir paskelbė, kad prasideda „didžiosios palaimos" era. Čia jis ir nusižudė, kad nepatektų į priešo nagus. Chungo sūnui pavyko pabėg-

ti, bet vėliau jis buvo sugautas, jam nukirto galvą, o jo palaikus numetė šunims suėsti. Per tris dienas imperatoriaus kariuomenė Nankine sunaikino šimtą tūkstančių Vango bendražygių.

Kin Fo vylėsi, kad jeigu išminčius, traukiamas prisiminimų, atvyko į šias jam šventas vietas, viskas greitai susitvarkys. Priešingu atveju teks vėl keliauti po Padangių imperiją, kol nebus pašalintas pavojus.

Visas ketvertukas apsigyveno ramiame miesto centre.

– Pranešu jūsų žiniai, kad aš keliauju prisidengęs Di Nango vardu, – pareiškė Kin Fo savo palydovams. – Ir nė vienam nepatariu nė jokiu pretekstu garsiai ištarti mano tikrojo vardo.

– Di... – pradėjo Kreigas.

– ...Nangas, – baigė Fri.

– Di Nangas, – pakartojo Sunas.

Savaime suprantama, kad mūsų herojus nepageidavo, jog kas nors atkreiptų dėmesį į jo personą, – juk Nankine žmonės irgi skaito laikraščius. Beje, jis net neužsiminė Kreigui ir Fri, kad mieste gali būti filosofas. Nesustabdomieji agentai nedelsdami būtų ėmęsi daugybės atsargumo priemonių, suvaržę savo globotinio bet kokią laisvę. Tarp kitko, šių dviejų džentelmenų uolumą galima suprasti. Juk su milijonu (*du šimtai tūkstančių dolerių prilygo milijonui prancūzų frankų*) kišenėje jie keliavo po nepažįstamą ir paslaptingą šalį. O tokiais atvejais perdėtas atsargumas niekada nepakenks.

Keliautojai ilgai vaikščiojo po miestą – nuo rytų vartų iki vakarų, nuo šiaurės iki pietų. Pusiau sugriautas Nankinas buvo nedidelis ir nebeturėjo ankstesnio grožio. Kin Fo žingsniavo sparčiai, kalbėjo mažai, užtat atidžiai dairėsi į šalis. Išdžiūvę kanalai, grįstos gatvelės griuvėsiuose, apžėlusiuose laukiniais augalais... Nematyti nė vieno žmogaus po marmuriniais portalais ir palei apdegusias imperatoriaus rūmų sienas – paskutiniojo beviltiško Vango draugų mūšio arenoje.

Abu agentai vos spėjo lėkti paskui Kin Fo, kuris, regis, nepavargdamas skriejo lyg ant sparnų. Nelaimingasis Sunas tapnojo

paskutinis, nebejausdamas kojų.

Praėję pro rytų vartus, keliautojai atsidūrė priemiestyje, kur prasidėjo ilga alėja, iš šonų išpuošta granitinėmis milžiniškų gyvūnų statulomis.

Kin Fo dar labiau paspartino žingsnį. Alėjos gale stūksojo nedidelė varpinė. Už jos – kapas, kuriame ilsėjosi Chung U – kinų bonza, tapęs imperatoriumi. (*Chung U – tai Mingų imperijos valdovo Džu Juandžango /1368 – 1398/ šūkis. Jaunystėje jis buvo budistų vienuolis. Vadovavo sukilimui prieš mongolų Juanų dinastiją.*) Prieš penkis šimtmečius šis žmogus vadovavo sukilimui prieš užsienio valdovus. Galbūt filosofas pamėgo lankyti Mingų dinastijos pradininko kapą?

Bet visur buvo tuščia. Milžiniškos granito skulptūros – nebylūs šlovingų įvykių liudininkai – saugojo, regis, šių vietų ramybę ir tylą.

Tačiau akylusis Kin Fo ant varpinės durų pastebėjo kažkokius ženklus. Susijaudinęs jis prilėkė arčiau: „V.K.F."

– Vangas! Kin Fo!

Be abejonės, filosofas neseniai čia buvo! Tai taip pat tikra, kaip ir tai, jog dabar aplinkui tuščia.

Vakare jaunasis kinas ir jo palydovai grįžo į viešbutį, o rytmetį išvyko iš Nankino.

Dvyliktasis skyrius,

kuriame Kin Fo, abu jo asmens sargybiniai ir tarnas leidžiasi į kelionę

Kas tas keliautojas, nepažįstantis baimės ir nuovargio, šiandien nežinantis, kur bus rytoj? Jis keliauja per kalnus ir slėnius, apsistoja karčiamose, tik norėdamas užkąsti ir pernakvoti. Pinigai neplėšo jo kišenių – jis dosniai juos dalija lengvindamasis kelią.

Tai visai ne pirklys, skubantis savo reikalais, ne mandarinas, vykdantis svarbų ministro įpareigojimą, ne dailininkas, ieškantis vaizdingų vietovių, ne mokslininkas istorikas, klajojantis keliais ir tikintis rasti senus ritinius Centrinės Kinijos budistų šventyklose.

Skaitytojas, be abejonės, susigaudė, jog kalbame apie Kin Fo, kurį nuolatos gena pirmyn ir pirmyn keistas troškimas surasti ir kartu pasislėpti nuo nesugaunamojo Vango. Mūsų herojų lydėjo nepailstantieji Kreigas bei Fri ir mirtinai nusikamavęs Sunas.

Nankine ketvertukas įlipo į vieną iš greitųjų šiuolaikinių garlaivių, plaukiojančių Jangdzės upe, ir po dviejų su puse paros išlipo Chankou (*dabar tapusį Uchano miesto dalimi*).

Keliautojai taip nuvargo, jog net neatkreipė dėmesio į garsiąją Mažąją našlaitę – saloje stūksančią uolą su puikia šventykla viršuje.

Chankou mieste, įsikūrusiame Jangdzės ir vieno jos intako santakoje, Kin Fo nutarė paviešėti ne daugiau kaip tris dienas. Mieste matėsi dvidešimties metų senumo įvykių pėdsakai.

Vango čia irgi nebuvo.

Kreigas ir Fri, kelionės pradžioje galvoję nors truputį susipažinti su šalimi, jos gyventojų papročiais, greitai suprato, kad šioms svajonėms nelemta įsikūnyti. Beje, Kreigas ir Fri nebuvo nei labai smalsūs, nei dideli plepiai ir bemaž nebendravo vienas su kitu. Kuriam galui? Pusbroliai vienodai mąstė ir vienodai viską suvokė. Todėl jų pokalbis būtų iš esmės tik monologas. Kaip ir jų globotinis, agentai beveik nekreipė dėmesio į šį tipišką Kinijos miestą su ištuštėjusia centrine dalimi ir judriais pakraščiais. Jų nesuviliojo nei elegantiškas europiečių kvartalas su plačiomis ir tiesiomis gatvėmis, nei ūksminga dideliais medžiais apaugusi Jangdzės krantinė.

Sekliai sutelkė pastangas vieno žmogaus paieškai, bet tas vis buvo nepagaunamas.

Vėliau keliautojai numatė plaukti iki Laochekou (*prekybos centras prie Chato upės*).

Kin Fo labai patiko greitaeigis laivas. Patenkinti buvo ir agentai, juk laive lengviau apsaugoti klientą. Vėliau, keliaujant begaliniais akmenuotais Centrinės Kinijos keliais, tai padaryti bus kur kas sunkiau.

Na, o Sunui kelionė garlaiviu teikė tiesiog rojaus palaimą. Jis nieko neveikė, palikęs Kreigui ir Fri rūpintis šeimininku. Kamerdineris sočiai pusryčiavo, pietavo, vakarieniavo, o likusiu laiku saldžiai knarkė jaukiame kajutės kampe.

Šios milžiniškos šalies šiaurinėse platumose mūsų keliautojų racionas truputį suprastėjo.

Nebebuvo ryžių, užtat pasirodė duona – labai malonaus skonio, labai šviežia, ką tik ištraukta iš krosnies.

Sunas, kaip Pietų Kinijos gyventojas, apgailestavo, kad dingo ryžiai. Jis labai mitriai mokėjo vartoti mažas lazdeles! Juk ko iš esmės reikia tikram Padangių imperijos gyventojui? Ryžių ir arbatos!

Pasikeitė ir vietovių kraštovaizdis. Horizonte šmėžavo neaukšti kalnai su galingomis dar Mingų dinastijos valdymo laikais staty-

tomis tvirtovėmis jų viršūnėse.

Pasirodė Gvanglofu miestas. (*Tokio miesto anuo metu Kinijoje nebuvo.*) Garlaivis prisišvartavo netoli nuo muitinės pasikrauti akmens anglies. Kin Fo nepanoro išlipti į krantą. Ką ten veikti? Kol neras Vango, jis troško tik vieno – nukeliauti kiek galima giliau į Centrinę Kiniją ir ten dingti.

Prisikrovęs akmens anglies, laivas nuplaukė toliau. Netrukus kairiajame krante sumargavo judrus prekybos miestelis Fančengas. (*Iš tikrųjų šis miestelis įsikūręs sausumoje.*) Čia upė staiga beveik stačiu kampu sukosi į šiaurę, ja laivai galėjo plaukti tik iki Laochekou, kur mūsų keliautojai turėjo išlipti į krantą.

Štai kada jų laukė tikri išbandymai. Toliau jie turėjo keliauti arba pėsčiomis, arba geriausiu atveju kažkokiais prieštvaniniais vežimais, kurių Padangių imperijoje daugybė. Vargšelis Sunas! Jis kentėjo labiau už kitus!

Vargu ar kas būtų savanoriškai ėmęsis lydėti Kin Fo šiose betikslėse klajonėse laukine, neapgyvendinta Kinijos dalimi.

Po kelių dienų keliautojams pasisekė gauti puskarietę. Koks vis dėlto tai buvo prastas įrenginys: du didžiuliai ratai, mirtinai užmauti ant ašių, viršuje girgždanti dėžė, apdengta apdriskusiu storu audeklu, pro kurį vienodai sėkmingai skverbėsi ir saulės spinduliai, ir lietaus lašai. Šią griuveną tempė du užsispyrę mulai. Kitą kartą Kin Fo važiavo kažkuo panašiu į hamaką ant keturių ratų. Du pakinkyti asilai žvaliai capeno akmenuotu keliu.

Pirmuoju atveju Kreigas ir Fri įsitaisė prie dėžės durelių, antruoju – jojo ant asilų. Kai dėl Suno, tai jis, viską pasaulyje keikdamas, kiūtino pėsčias, kartkartėmis žvalindamas save gaoliano (*sorgo žolelių*) degtine.

Daug teko iškęsti Kin Fo ir jo palydovams!

Nežmoniškai plieskė karšta gegužės saulė. Net silpniausias vėjelis pakeldavo į orą tirštą debesį geltonų dulkių, kurios prasiskverbdavo į bet kokį plyšelį. Keliautojai pasiekė garsiąją Šiaurės Kinijos liosinę dykumą. Štai kaip liosą aprašo prancūzas keliautojas Leonas Rusė: „Tai keistas geologinis darinys, kuris jau

nebe žemė, bet dar nesuakmenėjęs".

Keliautojų iš visų pusių tykojo pavojai. Iš tikrųjų, jeigu policija visiškai bejėgė netgi miestuose, kur gyventojai naktį bijo išeiti į gatves, tai ką kalbėti apie begalinius Kinijos kelius. Daug sykių kažkokios įtartinos asmenybės užtverdavo mūsų herojams kelią, ir jeigu ne grėsminga šaunių agentų su revolveriais už juostų išvaizda, Dievas žino, kaip toliau būtų plėtojęsi įvykiai. Kreigas ir Fri labiau nerimavo ne dėl savęs, o dėl Kin Fo. Koks skirtumas, kas užmuš klientą? Tarp kitko, Kin Fo, irgi ginkluotas, visiškai nesirengė tokiomis valandėlėmis vaidinti pasyvaus stebėtojo vaidmens. Dabar jis kaip niekada brangino savo gyvybę.

Praėjo kelios dienos, ir mūsų keliautojai pasiekė Sijanfu (*dabar rašoma Sijanas*) – buvusią Vidurinės imperijos sostinę ir Tangų dinastijos rezidenciją.

Vargu ar čia galėjo atsidurti filosofas. Savo laiku taipingai ilgai ir nesėkmingai atakavo šį miestą, apsaugotą galingų gynybinių sienų. Sijanfu garsus savo archeologinėmis įžymybėmis ir muziejais, saugančiais didžiulį kiekį neįkainojamų senovės įrašų medinėse lentelėse, plytose, metaliniuose, moliniuose ir kituose dirbiniuose.

Be to, šis miestas yra svarbi prekybos kryžkelė tarp Centrinės Azijos, Tibeto, Mongolijos ir Kinijos.

Kitą dieną mūsų herojai paliko Sijanfu ir patraukė į šiaurę. Keliaudamas Veichės upės slėniu, mūsų ketvertukas atvyko į Veinango miestą – 1860 metų kruvino musulmonų sukilimo vietą. (*Nuo Sijano Veichė teka beveik tiesiai į rytus iki pat Chvangchės.*)

Iš čia ir pėsčiomis, ir važiuodami atsitiktine puskariete, jie šiaip ne taip nusikapstė iki Tungvango tvirtovės, pastatytos Veichės ir Chvangchės – garsiosios Geltonosios upės, plukdančios savo vandenis per Kinijos rytų provincijas į to paties pavadinimo jūrą, – santakoje. Dėl begalinių potvynių, iš esmės sugadinusių Imperatorių kanalą, Padangių imperijos gyventojai šią upę vadino Kinijos Liūdesiu.

Tungvange keliautojai netgi naktį jautėsi esą saugūs. Anks-

čiau buvęs prekybos, dabar tai karinis miestelis su nuolatine gana gausia įgula. Galbūt Kin Fo būtų panorėjęs čia paviešėti kelias dienas, susirasti tinkamą viešbutį su padoria virtuve, švariais skalbiniais ir minkštomis lovomis. Nebūtų priešinęsi pailsėti ir Kreigas su Fri, na, o apie Suną neverta net kalbėti. Bet jis viską ir sugadino, už nusižengimą sumokėjęs iškart net ketvirčiu savo kaselės!

Tikrinimo metu muitinėje vietoj pseudonimo vargšas nevėkšla pasakė tikrąjį savo šeimininko vardą!

Na ir prasidėjo! Garsusis Kin Fo atvyko į Tungvangą! Kokia garbė mažo provincijos miestelio gyventojams! Visi būtinai panoro pasižiūrėti į žmogų, kurio „vienintelis noras buvo gyventi iki šimto metų".

Vargšas Kin Fo, lydimas budrių agentų ir nelaimėlio Suno, vos išnešė kailį. Toliau keliautojai nebesustodami traukė palei upę, kol pagaliau visiškai išsekę sukniubo kažkokiame mažame kaimelyje, kur kelias valandas ramiai pailsėjo.

Sunas panėšėjo į permuštą ir iš baimės paspraudusį uodegą šunį. Be to, jis tapo visuotinės pašaipos objektu. Vietoj kažkada buvusios ilgos kasos dabar jo pakaušyje kabojo aplaižyta pelės uodegėlė! Gatvių berniūkščiai nesidrovėdami apdovanodavo Suną pačiomis bjauriausiomis pravardėmis.

Šiame mažame miestelyje, įsikūrusiame už dvidešimt ljė nuo Tungvango, keliautojai nerado nei arklių, nei asilų, nei vežimų, nei hamakų. Teko toliau eiti pėsčiomis, kas galutinai sugadino Kin Fo nuotaiką. Jis supyko ant viso pasaulio, nors pirmiausia pats buvo kaltas. O, kaip mūsų herojus gailėjosi tų dienų, kai jam viskas lengvai sekėsi! Savo laiku Vangas sakė: „Kad teisingai įvertintum laimę, privalai pažinti kančią". Ak! Jau ko ne ko, o vargo ir nelaimių Kin Fo patyrė su kaupu! O kiek žmonių be grašio kišenėje, bet laimingų ir besišypsančių jis regėjo pastarosiomis savaitėmis! Ir kaip smagu patirti įvykdytos pareigos jausmą! Kokie laimingi valstiečiai, lenkiantys nugaras laukuose, darbininkai, plaktukais kalantys lentas. Juk galų gale kaip tik dyka-

duoniavimas padarė Kin Fo viskam abejingą. Dabar tai jis viską suprato. Šiaip ar taip, bent taip jam atrodė!..

Bet ne, Kin Fo, tavęs dar laukia sunkumai!

Tuo tarpu Kreigas ir Fri apvertė aukštyn kojom visą miestelį ir vis dėlto rado kažkokį priešistorinį vežimą, kuriame galėjo sėdėti tik vienas žmogus. Kad keleiviui neužstotų vaizdo iš priekio, vežimą reikėjo stumti už rankenų iš užpakalio. Jeigu pūtė palankus vėjas, buvo galima ant stiebo, įtaisyto vežimo pirmagalyje, iškelti nedidelę burę, ir šis griozdas tada važiavo pats savaime ir net greičiau negu stumiamas rankomis.

Taigi Kin Fo įsitaisė kuo patogiau, vėjas pūtė reikiama kryptimi, burė išsipūtė, vežimas sugirgždėjo ir ėmė riedėti dulkėtu keliu.

– Paimk, Sunai, už rankenų! – įsakė Kin Fo.

Tuo metu kamerdineris klojo kilimėlį bagažo vietoje, kad galėtų pats įsitaisyti.

– Kam aš sakiau paimti rankenas! – suriko Kin Fo.

– Mano viešpatie... aš... mat aš... – sulemeno Sunas. Jo kojos sulinko lyg sunkiai apkrauto arklio.

– Mat tu esi idiotas, todėl tavo vieta užpakalyje!

– Imk, imk, Sunai! – lyg aidas pakartojo Kreigas ir Fri.

– Nagi! – šeimininkas reikšmingai žvilgtelėjo į nelaimingojo kamerdinerio kaselės likutį. – Atgal, kvaily, ir nesugalvok man čia knapinėti, nes priešingu atveju...

Kin Fo grėsmingai suspaudė ir praskėtė dešinės rankos smilių ir didįjį pirštą. Sunas žvaliai nušoko nuo vežimo, užsimetė ant pečių petnešas ir paėmė rankenas. Kreigas ir Fri žingsniavo iš abiejų vežimo šonų.

Neverta aprašinėti Suno, paversto arkliu, būsenos. Kilniaširdžiai pusbroliai amerikiečiai dažnai keitė nusikamavusį kamerdinerį. Laimei, nuolatos pūtė stiprokas palankus vėjas, todėl iš užpakalio reikėjo tik palaikyti vežimo pusiausvyrą.

Didžiąją laiko dalį Kin Fo sėdėjo dėžėje po tentu, bet sykiais ėjo ir pėsčias, kad pramankštintų kojas.

Palengva keliautojai, aplenkę Chuanfu ir Kaifengą, pasiekė

krantus garsiojo Imperatorių kanalo, nutįsusio kelis šimtus ljė ir jungusio arbatos rajoną Siudžou su Pekinu. Toliau jų kelias ėjo per Dzinaną į Džilio provinciją (*dabar ši provincija vadinama Chebėjaus*), kur yra Tiendzinas – stambus prekybos centras, turintis daugiau kaip keturis šimtus tūkstančių gyventojų. Mūsų herojai labai skubėjo, todėl nesiryžo apžiūrėti net kai kurių šio gražaus ir įdomaus miesto įžymybių, kurių čia daugybė. Pavyzdžiui, tikrai jiems vertėjo pavaikščioti po rytų priemiestį, kur driekiasi įžymiosios Šviestuvų ir Senų drabužių gatvelės, pavakarieniauti musulmonų restoranėlyje „Taika ir santarvė", garsėjančiame savo šerbetais. (*Šerbetai – šalti gėrimai iš vaisių sulčių ir cukraus.*)

Keliautojai skubiai nužingsniavo krantine, užversta druskos maišais, pramynė pro amerikiečių ir anglų koncesijų teritorijas, pro hipodromą, pro sorgu, avižomis, sezamu apsėtus laukus, pro vynuogynus, daržus, platų lauką, itin pamėgtą zuikių, kurapkų ir putpelių.

Akmenuotu, gana neblogai prižiūrimu unksmėtu keliu mūsų ketvertukas skubėjo į Pekiną.

Buvo birželio devynioliktoji. Po septynių dienų baigėsi Vangui skirtas laikas!

Tryliktasis skyrius,

kuriame girdime garsiąją raudą „Penki Didžiojo vienuolio gyvenimo etapai"

– Ponai! – kreipėsi Kin Fo į savo asmens sargybinius, kai vežimas sustojo prie Tundžou (*dabar vadinamas Tunsiangu*), esančio už keturių ljė nuo Padangių imperijos sostinės vartų. – Pekinas jau visai arti. Bet aš noriu apsistoti čia, kol baigsis sutarties su Vangu galiojimo laikas. Aš galėsiu lengvai pasislėpti šiame dideliame mieste, žinia, su sąlyga, jeigu Sunas nepamirš, jog tarnauja Di Nangui, paprastam pirkliui iš Šensi provincijos.

Ne, ne, Sunas dabar gerai prisimenąs. Atsitiktinis neapsižiūrėjimas jam ir taip brangiai kainavęs, taigi jis viliąsis, jog ponas Kin Fo...

– Di... – įsikišo Kreigas.

– ...Nangas, – pabrėžė Fri.

– ...paskirsiąs vėl jam įprastas priedermes. O kol kas, turint galvoje įveiktą kelią ir siaubingą nuovargį, ponas Kin Fo...

– Di... – subliuvo Kreigas.

– ...Nangas! – Fri irgi nesusivaldė.

– ...taip, taip, ponas Di Nangas tikriausiai leis savo varganam ir ištikimam tarnui išsimiegoti bent keturiasdešimt aštuonias valandas.

– Miegok nors ir visas aštuonias dienas, – sviedė Kin Fo. – Bent blogiausiu atveju būsiu tikras, jog tu nepradėsi malti liežuviu to, ko nereikia.

Turime pabrėžti, kad Tundžou faktiškai yra Pekino priemiestis. Abipus grįsto kelio, jungiančio šiuodu miestus, driekiasi ištisos namų, daržų, kapinių, pagodų eilės. Judėjimas čia nenutrūksta nei dieną, nei naktį.

Kadangi Kin Fo pažinojo miestą, tai iš karto nuvedė savo palydovus į Tajanmiao – buvusį vienuolyną, paverstą viešbučiu. Čia buvo galima gan patogiai įsitaisyti.

Kin Fo ir agentai užėmė gretimus kambarius, o Sunas įlindo į kažkokį užkampį, todėl jo daugiau niekas ir nebematė. Jis nenusileido nei vakarienės, nei dalyvavo po jos surengtame pasitarime.

– Būtinai reikia, – pareiškė Kreigas ir Fri, – nusipirkti vietos laikraštį. Galbūt jame rastume mus dominančių dalykų.

– Teisybę sakote, – pritarė Kin Fo. – Puiki mintis.

Visi trys išėjo į gatvę. Žengdami iš šonų, agentai atidžiai apžiūrinėjo praeivius, bemat nustumdami į šalį įtartinuosius. Siauros, grįstos gatvelės išėjo į krantinę, kur ponas Kin Fo nusipirko ir skubiai pervertė laikraštį.

– Nieko, išskyrus pranešimą apie dviejų tūkstančių dolerių apdovanojimą tam, kuris nurodys pono Vango iš Šanchajaus buvimo vietą. Jis taip ir nepasirodė! – atsiduso tariamasis pirklys iš Šensi.

– Matyt, Vangas neskaito spaudos, – gūžtelėjo pečiais Kreigas.

– Ir kaip anksčiau pasirengęs įvykdyti duotą pažadą, – pridūrė Fri.

– Bet kur jis gali būti? – griebėsi už galvos jaunasis kinas.

Agentai atidžiai pažvelgė į savo klientą.

– Ar suprantate, kad paskutinės dienos jums bus pačios sunkiausios ir neramiausios?

– Žinoma, – atsakė Kin Fo. – Kas valandą pavojus vis stiprėja.

– O jeigu ateis lemiamoji diena ir jums nieko neatsitiks?

– Tada man nebebus ko bijoti.

– Tokiu atveju, pone Kin Fo, – tęsė Kreigas ir Fri, – galime pasiūlyti tris mūsų tolesnių veiksmų variantus.

– Ir koks pirmasis?

– Sugrįžti į viešbutį, – tarė Kreigas. – Užsirakinti numeryje ir laukti, kol baigsis sutarties galiojimo laikas.

– O antrasis?

– Areštuoti jus kaip piktadarį, – atsakė Fri, – ir uždaryti miesto kalėjime!

– Na, o trečiasis?

– Trumpam laikui paskelbti, kad jūs mirėte, – rimtai pareiškė Kreigas ir Fri.

– Jūs nepažįstate Vango! – sušuko Kin Fo. – Jis prasiskverbs į viešbutį, jo nesulaikys sienos ir sargyba, jis atkas mano kapą. Nežinau, kodėl Vangas iki šiol dar nenudaigojo manęs. Bet, šiaip ar taip, aš esu linkęs laukti savo lemties laisvėje.

– Gerai!.. Palauksime, kol... – tarė Kreigas.

– Man regis, kad... – pradėjo Fri.

– Ponai! – sausai juodu nutraukė Kin Fo. – Jūs darysite taip, kaip aš liepsiu. Galų gale ką praranda kompanija, jeigu aš numirsiu iki birželio trisdešimtosios?

– Du šimtus tūkstančių dolerių, – atlenkė Kreigas ir Fri. – Pinigus reikės išmokėti kontrakte nurodytiems asmenims.

– O aš prarasiu viską, taip pat ir žmoną. Taigi spręskite patys, kas labiau suinteresuotas sėkminga šio reikalo pabaiga.

– Jūs teisus!

– Visiškai teisingai!

– Todėl vykdykite savo pareigas. O aš veiksiu taip, kaip panorėsiu!

Pastarąją frazę agentai sutiko mirtina tyla. Ką gi, jiems liko tik glaudžiau apsupti Kin Fo ir padvigubinti dėmesį. Padėtis iš tikrųjų prastėjo kiekvieną dieną.

Tundžou – vienas iš pačių seniausių ir judriausių Padangių imperijos miestų. Dėl daugybės žmonių jo krantinė panaši į suerzintą skruzdėlyną. Prie kranto grūdosi šimtai džonkų ir sampanų.

Kruopščiai viską pasvėrę, Kreigas ir Fri nutarė, jog nepavojingiausia būti minios centre. Juk Kin Fo mirtis išoriškai turi sudaryti savižudybės įspūdį. Prie lavono rastas raštelis nepaliks jo-

kių abejonių. Taigi Vangas galėjo prisiartinti prie savo aukos tik esant tam tikroms aplinkybėms, kurių, agentų akimis, nesama gatvėje tarp daugybės žmonių. Beje, iš buvusio taipingo galima tikėtis visko. Kreigas ir Fri iki skausmo įtempę akis spitrėjosi į praeivius. Pasigirdo kažkoks riksmas, ir agentai bemat sunerimo.

– Kin Fo! Kin Fo! – šūkavo gatvės berniūkščiai, šokinėdami ir plodami delnais.

Nejaugi jį ir vėl atpažino? Mūsų herojus nejučiomis sustingo. Kreigas ir Fri pasirengė pačiam blogiausiam atvejui.

Žiopliai tuoj pat netoliese apsupo klajojantį muzikantą. Visi kažką šaukė ir plojo. Muzikantas, kai susirinko daugiau žmonių, išsitraukė iš kišenės dailų popieriaus lapą ir garsiai bei iškilmingai paskelbė: „Penki Didžiojo vienuolio gyvenimo etapai".

Tai buvo šauni daina-rečitatyvas, akimirksniu išgarsėjusi visoje Kinijoje.

Kreigas ir Fri jau norėjo žingsniuoti toliau, bet Kin Fo užsispyrė ir, niekieno nepažintas, stovėjo bei klausėsi kerinčių žodžių, pasakojančių apie jo gyvenimą ir veiklą.

Dainininkas, įkvėpęs į plaučius daugiau oro, garsiai uždainavo apie tai, kaip mėnulis blyškia šviesa apšviečia namo Šanchajuje aštriakampį stogą. Kin Fo jaunas. Jam dvidešimt metų. Jis panašus į grakštų sužaliavusį gluosnį. Bet metai eina. Mėnulis rytuose tarsi grožisi puikiu dainos herojaus vardu. Kin Fo jau keturiasdešimt metų. Jo siekiai įkūnyti. Kaimynai gerbia ir giria kilniaširdį turtuolį.

Palengva dainininkas išoriškai pasikeitė ir pasidarė panašus į senį. Sugriaudėjo plojimai. Užgniaužę kvapą, žiūrovai klausėsi muzikinės pasakos tąsos. Mėnulio šviesa apliejo viską aplinkui. Kin Fo – šešiasdešimt. Žalius pavasario ir vasaros lapus pakeitė geltona rudens chrizantemų spalva! Bet štai mėnulis nusileidžia vakaruose. Kin Fo – aštuoniasdešimt! Kūnas susirietė tarsi krevetė verdančiame vandenyje. Gyvenimo saulėlydis.

Pagaliau gaidžiai paskelbia naujos dienos pradžią. Kin Fo – šimtas metų! Jis miršta, įvykdęs savo lemtingą norą. Bet didysis

Jangas atstumia jį. (*Turimas galvoje Jangdi – ugnies dievas – senovės kinų saulės dievas.*) Viešpats Jangas nemėgsta pernelyg senų vyrų savo svitoje. Iš visur išvarytas senasis Kin Fo tampa amžinuoju keliautoju!

Minia entuziastingai sveikino dainininką, o jis žvaliai ėmėsi už tris sapekus pardavinėti dainos tekstus. (*Sapekas – smulki moneta, vartota Tonkine, prancūzų Indokinijoje.*)

„O kodėl aš negalėčiau nusipirkti?" – pagalvojo Kin Fo, išsitraukė iš kišenės kelias monetas ir per sėdinčiųjų pirmoje eilėje galvas ištiesė dainininkui. Bet jo sauja netikėtai atsigniaužė, monetos pabiro ant galvų ir skambėdamos nusirito per akmenis. Kin Fo pasilenkė rinkti ir susidūrė akis į akį su juo. Jų žvilgsniai susikryžiavo.

– A–a–a–a! – suriko mūsų herojus.

Šiame riksme girdėjosi ir nuostaba, ir klausimas, ir siaubas!

– Vangas! – krioktelėjo Kin Fo.

– Vangas! – aidu atsiliepė akimirksniu šalia atsidūrę agentai.

Taip, tai buvo patsai Vangas! Pirmasis atsitokėjo filosofas. Atstūmęs du žioplius, jis puolė bėgti.

Kin Fo irgi greitai susigaudė ir, lydimas Kreigo bei Fri, nudūmė įkandin savo mokytojo.

Agentai atpažino išminčių ir iš jo elgesio suprato: jis nesitikėjo čia pamatyti Kin Fo. Bet kodėl Vangas taip trokšta pasislėpti? Buvęs taipingas taip greitai nušuoliavo, tarsi jį būtų vijusi visa Padangių imperijos policija.

– Aš nebankrutavau! Vangai! Vangai! Nebankrutavau! – rėkavo Kin Fo.

– Jis turtingas! Turtingas! – antrino Fri ir Kreigas.

Tačiau Vangas buvo pernelyg toli, kad tai išgirstų. Jis lėkė kanalo krantine ir greitai pasiekė vakarinio priemiesčio vartus.

Tačiau persekiotojai, nors ir labai stengėsi, vis dėlto nesugebėjo jo pavyti. Priešingai, atstumas tarp jų ir mitraus išminčiaus padidėjo.

Gal pustuzinis kinų, neskaičiuojant kelių policininkų, irgi puolė

vytis. Be to, savanorių padėjėjų skaičius greitai didėjo: juk daugelis žiūrovų girdėjo Vango vardą. Laimei, atsakydamas filosofas nešūktelėjo savo mokinio vardo, antraip visas miestas būtų dūmęs paskui tokį žymų žmogų. Tačiau pakako ir Vango demaskavimo, to paties paslaptingojo Vango, už kurio sugavimą pažadėtas dosnus apdovanojimas!

– Vangai! Vangai! Aš turtingesnis negu anksčiau! – vis dar šaukė Kin Fo.

– Nebankrutavo! Nebankrutavo! – kartojo Kreigas ir Fri.

– Sustokite! Sustokite! – rėkė visi kiti.

Vangas nešė kudašių nesidairydamas. Prispaudęs rankas prie krūtinės, jis lėkė greitais ir lengvais šuoliukais. Priemiestis liko už nugaros. Filosofas patraukė pirmyn plačiu ir grįstu keliu. Persekiotojai padidino greitį. Lenktynės tęsėsi gal dvidešimt minučių. Niekas nežinojo, kuo baigsis šis beprotiškas bėgimas. Tačiau netrukus pradėjo aiškėti, jog Vangas pavargo ir sulėtino žingsnį. Paskui, pajutęs, jog tuoj paklius į nagus, ūmai pasuko į šoną ir dingo tirštoje sodo žalumoje šalia nedidelės pagodos dešinėje nuo kelio.

– Dešimt tūkstančių taelių tam, kas jį sustabdys! – riktelėjo Kin Fo.

– Dešimt tūkstančių taelių! – pakartojo Kreigas ir Fri.

– Pirmyn! Laikyk! – suriaumojo patys nekantriausieji persekiotojai.

Tuo tarpu Vangas išniro antrapus pagodos. Jis skuodė siauru takeliu palei irigacinį kanalą, paskui vėl ūmai pasuko į šalį ir vėl išbėgo į pažįstamą platų grįstą kelią.

Matėsi, kad jau visai senka išminčiaus jėgos. Kin Fo, Kreigas ir Fri, priešingai, nė kiek nepavargo. Atrodė, jie ne bėgo, o skriejo, todėl nė vienas iš minios nepajėgė jų aplenkti. Tačiau atomazga artėjo. Po kelių minučių viskas bus baigta.

Priekyje pasirodė garsusis Balikao tiltas – architektūrinis kinų meistrų šedevras, kurio baliustrada buvo išpuošta marmuru, o abipus jo stūksojo gigantiški akmeniniai liūtai.

Buvo aišku, kad Vango neįmanoma atvesti į protą žodžiais. Vadinasi, reikėjo prisivyti, sučiupti, o jeigu reikės, ir surišti. Tik po to bus galima blaiviau pasikalbėti.

Na, o ką Vangas?

Nežinia, dėl ko jis pašėlusiai bijojo susidurti akis į akį su savo mokiniu. Iš paskutiniųjų jėgų filosofas užsiropštė ant marmurinės baliustrados ir šoko į geltonus Beichai vandenis.

Kin Fo akimirką net stabtelėjo ir sukliko nesavu balsu:

– Vangai! Vangai!

Bet atsakymo nesulaukė. Vėl suriko:

– Aš tave vis tiek sučiupsiu! – ir puolė į upę.

– Kreigai? – atsigręžė Fri.

– Taip, Fri! – atsakė Kreigas. – Vandenyje du šimtai tūkstančių dolerių!

Ir abu nedvejodami nėrė paskui nelaimingąjį klientą.

Kai kurie kiti persekiotojai irgi pasekė mūsų herojų pavyzdžiu. Tačiau jų visų pastangos pasirodė bergždžios. Vangas dingo be pėdsakų. Nukritęs į vandenį, jis, matyt, užspringo, prarado sąmonę, o srovė nunešė jį tolyn. Bet kodėl filosofas šitaip keistai elgėsi? Ar taip jau jis troško atsikratyti persekiotojų? O gal paslaptis glūdi visai kur kitur? Niekas nepajėgė atsakyti į šiuos klausimus.

Po poros valandų Kin Fo, Kreigas ir Fri, nusivylę ir nuliūdę, bet sausi ir pavalgę, lydimi išbudinto ir todėl pikto Suno, patraukė Pekino link.

Keturioliktasis skyrius,

kuriame skaitytojas nepavargdamas galės pasivaikščioti po keturis miestus kaip po vieną

Džilis, pati šiauriausia iš aštuoniolikos Kinijos provincijų, padalytas į devynis departamentus. Viename iš jų dunkso Šungtiangfu, kas išvertus reiškia – Didysis miestas, paklūstantis tiktai Dangui. Tai ir yra Pekinas.

Padangių imperijos sostinė susideda iš kinų ir mandžiūrų dalių, atskirtų viena nuo kitos plataus bulvaro ir plytų sienos. Mandžiūrų rajonas savo ruožtu apima Geltonąjį miestą ir Raudonąjį, arba Uždraustąjį, miestą.

Anksčiau Pekine gyveno daugiau kaip du milijonai žmonių. Masinė emigracija sumažino šį skaičių, ir dabar jų yra apie milijoną. Padangių imperijos sostinės gyventojų tautinė sudėtis gana vienalytė: daugiausia čia gyvena kinai ir mandžiūrai, prie kurių turime pridėti dešimt tūkstančių musulmonų ir visai nedaug išeivių iš Mongolijos ir Tibeto.

Aukšta mūro siena, kurios ilgis – šeši ljė, o plotis – nuo keturiasdešimties iki šešiasdešimties pėdų, iš išorės apmūryta raudonomis plytomis, apskritai itin tinkanti pasivaikščiojimų vieta, supa sostinės mandžiūriškąją dalį. Viršuje kas du šimtus metrų stūkso išsikišę į priekį sargybos bokštai, o visą šį grandiozinį stačiakampį vainikuoja keturi milžiniški bastionai, kuriuose įrengtos patalpos sargybai. Taigi imperatorius (jis ir Dangaus Sūnus) gana patikimai apsaugotas.

Pekino mandžiūriškoje dalyje plyti Geltonasis miestas, kurio

plotas – šeši šimtai šešiasdešimt hektarų. Kiek čia įvairių įdomybių! Puikus kanalas, vadinamas „Vidurine jūra" (*Džunchai ežeras; toliau Ž. Vernas aprašo Beichai parko ansamblį, išsidėsčiusį ant to paties pavadinimo ežero kranto*), nuostabaus grožio marmurinis tiltas, Išmėginimų pagoda; Baitasė – grakštus vienuolynas, kuris, regis, pakibo virš vandens veidrodinio paviršiaus (*turima galvoje baltosios pagodos šventykla*), Beitanas – katalikų misionierių bažnyčia. Imperatoriškoji pagoda su stogu iš skambančių varpelių ir skaisčiai žydrų čerpių; milžiniška šventykla, pastatyta valdančiųjų dinastijų protėvių garbei; Vėjų globėjo, parako išradėjo, šilko šventykla, Dangaus viešpaties šventykla (*autorius neteisingai ją pavadina; teisingai – Dangaus Šventykla*); penki Drakonų paviljonai, Nakties ramybės vienuolynas (*teisingai – Amžinosios ramybės šventykla, kitas Baitasės šventyklos pavadinimas*) ir taip toliau.

Šios teritorijos centre stūkso Uždraustasis miestas, kurio plotas aštuoniasdešimt hektarų; jį juosia griovys, pilnas vandens. Septyni marmuriniai tiltai jungia valdančiosios dinastijos rezidenciją su išoriniu pasauliu. Čia patekti galima tiktai per pietų – vadinamuosius Aukščiausiojo tyrumo vartus. (*Umengo vartai, tačiau Ž. Vernas neteisus: Uždraustojo miesto sienoje yra ketveri vartai.*) Pro juos vaikšto imperatorius ir jo šeimos nariai.

Uždraustasis miestas taip pat stulbina nuostabiausios architektūros statinių gausybe. Čia stovi puikioji Protėvių šventykla, papuošta dvigubu įvairiaspalvių čerpių stogu; Aukščiausiosios santarvės rūmai, kuriuose vyksta įvairios oficialios iškilmės; (*Svarbiausias rūmų paviljonas kiniškai vadinamas Taichediangu, lietuviškai – Aukščiausiosios harmonijos rūmai.*) Vidutinės santarvės rūmai, kuriuose iškabinti Dangaus Sūnaus protėvių portretai; puikieji Globėjiškos santarvės rūmai – čia stovi imperatoriaus sostas, o Neigė paviljone posėdžiauja Aukščiausioji taryba, vadovaujama kunigaikščio Huno, užsienio reikalų ministro, dabartinio valdovo dėdės; akį traukia Literatūros žiedų paviljonas, kuriame imperatorius kasmet aiškina šventąsias knygas; Čuansingdiango paviljonas, kuriame aukojamos aukos didžiojo Konfuci-

jaus garbei; imperatoriškoji biblioteka; Vindiangas, kuriame saugomos varinės ir medinės plokštelės, skirtos spausdinti knygoms; atelje, kuriose siuvami drabužiai dvariškiams; Dangiškojo tyrumo rūmai – šeimos problemų aptarimo vieta; Aukščiausiosios žemiškosios būtybės rūmai – jaunosios imperatorienės rezidencija; Meditacijos rūmai, kur imperatorius pasitraukia ligos atveju; treji rūmai, kuriuose gyvena valdovo vaikai; Mirusių tėvų šventykla; ketveri rūmai Siang Fengo, mirusio 1861 metais, našlei ir sugulovėms; Čusiugunas – imperatorių žmonų rezidencija; Visuotinės ramybės rūmai – keistai pavadinta mokykla, kurioje mokosi aukščiausių karinių valdininkų atžalos; Apsivalymo ir santūrumo rūmai; Pirmapradžio tyrumo rūmai, – čia gyvena kraujo princai; Dievo – miesto globėjo šventykla; Tibeto architektūros šventykla (*lamaistų Juncheguno šventykla*); laurų vainikų parduotuvė; imperatoriaus rūmų intendanto tarnyba; Laogunču – eunuchų buveinės, – Raudonajame mieste eunuchų yra ne mažiau kaip penki tūkstančiai.

Didelį įspūdį daro daugybė kitų dailių ir originalių statinių, sakykime, Dzyguangė, Purpurinės šviesos paviljonas, kuriame 1873 metais birželio devynioliktą dieną imperatorius priėmė JAV, Rusijos, Olandijos, Anglijos ir Prūsijos pasiuntinius.

Kur jūs galite rasti dar tokį pat miestą su šitokia daugybe įvairiopų ir puikių statinių?

Prie anksčiau išvardytų statinių būtinai turime pridėti ir Juangminjuangą – nuostabius vasaros rūmus už dviejų ljė nuo Pekino. Jie buvo sugriauti 1860 metais (*sugriovė prancūzų ir anglų kariuomenės*), tačiau išliko nepriekaištingai ir didingai gražūs jų garsieji Sodai, Nefrito šaltinio kalvelė ir Dešimties tūkstančių gyvenimo metų kalnelis.

Mandžiūriškoje dalyje įsikūrė Prancūzijos, Anglijos ir Rusijos diplomatinės atstovybės, anglų ligoninė, įvairios katalikų misijos, čia stūkso milžiniškos patalpos drambliams laikyti. Dabartiniu metu jose gyvena tik vienas didžiulis apšlubęs gyvulys, kuris neseniai sulaukė šimto metų.

Pekino gatvelės – išskyrus Uždraustojo miesto ir kai kurių kitų vietų – vasarą dulkėtos, o žiemą purvinos. Prie pat važiuoja-

mosios dalies spraudžiasi žemučiai ir vargingi nameliai, vietomis pasitaiko tvirtų kokio nors žymaus mandarino pastatų. Visur bėgioja gauruoti ir utėlėti šunys, didingai linguoja kupranugariai, nešantys akmens anglies prikrautus maišus, kai kada praplaukia keturių ar aštuonių nešėjų (tai priklauso nuo valdininko rango) tempiamas palankinas; girgžda vežimai, rieda įvairios vežėčios, prie kiekvieno kampo – elgetos.

Kiniškoji miesto dalis mažai kuo skiriasi nuo mandžiūriškosios. Čia dunkso dvi garsios šventyklos – Dangaus ir Žemdirbystės (*čia Ž. Vernas netikslus: Dangaus Šventykla – architektūrinis kompleksas Išoriniame mieste, buvusiame Pekino priemiestyje; svarbiausias šio komplekso pastatas – medinė rotonda su trijų aukštų stogu; o antrasis pastatas vadinamas Maldos už gausų derlių šventykla*), taip pat deivės Gvanging šventykla, puikūs tvenkiniai su auksinėmis žuvelėmis, turgūs, teatrai ir taip toliau. Didysis prospektas šią teritoriją dalija į rytinę ir vakarinę. Savo ruožtu prospektą skersai kerta Čakua gatvė, kur gyveno būsimoji ponia Kin Fo.

Skaitytojas tikriausiai prisimena, kaip jaunoji našlė su kelių dienų pertrauka gavo du laiškus. Pirmajame jaunikis rašė, jog jis bankrutavo. Antrajame teigė visiškai priešingai ir žadėjo kiek galėdamas greičiau pulti prie mylimosios kojų.

Žavioji Le U iš pradžių skaičiavo dienas ir valandas, likusias iki susitikimo su sužadėtiniu. Vėliau nebesusivaldžiusi krito į gilią melancholiją, nes Kin Fo dingo kaip į vandenį. Veltui ėjo laiškai į Šanchajų, o atsakymų vargšė vis nesulaukė. Praslinko daugiau kaip mėnuo. Nesunku suprasti, kaip jautėsi jaunoji moteris.

Bemaž visą šį laiką Le U sėdėjo namuose ir laukė, laukė...

Bjaurioji Nang tiesiog pasiuto. Ji nuolatos burbėjo, buvo viskuo nepatenkinta ir be galo erzino šeimininkę.

Ir vis dėlto Le U neprarado vilties, o viltis, kaip žinia, miršta paskutinė.

Vyraujanti religija Kinijoje yra budizmas, turintis daugiau kaip tris šimtus milijonų pasekėjų ir susidedantis iš dviejų šakų. Pirmajai atstovauja bonzos, vilkintys pilkais drabužiais ir nešiojantys raudonus galvų apdangalus, antrajai – lamos, besirengiantys tik gel-

tonai. Le U buvo pirmosios krypties šalininkė. Tikintieji ją dažnai matydavo Gvantimiao šventykloje, pastatytoje deivės Gvanging garbei. Tenai nepaguodžiamoji našlė meldėsi už savo mylimąjį.

Kažkokia nuojauta šnibždėjo Le U, kad jos bičiuliui gresia pavojus. Apibarusi tarnaitę, jis įsakė surasti palankiną su nešikais, norėdama ir vėl vykti į šventyklą.

Nang senu savo įpročiu tik pagūžčiojo pečiais, sušnypštė ir išėjo į gatvę.

O liūdnoji šeimininkė tuo metu su gėla žvelgė į tylintį fonografą. Netikėtai jais šmėkštelėjo mintis:

– Bent jau tegu žino, kad aš laukiau ir galvojau apie jį.

Le U, paspaudusi mažą blizgantį mygtuką, prašneko, stengdamasi rasti mylimajam pačių geriausių ir švelniausių žodžių.

Trinktelėjo durys, įėjo Nang ir nutraukė jaunosios našlės monologą:

– Neštuvai paduoti, ponia, – sumurmėjo.

Tačiau Le U jau nesiklausė jos. Ji skubiai išėjo iš namų, patogiai įsitaisė palankine, ir įsakė nunešti ją į Gvantimiao šventyklą.

Šventykla stūksojo netoliese – pakako artimiausioje kryžkelėje įsukti į Didįjį prospektą ir pakilti iki Dangaus vartų.

Nešikai sunkiai skverbėsi per gatvės minią. Aplinkui sklido velniškas triukšmas ir gaudesys: draugiškam chorui pardavėjų, giriančių savo prekes, antrino atkaklūs būrėjų, fotografų, karikatūristų ir kitų riksmai. Netoliese praėjo laidotuvių procesija, greta – vestuvių kortežas (*iškilminga eisena, garbės palyda*), ne toks linksmas kaip laidotuvių eisena, bet taip pat keliantis didelį triukšmą ir stumdymąsi. Priešais kažkokio valdininko namus susirinko dvi ar trys dešimtys žioplių: prie jų skarmaluotas tipas iš visų jėgų mušė būgną, šitaip stengdamasis atkreipti į save teisėtvarkos dėmesį.

Ant akmeninio paaukštinimo gulėjo piktadarys. Jis ką tik gavo lazdų porciją. Jį saugojo du trumpomis ietimis ir kardais ginkluoti kareiviai, užsivožę ant galvų mandžiūriškas kepures su raudonais kutais. Šiek tiek tolėliau keli kinai, surišti į krūvą už kaselių, niūriai traukė į artimiausią policijos nuovadą. Šalia, keistai šokčiodamas, slinko kažkoks nelaimėlis. Jo kairė koja ir dešinė

ranka buvo įkištos į vienos ilgos lentos angas. Kairėje žemame mediniame narve tupėjo apspjaudytas ir sumuštas vagis. Nuošaliau sulinkę tarsi jaučiai po jungu stovėjo keli nusikaltėliai, ant kurių kaklų buvo užmautos sunkios trinkos. Ir visur aplinkui – berankiai, bekojai, kreivi ir šlubi elgetos.

Nenuostabu, kad palankinas sunkiai skverbėsi per šią maišatį. Vis dėlto netrukus Le U atsidūrė vietoje. Ji nulipo nuo neštuvų ir nužingsniavo į šventyklą; čia prisiartino prie „maldų malūno" – švento įtaiso, panašaus į vaikišką sukutį. Šalia jo, laukdamas maldininkų, o dar labiau jų aukų, stovėjo nekalbus bonza.

Le U padavė šventyklos tarnautojui kelias monetas ir, priglaudusi kairį delną sau prie krūtinės, dešine ranka pasuko rankenėlę. „Malūnas" ėmė suktis, bet ne per greičiausiai, vadinasi, Aukščiausiasis gali neišgirsti vargšės maldų!

– Stipriau, – padrąsinamai tarė kulto tarnas.

Jaunoji moteris mielai pakluso ir bonzai padavė dar kelias monetas. Šitaip tęsėsi gal penkiolika minučių, kol šventikas ženklu nesustabdė Le U. Kin Fo sužadėtinė lengvai glustelėjo prie deivės Gvanging, paskui išėjo iš šventyklos, įlipo į laukusį palankiną ir įsakė nešikams parnešti ją namo.

Netikėtai, prieš pat išsukant iš Didžiojo prospekto, jaunosios našlės tarnai ūmai sustojo. Iš kažkur išdygo kareiviai, jie šiurkščiai puolė stumdyti minią. Bemat užsidarė krautuvėlės. Visos skersinės gatvės buvo užblokuotos specialiomis pertvaromis.

Prospekto pradžioje pasirodė triukšmingas kortežas. Tai vyko imperatoriaus Gvan Siui palyda, – jis grįžo į savo rezidenciją. (*Dziaitengas, našlaujančios imperatorienės Dysi anūkas, kurį senelė paskelbė imperatoriumi 1874 metais po savo sūnaus imperatoriaus Dzai Čungo mirties. Naujasis imperatorius pasirinko devizą Gvan Siui, išvertus iš kinų kalbos, – „Spindesio tąsa".*)

Priekyje, dairydamasis į šalis, žengė būrys sargybinių, už jų – dvi eilės kareivių su ietimis ir lazdomis. Toliau grupė aukštųjų karininkų nešė didelį geltoną skėtį, papuoštą drakonais, – imperatoriaus emblemą. Pagaliau pasirodė palankinas, tempiamas šešiolikos nešikų, vilkinčių raudonais drabužiais ir šilko liemenėmis su

baltais kaspinais. Kraujo princai, aukščiausieji mandarinai, užsėdę ant eidininkų, apdengtų geltonomis gūniomis, lydėjo savo valdovą.

Palankine pusiau gulėjo Dangaus Sūnus, mirusiojo imperatoriaus Tun Dži (*tai valdovo Dzai Čungo /1862 – 1874/ valdymo devizas*) sūnus.

Pabaigoje traukė arklininkai ir kiti tarnai. Netrukus visų džiaugsmui procesija dingo už Dangaus vartų.

Po kurio laiko nešikai be jokios gaišaties parnešė Le U į namus. Bet kokį siurprizą deivė Gvanging parengė jaunajai našlei!

Le U jau buvo bepaimanti durų rankeną. Kaip tik tą akimirką pasirodė kažkoks absurdiškas dulkėtas vežimas, tempiamas dviejų mulų. Iš jo iššoko Kin Fo, paskui jį Kreigas su Fri ir Sunas!

– Tai jūs, jūs! – užduso iš džiaugsmo Le U.

– Mano brangioji, mylimoji! – puolė prie savo nuotakos Kin Fo. – Juk neabejojote, jog aš grįšiu?

Užuot atsakiusi, jaunoji moteris paėmė mūsų herojų už rankos ir nusivedė į buduarą prie mažojo fonografo – nebylaus jos ilgo ir skaudaus laukimo liudininko.

– Aš nė akimirką nesilioviau laukti jūsų, mano širdie, išsiuvinėta šilko gėlėmis, – iškvėpė Le U.

Ji išėmė iš aparato popieriaus lapą, apvertė jį, vėl įdėjo ir paspaudė mygtuką.

Kin Fo išgirdo švelnų sidabrinį balselį:

– Sugrįžk, mano mylimasis, aš laukiu tavęs! Sugrįžk pas mane! Tegu mūsų širdys visada būna kartu! Aš nesiliauju galvoti apie tave...

Fonografas akimirką nutilo. Bet paskui vėl pasigirdo balsas, tiesa, šį sykį kažkoks niurzglus ir nepatenkintas:

– Maža mat man vienos šeimininkės, netrukus pasirodys ir šeimininkas! Kad bent viešpats Jangas prismaugtų juos abu!

Žinoma, tai buvo Nang balsas. Išėjus Le U, senoji ragana nutarė palengvinti sau širdį. Bet aparatas dar veikė, todėl aiškiai užfiksavo neatsargius tarnaitės plepalus.

Ei, tarnaite, saugokis fonografo!

Tą pačią dieną Nang buvo išmesta už durų.

Penkioliktasis skyrius,

kuriame Kin Fo ir galbūt skaitytojo laukia netikėtumas

Nuo šiol niekas jau nebetrukdė turtuolio Kin Fo ir gražuolės Le U vestuvėms. Po šešių dienų turi baigtis Vangui skirtasis laikas. Tačiau nelaimingasis filosofas žuvo. Taigi daugiau nebebuvo ko bijoti.

Vestuves paskyrė birželio dvidešimt penktąją. Simbolinė data! Šią dieną dar visai neseniai Kin Fo norėjo padaryti savo gyvenimo paskutiniąja diena.

Sužinojusi iš jaunikio nuodugnaus pasakojimo apie filosofo mirtį, jaunoji nuotaka nepajėgė sulaikyti užplūdusių ašarų. Ji pažinojo ir mylėjo Vangą, nes tai jis supažindino ją su Kin Fo.

– Vargšelis Vangas! – atsiduso jaunoji moteris. – Jo labai trūks mūsų vestuvėse.

– Vargšas Vangas, – nulenkė galvą Kin Fo, nuoširdžiai apgailestaudamas, kad prarado bičiulį ir mokytoją.

– Galbūt jis nutarė mirti, nenorėdamas įvykdyti rūsčiojo pažado? – Le U įsmeigė į svečius užverktas akis.

Deja! Jos versija atrodė labai panaši į tiesą.

Po įvykio ant Balikao tilto Kinijos laikraščiai daugiau nebespausdino garbiojo Bidulfo skelbimų, todėl Kin Fo slėgusioji garbė taip pat greitai dingo, kaip ir atsirado.

Skaitytojas tikriausiai paklaus, kaip šioje situacijoje elgėsi Kreigas ir Fri?

Nors jie ir privalėjo ginti kompanijos interesus iki birželio

trisdešimtosios, iš tikrųjų jų paslaugų Kin Fo daugiau jau nebereikėjo. Vango nebėra ko baimintis, jis tiesiog išėjo iš šio pasaulio. Galbūt pats vertingiausias „Šimto metų" kompanijos klientas pats panorės kėsintis į savo gyvybę? Irgi ne. Kin Fo ką tiktai rado laimę ir nė už ką netroško mirti. Taigi Kreigas ir Fri galėjo ramia sąžine grįžti į kompaniją.

Bet juk juodu buvo nuostabūs vyrukai! Ir Kin Fo pakvietė juos į vestuves, o agentai labai maloniai sutiko.

– Beje, – kuo ramiausiai Fri tarė Kreigui, – vedybos tam tikra prasme irgi savižudybė!

– Be abejonės, – pritariamai linktelėjo Kreigas. – Bet šiuo atveju gyvybė atiduodama į patikimas rankas!

Kitą dieną namuose pasirodė nauja tarnaitė.

Atvažiavo ponia Lu Dalu, Le U tetulė. Jaunajai našlei labai reikėjo jos pagalbos ir patarimų. Ponia Lu Dalu buvo antrosios klasės ketvirtojo rango kilmingo mandarino, buvusio imperatoriaus skaitovo ir Changlingo akademijos nario žmona. (*Kinijos imperijoje valdininkų pareigos buvo skirstomos į 9 klases /ping/, kurios savo ruožtu dalytos į dvi pakopas – vyresniąją ir jaunesniąją.*)

Kai dėl Kin Fo, tai po vestuvių jis planavo kuo skubiau išvykti iš Pekino, nes labai nemėgo per arti esančio imperatoriaus dvaro. Mūsų herojus norėjo su jaunąja žmona įsikurti savo prabangioje sodyboje Šanchajuje.

O kol kas Le U jaunikis laikinai gyveno „Amžinojoje laimėje" – puikiame viešbutyje, įsikūrusiame Tianmeno bulvare kaip tik tarp kiniškosios ir mandžiūriškosios miesto dalių.

Ten pat apsistojo ir Kreigas su Fri. Sunas ir toliau vykdė savo įprastas priedermes. Tačiau dabar pasidarė kur kas atsargesnis ir arti prie fonografo neprieidavo. Atsitikimas su Nang jam buvo gera pamoka!

Laimei, Kin Fo Pekine sutiko ir pakvietė į vestuves bičiulius iš Kantono – pirklį Jin Bangą ir rašytoją Chuangą.

Kažkada buvęs bejausmis ir viskam abejingas, išminčiaus Vango mokinys dabar jautėsi iš tikrųjų laimingas! Du mėnesiai siau-

bingų išmėginimų, nuolatinės įtampos jį daug ko išmokė. Jeigu vargšelis filosofas būtų dabar gyvas, dar sykį galėtų įsitikinti savo teisybe.

Kin Fo dabar nuolatos sukiojosi šalia Le U. Jaunoji moteris irgi jautėsi be galo laiminga! Ir kuriam galui jai tos be skaičiaus suknios iš pačių brangiausių Pekino parduotuvių? Ji galvojo tiktai apie jį, savo mieląjį, ir be galo kartojo didžiojo išminčiaus žodžius:

„...jeigu žmona pamilo vyrą, tai visam gyvenimui; žmona privalo labai stipriai gerbti tą, kurio pavardę ji priima, ir būti jo verta; namuose žmona turi būti panaši į nebylų šešėlį ir tyrą aidą; vyras – žmonos Dievas".

Tuo tarpu vestuvėms buvo rengiamasi visu spartumu.

Trisdešimt porų siuvinėtų šlepečių – būtinoji nuotakos kraičio dalis – jau stovėjo Čakua gatvės namuose. Konditerijos gaminiai iš Sinjuano, įvairiausios uogienės, sausi vaisiai, skrudinti ir cukruoti migdolai, ledinukai, dygiųjų slyvų uogų sirupas, apelsinai, imbieras ir greipfrutai, puikaus šilko rietimai, gausybė niekučių iš aukso ir brangakmenių, žiedai, apyrankės, plaukų segtukai ir taip toliau – visa tai pamažu plūdo į Le U buduarą.

Kinijoje nuotaka pirmiausia pristatoma vyro giminėms. Vyras iki paskutinės valandėlės nepažįsta savo būsimosios žmonos. Pagaliau uždaras palankinas atvyksta į jo namus. Jaunikiui perduodami raktai, kuriais jis atrakina palankino dureles. Jeigu nuotaka patinka, jis ištiesia jai ranką. Priešingu atveju – stipriai užtrenkia dureles. Ir tuo viskas baigiasi.

Savaime aišku, Kin Fo vestuvėse viskas vyks kitaip. Jis seniai pažinojo ir mylėjo savo išrinktąją. Tai labai palengvino padėtį.

Pagaliau atėjo birželio dvidešimt penktoji. Laikantis papročio pastarąsias tris dienas Le U namuose be perstojo degė šviesa. Ponia Lu Dalu, atstovaujanti būsimosios žmonos šeimai, nesumerkė akių, tuo pačiu demonstruodama liūdesį, kad Le U skiriasi su tėvų namais. Jeigu Kin Fo būtų turėjęs tėvus, jo sodyba irgi būtų buvusi apšviesta, – tai gedulo ženklas, nes „sūnaus vedybos

vertinamos kaip tėvo mirtis".

Kadangi abu jaunieji buvo našlaičiai, juodu nutarė atsisakyti kai kurių išvardytų papročių. Užtat skrupulingai laikėsi kitų tradicijų.

Buvo pakviestas astrologas. Pagal visas taisykles sudarytas horoskopas rodė, kad jaunųjų charakteriai visiškai sutampa. Jiems viskas buvo palanku: metų laikas, žvaigždžių ir mėnulio padėtis.

Kinijoje jaunikis ir nuotaka netuokiami šventykloje, jų santuoka neregistruojama atitinkamoje civilinėje įstaigoje. Paprastai būsimoji žmona iškilmingos procesijos priešakyje vyksta į jaunikio namus. Kadangi mūsų herojus laikinai gyveno viešbutyje, buvo susitarta, kad Le U, apsirengusi vestuviniais drabužiais, ten pasirodys aštuntą valandą vakaro.

Devynioliktą valandą.Kin Fo, lydimas tiesiog spinduliuojančių Kreigo ir Fri, priiminėjo svečius. Gerbiamiems ponams iš anksto buvo nusiųsti kvietimai ant raudono popieriaus. Visi atvyko laiku. Niekas nenorėjo vėluoti į šią puikią šventę. Vyrai stovėjo atskirai nuo damų, kurios, šnarėdamos šilkinėmis sukniomis ir skambčiodamos brangenybėmis, guviai šnekučiavosi prie joms skirto stalo.

Pirklys Jin Bangas ir rašytojas Chuangas aiškiai didžiavosi savo bičiuliu. Po apartamentus lėtai vaikščiojo keli mandarinai, užsidėję specialius galvų apdangalus su raudonais ženkliukais, rodančiais, kad jie priklauso aukščiausiam rangui. Visi pakviestieji – daugiausia kuklūs civiliai tarnautojai – buvo kinai, kas visiškai atitiko šeimininko pažiūras.

Kin Fo, kaip to reikalavo etiketas, sutikinėjo svečius prie slenksčio. Kiekvieną atvykusįjį jis asmeniškai lydėjo į banketų salę, ceremoningai rodydamas kelią ir praleisdamas pirma savęs tarpduryje, o duris atidarinėjo liokajai, pasipuošę paauksuotomis livrėjomis. (*Livrėja – šveicorių ir liokajų specialaus sukirpimo uniforminis drabužis, apsiūtas galionais.*)

Lydėdamas svečią, mūsų herojus pagarbiai klausinėjo apie jo paties ir jo šeimos narių sveikatą.

Žodžiu, Kin Fo elgėsi nepriekaištingai, ir nė vienas, netgi pats pastabiausias stebėtojas, negalėtų jam prikišti, kad pažeidė senas tradicijas ir taisykles.

Kreigas ir Fri susižavėję žvelgė į jaunikį, kartu nepamiršdami akylai dairytis aplinkui. O ką, jeigu vis dėlto dėl kokios nors priežasties Vangas nenuskendo ir liko gyvas? Staiga ims ir pasirodys šiandien? Juk laikas dar nepasibaigęs! Tai neįtikėtina, bet maža kas gali atsitikti!

O tuo laiku jaunoji išėjo iš savo namų Čakua gatvėje ir patogiai įsitaisė dengtame palankine.

Jeigu mūsų herojus kaip jaunikis atsisakė vilkėti mandarino kostiumą, į kurį pagal kinų paprotį turėjo visą teisę, tai Le U nedvejodama pakluso aukštuomenės taisyklėms. Ji nuostabiai puikiai atrodė apsivilkusi raudoną suknią iš paauksuoto šilko. Moters veidą dengė vualis iš natūralių perlų, prikabintų prie puošnios aukso diademos. Brangakmeniai ir nepaprasto dailumo dirbtinės gėlės puošė žaviosios moters ilgas juodas kasas.

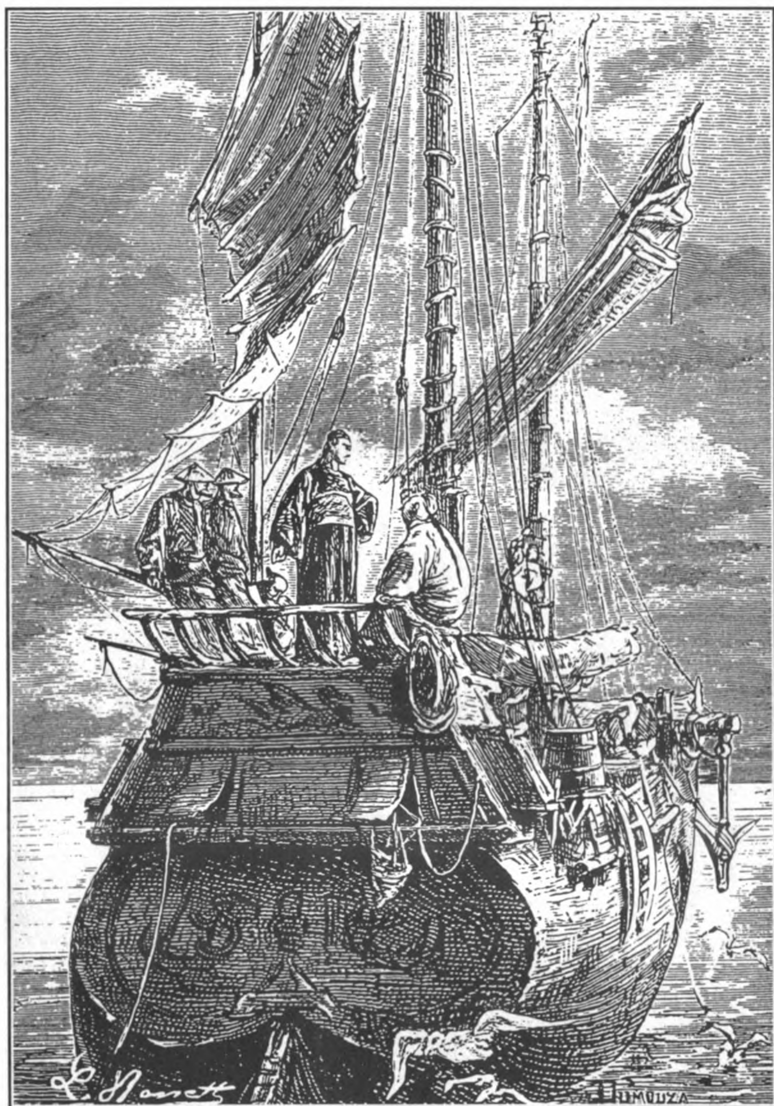
Be abejonės, Kin Fo prideramai įvertins mylimosios grožį, kai atidarys palankino dureles.

Kortežas pajudėjo pirmyn. Le U draugės ir draugai sekė paskui palankiną, iškilmingai nešdami įvairius kraičio daiktus.

Priekyje žingsniavo dvi dešimtys muzikantų. Griaudėjo muzika, besikaitaliojanti su gongo garsais. Aplinkui siuvo deglų nešėjai ir žibintininkai.

Le U keliavo užsidariusi, – pagal etiketą pirmajam pasirodyti turėjo būsimajam vyrui.

Pagaliau triukšminga procesija sustojo prie „Amžinosios laimės" viešbučio durų. Kin Fo stovėjo čia pat pasirengęs atidaryti dureles, kad padėtų būsimajai žmonai išlipti iš palankino, nueiti į numerį, kur abu pasimels, o paskui sugrįš pas svečius. Čia Le U turės keturis kartus atsiklaupti prieš vyrą. Pastarasis savo ruožtu taip padarys du sykius. Vėliau abu nupils po kelis lašus vyno – tai yra padarys vyno auką. Paskui po šios ceremonijos jauniesiems bus paduotos dvi šampano taurės, iš kurių juodu nugers po pusę,

L. Benett
DUMOUZA

o tai, kas liks, supils į vieną taurę ir vienas paskui kitą išgers iki dugno. (*Iš tikrųjų pagal kinų papročius po maldos, pagarbos pareiškimo protėviams ir abipusių nusilenkimų jaunieji iš taurių, aprištų raudona juostele, geria vyną su medumi, apsikeičia taurėmis ir vėl geria.*)

Šitaip vyksta jungtuvių ceremonija.

Palankinas atvyko. Kin Fo, paėmęs iš ceremonmeisterio vieną raktą, atrakino dureles ir padavė ranką žaviai bei nežmoniškai susijaudinusiai Le U. Būsimoji ponia Kin Fo, išlipusi iš palankino, žengė susirinkusios minios padarytu koridoriumi. Kviestieji svečiai pagarbiai nulenkė galvas ir prispaudė rankas prie krūtinių.

Le U tik pagal signalą rengėsi peržengti viešbučio slenkstį. Į dangų pakilo dideli popieriniai aitvarai ir ten, išpuošti drakonais, feniksais ir kitais šeimyninės laimės simboliais, aukštai atsisukę prieš lengvą šiltą vėjelį, ėmė sūpuotis. (*Feniksas – pasakiška paukštė, senatvėje susideginanti ir iš savo pelenų atgimstanti jauna; amžino atgimimo simbolis. Kinai įsivaizdavo, kad feniksas turėjo didelę reikšmę vaikų gimstamumui.*) Danguje suplasnojo dešimtys baltų balandžių. Trenkė fejerverko ugnys. Netikėtai Tianmeno bulvaro pusėje pasigirdo kažkoks triukšmas, riksmai, trimito garsai. Paskui stojo trumpa tyla, bet ir vėl viską užgožė klegesys.

Kin Fo sustingo. Bičiuliai irgi neryžtingai sustojo, laukdami, kol Le U įžengs į viešbutį.

Gatvėje pasirodė kažkur skubantys žmonės. Visai šalia vėl pasigirdo trimito garsai.

– Kas čia vyksta? – paklausė Kin Fo.

Nuojauta suspaudė jaunosios moters širdį. Ūmai visą gatvę užplūdo minia. Jos centre stovėjo pasipuošęs imperatoriaus livrėja šauklys ir mirtinoje tyloje skelbė:

– Mirė našlaujanti valdovė! Gedulas! Gedulas!

Kin Fo sugniaužė kumščius. Ir reikėjo šitaip atsitikti! Tai kažkokia lemtis! Toliau šauklys pranešė, kad visiems Padangių imperijos gyventojams tam tikrą laiką (kokį konkrečiai, bus nustatyta vėliau) specialiu imperatoriaus įsakymu uždraudžiama skus-

tis galvas, rengti viešas iškilmes, taip pat ir vestuves, veikti teismams.

Baisiai nusiminusi Le U stoiškai pakėlė smūgį. Ji paėmė jaunikio ranką ir, kiek pajėgdama ramesniu balsu, tarė:

– Ką gi, palauksime, mielasis.

Palankiną kartu su jaunąja nešikai parbogino atgal į Čakua gatvę. Šventė buvo atidėta, stalai nukraustyti, muzikantai paleisti namo. Bičiuliai stengėsi paguosti nusivylusį Kin Fo, bet netrukus ir jie išsivaikščiojo.

Kin Fo vėl liko kartu su Kreigu ir Fri ištuštėjusiame „Amžinosios laimės" viešbučio numeryje. Kiek kartaus sarkazmo dabar skambėjo viešbučio pavadinime!

Dangaus Sūnus draudimą galėjo tęsti be galo ilgai! O Kin Fo jau kitą dieną po vestuvių norėjo kartu su Le U grįžti į Šanchajų, į savo namus ir pradėti naują gyvenimą.

Pasirodė tarnas su Kin Fo skirtu laišku. Žvilgtelėjęs į braižą, jaunasis kinas nesusivaldė ir riktelėjo.

Laišką siuntė Vangas. Štai jo turinys:

Mano bičiuli! Aš dar nenumiriau, bet kai tu gausi šį laišką, manęs jau nebebus tarp gyvųjų. Mirštu, nes negaliu įvykdyti savo pažado. Bet būk ramus, viskas numatyta.

Tavo raštelį dabar turi Lao Šenas, buvęs taipingų būrio vadas. Šis žmogus viską padarys kaip reikia. Jis vietoj manęs gaus minėtą draudimo dalį. Aš tuo pasirūpinau...

Sudie! Aplenkiu tave tik trumpam! Iki greito pasimatymo!

Vangas

Šešioliktasis skyrius,

kuriame Kin Fo, vis dar būdamas viengungis, vėl pradeda klajoti

Čia tai bent naujiena! Kin Fo padėtis labai susikomplikavo. Vis dėlto Vangas nesiryžo nužudyti mylimo mokinio ir, nieko nežinodamas apie jo gyvenimo permainas, tai padaryti pavedė kitam žmogui. Ir kam? Plėšikui! Jau pastarojo ranka tikrai nesudrebės, dėl penkiasdešimties tūkstančių dolerių jis nesustos prieš nieką!

– Ak, man viskas velniškai nusibodo! – sušuko galiausiai nusivylęs Kin Fo.

Kreigas ir Fri irgi perskaitė Vango laišką.

– Bet čia nieko nesakoma apie birželio dvidešimt penktąją kaip galutinę datą, – pareiškė jie.

– Matyt, Vangas pavedė Lao Šenui nužudyti mane, bet nepasakė termino.

– Mat kaip! – vienu balsu tarė Kreigas ir Fri. – Bet plėšiko tikslas – veikti kuo greičiau.

– O kodėl?

– Po kelių dienų jums reikės atnaujinti kontraktą, priešingu atveju jis visiems nebeteks prasmės!

– Gerai, – numojo ranka Kin Fo. – Kad ir kaip ten būtų, reikia ilgai nedelsus atimti iš Lao Šeno raštelį. Tegu ta operacija man kainuoja ir penkiasdešimt tūkstančių dolerių.

– Visiškai teisingai! – pritarė Kreigas.

– Teisybė! – neatsiliko ir Fri.

– Bet kur yra tasai taipingas? Galbūt jį rasti bus lengviau negu Vangą? – garsiai pagalvojo Kin Fo.

Jis nebegalėjo ramiai stovėti, todėl vaikščiojo po kambarį pirmyn ir atgal. Pastarųjų kelių valandų įvykiai jį gana stipriai sujaudino.

– Aš einu ieškoti to Lao Šeno, – tarė Kin Fo. – O judu, ponai, dabar esate laisvi!

– Pone Kin Fo, – ir dabar Kreigas bei Fri buvo vieningi, – „Šimto metų" interesams gresia rimčiausias pavojus. Tokiomis aplinkybėmis palikti jus vieną būtų negarbinga. Mes vykstame su jumis!

Mūsų herojai negaišdami ėmė rengtis kelionei. O kol jie tvarkosi, truputį papasakosime apie Lao Šeną. Šis ponas buvo itin garsus, todėl jį surasti nereikėjo didelio vargo.

Buvęs Vango bičiulis savo laiku nuo persekiojimų pabėgo į Padangių imperijos šiaurę, už Didžiosios kinų sienos, o pastaruoju laiku tiesiog paprasčiausiai plėšikavo. Taigi sunku rasti tinkamesnį žudiką! Tokiam žmogui – vis tiek ar viena auka daugiau, ar mažiau.

Kin Fo ir agentai smulkiai sužinojo apie buvusį taipingą. Paaiškėjo, kad neseniai žmonės jį matė Funingo rajone – nedideliame uoste ant Liaodungo įlankos kranto. (*Ž. Verno klaida: Funingas yra sausumos miestas, įsikūręs apytikriai už 20 km nuo jūros kranto.*) Ten mūsų herojai ir nutarė skubiai nukakti.

Kin Fo papasakojo Le U apie Vango laiškelį. Moteris dar labiau nusiminė, jos akyse pasirodė ašaros. Kiek visokių išmėginimų pastaruoju metu teko vargšės moters daliai! Ji norėjo atkalbėti Kin Fo ten vykti. Juk jį gali užmušti! Ar ne geriau palaukti čia, kur nors pasislėpti, išvykti iš šalies?

Kin Fo švelniai, bet atvirai pareiškė mylimajai, jog negali gyventi nuolatos gresiant mirtinam pavojui, nuolatos baiminantis kažkokio pakelių plėšiko. Ne! Su tuo reikia baigti visiems laikams! Kin Fo ir jo palydovai išvyks jau šiandien, suras Lao Šeną, bet kuria kaina atgaus lemtingąjį raštelį ir sugrįš į Pekiną anksčiau, negu baigsis gedulas dėl našlaujančios imperatorienės mirties.

– Mano mieloji sesele, – tarė Kin Fo, – dabar aš jau nebe taip

apgailestauju, kad mūsų vestuvės atidėtos! Jeigu jos būtų įvykusios...

– Jeigu jos būtų įvykusios, – pravirko Le U, – aš turėčiau teisę sekti paskui jus! Beje, niekas netrukdo taip padaryti ir dabar!

– Ne! – atrėžė Kin Fo. – Brangioji, jūs liksite namuose. Taip man bus lengviau. Iki pasimatymo, Le U, iki susitikimo!

Ir mūsų herojus, nieko nebematydamas, švelniai, bet ryžtingai atplėšė nuo savęs jaunosios moters rankas.

Tą pačią dieną Kin Fo, Kreigas, Fri ir nevykėlis Sunas paliko Pekiną ir patraukė į Tungdžou.

Po kurio laiko keliautojai pasiekė miestą ir trumpai sustoję ėmė tartis, kaip ir kur judėti toliau.

Jie atmetė sausumos variantą, kuris buvo labai sunkus ir pavojingas. Pasiekti Funingą jūra saugiau, be to, tam prireiks viso labo keturių ar penkių dienų. O toliau teks veikti pagal aplinkybes.

Bet kur rasti tinkamą laivą?

Ir čia mūsų herojams po kelių ne itin sėkmingų savaičių nusišypsojo fortūna: kaip tik Baichės žiotyse stovėjo pasirengęs išplaukti į Funingą šiuolaikinis garlaivis. Kol Vango mokinys tarėsi su kapitonu, Kreigas ir Fri nupirko būtinas gelbėjimo priemones – nuo paprasto šalmo iki naujausios konstrukcijos povandeninių kostiumų. Juk Kin Fo kaip ir anksčiau tebekainavo du šimtus tūkstančių dolerių.

Taigi birželio dvidešimt šeštosios vidurdienį mūsų herojai įlipo į „Beitango" garlaivį ir nuplaukė pasroviui žemyn.

Baichė yra itin vingiuota ir vandeninga upė, labai tinkanti plaukioti stambaus tonažo laivams. Judėjimas čia kur kas gyvesnis negu pakrante nuo Tungdžou einančiu sausumos keliu.

„Beitangas" sparčiai plaukė tarp farvaterio bakenų, garsiai pliaukšėdamas sraigto mentėmis į gelsvą vandenį ir skleisdamas ratilus ramiame veidrodiniame upės paviršiuje. (*Bakenas – plūduriuojantis ženklas, įtaisytas ant inkaro; jo paskirtis – pažymėti farvaterį arba nurodyti laivams pavojingas vietas.*) Džiugindamas akis, pasirodė ir netikėtai dingo už staigaus posūkio pagodos bokštas Tungdžou priemiestyje. Šioje vietoje Baichė nėra tokia

plati kaip toliau. Ji lėtai gena savo vandenis tarp smėlėtų krantų, apaugusių miškais ir nedidelių kaimelių vaismedžių sodais. Netrukus pasirodė Tiendzinas. Čia jų garlaivis turėjo prasiskverbti tarp šimtų didelių ir mažų laivų, kurie tiesiog buvo užkimšę įlanką. Jeigu kelyje pasitaikydavo nuleidusios inkarus džonkos, jūreiviai be sąžinės graužaties nukirsdavo lynus ir pasroviui dreifuojantys laivai dar labiau užgriozdindavo ir taip jau panašų į skruzdėlyną uostą.

Plaukimo metu Kreigas ir Fri su dvigubu dėmesiu sekė, kas vyksta laive. Juk dabar kalbama jau ne apie Vangą, su kuriuo visada galima susitarti, ne, agentai laukė Lao Šeno – siaubingo taipingo, kurio, gaila, nė vienas iš mūsų herojų nepažinojo. Kaip jį atpažinti? Kreigas ir Fri bemaž kiekvieną „Beitango" keleivį įtarė esant žudiką! Juodu nevalgė ir nemiegojo, nė per žingsnį nesitraukdami nuo Kin Fo.

O Sunas pasijuto itin prastai, vien pagalvojęs, jog greitai teks plaukti jūra. Kuo labiau artėjo garlaivis prie Džilio (*dabar Bochaivango įlanka*) įlankos, tuo kamerdineris labiau blyško, tuo stipriau juto, kad ima trūkti oro, o burną kraipo mėšlungiška grimasa.

– Jūs niekada neplaukėte jūra? – susidomėjo Kreigas.

– Nė karto!

– Ar jums bloga! – užjaučiamai paklausė ir Fri.

– Ne!

– Patariu pakelti galvą, – pridūrė Kreigas.

– Galvą?..

– Ir nepraverti burnos... – pridėjo ir Fri.

– Burnos?..

Agentai suprato, kad liokajui rūpi ne šnekos, ir nuėjo. O Sunas susirado nuošalią vietelę laivagalyje ir nevilties kupinu žvilgsniu spoksojo į upę.

Nepastebimai pasikeitė peizažas. Aukštas ir status dešinysis krantas kontrastavo su mūšos daužomu nuožulniu kairiuoju. Šiek tiek toliau driekėsi begaliniai sorgo, kukurūzų, kviečių ir ryžių laukai. Kiekvienas žemės lopinėlis buvo rūpestingai įdirbtas ir apsėtas. Vi-

sur matėsi irigacijos kanalai arba bambukiniai įrenginiai su kaušais, semiančiais vandenį iš šulinių. Tai vienur, tai kitur stūksojo iš molio drėbtų lūšnų kaimeliai, skęstantys vaismedžių žalumoje.

Ant kranto zujo daugybė žvejų su prijaukintais kormoranais. Pagal šeimininko ženklą paukštis puldavo į vandenį ir atnešdavo žuvį, kurios nepajėgdavo praryti dėl specialaus žiedo, perpus užspaudusio plunksnuočio gerklę.

Virš upės suko ratus šimtai ančių, varnų, šarkų ir vanagų, kuriuos išbaidė garlaivio sirena.

Pakrante einantis kelias atrodė visiškai tuščias. Užtat kiek pačių įvairiausių laivų siuvo pirmyn ir atgal upėje! Čia plaukė karinės džonkos su patrankomis, dviejų eilių irklais ir vandens ratu, kurį suko žmogaus protas; dvistiebės muitininkų džonkos su burėmis, išgražintomis fantastiniais gyvūnais; tvirtai suręstos prekybinės džonkos, galinčios atsilaikyti prieš patį rūsčiausią taifūną; lengvos iškyloms skirtos džonkos; prabangios mandarinų jachtos; daugybė įvairiausių formų sampanų. (*Sampanas – medinis, plokščiadugnis irklinis arba burinis Pietryčių Azijos laivelis.*) Pačius mažiausius iš jų mitriai valdė moterys su irklais rankose ir kūdikiais ant nugarų. Pagaliau bendrą vaizdą papildė milžiniški plaustai – ištisi kaimai ant vandens su medinėmis trobelėmis, vaismedžių sodais, daržų lysvėmis.

Kitą dieną, birželio dvidešimt septintąją, auštant „Beitangas" pasiekė Tangu uostą. Dešiniajame ir kairiajame upės krantuose stūksojo pusiau sugriauti fortai. 1860 metais juos užėmė anglų ir prancūzų kariuomenės. Čia tų pačių metų rugpjūčio dvidešimt ketvirtąją generolas Kolinė asmeniškai pakėlė savo kareivius į ataką. Tuos įvykius primena monumentas, po kuriuo ilsisi žuvusiųjų kūnai.

Keleiviai išlipo į krantą. Tangu yra gana didelis miestas, o ilgainiui, kai iki Tiendzino bus baigtas tiesti geležinkelis, jo reikšmė dar labiau padidės.

Garlaivis į Funingą stovėjo uoste pasirengęs toliau plaukti. Kin Fo ir jo palydovai nedelsdami nusisamdė sampaną, kuris greitai nuplukdė juos į „Sem Jepo" laivą.

Septynioliktasis skyrius,

kuriame prekinė Kin Fo vertė dar kartą statoma į pavojų

Prieš savaitę Tangu upėje inkarą nuleido garlaivis iš Amerikos. Laivą buvo nusamdžiusi kažkokia Kinijos-Kalifornijos kompanija „Fokting Dung" agentūros vardu. Jo triume gulėjo du šimtai penkiasdešimt karstų su emigrantų palaikais. Vėliau garlaivis turėjo plauti toliau į šiaurines šalies provincijas.

Šios nepatogios pailgos dėžės buvo perkrautos čia pat, uoste, į kinų garlaivį, kuris ir rengėsi plaukti į Funingą.

Kadangi kitų pakeleivingų laivų nebuvo, Kin Fo su palydovais ir susikraustė į šį garlaivį. Jie vylėsi po dviejų ar trijų dienų atvykti į vietą, o kol kas turėjo pakęsti nesmagią mirusiųjų kaimynystę.

„Sem Jepas" buvo trijų šimtų tonų vandens talpos paprasta jūrų džonka. Šių kraštų uostuose, žinia, esama ir didesnių laivų, bet visi jie kaip paprastai turi palyginti nedidelę grimzlę, kad galėtų įplaukti į upių žiotis.

Tokios pat džonkos gabena krovinius tarp Kantono ir San Fransicko. Pasaulio matę žmonės teigia, kad kinai – puikūs jūrininkai.

Suręstas iš bambukų be jokių vinių ir kokių nors metalinių sutvirtinimų, „Sem Jepas" buvo kruopščiai užkamšytas pakulomis ir Kambodžos derva, o tai garantavo, kad neprasisunks nė lašelis vandens. Laivui netgi nereikėjo pompos vandeniui išpumpuoti. Iš kietos ir sunkios medienos nutašytas inkaras, lankstūs ir stiprūs lynai iš palmių pluošto, patikimos burės ir du stiebai –

visa tai ir sudarė laivo įrangą.

Iš šalies niekas nebūtų net pagalvojęs, kad ši lengva lyg kamštis džonka, veržliai slystanti vandeniu, virto didžiuliu katafalku. Jos pirmagalyje žibėjo akis, regis, priklausiusi gigantiškai jūrų pabaisai, stiebuose plevėsavo margos vėliavos, abipus bortų rūsčiai kyšojo patrankų vamzdžiai – įgulai dažnai tekdavo susidurti su piratais!

Kapitonas ir šeši įgulos nariai buvo sumanūs ir miklūs vyrai. Kalbama, kad kompasą išrado kinai. Visiškai įmanomas dalykas. Bet jūreiviai kabotažininkai dažniausiai jo nepasigenda, nes visiškai pasikliauja savo patirtimi ir intuicija. (*Kabotažininkai – jūreiviai, plaukiojantys kabotažiniais laivais, kurie paprastai lankosi savo šalies uostuose.*)

Kapitonas Janas – nedidelio ūgio, linksmas ir labai judrus vyrukas – stovėjo prie vairo ir kartkartėmis žvilgčiojo į pakrantę. Susipažinęs su Kin Fo ir jo palydovais, laivo šeimininkas buvo itin pakilios nuotaikos. Jis visą laiką energingai mosikavo rankomis, apšaukė vieną kitą jūreivį, ko nors klausinėjo arba paprasčiausiai barė. Mūsų keleivių sumokėti šimtas penkiasdešimt taelių labai pataisė jo finansinę padėtį. Be to, šie keleiviai pasirodė esą tokie pat ramūs ir nepretenzingi, kaip ir anie, gulintys triume.

Kin Fo, Kreigas ir Fri šiaip ne taip įsitaisė laivagalio kajutėse, o Sunas prisiglaudė pirmagalyje.

Budrūs agentai atidžiai stebėjo įgulą ir kapitoną, bet kol kas neįžvelgė jų elgesyje nieko įtartina. Beje, tai buvo visiškai natūralu, nes juk tik atsitiktinumas atvedė „Šimto metų" klientą į šią džonką. Taigi atsirado proga atsipalaiduoti kelioms dienoms, kol garlaivis pasieks Funingą.

Agentai paliko ramybėje Kin Fo, kuo pastarasis labai apsidžiaugė, užsidarė savo kajutėje ir paskendo mintyse. Kiek visokių įvykių atsitiko jo gyvenime per pastaruosius du mėnesius! Bet nieko! Greitai viskas susitvarkys, nes Lao Šeną pirmiausia domina pinigai. Ir jis juos gaus už tą raštelį. Dabar svarbiausia – neįklimpti į kokią nors bėdą. Galimas daiktas, taipingas, likda-

mas nuošalyje, gana gerai žino, ką veikia jis, Kin Fo. O Kin Fo nepažįsta „ilgaplaukių" vado net iš veido. Bet Lao Šenas tikriausiai pageidaus gauti tuos savo penkiasdešimt tūkstančių dolerių taikiu būdu, kad išvengtų gan pavojingos kelionės į Šanchajų ir vizito į „Šimto metų" kompaniją.

Tai, ką čia paminėjome, – tik menka dalis to, apie ką galvojo mūsų herojus. Daugiausia Kin Fo svarstė ir kūrė ateities planus, kuriuose, žinia, svarbiausią vietą užėmė jaunoji našlė iš Pekino!

O ką šiuo metu veikė Sunas? Be perstojo keiksnojo šeimininką, filosofą Vangą ir banditą Lao Šeną. Ir dar koneveikė save už tai, kad pradėjo tarnauti žmogui, dievinančiam jūrų keliones! Po velnių, ir vėl verčia vemti! Liokajus mielu noru būtų atidavęs savo kaselės likutį, kad tik galėtų atsidurti sausumoje. Geriau nusiskusti ir pavirsti bonza. Ai, ai! Kažkokia velniava vėl varto jo vidurius!

Tuo tarpu „Sem Jepas", genamas pastovaus pietų vėjo, smagiai dūmė pirmyn, per valandą įveikdamas tris keturias mylias. Užpakalyje netoli nuo to paties pavadinimo upės žiočių pasiliko Beitangas, kur savo laiku anglų ir prancūzų ekspedicinis korpusas išsilaipino į krantą, paskui praslinko ir Šantungas.

Ši įlankos dalis plytėjo gana tuščia, čia nebebuvo to intensyvaus judėjimo kaip Veichės žiotyse (*iš tikrųjų kalbama apie Chaichės žiotis*), – matėsi tik kelios prekybinės džonkos, gal dešimt žvejų barkasų, o toliau – absoliučiai tuščias horizontas.

Kreigas ir Fri pastebėjo, kad net nedideli penkių ar šešių tonų talpos laivai turėjo vienas ar kelias patrankas. Kodėl?

Šypsodamasis ir trindamas rankas, kapitonas atsakė:

– O kaipgi kitaip grumsiesi su piratais?

– Nejaugi šioje įlankos dalyje esama piratų? – nustebo agentai.

– Šių įvykių pakanka visuose pakrančių vandenyse, – atsakė Janas ir nusikvatojo, parodydamas dvi eiles sniego baltumo dantų.

– Jūs, atrodo, ne iš bailiųjų? – tarė Fri.

– Nejaugi aš neturiu patrankų? Be to, matau porą tokių žaliūkų su pistoletais už diržų! Ko baimintis?

– O patrankos užtaisytos? – paklausė Kreigas.
– Paprastai taip.
– O šiandien?
– Ne.
– Kodėl? – susidomėjo Fri.
– Neturiu parako, – atvirai išklojo kapitonas.
– Tada kuriam galui patrankos? – nesiliovė agentai.
– Kuriam galui! – krenkštelėjo Janas. – Kad apsaugočiau krovinį, kai jis to vertas. Pavyzdžiui, turiu galvoje arbatą arba opiumą. Šiandien mano triumas prigrūstas velniai žino ko!..
– O kaip piratai, – negalėjo nusiraminti Fri ir Kreigas, – nustatys, ar jiems verta ar ne užpulti laivą?
– Jūs ką, bijote šių meilių berniukų? – gūžtelėjo pečiais kinas.
– Žinoma, – prisipažino Fri. – Mes visiškai nepageidaujame su jais susidurti.
– Nusiraminkite, – nusišypsojo kapitonas. – Piratai nepuls mūsų laivo.
– Kodėl?
– Todėl, kad pažiūrėję į vėliavą supras, jog čia nieko nepeš.
Janas mostelėjo ranka į baltą vėliavą, plevėsuojančią ant vieno stiebo:
– Gedulo spalva. Kuriam galui plėšikams karstai?
– Bet jie gali pagalvoti, kad tokią vėliavą iškėlėte iš atsargumo, – pareiškė Kreigas. – Ir užpuls laivą.
– Mes juos pasitiksime, o paskui palydėsime.
Kreigas ir Fri nuėjo į šalį, aiškiai nepritardami kapitono optimizmui. Juk net pati nauja didelė trijų šimtų tonų vandens talpos džonka – didelis turtas. Tačiau nebuvo ką daryti, o tik laukti ir tikėti, jog kelionė baigsis sėkmingai.

Beje, Janas padarė viską, kad Apvaizda nenusigręžtų nuo garlaivio: išplaukimo dieną įgula dievams paaukojo didelį baltą gaidį, – fokstiebyje dar iki šiol virpčiojo prilipusios vargšo paukščio plunksnos. Keli kraujo lašai ant denio, vyno taurė, išpilta už borto, papildė išperkamąjį aukojimą. Ko dabar baimintis?

Demonstruodamas puikias plaukiojimo savybes, laivas sparčiai lėkė pirmyn. Vakarop, patikslinęs buvimo vietą, kapitonas džiugiai patrynė rankas – po dvidešimt keturių valandų džonka bus vietoje.

Kin Fo jaudindamasis laukė, kada galės išlipti Funinge. Sunas, ant denio išpylęs visą savo skrandžio turinį, tyliai dejavo kampe, Fri ir Kreigas skaičiavo dienas – jų liko tik trys! – kai baigsis kompanijos įsipareigojimai Kin Fo atžvilgiu, nes juk jis sumokėjo procentus tik už du mėnesius.

– O paskui mudu išvyksime... – svajingai tarė Fri.

– ... į San Franciską, – užbaigė Kreigas.

Vakarop netikėtai pakilo stiprus šiaurės rytų vėjas. Jeigu kapitonas Janas būtų turėjęs barometrą, tai lengvai būtų nustatęs iš gyvsidabrio stulpelio parodymų, jog artinasi ciklonas, taigi, be abejonės, būtų pasukęs į šiaurės rytus, kad išvengtų tiesioginio susidūrimo su įsisiautėjusia stichija.

Tačiau linksmuolis Janas neturėjo barometro ir nenujautė, kada laukti ciklono. Be to, argi jis nepaaukojo gaidžio? O tai – tikras būdas apsisaugoti nuo visokių pavojų.

Bet, sprendžiant iš visko, dievai liko kažko nepatenkinti: ar tai gaidys buvo liesas, ar tai rūgtelėjęs vynas. Audra įsišėlo ne juokais.

Tarp kitko, Janas vis dėlto buvo geras kapitonas ir instinktyviai vedė laivą vieninteliu teisingu keliu.

Jis daugiau nebesišypsojo, priešingai – sučiaupęs lūpas, be galo šaltakraujiškai ir sumaniai vadovo pavaldiniams. Tvirtai laikydamas vairą, šis jūrų vilkas atidžiai žvelgė į tolį – ar ten kur nors nematyti pragiedrulių. Bangos svaidė „Sem Jepą" tarsi kokį žaislelį.

Kin Fo išėjo iš kajutės ir, įsikibęs į turėklus, žiūrėjo, kaip dangumi skrieja grėsmingi debesys. Putota jūra tirštėjančioje tamsoje atrodė visiškai balta. Pavojus negąsdino ir nestebino mūsų herojaus, – per pastaruosius du mėnesius jis įprato prie nelaimių.

Kreigas ir Fri kaip visada labiau baiminosi dėl savo kliento, –

pareigos jausmas jiems buvo virš visko: jeigu Kin Fo ir mirs, tai tik po birželio trisdešimtosios! Išgelbėti milijoną – štai ko troško ir apie ką galvojo šie du vyrukai.

Kai dėl Suno, tai jis buvo tikras, kad džonka tuoj tuoj nuskęs. Stipri jūrligė negailestingai kamavo nevykėlį kamerdinerį. Gerai tiems, kurie sau guli triume! Jiems nusispjauti į audrą ir į supimą! Atėjo valandėlė, kai nelaimėlis liokajus pavydėjo numirėliams!

Begalines tris valandas bangos svaidė laivą lyg skiedrą. Negalėjo būti net kalbos, kad kaip nors pakreiptum laivą norima kryptimi.

Tik grynai atsitiktinai beveik nenukentėjusi „Sem Jepo" džonka pakliuvo į taifūno epicentrą. Čia nedidelėje erdvėje viešpatavo palyginti šiokia tokia ramybė, beveik nesijautė vėjo.

Trečią valandą audra netikėtai – lyg mostelėjus stebuklingąja lazdele – nurimo. Aplinkui viskas nutilo.

O švintant keleiviai veltui žvalgėsi į horizontą: visur, kur tik siekė jų žvilgsnis, tyvuliavo lygus ir ramus vandens paviršius.

Aštuonioliktasis skyrius,

kuriame Kreigas ir Fri, vedami smalsumo, apžiūrinėja „Sem Jepo" triumą

– Kapitone, kur mes? – paklausė Kin Fo, žvelgdamas į jūrą.

– Tiksliai negaliu pasakyti, – atsiliepė kaip visada linksmas Janas.

– Tikiuosi, Džilio įlankoje?

– Galimas daiktas.

– Arba Liao Dungo?

– Galbūt.

– Bet kur mes plaukiame?

– Kur gena vėjas!

– O kada būsime vietoje?

– Šito tai negaliu pasakyti.

– Tikras kinas visada žino, kur eina! – sumurmėjo Kin Fo.

– Sausumoje taip, – atsakė kapitonas, plačiai iki ausų nusišypsojęs, – o jūroje – ne!

– Nieko juokingo čia nematau, – pyktelėjo Kin Fo.

– Bet ir verkti nėra ko, – ir toliau šypsojosi Janas.

Kin Fo suprato, kad kapitonas sako tęisybę, nes be kompaso nustatyti „Sem Jepo" padėtį neįmanoma. Bet ir džiūgauti nėra ko!

Kapitonas Janas pakėlė bures ir pasuko vairą. Galų gale nesvarbu, kur dabar supasi laivas. Svarbiausia – plaukti šiaurės vakarų kryptimi. Tačiau džonka net nekrustelėjo. Kaip dažnai pasitaiko po didelės audros, jūroje įsivyravo absoliutus štilis ir nepakeliama alsa.

– Puiku! – sarkastiškai šūktelėjo Kin Fo.

Paskui, atsigręžęs į kapitoną, tarė:

– Ar ilgai tęsis šitokia padėtis?

– Sunku pasakyti, – gūžtelėjo pečiais Janas.

– Bent jau apytikriai – kiek valandų, o galbūt ir dienų?

– Galbūt daug dienų ir net savaičių! – atsakė kapitonas, eilinį sykį demonstruodamas dvi eiles puikiausių dantų.

– Savaičių! – įniršęs suriko Kin Fo. – Jūs turbūt galvojate, kad aš galiu tiek laukti?!

– O ką įsakysite daryti! Juk net buksyro neturime!

– Velniop jūsų džonką ir visus, kas ja plaukia! Ir koks galas sugundė mane pasirinkti kaip tik šią geldą?!

– Pone, – tarė kapitonas Janas, – ar leisite duoti du patarimus?

– Prašau.

– Pirmasis – gerai išsimiegokite. Labai pravers po tokios košmariškos nakties.

– O antrasis? – Kin Fo tiesiog siutino kapitono ramybė.

– Pasekite triumo keleivių pavyzdžiu. Jie niekada nesiskundžia.

Net pats Vangas būtų tinkamai įvertinęs kapitono filosofinį nusiteikimą. Janas, davęs keletą nurodymų dviem ar trim įgulos nariams, tyliai pasišalino.

Bent ketvirtį valandos Kin Fo, sukryžiavęs ant krūtinės rankas ir nervingai krutindamas pirštus, žingsniavo denyje pirmyn ir atgal. Paskui žvilgtelėjęs į nusidriekusį iki miglotos begalybės vandens paviršių, gūžtelėjo pečiais ir, nekreipdamas dėmesio į Fri bei Kreigą, sugrįžo į savo kajutę.

Agentai stovėjo netoliese. Juodu tylėdami ir nesikišdami klausėsi Kin Fo ir kapitono pašnekesio. Nebuvo kur skubėti. Niekas negrėsė „Šimto metų" klientui. Birželio trisdešimtoji nepermaldaujamai artėjo. Dar keturiasdešimt aštuonios valandos, o paskui kas bus, tas bus. Kai kontraktas pasibaigs, tegu Kin Fo pats ginasi ir pats save saugo. Kokie vis dėlto praktiški amerikiečiai! Jie pasirengę viskam, kol klientas vertas dviejų šimtų tūkstančių dolerių, bet už dyką nepajudins nė piršto.

Kreigas ir Fri skaniai papusryčiavo iš vienos lėkštės, vienodai sukirto duonos ir šaltos mėsos. Išgėrė po didelę taurę puikiojo šaosino už garbiojo Bidulfo sveikatą, paskui, surūkę po cigaretę, su malonumu atsigulė ir ištiesė kojas. Be reikalo džiaugiasi šie šaunūs jankiai. Jie nežino, kas jų laukia ateityje!

Diena praėjo ramiai. Kaip ir anksčiau tvyrojo absoliutus štilis. Niekas nerodė jokių atmosferos pokyčių. Vakarop šlitinėdamas ir klūpčiodamas denyje pasirodė Sunas. Buvo galima pagalvoti, kad jis girtas, nors per pastarąsias dienas vargšelis neparagavo nė lašo stipresnio gėrimo.

Pusiau primerktomis akimis, stengdamasis nežiūrėti į jūrą, kamerdineris prislinko prie agentų ir paklausė:

– Jau atplaukėme?

– Ne, – atsakė Fri.

– O ar greitai būsime vietoje?

– Ne, – papurtė galvą Kreigas.

– A–a–a–a! – sudejavo Sunas ir visiškai netekęs jėgų, raitydamasis susmuko didžiojo stiebo papėdėje. Trumpa tarsi šuns uodega jo kaselė ėmė virpčioti.

Tuo tarpu, kapitonui Janui įsakius, jūreiviai atidarė denyje liukus, kad išvėdintų triumą. Kreigas ir Fri, vaikščiodami po denį, kelis kartus smalsiai žvilgtelėjo į vidų. Pagaliau agentai nesusilaikę laipteliais nulipo į triumą.

Triume tvyrojo tiršta prieblanda, bet pamažu Fri ir Kreigo akys priprato prie tamsos. Iš abiejų pusių palei sienas stūksojo tvirtai pritvirtinti septyniasdešimt penki karstai. Susidaręs koridorius leido laisvai nueiti nuo vieno triumo galo iki kito.

Kreigas ir Fri tylėdami ir smalsumo genami žengė pirmyn. Aplinkui gulėjo pačių įvairiausių formų ir dydžių puošnūs bei kuklūs karstai. Iš daugybės emigrantų tik kai kurie sugebėjo šį bei tą sukaupti Kalifornijos aukso kasyklose, Kolorado valstijos Nevados rūdynuose. Dauguma taip ir liko vargšai.

Tik tuzinas karstų buvo tikri meno kūriniai, visi kiti – paskubomis sukalti iš keturių didelių lentų ir nudažyti geltonai, tiesa,

ant kiekvieno matėsi užrašytas vardas. Kreigas ir Fri galėjo laisvai perskaityti: Lin Fu iš Janpingfu, Nan Lu iš Funingo, Šen Kanas iš Lincei... Karstai bus nugabenti pagal adresus, palikti sode, darže, kelkraštyje ir lauks palaidojimo.

Pasiekę triumo galą, Kreigas ir Fri atsigręžė atgal ir dar sykį apžvelgė tiesų lyg kapinių alėja koridorių tarp rūpestingai sukrautų karstų.

Agentai jau buvo beišlipą į denį, kai jų dėmesį patraukė kažkoks keistas garsas.

– Žiurkė, ar ką? – paklausė Kreigas.

– Žiurkė! – sutiko Fri.

Koks čia rojus graužikams! Nors proso, ryžių arba kukurūzų pripilti maišai labiau tiktų šiems ėdriems padarams. Garsas vėl pasikartojo, – jis labiau panėšėjo į kažkokį krebždesį, sklindantį iš viršutinės karstų eilės. Kažkas aiškiai graužė ar draskė nagais medieną.

– Frrr! – šūktelėjo Kreigas ir Fri.

Krebždesys nesiliovė.

Priėję arčiau ir sulaikę kvapą, agentai įsiklausė. Be abejonės, krebždesys sklido iš vieno karsto.

– Gal ten guli kinas, atsigavęs po letargo miego? – paklausė Kreigas.

Agentai pridėjo delnus prie karsto dangčio. Jokių abejonių! Viduje kažkas judėjo!

– Po velnių! – sušnypštė Fri.

– Po velnių! – pritarė Kreigas.

Abu bemat prisiminė savo klientą. Tuo tarpu karsto dangtis truputį kilstelėjo. Neprarادę dvasinės stiprybės, agentai tyliai atitraukė rankas ir nejudėdami laukė. Buvo tamsu, užtat gerai girdėjosi.

– Ar tai tu, Go? – kažkas paklausė.

Tuoj pat kažkur iš viršaus pasigirdo dar vienas tylus balsas:

– Tai tu, Fa Kienai?

Paskui pašnekovai gyvai keitėsi trumpomis frazėmis:

– Taigi šiąnakt?

– Taip.

– Iki pakylant mėnuliui.

– Taip.

– O kaip kiti?

– Įspėti.

– Trisdešimt šešios valandos karste! Klausyk, man jau nusibodo!

– Man irgi.

– Bet taip norėjo Lao Šenas!

– Tyliau!

Išgirdę garsiojo taipingo vardą, nebesusivaldė net Kreigas su Fri, todėl pusbalsiu šūktelėjo.

Akimirksniu karstų dangčiai užsitrenkė. Triume įsiviešpatavo tyla. Negirdimai, ant pirštų galų agentai nustypino prie laiptelių, išlipo į denį ir po kelių minučių nuošaliame kampe atgavo kvapą. Čia jų niekas negalėjo girdėti.

– Kalbantys numirėliai... – pratarė Kreigas.

– Ne numirėliai! – pirmąsyk nesutiko su bičiuliu Fri.

Taigi Lao Šenas ir jo gauja „Sem Jepo" džonkoje. Be abejonės, čia neišsiversta be kapitono Jano, laivo įgulos ir uosto krovikų pagalbos. Iškrovus amerikiečių garlaivį, karstai dvi paras be priežiūros gulėjo krantinėje. Išmetę lavonus, į juos ir sugulė... dešimt, dvidešimt, o galbūt ir daugiau banditų.

Tačiau ryždamasis žengti tokį žingsnį, Lao Šenas turėjo nė kiek neabejoti, kad Kin Fo vienaip ar kitaip atsidurs „Sem Jepe". Iš kur jis galėjo žinoti?

Nekelia abejonių vienas dalykas: laive įsitaisė rinktiniai plėšikai, taigi „Šimto metų" kliento gyvybei gresia didžiulis pavojus!

Kaip visada tokiomis ekstremaliomis aplinkybėmis Kreigas ir Fri neprarado galvų ir nepradėjo panikuoti. Pažadinti Kin Fo ir nedelsiant sprukti – štai ką reikėjo daryti. Bet kaip? Užgrobti valtį? Neįmanoma. Ji pernelyg sunki ir nepatvari. Be to, ir įgulą nesunku pažadinti. Reikėjo veikti kažkaip kitaip.

Vakarėjo. Kapitonas užsidarė savo kajutėje ir nebepasirodė – aišku, laukė sutarto Lao Šeno signalo.

– Negalime gaišti nė valandėlės! – nutarė agentai. – Nedelsdami privalome palikti laivą.

Džonka ramiai suposi vandenyje. Atsišliejęs į priekinį stiebą, garsiai knarkė budintis jūreivis.

Kreigas ir Fri tyliai įslinko į Kin Fo kajutę. Jaunuolis jau miegojo, bet paliestas tuoj pat nubudo. Vis dar mieguistas jis pasirėmė ant rankos:

– Kas yra?

Agentai trumpai, keliais žodžiais paaiškino, kas atsitiko.

– Reikia karstus išmesti į jūrą! – sušuko Vango mokinys.

Nebloga idėja, bet visiškai nereali, turint galvoje, kad ir įgula, ir tie, gulintys karstuose, yra suokalbininkai.

– Ką tada turime daryti? – paklausė Kin Fo.

– Apsirengti štai kuo! – Kreigas ir Fri atplėšė vieną paketą, kurį buvo nusipirkę Tongdžou, ir savo globotiniui parodė puikų plaukiojimo kostiumą, išrastą kapitono Boitono. (*Boitonas buvo vieno amerikiečių laivo kapitonas ir pagarsėjo kaip sumanus plaukikas. Patobulino plaukikams skirtą Merimano kostiumą. Apsivilkęs šį kostiumą, Boitonas 1875 metų gegužės 28 ir 29 dienomis perplaukė Lamanšą nuo Grijeso iki Duvro.*)

Apdairūs agentai nupirko keturis tokius kostiumus su įvairiais prietaisais, padedančiais ilgą laiką išbūti vandenyje ir net po vandeniu.

– Puiku! – pritarė pusbroliams Kin Fo. – Žadinkite Suną.

Po poros minučių Fri atvedė nelaimingąjį liokajų. Pastarasis taip nusigando, jog nepajėgė savarankiškai persirengti. Be ceremonijų stumdydami, agentai įgrūdo jį į guminį skafandrą.

Aštuntą valandą vakaro Kin Fo ir jo palydovai jau buvo pasirengę palikti džonką. Su skafandrais jie panėšėjo į didžiulius ruonius. Nors Sunu vadinamas ruonis dėl savo nevikrumo ir nepaslankumo greičiau darė gėdą šiai gyvūnų, garsėjančių neįprastu grakštumu ir vikrumu, padermei.

Jau galutinai sutemo. Visur tvyrojo tyla ir ramybė. Kreigas ir Fri atidarė iliuminatorių. Apačioje pliuškeno vanduo. Agentai ilgai nesiterliodami išstūmė Suną pro iliuminatorių. Kamerdineris garsiai pliumptelėjo į vandenį. Paskui jį nušoko Kin Fo. Kreigas ir Fri, pasiėmę būtiniausių daiktų, paskutinieji paliko laivą.

Niekas nematė, kaip mūsų herojai nutolo nuo laivo.

Devynioliktasis skyrius,

kuris prastai baigiasi ir „Sem Jepo" kapitonui, ir jo komandai

Kapitono Boitono skafandras – tai dviejų sluoksnių vandens nepraleidžiantis guminis kombinezonas, susidedantis iš kelnių, striukės ir šalmo.

Kostiumo konstrukcija leido į jį pripumpuoti oro, kad padidėtų plūdrumas, o žmogaus organizmas būtų apsaugotas nuo peršalimo ilgai būnant vandenyje.

„Kelnės", užsibaigiančios storais ir sunkiais padais, per liemenį buvo susegamos plačia metaline juosta, o prie jos segama striukė, besibaigianti žiedu ant kaklo. Šalmas hermetiškai fiksavosi ant to žiedo.

Kelios prie striukės pritaisytos žarnos buvo skirtos pumpuoti orui į kombinezoną, o specialus įtaisinys reguliavo jo pumpavimą. Tokiu būdu naras pagal savo norą lengvai galėjo panerti į vandenį iki kaklo, krūtinės arba plaukti horizontaliai gulėdamas.

Įvairūs prietaisai papildė skafandro įrangą: vandens nepraleidžiantis guminis krepšys su instrumentais, stora ir ilga bambuko lazda, pritaisyta specialioje tūtoje prie pado, trumpas irklas plačia mente, kurį kai kada buvo galima panaudoti kaip vairą.

Mūsų herojai, irdamiesi tais trumpais irklais, lėtai tolo nuo „Sem Jepo". Jau visai sutemo, todėl niekas jų nepamatė. Kai anie ten, triume, sužinos apie ketvertuko dingimą, bus jau per vėlu.

– Vidurnaktį! – pasakė vienas „numirėlis" kažkuriame karste.

Vadinasi, bėgliai dar turėjo atsargoje šiek tiek laiko, tačiau

reikėjo kuo toliau nuplaukti nuo džonkos. Energingai irdamiesi, jie tolo šiaurės rytų kryptimi.

Kin Fo, Kreigas ir Fri greitai prisitaikė prie neįprasto kostiumo ir plaukė tyliai, plačiais grybšniais, ritmingai įkvėpdami ir iškvėpdami orą.

Puikiai jautėsi ir Sunas. Jūrligė netikėtai praėjo, ir jis smagus, plačiai išskėtęs rankas, retsykiais pasisupdavo ant bangos. Bet netrukus jį pagavo paniška baimė. Juk rykliai tai nemiega! Ir Sunas instinktyviai rietė kojas, tarytum jūrų grobuonis tuoj tuoj jį griebs! Beje, reikia pripažinti, kad liokajaus nerimas tam tikru mastu buvo pamatuotas. Pakrantės vandenyse veisėsi daugybė šių kraugeriškų pabaisų. Horizontaliai gulėdami, mūsų herojai ir toliau energingai yrėsi pirmyn. Norėdami atsikvėpti, jie atsistodavo vertikaliai vandenyje.

Nutolę nuo džonkos apytikriai pusę mylios, Kreigas ir Fri nutarė trumpam pasitarti. Kalbėti stengėsi labai tyliai.

– Na ir kapitonas! Tikras galvijas, – pradėjo Kreigas.

– Ir tasai niekšas Lao Šenas! – tęsė Fri.

– Kas jus stebina? – paklausė Kin Fo tonu žmogaus, kurio neįmanoma kuo nors nustebinti.

– Viskas! – atsakė Kreigas. – Ir pirmiausia, kaip šie banditai galėjo sužinoti, kad mes atsidursime „Sem Jepo" laive.

– Tikrai nesuprantama, – sutiko Fri.

– Kol kas aiškus tik vienas dalykas, – vėl prabilo Kreigas. – Kol „Sem Jepas" nedings už horizonto linijos, mums grės pavojus.

– Tai ką daryti? – paklausė Kin Fo.

– Truputį pailsėsime, – patarė Fri. – O iki aušros privalome nuplaukti kuo toliau.

Fri, dar šiek tiek papumpavęs oro į savo kostiumą, kilstelėjo virš vandens. Pritraukęs krepšį prie krūtinės, atidarė jį, ištraukė gertuvę, paskui stiklinaitę, pilstelėjo į ją degtinės ir padavė Kin Fo. Pastarasis ilgai nesibrangino ir vienu mauku ją ištuštino. Kreigas ir Fri padarė tą patį. Neatsiliko nuo jų ir Sunas.

– Na kaip? – paklausė Kreigas kamerdinerio.

– Neblogai, – atsakė šis. – Dabar praverstų bent kąsnis!

– Rytoj rytą papusryčiausime, išgersime arbatos, – pažadėjo Kreigas.

– Šaltos? – suabejojo Sunas.

– Karštos!

– Jūs užkursite ugnį?

– Taip.

– Tad ar verta laukti rytmečio? – nenusiminė liokajus.

– Ar, mielasis, norite, kad mus išvystų kapitonas Janas ir jo parankiniai?

– Ne, ką jūs, ne!

– Tada pusryčiausime rytmetį!

Mūsų herojai šnekučiavosi taip, tarytum sėdėtų šeimininko namų svetainėje Šanchajuje. Lengva banga kilstelėjo jų kūnus ir vėl nuleido.

– Atrodo, papūtė vėjas, – pareiškė Kin Fo.

– Ką gi, plaukime, – pasiūlė Kreigas ir Fri.

Juodu nutarė ant bambuko lazdų iškelti nedideles bures, kai Sunas netikėtai suspiegė.

– Užsičiaupk, pusgalvi! – riktelėjo ant jo šeimininkas. – Ar nori, kad mus sučiuptų?

– Bet man pasirodė!.. – sulemeno Sunas.

– Kas?

– Milžiniškas snukis... Jis prisiartino! Atrodo, ryklys!

– Apsirikai, Sunai! – tarė Kreigas, atidžiai apžvelgdamas jūros paviršių.

– Bet... aš jaučiau! – nesiliovė Sunas.

– Nutilk pagaliau, baili kiaule! – sušnypštė Kin Fo, padėjęs ranką liokajui ant peties. – Tylėk, girdi, net jeigu ryklys nukąstų tau koją, antraip...

– ...antraip, – pritarė Fri, – perpjausiu tavo skafandrą, o tada ant jūros dugno rėk kiek nori.

Nelaimėlis Sunas! Jam nuotykiai, matyt, niekada nesibaigs! Kaip baisu! Bet turi tylėti!

Tuo metu papūtė lengvas brizas; rytmetį jis vėl liausis ir vėl stos visiškas štilis. Taigi reikėjo naudotis proga ir kuo toliau nusiirti nuo „Sem Jepo". Jeigu banditai pastebės, jog dingo Kin Fo, tai puls ieškoti ir, pamatę bėglius, greitai juos pavys.

Vėjelis traukė iš rytų, todėl, kad ir kuriame Liao Dungo įlankos ar net Geltonosios jūros taške būtų mūsų ketvertukas, vis viena jis galų gale pasieks pakrantę. O ten lengvai suras prekybinį laivą, plaukiantį į Veichės žiotis. Pakrantės vandenyse gausu ir žvejų džonkų. Bet jeigu pūs vakarų vėjas, o uraganas nuvarė „Sem Jepą" piečiau Korėjos pusiasalio, tuomet šansai išsigelbėti lygūs nuliui. Priešakyje driekėsi milžiniškas Ramusis vandenynas, o jame nesunku žūti iš bado ir nuovargio.

Jau buvo apie dešimtą valandą vakaro. Greitai patekės mėnulis. Negalima gaišti nė valandėlės.

– Greičiau kelkime bures! – tarė Kreigas ir Fri.

Kiekvieno skafandro pade buvo įtaisyta speciali tūta pritvirtinti lazdai, kuri turėjo tapti stiebu. Kin Fo, Sunas ir agentai atsigulė ant nugarų. Paskui, sulenkę kelius, įstatė bambuko lazdas į tūtas.

– Pakelti burę, škotą apvynioti apie ranką! – sukomandavo Kreigas ir Fri.

Lengvas vėjas išpūtė trikampes bures, ir maža flotilė ėmė plaukti.

Bėgliai gan greitai prisitaikė prie naujos situacijos: plaukė lengvai ir be vargo, stengdamiesi laikytis krūvoje. Jie panėšėjo į milžiniškas žuvėdras, grakščiai slystančias virš vandens. Greitai lėkti pirmyn jiems padėjo puikus oras ir rami jūra.

Tiktai Sunas du ar tris sykius, nepaisęs Fri ir Kreigo rekomendacijų, mėgino pasukti galvą, todėl prisirijo sūraus jūros vandens. Jis vis dar baiminosi susidurti su ryklių kaimene! Sumanusis Kreigas pareiškė kamerdineriui, jog negalima būti vandenyje vertikaliai. Mat ryklio nasrai yra tokie, jog prieš griebdamas auką jis padaro atitinkamą manevrą, kuris gerokai pasunkėja, jeigu plėšrūnas puola horizontaliai plaukiantį objektą. Taip pat pastebėta,

kad šie kraugeriški padarai puola nejudantį kūną, nesiryždami griebti judančio objekto (*kaip tik priešingai: ryklius pirmiausia ir primasina paviršiuje plaukiantys objektai, be to, kuo gyvas padaras aktyviau juda, kuo didesnį triukšmą kelia, tuo greičiau pasirodo rykliai*).

Po valandos Kreigas sukomandavo sustoti, ir flotilė liovėsi plaukti.

– Truputį pailsėkime, – tarė jis.

– Puiki mintis, – sutiko Kin Fo.

Keli gurkšniai puikaus gėrimo, ir viskas! Alkis kol kas nekamavo mūsų herojų, – mat jie gausiai pavakarieniavo dar laive. Skafandrai juos taip pat saugojo nuo peršalimo.

– O kur dabar „Sem Jepas"?

Fri išsitraukė iš kišenės žiūroną ir atidžiai pažvelgė atgal. Horizontas buvo tuščias. Lengvas rūkas apklojo vandens paviršių. Mėnulis dar nepakilo.

– Laivas toli, – tarė Fri.

– Banditai kol kas miega, – atsakė Kreigas. – O paryčiais vėjas liausis pūsti, tad jie liks lyg musę kandę.

– Na ką, plauksime? – šį sykį bičiulius paragino Kin Fo, įtempdamas škotą.

Visi kiti pasekė jo pavyzdžiu, ir flotilė tęsė savo kelionę.

Be ketvirčio dvyliktą valandą patekėjo mėnulis. Niekas neatkreipė į tai dėmesio. Darėsi vis šviesiau. Ryškiai sumirgėjo ir žvaigždės. Rūkas išsisklaidė. Netrukus sidabriškai blyškus diskas apšvietė visą dangų.

Ūmai Kreigas šiurkščiai kaip tikras amerikietis nusikeikė.

– Pažvelkite, džonka! – tarė jis.

Flotilė sustojo.

– Nuleisti bures! – tyliai įsakė Fri.

Jo komanda buvo įvykdyta akimirksniu.

„Sem Jepas" stūksojo netoliese, gal už mylios, – tarsi kokia juoda dėmė pašviesėjusiame horizonte.

Laivas lėtai plaukė pirmyn. Kapitonas Janas, žinia, pastebėjo

dingus mūsų herojus ir puolė ieškoti.

Bėgliai tikriausiai aiškiai matėsi šviesiame ir ramiame jūros paviršiuje. Galimas dalykas, juos plėšikai jau pastebėjo. O galbūt ir ne!

– Panerkime galvas po vandeniu! – įsakė Kreigas.

Visi neprieštaraudami pakluso, palikę paviršiuje gumines žarnas orui patekti.

Reikėjo nejudant laukti.

Džonka vis artėjo. Jos milžiniškos burės klojo ant vandens didžiulius šešėlius. Po penkių minučių „Sem Jepas" jau buvo už pusės mylios. Denyje siuvo jūreiviai. Kapitonas laikė paruošęs kobinį.

Staiga nuaidėjo riksmas. Laivo priekyje ėmė rinktis žmonės. Triukšmas didėjo.

Be abejonės, grūmėsi „numirėliai" ir įgulos nariai. Nejaugi jie nebuvo susitarę?

Kuo aiškiausiai girdėjosi baisūs riksmai ir šiurkštūs keiksmai. Paskui viskas nutilo.

Po kurio laiko pasigirdo garsus pūkštelėjimas – į vandenį buvo metami kažkokie sunkūs daiktai, greičiausiai kūnai.

Vadinasi, kapitonas Janas ir jūreiviai nebuvo Lao Šeno bendrininkai. Juos plėšikai netikėtai užklupo ir nužudė. Taipingai į džonką pateko, matyt, padedami uosto krovikų, o dabar užgrobė laivą. Galimas dalykas, jie apskritai net nežinojo, jog „Sem Jepu" plaukia ir Kin Fo.

Džonka praplaukė pro šalį. Laimei, mūsų herojai pateko į iškeltų burių šešėlį.

Kai mūsų keliautojai išnėrė iš vandens, „Sem Jepas" jau buvo praplaukęs ir palikęs tik putotus pėdsakus.

Šiek tiek toliau į šalį plūduriavo lavonas. Fri ir Kreigas priplaukė arčiau. Tai buvo kapitonas. Jo šone kyšojo peilis. Po kelių akimirkų nužudytąjį prarijo jūra. Šitaip žuvo linksmuolis Janas – „Sem Jepo" kapitonas.

O džonka išnyko nakties tolyje.

Dvidešimtasis skyrius,

kuriame sužinosime, koks pavojus gresia žmonėms, naudojantiems kapitono Boitono prietaisus

Po trijų valandų pradėjo aušti. Jūra buvo tuščia. Plėšikų užgrobtas laivas seniai dingo už horizonto. Žinia, skafandrus vilkintys žmonės negalėjo su juo varžytis greičiu. Kita vertus, jis daugiau nebegrasė Kin Fo ir jo palydovams. Tačiau jų padėtis tebebuvo labai rimta. Niekas nerodė, kad arti krantas.

Vis dar pūtė lengvas vėjelis. Reikėjo juo naudotis. Kryptis, kuria nuplaukė „Sem Jepas", bylojo, jog žemynas toje pusėje.

Alkis ir nuovargis pradėjo daryti savo. Kreigas ir Fri pasiūlė papusryčiauti. Kin Fo sutikdamas linktelėjo galvą, o Sunas vaizdingai sukaukšėjo dantimis. Kuriam laikui kamerdineris pamiršo ryklius, nors apetitu jiems nė kiek nenusileido.

Fri atidarė vandeniui nepralaidų krepšį, iš jo išėmė duonos, konservų, šakutes ir peilį. Žinoma, čia nebuvo tos gausybės patiekalų, kuriais Kin Fo vaišino savo bičiulius Kantone, bet, kaip sakoma, kuo turiu, tuo ir vaišinu.

Krepšyje liko maisto dar dviem dienom. Vadinasi, po keturiasdešimt aštuonių valandų reikia nieko nepaisant pasiekti bet kokį krantą.

– Mus lydi sėkmė, – tarė Kreigas.

– Ką jūs sakote? – nusišaipė Kin Fo.

– Taip, fortūna mūsų pusėje, – palaikė pusbrolį Fri.

– Nejaugi? – nenusileido „Šimto metų" kompanijos klientas.

– Be abejonės! – atsakė Kreigas. – Mes atsiplėšėme nuo Lao Šeno ir jo vyrukų.

– Ir nė sykio nuo balandžio trisdešimtosios nebuvome tokie saugūs, – pridūrė Fri.

– Tegu susirenka net visi likę gyvi taipingai... – tęsė Kreigas.

– ...jie vis tiek nepajėgs jūsų pasiekti, – užbaigė Fri.

– O jūs gana lengvai plaukiate, – ėmėsi kitos temos Kreigas.

– Nors sveriate du šimtus tūkstančių dolerių, – pagavo Fri.

Kin Fo nesusivaldęs nusijuokė:

– Esu gyvas ir sveikas tik jūsų dėka, ponai! Be jūsų – plaukčiau pilvu aukštyn kaip kapitonas Janas.

– Be abejo, mums visiems grėsė didelis pavojus, – pareiškė Kreigas ir Fri.

– Ir man, – šūktelėjo Sunas, vargais negalais nurijęs didelį duonos kąsnį.

– Esu judviem labai skolingas, – nesiliovė Kin Fo.

– Jūs mums nieko neskolingas, – atsakė Fri. – Kadangi esate draudimo kompanijos klientas...

– ...su garantuotu dvidešimties milijonų dolerių kapitalu...

– ...todėl mudu tikimės...

– ...kad ji, kompanija, savo ruožtu neliks jums skolinga.

Širdies gilumoje Kin Fo pajuto gilią padėką agentams už jų dėmesį ir rūpesčius. Galų gale nesvarbu, kas juos skatino veikti!

– Mes dar apie tai pasikalbėsime, – pridūrė Kin Fo. – Kai atgausime raštelį, kurį Vangas taip neapdairiai perdavė Lao Šenui.

– Sunai! – atsigręžė Kin Fo į savo liokajų.

– Taip, šeimininke.

– O arbata?

– Greitai bus ir arbata! – atsakė Fri.

Agentai viską buvo numatę.

Fri ištraukė iš krepšio mažą prietaisą, įtaisytą į kamštinį karkasą panašiai kaip plaukiojantis termometras. Priklausomai nuo aplinkybių šis aparatas tiko ir pasišviesti, ir pasišildyti, ir paruošti maistui. Padarytas jis buvo labai paprastai: nedidelis penkių

šių colių ilgio vamzdelis pritvirtintas prie metalinio indo su dviem čiaupeliais – viršutiniu ir apatiniu.

Fri nuleido agregatą į vandenį, dešine ranka atsuko viršutinį čiaupelį, kaire – apatinį, atsidūrusį po vandeniu. Tuoj pat iš vamzdelio išsiveržė ugnies liežuvis, o bičiuliai bemat pajuto plūstant šilumą. Sureguliavęs ugnį, Fri tarė:

– O štai ir mūsų krosnelė!

Sunas negalėjo patikėti savo akimis:

– Iš vandens jūs gavote ugnį?

– Iš vandens ir kalcio fluorido, – patikslino Kreigas.

Ir iš tikrųjų šio gudraus prietaiso veikimas buvo paremtas ypatinga kalcio fluorido savybe – susijungus su vandeniu išskirti fluoro vandenilį. O šios dujos savo ruožtu savaime užsidega atmosferos ore. Ir niekas – nei lietus, nei vėjas – negali jos užgesinti.

Kinai Kin Fo ir Sunas su malonumu išgėrė amerikietiškai paruoštos arbatos.

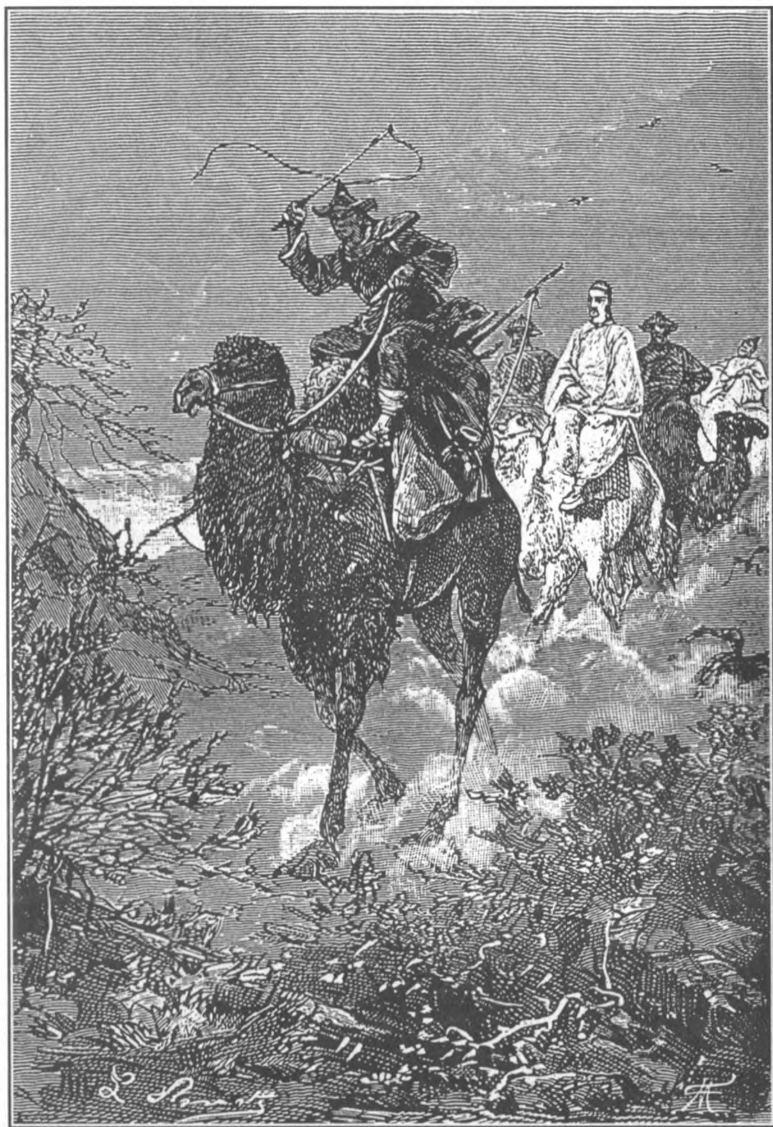
Šitaip ir baigėsi neįprasti pusryčiai vandenyje. Mūsų keliautojai neturėjo sekstanto, kad sekundės tikslumu nustatytų vietą, kur pusryčiavo. (*Sekstantas – astronavigacinis kampamatis laivo arba lėktuvo vietai nustatyti pagal dangaus šviesulių aukštį.*) Tačiau galima neabejoti – gana greitai patyrusieji nelaimes liausis su siaubu blaškytis po begalines Pasaulinio vandenyno platybes be ugnies ir šilumos.

Gerai pailsėję, sotūs, Kin Fo ir kompanija vėl iškėlė savo mažas bures ir tęsė pusryčių pertrauktą kelionę į vakarus.

Kaip ir pirma pūtė lengvas brizas. Neįprastoji flotilė žvaliai plaukė pirmyn, kartkartėmis koreguodama kursą trumpaisiais savo irklais.

Švelnus ir monotoniškas plaukimas ramia jūra pamažu pradėjo merkti mūsų herojų akis. Atsiliepė bemiegė naktis. Bet užmigti nebuvo galima nė akimirkai.

Kreigas ir Fri, kad neužmigtų, net užsirūkė po cigaretę. Beje, keliautojams retsykiais trukdė vienokie ar kitokie jūros gyvūnai. Sunas jautė nuolatinę baimę. Laimei, tai dažniausiai buvo nepavojingos jūrų kiaulės (*t.y. delfinai*). Tikriausiai jos norėjo paprasčiausiai susipažinti su naujomis nežinomomis būtybėmis. Tarp kitko, taip pat žinduoliais, bet ne jūriniais.

Smagus reginys! Kiaulės kaip paprastai priplaukdavo prie žmonių nedidelėmis kaimenėmis. Pralėkdavo kaip strėlės, skrosdamos vandenį smaragdiniais kūnais, staiga iššokdavo į orą kokiais penkias ar šešias pėdas, tarsi lenktyniaudamos viena su kita, kuri stipresnė, vikresnė ir lankstesnė.

Ak! Jeigu mūsų herojai būtų galėję plaukti jų greičiu! Arba bent jau šitos kiaulės galėtų juos buksyruoti! Velniai rautų, kokie jų šuoliai ir kūliavirsčiai! Bet galbūt geriau judėti pagal principą: „Palengva jodamas toliau nujosi?"

Vidurdienį vėjas nurimo. Burės bejėgiškai subliuško ant bambuko lazdų. Škotai jau nebetempė rankų.

– Sunkumai... – pradėjo Kreigas.

– ...gana rimti, – tęsė Fri.

Flotilė sustojo. Keliautojai vėl ištraukė iš tūtų stiebus, suvyniojo bures ir, vertikaliai stovėdami vandenyje, įsižiūrėjo į horizontą. Jūra kaip ir anksčiau tvyrojo visiškai tuščia. Tiesiog nepakenčiamai kepino saulė. Vanduo būtų atrodęs karštas netgi poilsiaujančiam paplūdimyje.

Kreigas ir Fri kaip visada atrodė žvalūs ir energingi, nors širdies gilumoje pradėjo nerimauti: juk iki šiol nebuvo jokio ženklo, kad nebetoli žemė.

Laimei, amerikiečiai ir Kin Fo, būdami stiprūs ir narsūs vyrai, nejautė jokios panikos. Maisto pakaks dar vienai dienai, oras kuo puikiausias.

– Prie irklų! – sukomandavo Kin Fo.

Ir flotilė tai ant pilvų, tai ant nugarų nuplaukė pirmyn.

Iš neįpratimo keliautojai netrukus pavargo. Irklavimas reikalauja patyrimo ir įgūdžių. Taigi teko dažnai stabčioti ir lūkuriuoti Suno, kuris nuolatos atsilikdavo ir visą laiką dejavo.

Kin Fo rėkė ant jo, keikė ir grasino. Tačiau Sunas, nebesirūpindamas likučiu kaselės, patikimai saugomos hermetiško šalmo, ir toliau zyzė. Tiktai baimė, kad bus paliktas vienas jūroje, vertė šiaip ne taip kapanotis pirmyn.

Antrą valandą ore šmėkštelėjo keli paukščiai. Tai buvo žuvėdros. Tačiau jos geba labai toli nuskristi į jūrą, todėl susitikimas su jomis toli gražu ne visada liudija, jog netoli krantas.

Vis dėlto keliautojai pasijuto drąsiau, o netrukus įsipainiojo tarp tankių vandens augalų kaip kokios žuvys tinkluose. Teko išsitraukti peilius ir tikrąja šio žodžio prasme skintis sau kelią per beveik nepraeinamą augmeniją. Keliautojai prarado daug laiko ir jėgų, kurių turėjo vis mažiau.

Ketvirtą valandą mažoji flotilė vėl sustojo pailsėti. Pakilo lengvas brizas. Bet dabar jis pūtė iš pietų, nieko gero nežadėdamas. Jeigu mūsų herojai iškeltų bures, tai būtų nunešti toli į šiaurę. Vėjelis vis stiprėjo. Keliautojai truputį užkando. Pietūs nebuvo tokie smagūs kaip pusryčiai... Artėjo vakaras, taigi netrukus vėl užklups baisi naktis. Kaip ir pirma vis pūtė pietų brizas. Ką daryti?

Kin Fo, atsirėmęs į irklą ir suraukęs antakius, neištarė nė žodžio. Kokia vis dėlto neteisinga jam lemtis! Sunas be galo, be krašto dejavo ir čiaudėjo. Kreigas ir Fri, jausdami klausiamus kinų žvilgsnius, nežinojo, ką sakyti.

Bet galų gale fortūna nusišypsojo keliautojams!

Be ketvirčio penktą valandą Kreigas išskėtė rankas ir, mostelėjęs į pietus, sušuko:

– Burė!

Kin Fo ir jo palydovai plūduriavo šiek tiek šone nuo džonkos kurso. Sprendimas gimė akimirksniu: plaukti skersai laivo kurso.

Nežinia iš kur radosi naujų jėgų. Keliautojai negalėjo praleisti likimo dovanoto šanso. Kadangi vėjo kryptis neleido iškelti burių, mūsų herojai iš visų jėgų yrėsi patys. Šiaip ar taip, norėdami susitikti su džonka, jie turėjo nusikasti ne mažiau kaip tris mylias. Laivas, arba tiksliau – žvejų barkasas, palengva artėjo. Tai reiškė, kad nebetoli ir krantas – kinų žvejai retai išplaukia į atvirą jūrą.

– Pirmyn! Pirmyn! – šaukė Kreigas ir Fri, įnirtingai darbuodamiesi irklais. Beje, nieko nebereikėjo raginti. Kin Fo, prisiplojęs prie vandens, lėkė tarsi tikras baidarininkas. O Sunas, tiesiog pranokęs ir pats save, ir šeimininką, išsiveržė per pusę korpuso pirmyn.

Iki laivo liko apytikriai pusė mylios. Švietė saulė, ir žmonės barkase, žinia, netrukus vandens paviršiuje pastebės mūsų keliautojus. Bet kas tada? Juk lengvai galima išsigąsti šių didžiuliais neįprastais kostiumais vilkinčių vyrų ir palaikyti juos kokiais nors jūros gyvūnais.

Irklai ir toliau įnirtingai plakė vandenį, o atstumas tarp keliautojų ir laivo sparčiai trumpėjo. Staiga Sunas, aplenkęs visus kitus, siaubo kupinu balsu sukliko:

– Ryklys! Ryklys! – ir šį sykį neapsiriko.

Šone už dvidešimties pėdų vandens paviršių veržliai perrėžė du aštrūs plaukmenys.

– Peilius! – sukomandavo Kreigas ir Fri.

Savaime aišku, kad juokinga – su peiliu prieš kraugerišką pabaisą. Bet iš kur traukti kitokių ginklų?!

Sunas staiga sustojo ir pasuko atgal. Grobuonis pastebėjo bėglius ir patraukė jų pusėn. Skaidrus vanduo leido įžiūrėti ryklio bjaurų baltą pilvą. Tai buvo tigrinis ryklys ne mažiau kaip šešiolikos-aštuoniolikos pėdų ilgio.

Pabaisa, išžiojusi milžiniškus nasrus, puolė Kin Fo. Vango mokinys, išlaikydamas visišką ramybę, atsirėmė irklu į jūrų bestijos snukį ir atsistūmęs vikriai atšoko į šalį.

Kreigas ir Fri skubiai puolė jam pagalbon.

Ryklys paniro į vandenį, paskui išnėrė ir vėl atakavo. Kin Fo norėjo pakartoti ankstesnį manevrą, bet šį sykį gyvūnas jo irklą perkando tarsi šiaudelį.

Pasitraukęs šiek tiek į šalį, įniršęs padaras vėl puolė žmogų.

Ir čia trykštelėjo kraujo fontanas, jūra bemat nusidažė rausvai, – tai Kreigas ir Fri paleido į darbą ilgus amerikietiškus peilius. Ryklys, piktai kaukštelėjęs dantimis, sučiaupė nasrus ir ėmė galingai plakti uodega vandenį. Vienas smūgis, nelaimei, kliudė Fri.

– Kaip jautiesi, Fri? – susijaudinęs sušuko Kreigas.

– Viskas gerai! – atsiliepė Fri, plaukdamas prie ryklio iš kitos pusės. Vyriškis net nebuvo sužeistas: agentą išgelbėjo guminis skafandras.

Pusbroliai vėl su dviguba jėga puolė ryklį. Kin Fo pavyko irklo nuolaužą įsmeigti gyvūnui į akį ir kurį laiką ten išlaikyti. Kreigas ir Fri tuo tarpu stengėsi smogti jam į širdies sritį. Ir tai jiems pavyko – pabaisa suvirpėjo kelis sykius, išleido dvasią ir nugrimzdo į dugną.

– Valio! Valio! – vienu balsu sušuko pusbroliai, pergalingai mojuodami plieninėmis geležtėmis.

– Dėkoju! – paprastai tarė Kin Fo.

– Nėra už ką, – pirmasis atsiliepė Kreigas. – Ar matote, bjaurybė įsinorėjo pyragaičio už du šimtus tūkstančių dolerių!

– Ir užspringo! – pridėjo Fri.

Skaitytojas paklaus: o kur tuo metu buvo Sunas? Jis vėl plaukė priekyje ir jau buvo nebetoli – viso labo už trijų kabeltovų – nuo barkaso. (*Kabeltovas – 185,2 metro.*) Tačiau veltui bailusis liokajus stengėsi aplenkti savo bičiulius. Regis, žvejai jį pastebėjo, bet palaikė kažkokiu nematytu gyvūnu ir nutarė sugauti tarsi kokį delfiną arba ruonį. Vos tik kamerdineris atsidūrė netoli barkaso, kai žvejai išmetė ilgą virvę su aštriu kabliu gale. Kablys užsikabino Sunui už juosmens ir ėmė slinkti aukštyn, perplėšdamas skafandrą iki pakaušio.

Išsilaikęs vandens paviršiuje dėl kelnėse esančio oro, kamerdineris apvirto žemyn galva ir aukštyn kojomis.

Kin Fo, Kreigas ir Fri nutarė kol kas laikytis atokiau nuo barkaso ir puikia kinų kalba kreiptis į žvejus.

Kaip išsigando vyrai laivagalyje! Prašneko ruoniai! Reikia kuo skubiau įtempti bures...

Bet Kin Fo vargais negalais nuramino ir įtikino savo gentainius, kad prieš juos jokie delfinai, o patys tikriausi Padangių imperijos pavaldiniai. Po kurio laiko visi trys atsidūrė barkase.

O vandenyje liko tik Sunas... Jį pritraukė kobiniu, vienas iš žvejų čiupo už vargšelio kaselės, ir... kaselė liko gelbėtojo rankoje, o kamerdineris vėl pliumptelėjo į vandenį. Tada žvejai užmetė ant skęstančio nelaimėlio kilpą ir šiaip ne taip išvilko ant denio.

Vos tik nevykėlis liokajus atsigavo, kai prie jo priėjo Kin Fo ir meiliai paklausė:

– Vadinasi, tai buvo perukas?

– O be kaselės, – sulemeno Sunas. – Argi jūs būtumėte priėmę mane dirbti?

Ištikimasis kamerdineris, įstrigęs perplėštame skafandre ir pliku pakaušiu, atrodė taip juokingai, jog denyje visi pratrūko garsiai juoktis.

Žvejai, paėmę šiuos keistus keliautojus, gyveno Funinge. Vakarop jų laivas prisišliejo prie kranto, ir mūsų bičiuliai, rūpestingai sudėję skafandrus į krepšius, pagaliau atsistojo ant tvirtos žemės.

Dvidešimt pirmasis skyrius,

kuriame Kreigas ir Fri su ypatingu pasitenkinimu regi patekantį mėnulį

– Tai kur tasai taipingas? – buvo pirmi žodžiai, kuriuos pailsėjęs ir išsimiegojęs Kin Fo tarė birželio trisdešimtosios rytą. Atėjo ryžtingų veiksmų laikas!

– Kur tas taipingas? – susižvalgę pakartojo ir Kreigas su Fri.

Žinia apie atvykėlius mažame miestelyje sukėlė didelį susidomėjimą – visi Funingo gyventojai troško pamatyti mūsų herojus, todėl smalsuolių minia nuolatos slankiojo paskui Kin Fo ir jo palydovus. Vienas jaunas kinas neatsitraukė nuo keliautojų nė per žingsnį. Kaip mūsų bičiuliai būtų nustebę, sužinoję, kad jis visą naktį budėjo prie jų viešbučio durų. Rytmetį nepažįstamasis „gerbiamiems svečiams" pasiūlė savo paslaugas – panoro būti jų vedliu.

Tai buvo gana simpatiškas trisdešimtmetis vyrukas.

Budrieji Kreigas ir Fri nepasidrovėjo pateikti jam kelis tikslinamuosius klausimus:

– Kodėl jūs nutarėte kreiptis į mus?

Atsakymas buvo toks pat natūralus, kaip ir klausimas:

– Matyt, ponai kaip ir visi keliautojai atvyko į mūsų miestą, norėdami pamatyti dešimties tūkstančių li Sieną (*šitaip kinai vadina Didžiąją kinų sieną. Ji stūkso už 20–25 km į šiaurę nuo Funingo*), o aš puikiai pažįstu šias vietas.

– Mano drauge! – įsikišo Kin Fo. – Prieš ryždamasis eiti su

jumis, norėčiau sužinoti, ar čia ramu?

– Visiškai, – atsakė vedlys.

– Ar vietos gyventojai pažįsta vyriškį, vadinamą Lao Šenu? – paklausė Kin Fo.

– Lao Šeną, taipingą?

– Tą patį.

– Aišku, aš girdėjau apie jį. Bet Lao Šenas su savo gauja mėgsta darbuotis už imperijos ribų. Paskutinį sykį jį žmonės matė Dzingtangdžou apylinkėse. Tai keli li už Didžiosios sienos.

– Koks atstumas tarp Funingo ir Dzingtangdžou?

– Netoli, jeigu žinai kelią per kalnus.

– Puiku! Aš pasirengęs ten keliauti.

– Kur ten?

– Į Lao Šeno stovyklą!

Jaunasis kinas protestuodamas kilstelėjo rankas.

– Tau bus gerai užmokėta, – pamėgino įkalbėti jį Kin Fo, tačiau vedlys tvirtai ir aiškiai papurtė galvą, o paskui tarė:

– Mielai nuvesiu jus iki Sienos, bet toliau nė žingsnio. Tai labai rizikinga.

– Sumokėsiu, kiek paprašysi.

– Na... gerai, – šiek tiek padvejojęs sutiko kinas.

Atsigręžęs į agentus, Kin Fo pareiškė:

– Ponai, dabar galite būti laisvi!

– Mes eisime ten... – pradėjo Kreigas.

– ...kur keliausite jūs, – padėjo tašką Fri.

Dar ko – juk „Šimto metų" kompanijos klientas vertas dviejų šimtų tūkstančių dolerių!

Atsakęs į visus klausimus, vedlys jau nebekėlė įtarimo budriesiems amerikiečiams.

Mūsų herojų laukė nelengvas ir rizikingas žygis į paties klastingojo Lao Šeno irštvą. Susirengė į kelią gana greitai. Deja, keliautojai miestelyje nerado jokios, net pačios primityviausios keliavimo priemonės. Niekas nepardavė jiems nei arklių, nei mulų. Užtat čia pakako kupranugarių. Jie ištikimai tarnavo pirkliams iš

Mongolijos, paprastai keliaujantiems karavanų keliais didelėmis ir gerai ginkluotomis grupėmis. Vienas keliautojas apie juos rašė: „Tai drąsūs ir išdidūs žmonės, labai niekinantys kinus".

Mūsų keliautojai už pusėtiną kainą nusipirko penkis kupranugarius su visa amunicija, apkrovė juos maisto atsargomis, ginklais ir iškeliavo.

Iki vidurnakčio vedlys prižadėjo nuvesti savo globotinius prie Didžiosios sienos ir ten pernakvoti, o rytmetį, jeigu Kin Fo nepersigalvos, pereiti imperijos sieną.

Funingo apylinkės gana raižytos. Virš kaimo kelio, besiranganèio tarsi gyvatė tarp kruopščiai apdirbtų laukų, kabojo smulkių geltonų dulkių debesys. Kupranugariai žengė lėtu ir vienodu žingsniu. Vedlys jojo priekyje, už jo – Kin Fo, Kreigas, Fri ir Sunas. Kamerdineriui patiko sėdėti ant kupranugario kupros, taigi jis buvo pasirengęs sekti paskui savo šeimininką nors ir iki pasaulio krašto.

Kepino nepakeliama kaitra. Laukuose triūsė žmonės, daugiausia suaugę vyriškiai. Beveik nesimatė moterų, kurias nesunku atpažinti iš ryškiai rausvai žydrų drabužių. Dažnai mūsų keliautojai sutiko dideles ilgauodegių avių kaimenes. Gyvuliai taikiai ėdė žolę prižiūrimi juodųjų erelių. Vargas avinui, nuklydusiam nuo savo brolių! Žiaurūs paukščiai negailestingai puola tokį gyvulį ir gena atgal į kaimenę.

Ore garsiai ne sykį pro šalį praskrido ančių, putpelių, kurapkų ir kitų laukinių paukščių būriai. Koks rojus medžiotojams! Ir tikra bėda valstiečiams. Todėl neatsitiktinai laukuose daugelyje nuošalių vietų dažnai matėsi pastatyti raizgai paukščiams gaudyti.

Kin Fo ir jo palydovai, apsupti dulkių, tylėdami ir nestoviniuodami, judėjo pirmyn. Kupranugariai linguodami slinko vienas paskui kitą, skambčiodami po kaklais parištais varpeliais. Jaunasis vedlys grupės priekyje akylai dairėsi į šalis.

Agentai visą savo dėmesį nukreipė į Kin Fo. Kuo labiau būrys artėjo prie tikslo, tuo labiau didėjo jų nerimas. Klastingasis taipingas galėjo ūmai pasirodyti ir bet kurią akimirką sugadinti viską!

O Kin Fo tuo metu mąstė apie pastarųjų dviejų mėnesių įvykius. Nebuvo ko abejoti: po pirmojo laiško iš San Francisko fortūna ryžtingai nuo jo nusisuko ir keršijo už nemokėjimą bei nenorą džiaugtis jos dovanotomis gėrybėmis. Ar kada nors jis, Kin Fo, vėl bus jos pasirinktasis? Ak, kaip norisi būti šalia mylimosios – švelnios ir geros Le U! O Vangas? Dabar jis be galo pasigenda brangaus mokytojo išmintingų patarimų. Deja, filosofas jau pasitraukė į aną pasaulį.

– Atsargiau, jūs nukrisite! – šūktelėjo vedlys, pajutęs, kaip jo kupranugarį iš užpakalio stumtelėjo Kin Fo kupranugaris. Nuo šio menko susidūrimo susimąstęs kinas bemat atitoko.

– Mes jau vietoje? – paklausė jis.

– Dar ne, – atsakė vedlys. – Dabar jau aštunta valanda vakaro. Siūlau sustoti ir pailsėti.

– O paskui?

– Paskui trauksime toliau.

– Bet juk greitai sutems.

– Nieko baisaus, Čančengas jau čia pat (*taip kinai vadina Didžiąją sieną*).

– Gerai, sutinku, – neprieštaravo Kin Fo.

Šalikelėje matėsi apleistas namas. Šalia jo vingiavo klonis, kuriame čiurleno upokšnis, – jame troškulį galėjo numalšinti kupranugariai.

Keliautojai įsitaisė prie girgždančio stalo ir skaniai pavakarieniavo.

Pokalbis nesimezgė. Kelis sykius Kin Fo pamėgino šį bei tą sužinoti apie Lao Šeną. Tačiau vedlys stengėsi pakeisti pašnekesio temą.

– Ar jis dažnai čia būna? – paklausė Kin Fo.

– Ne, – atsakė kinas. – Tačiau gaujos nariai kai kada pereina imperijos sieną. Tesaugo mus Buda nuo susitikimo su jais!

Tuo laiku agentai susižvalgė, suraukė antakius, žvilgtelėjo į laikrodžius ir palingavo galvas.

– O kodėl mes čia negalėtume pasilikti iki ryto? – paklausė

Kreigas.

– Šioje lūšnoje?! – sušuko vedlys. – Jau geriau miegoti po atviru dangumi, – bent jau nebūsime nejučia užklupti.

– Mes juk susitarėme, kad nakvosime prie Čančengo, – priminė Kin Fo. Ir neleidžiančiu prieštarauti balsu pridūrė: – O dabar į kelią!

– Pone Kin Fo, – mėgino laikytis savo nuomonės amerikiečiai, – ar būtinai norite susitikti su Lao Šenu?

– Žinoma! Privalau bet kuria kaina atgauti tą prakeiktąjį raštelį!

– Tačiau jūs labai rizikuojate.

– Ir vis dėlto aš neatsisakysiu savo nutarimo. – Kin Fo buvo nepermaldaujamas. – O judu, džentelmenai, turite teisę pasilikti čia arba apskritai grįžti į Šanchajų.

Vedlys uždegė mažą žibintą. Agentai vėl žvilgtelėjo į laikrodžius.

– Ir vis dėlto geriausia palaukti iki ryto. – Kreigas ir Fri dabar šnekučiavosi tarsi vienas su kitu.

– Bet kodėl? – gūžtelėjo pečiais Kin Fo. – Rytoj arba poryt Lao Šenas bus toks pat pavojingas kaip ir šiandien.

– Na ką gi, jūsų valia, – nenoriai sutiko pusbroliai.

Beveik visą kelią tylusis vedlys jojo ištempęs ausis. Ir kas sykį, kai agentai pareikalaudavo sustoti, jo juodose žvairose akyse plykstelėdavo negeros ugnelės. Jis nekantriai mindžiukavo, o kai Kin Fo užsiropštė ant kupranugario, pasilenkė neva norėdamas pataisyti balną, pridėjo pirštą prie lūpų ir tyliai sušnibždėjo:

– Nepasitikėkite šitais žmonėmis! Paskui paaiškinsiu.

Ir karavanas keliavo toliau.

Kin Fo susimąstė. Agentai jau ne kartą įrodė savo ištikimybę. Bet, kita vertus, kodėl jie taip atkakliai reikalavo laukti rytmečio ir net apskritai atsisakyti susitikti su taipingu? Argi ne dėl to ir buvo organizuota visa ši ekspedicija? Ir argi ne kompanijai naudinga gauti tą nelemtą raštelį? Nesuprantama!

Išoriškai Kin Fo atrodė kaip paprastai ramus.

Po dviejų valandų, prieš pat patekant mėnuliui, vedlys sustojo

ir mostelėjo ranka į šiaurę: giedruojančio dangaus fone vos vos matėsi ilga juoda linija. Šiek tiek toliau kilo kalnų viršūnės.

– Didžioji siena! – tarė kinas.

– Ar šiandien galėsime ją pereiti? – paklausė Kin Fo.

– Taip, jeigu norėsite, – atsakė vedlys.

– Būtinai turime tai padaryti.

– Tada aš eisiu pasižvalgyti, o jūs pasilikite čia ir laukite.

Kai tik vedlys dingo tamsoje, prie Kin Fo priėjo Kreigas ir Fri.

– Pone... – pradėjo vienas.

– Pone... – tarsi aidas pakartojo kitas.

– Ar esate patenkinti mūsų darbu? – bemaž choru paklausė abu vyrukai.

– Labai!

– Tada prašome tai paliudyti šiame popieriaus lape.

– Popieriaus lape? – perklausė nustebęs Kin Fo, pamatęs lapelį, kurį agentai buvo išplėšę iš užrašų knygelės.

– Taip, jūsų raštelis labai pravers mūsų valdytojui, – paaiškino Fri.

– O štai ir mano nugara, galite į ją atsiremti. – Kreigas prisiartino prie Kin Fo ir pasilenkė.

Mūsų herojus nusijuokė ir pasirašė raštelį.

– O dabar pasakykite, – paklausė jis, – kodėl ši ceremonija įvyko kaip tik čia ir tokiu laiku?

– Čia, – atsakė Fri, – todėl, kad mes nebenorim toliau jūsų lydėti.

– O tokiu laiku, – tęsė Kreigas, – nes greitai ateis vidurnaktis.

– Na ir kas?

– Pone Kin Fo, – Kreigo balse pasigirdo oficialios gaidelės, – draudimo kompanijos domėjimasis jūsų persona...

– ...po kelių minučių pasibaigs... – gana reikšmingai tarė Fri.

– ...ir jūs galėsite baigti gyvenimą savižudybe...

– ...arba kaip nors kitaip.

– Pasirinkimas neribojamas!

Agentai buvo be galo malonūs ir mandagūs. Kin Fo žvelgė į juos nieko nesuvokdamas. Rytų horizonte pasirodė pirmieji tekančio mėnulio spinduliai.

– Mėnulis! – šūktelėjo Fri.

– Šiandien jau birželio trisdešimtoji! – riktelėjo ir Kreigas.

– Ji prasideda vidurnaktį...

– O kadangi jūs neatnaujinote draudimo sutarties...

– ...tai daugiau nebesate „Šimto metų" klientas!

– Iki pasimatymo, pone Kin Fo! – kaukštelėjo kulnais Kreigas.

– Iki pasimatymo, pone Kin Fo! – lygiai taip pat atsisveikino Fri.

Apgręžę kupranugarius, agentai išnyko tamsoje, palikę savo apstulbusį klientą (jau buvusį!) vieną. Vos tik nutilo jų tolstantys žingsniai, kai nežinia kokių nepažįstamųjų šutvė ūmai užpuolė Kin Fo ir Suną ir greitai įgrūdo į apleisto bastiono žemą ir tamsią patalpą, – tokių daugybė prie Didžiosios sienos. Durys užsidarė, spragtelėjo spyna, ir viskas nutilo.

Dvidešimt antrasis skyrius,

kurį skaitytojas galėtų ir pats parašyti,
nes jis baigiasi tikrai netikėtai

Didžioji kinų siena – tai grandioziškas daugiau kaip tūkstančio lje ilgio įrenginys, skirtas saugoti šiaurinėms Padangių imperijos sienoms.

Nenutrūkstamu penkiasdešimties pėdų aukščio ir dvidešimties pėdų pločio kaspinu, kurio pamatą sudaro granitas, o viršų – plytos, ji driekiasi nuo Liaodungo įlankos iki Dziajugvano tvirtovės Gansu provincijoje. (*Didžioji kinų siena eina beveik penkis tūkstančius kilometrų. Pirmosios jos dalys statytos apsisaugoti nuo Centrinės Azijos klajoklių, – tai buvo IV a. pr. Kr. Siena buvo statoma ir stiprinama iki pat XV amžiaus. Sienos aukštis siekia 6,6 metro /bokštai – iki 10 m/, plotis – nuo 6,5 m prie pamatų ir iki 5 m viršuje.*)

Šiuo laiku Siena prarado karinę reikšmę, todėl jos būklė gana apverktina. Rusas, mongolas, kirgizas, kaip ir bet kuris kitas Padangių imperijos gyventojas, gali laisvai vaikščioti per jos vartus.

Belangėje Kin Fo ir Sunas praleido neramią naktį. Vedlys dingo. Jokių iliuzijų jo atžvilgiu belaisviai daugiau nebeturėjo. Šis vyrukas, žinia, neatsitiktinai pasipainiojo jų kelyje. Jis seniai lūkuriavo Kin Fo, o jo neryžtingumas, kai buvo paprašytas palydėti anapus Didžiosios sienos, viso labo buvo gudrios pinklės. Be abejonės, žaliūkas priklausė Lao Šeno gaujai.

Rytą tylūs vyrai pažadino Kin Fo ir kažkur nuvedė.

– Ar mus vedate pas Lao Šeną, savo vadą? – kreipėsi jis į vieną lydintį sargybinį.

– Taip, netrukus būsime pas jį, – linktelėjo plėšikas.

Galų gale ko gi ieškojo Vango mokinys? Filosofo buvusio draugo! Štai ir surado! Ir ne taip jau svarbu, kaip ir kur juodu susitiks.

Kin Fo žingsniavo ramiai, žvelgdamas tiesiai prieš save: pagaliau galės iš Lao Šeno atgauti tą nelemtą raštelį.

O į Suną buvo gaila žiūrėti: dantys kaukšėjo, o galva kažkaip keistai trūkčiojo.

Sargyba pasuko siauru vingiuotu taku, kuris kilo į kalną. Belaisviai, tylėdami ir negalvodami apie pabėgimą, kiūtino glaudžiai apsupti niūrių vyriškių.

Po pusantros valandos tolumoje pasirodė pusiau sugriautas senas vienuolynas – būdingas budistų architektūros pavyzdys, – stūksantis ant vienos kalvos viršūnės. Kin Fo visiškai nenustebo, kai sužinojo, kad čia ir yra svarbiausioji Lao Šeno rezidencija. Tokiame laukiniame ir neapgyvendintame krašte šventasis būstas visiškai lengvai iš tikratikių piligrimų lankymo vietos galėjo virsti vagių ir plėšikų prieglobsčiu.

Prabėgo dar šiek tiek laiko, ir mūsų pavargę bei nusikamavę herojai buvo įvesti į didelę salę, kur sėdėjo dvi dešimtys ginkluotų ir spalvingai, kaip ir dera plėšikams, vilkinčių vyrų. Visi atsigręžė į atėjusiųjų pusę. Kin Fo išdidžiai pakėlė galvą, o už jo klibinkščiuojantis Sunas pamėgino slėptis už šeimininko nugaros. Salės gale aklinoje sienoje matėsi juoda anga su stačiais laiptais. Apačioje, matyt, buvo rūsys.

Sargybinių rankose nelygiai degė dagčiai. Belaisviai, nusileidę trisdešimt laiptelių ir nužengę šimtą žingsnių, atsidūrė blausiai apšviestame požemyje, kurio žemas skliautuotas lubas laikė masyvūs stulpai, išpuošti bjauriais monstrų piešiniais. Greitai įpratusios prie tamsos akys išvydo daugybę kažkokių žmonių. Tai ir buvo Lao Šeno gauja. Minios viduryje tarsi koks oratorius stovėjo aukštas vyriškis. Jis davė ženklą, ir plėšikai prasiskyrė, sudarydami gyvą koridorių.

– Lao Šenas, – paprastai pasakė vienas sargybinis, mostelėjęs į vadeivą.

Kin Fo, žengęs žingsnį pirmyn, be jokių įžangų prabilo:

– Lao Šenai, filosofas Vangas perdavė tau raštelį. Šiuo metu raštelis prarado savo reikšmę, todėl prašau jį man atiduoti.

Mūsų herojus kalbėjo ramiai ir pasitikėdamas. Tačiau taipingas net nemirktelėjo. Atrodė, kad jis nieko negirdi.

– Tai ko nori už tą raštelį? – tęsė Kin Fo.

Ir vėl nepasigirdo nė menkiausio garso.

– Lao Šenai, – nenurimo Kin Fo, – aš tuoj pat pasirašysiu čekį, ir tu galėsi gauti nurodytą sumą pats be jokių tarpininkų.

Tačiau taipingas vis tylėjo – toks jo elgesys nežadėjo nieko gera. Kin Fo dar sykį pabandė:

– Kokiai sumai išrašyti čekį? Penkiems tūkstančiams taelių?

Tyla.

– Dešimčiai tūkstančių taelių?

Lao Šenas ir jo vyrai tarsi neteko žado. Bejėgiškas pyktis pagavo Kin Fo.

– Bent jau ką nors atsakyti tai gali? Ar girdi mane? – beveik suriko jis.

Lao Šenas vos pastebimai linktelėjo.

– Dvidešimčiai tūkstančių taelių! Trisdešimčiai tūkstančių! – nebesivaldė Kin Fo. – Vietoj sumos, kurią tu gautum iš draudimo kompanijos mano mirties atveju, siūlau dusyk didesnę! Triskart! Šnekėk gi pagaliau!

Įniršęs Kin Fo žengė prie Lao Šeno ir, sukryžiavęs ant krūtinės rankas, vos valdydamasis tyliai paklausė:

– Pasakyk savo kainą.

– Man nereikia pinigų, – ūmai prabilo taipingas. – Tu įžeidei Budą, paniekindamas gyvenimą, kurį jis tau dovanojo, ir tiktai mirties akivaizdoje suprasi, kad buvai neteisus!

Lao Šenas davė trumpą ženklą. Keli vyrai sučiupo Kin Fo, surišo ir įgrūdo į kažkokią didelę dėžę. Jos durelėse spragtelėjo spyna. Nelaimingasis Sunas irgi neišvengė šeimininko dalios.

„Tai mirtis! – nusiminęs pagalvojo Kin Fo. – Na ką gi, kas lemta, tas ir įvyks. Nieko kita nenusipelniau."

Prabėgo kelios valandos. Kin Fo ir nesuprato, kokiam baisiam išmėginimui pasmerkė jį klastingasis taipingas. Netrukus plėšikai pakėlė dėžę, kažkur pernešė ir padėjo, sprendžiant iš kratymo ir arklių žvengimo, – į vežimą. Po penkių ar šešių valandų vežimas sustojo, vyrai vėl paėmė dėžę ir kažkur nubogino.

Kin Fo pajuto švelnų sūpavimą ir dervuotų lentų girgždėjimą.

„Regis, dabar esu laive, – suvokė jis. – Lao Šenas nutarė išmesti mane į vandenį, kad lėtai ir skausmingai numirčiau! Na ką gi, gausiu ko nusipelniau."

Praslinko kelios paros. Du sykius per dieną per nedidelį stumdomą langelį Kin Fo, taip ilgai ieškojusiam stiprių pojūčių, tylėdami plėšikai paduodavo valgį. Jis nieko nematė, tačiau visais savo veiksmais Lao Šenas tarsi jam bylojo: tu troškai didingų ir nematytų išgyvenimų?! Puiku! Jie nevers ilgai savęs laukti. Po kažkurio laiko jūros gelmė praris tave, kamuojamą nežmoniškų kančių. Ši mintis mūsų herojui tiesiog kėlė baisią neviltį. Mirti, dar sykį nepamačius dangaus ir vargšės Le U, – tai siaubinga ir nepakeliama!

Pagaliau liovėsi supti. Nutilo ritmingas sraigto virpčiojimas, – dėžė vėl kažkur buvo nešama.

Viskas! Tai galas! Pasmerktajam liko tik skubiai pasimelsti ir paprašyti Aukščiausiojo atleisti nuodėmes.

Praslinko keliolika be galo ilgų minučių. Minučių, kupinų paties siaubingiausio laukimo. Bet kas čia darosi? Regis, dėžę vėl pastatė ant tvirtos žemės! Netikėtai atsidarė jos dangtis. Kažkieno rankos čiupo Kin Fo, ištraukė iš dėžės ir užrišo jam akis.

– Aš neprašiau jokio pasigailėjimo! – sušuko jis, žengęs kelis žingsnius. – Tiktai prašau leisti man išeiti iš gyvenimo šviečiant dienos šviesai, kaip žmogui, kuris nebijo pažvelgti mirčiai į akis!

– Na ką gi, – pasigirdo kažkieno balsas, – tebus taip.

Ir Kin Fo nusiplėšė raištį nuo akių.

Jis godžiai apsidairė... ar tik jis nesapnuoja? Štai didelis sta-

las, apdėtas daugybe patiekalų. O kas šie penki?

– Jūs? Jūs? Mano bičiuliai, mano brangūs bičiuliai! Ne, privalau nubusti! – įgnybęs sau, Kin Fo puolė pirmyn.

Prie stalo šypsodamiesi sėdėjo Vangas, Jin Bangas, Chuangas, Bao Šenas ir Dinas, – visi tie, su kuriais jis prieš du mėnesius pietavo upių garlaivio restorane!

Kin Fo nepatikėjo savo akimis: jis – savo sodyboje Šanchajuje!

– Jeigu tai tikrai tu, – sušuko išgelbėtasis, kreipdamasis į Vangą, – o ne tavo šešėlis, tai pasakyk...

– Tai aš, mano drauge, tu neapsirinki, – atsakė išminčius. – O už tokią gan žiaurią filosofinę pamoką – atleisk.

– Ką?! Nejaugi...

– Susipratai? – nusijuokė filosofas. – Aš sutikau įvykdyti tą baisų tavo prašymą, kad nesikreiptum į ką nors kitą. Paskui pasisekė perimti džiugiąją žinią iš banko, todėl man pasidarė aišku: tau mirti visiškai nėra dėl ko.

Mano senas kovų bičiulis Lao Šenas, beje, neseniai paklusęs valdžiai ir davęs žodį saugoti šiaurines imperijos sienas, sutiko dalyvauti šiame spektaklyje. Patikėk, buvo skaudu matyti, kaip tu kamuojiesi ir kenti.

Širdis plūdo krauju. Ir tiktai tikėjimas, jog finale, leidžiantis uždangai, tu pasikeisi, pajusi gyvenimo skonį, palaikė mane.

Filosofas tvirtai priglaudė prie krūtinės Kin Fo, o pastarasis vos sulaikė ašaras.

– Vargšas Vangai! Kaip sunku tau buvo! Bet papasakok, kas atsitiko ant Balikao tilto?

– A, – nusišypsojęs numojo ranka išminčius. – Prisipažinsiu, tada truputį išsigandau. Ir iš tikrųjų: nuo manęs prakaitas srūte srūva, o vanduo šaltutėlis! Bet kaip matai, išsisukau.

Po Vango Kin Fo paspaudė rankas ir apkabino visus kitus savo bičiulius.

– Koks aš buvau kvailas! – prisipažino jis.

– O dabar tapsi išminčiumi! – tvirtai pareiškė jaunuolio auklėtojas.

– Stengsiuosi, – pažadėjo jam mokinys. – Bet pirmiausia privalau sutvarkyti reikalus. Kur dingo tasai nelemtas popieriaus lapas, dėl kurio ir užvirė visa šita košė? Ar tu jį atidavei Lao Šenui? Tuomet esu ramus. Nors geriau būtų jį sunaikinti.

Čia visi dalyviai garsiai nusikvatojo.

– Bičiuliai! – tarė Vangas. – Kin Fo iš tikrųjų pasikeitė. Priešais mus jau ne ankstesnysis abejingas gyvenimo stebėtojas.

– Bet vis dėlto kur tas velnio neštas raštelis? Noriu kuo greičiau jį sudeginti, – nenusileido naujasis gyvenimo mylėtojas.

– Ar tau jo taip labai reikia? – susidomėjo Vangas.

– Žinoma, – patvirtino nesenas „Šimto metų" kompanijos klientas, – bet matau, tu nutarei jį pasilaikyti ir pakišti man kas kartą, kai slogi nuotaika...

– Ne, – papurtė galvą filosofas.

– Tada kas yra?

– O tas, brangusis mokiny, kad ano raštelio neturiu nei aš, nei Lao Šenas.

– Kaip tai neturi?

– Neturiu, ir viskas.

– Vadinasi, jūs jį sunaikinote? Arba atidavėte kam nors kitam?

– Taip!

– Kam gi, kam? – Kin Fo ne juokais susijaudino. – Kas jis?

– Vienas patikimas žmogus.

Tuo metu iš už širmos šypsodamasi išėjo žavingoji Le U su rašteliu rankoje. Kin Fo, ištiesęs rankas, puolė pasitikti mylimosios.

– Ne, ne, truputį kantrybės, brangusis! – tarė gražuolė, žengusi žingsnį atgal. – Pirmiausia – reikalai.

Ir, parodžiusi baltą popieriaus lapelį, paklausė:

– Ar pažįstate šias eilutes!

– Savaime aišku! – sušuko Kin Fo. – Kas, išskyrus mane, galėtų parašyti tokią kvailystę!

– Labai gerai, – šypsena dingo iš Le U veido, – tada padarykite su ta „kvailyste" tai, ką privalote: sunaikinkite ją, sudeginkite! Ir tegu tai bus simboliškas išsiskyrimas su viskuo, ko nemėgstate

savyje.

– Sutinku, – tarė Kin Fo, prikišdamas degančią žvakę prie popieriaus lapo. – O dabar, mano širdele, leiskite jus švelniai apkabinti ir pasodinti pačioje garbingiausioje vietoje! Ir pietaukime, – velniškai jaučiuosi išalkęs!

– Mes irgi! – sušuko visi kiti.

Praėjus kelioms dienoms po to, kai imperatorius įsakė baigti gedulą, įvyko Kin Fo ir Le U vestuvės. Jaunieji buvo nuostabūs.

Priešakyje jų laukė daug džiaugsmo ir laimės!

Pabaiga

1879 m.

TURINYS

Daktaras Oksas

Vieno kino vargai Kinijoje

Žiulis Vernas
DAKTARAS OKSAS
VIENO KINO VARGAI KINIJOJE
Romanas

Serijos redaktorius **A. Kutkus**
Vertėjas **V. Venclovas**
Dailininkas **V. Oržekauskas**
Tech. redaktorius **A. Kutkus**

SL 1467. 2000 07 05. leid. apsk. l.
Užsak. Nr. 737
"ANBO" leidykla, Servitutų 3a-2, 3002 Kaunas.
Tel. (8-27) 740216
el. paštas qtqsanbo@takas.lt
"Spindulio" spaustuvė, Gedimino 10, 3000 Kaunas.

Kaina 12,80 Lt

Numatomų išleisti Žiulio Verno kūrinių sąrašas

Pirmoji serija:

Penkios savaitės oro balionu
Tėvynės vėliava
Drama ore
Žiemojimas ledynuose
Plaukiojanti sala
Kailių šalyje
Hektoras Servadakas
Meteorą besivejant
Drama Livonijoje
Kelionė į Žemės centrą
Vilhelmo Štorico paslaptis
Nukentėjusieji iš paskendusio "Džonatano"

Jau išleista:

1. ROBŪRAS UŽKARIAUTOJAS
2. PASAULIO VALDOVAS
3. JUODOJI INDIJA
4. PENKI ŠIMTAI BEGUMOS MILIJONŲ
5. KARPATŲ PILIS
6. "ČENSLERIS"
7. PIETŲ ŽVAIGŽDĖ
8. ARCHIPELAGAS UGNYJE
9. KLAUDIJUS BOMBARNAKAS
10. DAKTARAS OKSAS
11. VIENO KINO VARGAI KINIJOJE

LEIDYKLA "ANBO" Leidimo eigoje galimi pakeitimai bei papildymai

KAINA 12,80 Lt

ISBN 9986-507-12-X